

**MIKSZÁTH KÁLMÁN
ÖSSZES MŰVEI 85.**

MIKSZÁTH KÁLMÁN ÖSSZES MŰVEI

SZERKESZTETTE:
†REJTŐ ISTVÁN

85. KÖTET

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XXXV.

1896. január — 1896. december

1992

MIKSZÁTH KÁLMÁN

CIKKEK ÉS KARCOLATOK

XXXV.

1896. január — 1896. december

1992

Sajtó alá rendezte:
SZ. GARAI JUDIT
és
†REJTŐ ISTVÁN

Lektorálta:
MÉREI GYULA

Magy. is. I. 3.

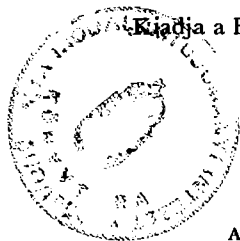
122.872

Megjelent a „Kulturális és történelmi emlékeink feltárása,
nyilvántartása és kiadása” program támogatásával

ISBN 963 05 0 152 X (életműszám)

ISBN 963 05 1907 0 (kötetszám)

ISBN 963 7883 04 X

Kiadja a Balassi Kiadó és az Akadémiai Kiadó, Budapest
Első kiadás: 1992

© Balassi Kiadó, Budapest, 1992

Minden jog fenntartva

A kiadásért felelős a Balassi Kiadó Kft. igazgatója
A nyomdai munkálatokat a Tótfalusi Tannyomda (Budapest) végezte
Felelős vezető: Nagy Lajos igazgató
Nyomdai táskaszám: 920302
A szerkesztésért felelős: Róbert Zsófia
Műszaki szerkesztő: Fleithné Szabó Teréz
Terjedelem: 19 (A/5) fv + 8 oldal melléklet

Printed in Hungary

CIKKEK, TÁRCÁK

MÉG EGYSZER A TÁRSALGÁSI LECKÉK

Ma a »Hazánk« című lapban üti föl magát egy cikkely — a »Társalgási leckék« ellen, melyekről már egyszer nyilatkoztam.

Körülbelül fölösleges most még egyszer nyilatkozni, mert most már látom, hogy nem annyira a »Társalgási leckék«-ben van a hiba, hanem az én szabadelvű párti voltom a baj; ebből a bajból pedig nem szándékozom kigyógyulni.

Az ellenzék keresi a korrupciót lámpással a kezében, mint Diogenész, de a lámpásán csak *mi felénk* (a szabadelvű párt felé) van üvege — a többi vaktábla. Nézzük, hogy mit talál a mai Szilveszter napra?

Nagy vigasztalásomra szolgál, hogy eljutottak a Társalgási leckékhez, hogy már nincs más téma. Ebből legalább látom én is, hogy nincs Magyarországon korrupció.

A vád az, hogy a kultuszminiszter nekem háromezer forintot fizetett e füzet megírásáért, s ez az a korrupció.

Hát erre csak egy fölfogás lehet, hogy ha a miniszter dolgoztat valakivel — az el is fogadhasson azért honoráriumot. A magyar állam sok százezer embert foglalkoztat és mindnek van azért fizetése. Csak éppen én tőlem várta meg a Hazánk, hogy ingyen dolgozzam? Miért nem ajánlja ezt föl mindenkinek, akit az állam valamivel megbízott?

Már most aztán, ha Wlassics miniszter úr csakugyan háromezer forintot fizetett egy teljesített munkáért, hol van ebben a korrupció? Mondhatják, hogy sokat fizetett, ez lehet nézet dolga, valamint az is, hogy a Társalgási leckék sem érik meg, de korrupciónak mondani nem lehet, s tisztességes ember nem is teszi.

Azonban ezt csak akadémice állítom föl, ha ti. igaz volna a »Hazánk« közleménye, de biz az nem igaz.

Légből kapott koholmány az egész háromzezer forint, a tanügyi bácsik meséje, aminek a »Hazánk« is felült. Részletekbe nem bocsátkozom (mert a részletek nem pusztán a magam dolgai), de ha már rákényszerítenek, egy részletet mégis fölhozok ennek az ügynek a megvilágítására.

Azt, hogy a miniszter a *háromezernél jóval kisebb* összeget ajánlott föl tiszteletdíjúl a nyár elején, mikor a füzettel elkészültem, s én akkor azt jegyeztem meg előtte: »Ezt soknak tartom«.

S annak az általa följánlott csekélyebb összegnek is csak a felét fogadtam el.

MEGINT EGY TANÜGYI BÁCSI

Turi Koválcik István középiskolai tanár úr aláírásával kapjuk a következő levelet:

Tisztelt szerkesztő úr! »Prakovszky, a siket kovács« című, egyébként érdekes és élethű elbeszélésben egy olyan vastag hiba fordul elő, mely nekem mint régi embernek, ki az állattant már 25 éve adom elő, s kit a megboldogult Trefort miniszter úr öexcellenciája egy népszerű állattan megírására buzdított, igen rosszul esik.

Megfoghatatlan, hogy ez egy olyan híres szerzőnkön esik meg, aki nemzeti tudományos akadémiáknak is tagja. O tempora, o mores! A nevezett beszélyben ugyanis az áll szóról szóra a múlt pénteki 6141-ik számban: »Szörnyűbb a rettenetes zsiráfnál, mely a sírokat fölássá«. No, hát kérem, ez nem így van! Nem a zsiráf ássa föl a sírokat, hanem a hiéna. Ezt tudni kell. Az alaposság mindenekelőtt!

És annál szomorúbb az eset, mert olyan jeles auktor ír ilyet, akinek műveit, illetve elbeszéléseit külföldi nyelvekre fordítják. Mit fog gondolni rólunk uraim a művelt külföld, ha ilyesmit állítunk a zsiráfról stb.

(Aduk a tisztelt tanár úr levelét és csak azt a kis észrevételt tesszük hozzá, hogy ha a professzor úr elolvasta volna

a 6113-ik számban a 3-ik lapon, alulról a 13-ik és 14-ik sorban ugyanezen beszélyt, ott az foglaltatik, hogy Prakovszky majd mindent tudott, de mindent rosszul. Valaki teszem azt, említette Zrínyi Miklóst, Prakovszky közbeszólt: Kár, hogy lefejezték szegényt a Szent György téren stb.

Ugyanezen Prakovszky mondja tehát a beszély további folyamában olyannak a *zsiráfot, aki a sírokat földossa.*

És ezt azért mondja Prakovszky, mert a szerző olyan alakot akart szerepeltetni, aki mindent tud, de mindent rosszul.

Arra bizonyára nem gondolt a szerző, hogy Peleskei nótáriusként ebbe is bele fog avatkozni egy tanügyi bácsi, aki ellenkezőleg mindent tud, de mindent jól.)

TISZA KÁLMÁN HUMORA

A nagy öregember felől még egyre érkeznek levelezőlapokon, magánlevelekben a kérdezősködések, hogy beteg-e még, s mi baja van? Ezeknek a megnyugtatóására írhatjuk, hogy nemcsak föllábadt már, hanem ott ül rendesen a képviselőházi folyosón, a gyilkos füstben, mint azelőtt, érdeklődéssel kérdezősködve a teremből jövőktől: »No, mi foly odabent?« Ő maga csak a nagy csöngettyűszóra teszi le a szivarját, s cihelődik be szavazni. Úgy is illik az, hogy az ország legbölcsebb férfja lenézze azt a sok haszontalan lefetyelést, és csak a lényegest, a szavazást tartsa immáron szem előtt. Ma is végig ott volt a folyosón, s amint az ülés vége felé határozati javaslatokat kezdett beadogatni az ellenzék, ijedten rohant ki Perczel Béni, hogy az oszladozó pártot az elmeneteltől visszatartsa — ámbátor az ellenzék padokon sem ült bent több ember hétnél - nyolcnál. Jele, hogy a tanügyi kérdésekhez nem értenek annyira, mint a képzőművészeti műkincsekhez.

De hagyjuk ezt most . . . Perczel Béni ijedten futott a korridor felé, s a nagy tömegben majd keresztül taszította a szemben jövő Tisza Kálmánt, aki a lökésbe szinte beletánorodott, de azért minden neheztelés nélkül mondá: »Ohó, hó! Agyon ne gázolj Béni!«, s aztán kedves, szelíd humorával mintegy indokolásul hozzátette: »*Mert én is voks vagyok*«.

MAGYAR RUHA A MILLENNIUMON

A magyar viseletnek millenniumi s még kevésbé hétköznapi használatra való fölelevenítését nem tartom jó gondolatnak, és nem is fog sikerülni.

1860-ban sikerült és indokolt is volt, mert akkor nem volt egyebünk. Se alkotmány, se szabadszólás, még csak szabad éneklés se volt, a kedvenc nótáinkat is betiltották. Keserű gúnyból egy naptár szövegét énekelték le a hazafiak ismeretes dallamokra:

Müller Gyula Nagy Naptára
Szerkesztette: Fribeisz István
Emich Gusztáv betűivel
Ezernyolcszázötvennyolcban.

Ezen is lehetett akkor sírva mulatni. Aztán a magyar ruha jött. De hogy? Úgy mint tromf-tromf a tromfra. És úgy jó is volt.

De ma, mikor sok mindenünk megvan abból, ami Európa legnagyobb nemzeteinek (valamicske persze még hiányzik is), ma, mikor nem azt akarjuk demonstrálni, hogy mennyire *el-ütők* vagyunk őtőlük, hanem mennyire hasonlók őhozzájuk, nem volna sok értelme a külön nemzeti ruhát behozni, mely (talán nem is véletlenül) éppen a fejletlenebb és kisebb európai népcsaládoknál tartotta fenn magát.

A külön nemzeti ruhának úgyis meglesz a maga szerepe az ország nagyjainak ünnepi pompájában — ők hadd hasonlítsanak egyszer-egyszer a középkor ragyogó leventéihez, de az utca és népe hasonlítson inkább Párizshoz vagy Londonhoz.

A »FEJEDELEM«

Őt se látjuk már többé, a kis kövér öreg emberkét, kurta, kövér lábszáraival, kövér, vastag ujjával, melyeknek a legkisebbikére is alig fért már föl a családi pecsétgyűrű, amit valaha Kemény János fejedelem viselt, állami okmányokat és nemesleveleket pecsételvén vele. Nem, nem, sohase fogjuk

többé látni a fejedelmet, amint előtipeg a folyosón s leül, és csak a tanácssteremből kijövőktől kérdezetgi:

— Mit rotyognak odabent?

A derék öregúr anekdotizáló szája becsukódott örökre, ajkán megfagyott a jóságos mosolygás; ma reggel néhány nap kinos betegség után kilehelte nemes lelkét.

Báró Kemény János testvéröccse volt Kemény Zsigmondnak, a nagy publicistának, maga korában kiváló regényírónak, s hogy minden címét ideírjuk: Deák Ferenc barátjának; s ahogy Kemény Zsigmond működése megoszlott az irodalom és a politika közt, mint küzdő alaké, akként kibicelt János báró is a politika és irodalom mellett egyformán, rokonszenvesen, nagy szeretettel. Szerepre nem vágyott (valljuk be, egy kicsit lusta is volt), de ott szeretett ülni a tűzhelynél, s nem volt az a mozzanat sem az irodalomban, sem a politikában, mely az öregúr figyelmét elkerülte volna.

Pedig ő szerepelhetett volna mint produktív erő is, meglehet mind a két helyütt — kiváló és originális tehetségei voltak —, de természetesen csak diskurzus útján nyilatkoztak a fehér asztalnál vagy a folyosón, ahol az öregúr szava, véleménye majdnem megcáfolhatlan súllyal nehezedett a fiatalabb képviselő nemzedékre. A nagy restség mellett igénytelen és szerény is volt, szeretett a háttérbe vonulni, úgyhogy az utolsó években, kivált mióta a közigazgatás államosítása fölkerült a programba, mintegy elkedvetlenedve semmibe se avatkozott, hanem a végzetes Bokross Elek, majd Huszár Károly báró vezérkedtek az erdélyi ügyekben a kulisszák mögött. Az előbbit »Erdély eszé«-nek nevezték, pedig csak Erdély szégyene volt, az utóbbi államférfinak gerálta magát, pedig nem volt egyéb, mint egy kicsiny látkörű megyei intrikus — a Falu rossza úri ruhába öltözött baktere.

A speciális erdélyi észet báró Kemény János és Horváth Gyula képviselték parlamentünkben, az a nyugodt genret, emez a nyugtalant, de mind a kettő a lángelme bizonyos csillámaival. Kemény János bölcs mondásai, melyekben bibliai őserő nyilatkozik, szájról szájra keringtek; ötleteit, melyeket a napi szituációkra mondott, még évek múlva is emlegetni fogják, s humorában annyi magyarosság, annyi zamat, annyi játszóság bugyborékol, hogy öröm volt vele lenni és őt hall-

gatni. Nem is volt Kemény Jánosnak talán egyetlen ellensége sem a parlamentben.

Pedig nem lehet mondani, hogy dacára zajtalan életének, s a szerepléstől való ideges tartózkodásának, nem vitte volna semmire. A parlament fölismerte az ő értékét, s egy nagy tisztelet piederstáljára állította. Kicsiny arányokban bizonyos Deák Ferenc-es nimbusz környezte, s bár alig volt egypár sort kitevő fölszólalása a Ház Naplóiban, az utolsó előtti hároméves országgyűlésen a Ház alelnökévé választotta. Ugyanakkor volt alelnök Szontagh Pál is: Orestes és Pilades, két elválhatlan jó barát, kivel együtt kapták meg a belső titkos tanácsosi méltóságot. Szontagh el is panaszkodta minden ismerősének: »A János rántott be engem. Én nem tudom, hogy mi lelte, miatta kell most excellenciás úrnak lennem. Ne nevessetek ki, kérlek. Nekem ugyan nem kellett, de nem akartam a János örömét elrontani.« (Ti. úgy állt a dolog, hogy az alelnökség címén kapták, s Szontagh volt az idősebb alelnök, ha ő el nem fogadja, elmarad az előterjesztés.) Azonban Kemény János is így duruzsolt: »Ezen az öreg Palin kiütött a hiúság; itt van ni, most már nekem kell irulnom-pirulnom a sok gúnyos tekintet alatt, de nem volt szívem hozzá ellentmondani, mikor a miniszterelnök megkínált vele, mert úgy szeretem ezt a Palit, mintha a testvérem volna.«

Nyilvánvaló ebből, hogy mindenik a másik kedvéért fogadta el a belső titkos tanácsosságot, és kitűnik ebből még az is, hogy Tisza milyen ügyesen ajánlhatta föl e két egyszerű puritánnak a csillámló nagyúri kitüntetést, mely szinte nem illik klasszikus egyszerűségű egyéniségükre, mint ahogy például furcsa lenne még leírni is: »Deák Ferenc csász. és királyi kamarás, val. belső titkos tanácsos«.

Kemény János a nyarakat kamarási birtokán töltötte, télen pedig évtizedek óta az »Angol királynő«-ben lakott, ahol az első emeleti étteremben az egykori Deák-asztalnak (melyet Mikszáth a »Bourbon-asztal« címe alatt leírt pompásan) volt törzse. Körülötte csoportosultak az agglegény államférfiak: Csernátony, Podmaniczky, azelőtt Bedekovics és sokan. Szalmaözvegyi állapotában Tisza Kálmán is ehhez a komániához tartozott.

A megboldogult öregúr tagja volt a Kisfaludy Társaság

könyvkiadó bizottságának, s nagy pajtása Gyulai Pálnak. Rendesen részt vett a társaság nagygyűlésein, bankettjein s jó humorával nemegyszer évelődött Gyulaival:

— Látod Pálom, minden attól függ, hogy télen halok-e meg vagy nyáron. Mert ha nyáron halok meg, akkor otthon Kamaráson a rokonaim lesznek körülöttem, s azoknak hagyom amim van, ha azonban télen halok meg, akkor itt leszek elhagyatva Pesten, és mindenemet a Kisfaludy Társaságnak hagyom.

— Ugyan ne beszélj, fejedelem, ne beszélj!

De a »fejedelem« addig beszélte ezt, hogy egyszer aztán csakugyan meghalt, éspedig télen — tavaszkor, ami szerinte jó az irodalomnak, de halt volna meg a szegény fejedelem inkább nyáron, csak még ne most, hanem tíz, húsz esztendő múlva.

Egy kitűnő politikusunk így jellemezte őt, az ő jóságát, higgadságát: Ha mi választanánk a miniszterelnököt, Tiszára szavaznánk, de ha mi választanánk az Úristent, Kemény János kapná a legtöbb voksot.

Mindegy; csak a Házban volt ő ilyen népszerű; a halál nem változtatta meg miatta a maga sorrendjét.

VERES PÁLNÉ

1815—1895

Ha az ezredéves ünnepen, hol bemutatjuk a világnak ezer év haladását, eredményeit, kultúránkat, intézményeinket, össze tudnánk gyűjteni egy történelmi arcképcsarnokba mindazokat, kik ebben közreműködtek, vagy akik erre befolyással voltak, ugyancsak csodálkozva kiálthatna fel egy francia:

— Hol vannak innen az asszonyok?

Hja, biz ott nemigen volna asszony. Talán ott függne a falon a szép Zrínyi Ilona, de csak azért, *mert olyan volt, mint egy férfi*. Nem lehetetlen, hogy ott találók Apafinét, Bornemisza Annát, mert egy kedélyes *órája* van az ezer évből. Szép, kackiás asszony hisz elég volt olyan is, aki nehéz kardot kötött

karcsú derekára, Széchy Mária vagy Dobó Krisztina; ha úgy hozta a balszerencse, olyan is, akinek puha szíve kemény tudott lenni, mint az acél, Hunyadiné, Pókané — oroszánoknak nemcsak a hímje bátor —, de a nemzet eszményeiért, haladásáért, kultúrája emelkedéséért küzdő alakok közt alig találni asszonyt. Azok az asszonyok, aminőkről Sainte-Beuve frt esszéket, akik tollukkal a kezökben vagy csevegéssel a szalonjaikban, levelezéseikkel a nagy szellemekkel, sőt némelykor szerelmükkel is, egy szívükbe oltott kényszer behatása alatt hazájuk nagyságának emeltyűivé lettek, azok a *holt asszonyok*, akik Franciaország múltját úgy megszipítik, nálunk nincsenek: nekünk csak élő asszonyaink vannak, akik támadnak bimbókból, mint a rózsák nyílnak, s elmúlnak, mint a rózsák. A holt asszonyok beillatozzák Franciaország kultúrtörténelmét, és szinte érezni, hogy a nemzet ragyogó múltja milyen tökéletlen volna nélkülök és milyen üres a Pantheon.

A magyar nő szép, deli, eleven, kívánatos, jól süt, jól főz, férjét meggyámoltítja, gyerekeit fölneveli, jár mulatságokba, míg fiatal, a templomba, mikor öreg, s összes földi munkálkodása rendszerint ezekben találja határát is. A kivételek annyira ritkák, hogy szinte csodálatosaknak, különöseknék látszanak e lankasztó hazai levegőben, hol még ma is kicsinylő hangon bölcselkednek arról, hogy az asszony kezébe a főzőkanál való. Oly ritkaság egy-egy *Veres Pálné*, mintha egy pálma nőne fel a mi délceg jegenyéink és egyszerű fűzfáink között. Hogyan nőtt fel ebben a levegőben így?

Itt még senki se érzi szükségét Geoffrin asszony vagy a Scudéry kisasszony szellemének — itt ők még gúnyolt »kékharisnyák« volnának, Du Duffand marquise vagy a D'Epina asszony emlékiratait senkit sem ejtenének bámulatba, Récamier vagy De Lambert asszonyok szalonjai üresen maradnának a szerdai és pénteki délutánokon. Itt még csak addig számít az asszony, míg szép és kívánatos — azontúl tartsa rendben a családbeliek fehérneműjét, s ezzel betölti rendeltetését. Azok a nők, akik húszéves koruktól hetvenéves korukig folyton frissek a szellemükkel, folyton érdekesek és lebilincselők az egyéniségükkel, azok itt nincsenek, s nem is igen érzi a hiányukat senki. Szóval, az a szellemi erő, melyet más fejlettebb társadalmakban a nők képviselnek, az még embrióban alszik,

s nem is igen ébresztgetik. Ha akad is egy-egy merész kezdeményezés, mint a Wlassicsé, aki kihámozni igyekszik ezeket a szunnyadó erőket — ez még mindig afféle *korai mozdulatnak* látszik.

De hogy a magyar asszonyban is megvan a nemes érc, melyből a nagy társadalmak nagy asszonyai vannak gyúrva, annak egyik bizonyítéka Veres Pálné, a nőképző egyesület elnöke, kinek arcképét nem most először mutatjuk be a »Vásárnap-i Újság«-ban. Úgy jelent ő meg a magyar társadalomban, mióta az újjászületett, mint az első fecskék egyike — kit okvetlenül követni fognak mások. Előtte köd, mögötte köd. A tudósai körében fonogató Lorántffy Zsuzsanna óta csak egypár jótékonyságáról ismeretes gazdag úrasszony képe csillogott elő a múltak homályából, de valamely komolyabb női akcióra éppenséggel nem volt példa.

Veres Pálné az első, aki mert s akinek sikerült, amit akart. Aki mint első lépett ki a küzdelemre a magyar nők magasabb kiképzésének kérdésében.

Hogy jutott eszébe, még akkor, mikor a nemzet legkiválóbb szellemei is ötödrendű dolognak tartották az ilyet? Sőt, ha felmerült a kérdés akadémice, még amellet is disputáltak, hogy talán jó se lenne, ha a nők többet tudnának, mint amennyit tudnak. Maga b. Eötvös József is azt tartotta: inkább a népet kell emelni bizonyos értelmi nívóra, a parasztasszony tudjon inkább harisnyát kötni, mint az úrasszony — filozofálni.

Ilyen viszonyok közt vetette fel Veres Pálné egy nőképző egyesület alapításának eszméjét. Nem volt már akkor fiatal — életének java része a táblabírói világba esett vissza, 1815-ben született. Szinte gondviselészerű, hogy e Beniczky kisasszony lett a magyar nőnevelésnek első reformátora, ki ott-honában, a lázi kastélyban anya nélkül nőtt fel, s csak hézagos nevelésben részesült, olyanban, mint az akkori jobb módú kisasszonyok, ti. németben.

Beniczky Hermin apját és anyját elveszítvén, nagyatyjához, Sturman Mártonhoz került, Tót-Györkre. Itt fejlődött ki érett hajadonná. Élénksége, szelleme, tudnívága és vitakozni képessége már ekkor is feltűnt a vidék úri lányai között. De a sok csapás által sújtott öregúr mogorva, apatikus volt,

társaság igen ritkán jött a házhoz, még ritkábban ment s vitte unokáját valahova a gazda, a csinos, életerős leányt így nevelte a *magány* (a legnagyobb tanítómester), gondolataival saját belső világa felé fordult. Valami kis könyvtárféle volt Tót-Györkön, néhány német könyv, részint filozofikus, részint szépirodalmi Zschokke: »Stunden der Andacht«, talán egy-pár Kotzebue színmű s effélék. A tudásért lángoló lélek falánkan nyelte e hézagos szellemi ismereteket, sokat meditált, gondolkozott egy-egy kifejezésen, amit az alapismeretek hiánya folytán nem értett, s ezeket apródonként valóságosan kitálalta. Így fejlődött lassan-lassan a nyolcvanéves aggastyán közömbös hallgatagsága mellett a jelenkor egyik legkiválóbb magyar hölgye, s lelke a tót-györki olvasmányok hatása alatt bölcselkedő, elemző irányt vett.

Ha udvarlókkal, enyelgő, tréfálkozó fiatalokkal tölti meg házát az öreg Sturman, talán Veres Pálné is csak olyan lesz, mint a többi asszony, ha egy-pár könnyed regényt talál a polcokon, meglehet, szintén nem ez az eredmény. De a gondviselés, úgy tetszik nekünk, gondoskodik a maga kiválasztottjairól, s úgy intézi a mellékkörülményeket életükben, ahogy az ő céljainak kedvez, ahogy az általa szánt szerephez kell. Vagy csak véletlen minden, ami történik, és csak mi konstataljuk utólagosan, hogy egy végzetszerű erő lökte előre a ki szemeltet?

Sokan nem hisznek a gondviselés ilyenén rendszeres segítségében. Vannak szerzők, akik Róma őstörténetét mesének tartják, mert éppen úgy ugranak ki a Caesarok egymás után, amint Róma nagysága kívánja: a hódító után jön a békeszerető, azután a törvényhozó, stb. Pedig bolondság tőlük! A tényt, hogy Róma végtelen nagy lett, el kell fogadniok, s ha már ez megvan, szinte lehetetlen tagadni, hogy ehhez a körülmények és az uralkodók temperamentuma is hozzájárult. Ha az előidézett fő tény maga nem mese, milyen logikával vétesenek meséknek az előidéző körülmények, csak azért, mert kedvezők voltak ama csodás tény bekövetkezésére?

Nagyból szöve példát a kisebbre — szükséges volt, hogy Beniczky Hermin épp egy olyan nagy műveltségű, derék, csöndes, finom lelkű úrhoz menjen férjhez, mint Veres Pál, aki maga nem vágyik szerepre, de minden köztevékenységre

van buzdító szava, aki megérti nevében a nemes tüzet, és nem siet azt eloltani, hanem ápolja. Egy maradi táblabírónál megtört volna a fiatal asszonyka szárnya — itt kibontódott a szép vanyarci kastélyban, hol a környék kiváló emberei sűrűn megfordulnak a kristálytisza jellemű gazdánál. Odajár Szontagh Pál, nagy jövőjű fiatalember, minden szépért, nemesért buzduló, néha megjelenik Madách Imre is, s nagy irodalmi, politikai és társadalmi viták folynak, melyekben részt vesz a háziasszony, sőt hovatovább kezd azoknak központja lenni. Sűrű levelezés folyik éveken át Sztregova, Horpács és Vanyarc között. Olvasmányaikat kicserélik egymással. Madách aláhúzgálja a szebb helyeket, Veres Pálné is rábukkan ilyenekre a maga könyveiben, s figyelmezteti rájuk barátait a margón. A műveltség lassan döcögve jár még ebben az országban, csak úgy, ha tolják. Veres Pálné sok bámulatosat tud meg apródonként, egyik-másik főlemleget egy-egy érdekes művet Kisfaludytól, Kölcseytől. Hogyan? Hát magyar könyvek is vannak? Szép magyar könyvek! Hát lehetséges ez?

Veres Pálné szeretné őket olvasni, de nem bírja annyira a nyelvet. Ekkor jelennek meg Kölcsey sorai, hogy »idegen nyelveket szép tudni, de a magyar nyelvet tudni kötelesség«. A fenkölt lelkű nőt erős szégyenérzet fogja el, s lázasan lát hozzá a magyar nyelv teljes elsajátításához. Ilyen ereje volt akkor még egy nyomtatott szemrehányásnak!

A *megmozdulás* ideje volt ez már, Pozsony felől friss, üde áram csapott be az országba. A diétáról nagy viták és beszédek híre szivárgott ki. Egy-egy buzgó hazafi lemásolta, hordta a zsebében és felolvastatta másoknak is, azok szinte leírták és megint felolvasták másoknak. A francia forradalom eszméi ideértek, későre, fáradtan, de ideértek, mint a távoli harangszó zúgása. Nem volt az csoda. A Notre-Dame tornya ugyan messze esik a nógrádi nemesi kúriáktól. Mindegy, ideért és a férfiak szívét áthatotta valami háborgó pezsgés. De mi köze ehhez az asszonyoknak? Ha a tyúkjaikat megültetik, a befőttjeiket megcsinálják, legfeljebb a pásztói, sziráki bálókra gondolnak még. Egy-egy nagyeszű asszony ugyan eltanulta a diák nyelvet is csupa tréfából, talán hogy megértse, ha a férfiak azt mondják róla »pulchra persona«, egy másik a szép természetével tónust ad a divatban, egy harmadik a tekintélyével

valódi *asszony-vicispán*, s összeveszett házasfelekre ráparancsolja, hogy béküljenek ki, nőtlen fiatalokat összebörönál, pipogya férfiakat ráncba szed, de a szellemi mozgalmak, nemzeti aspirációk, akármilyen akkurátus legyen is — hogy azon korabeli kifejezést használjak — nem interesszálják. Tudákos asszony a neve már az olyannak, aki a »Honderú«-t járhatja, és az *Auróra* köteteit ott tartja sorba állítva a klavíron. Inkább élcelődés tárgya, mint az elismerése. A csípős közmondás: »hosszú haj, rövid ész«, mint dogma, kényelmesen terpeszkedik el a férfiak üres koponyájában.

Ekkor tanulja Veres Pálné a magyar nyelvet, s kezd mindent olvasni, amit a magyar irodalom napszámossai termelnek. Berzsenyit, Vörösmartyt könyv nélkül betanulja, a Széchenyi könyvei bő anyagul szolgálnak Madáchcsali vitáihoz. Férje nem vonja el a könyvektől, hanem engedi őt szellemileg emelkedni, mint az oszlop, mely támaszul szolgál a repkénynek, és nem bánja, hogy föléje nő.

S jó szerencse, egy hosszadalmas betegség támadja meg. Jó szerencse, mert ez volt talán a fordulópont életében, ekkor vetette el talán azoknak a koszorúknak a magvát, melyek tavaly, midőn szépséges életpályája véget ért, elborították korporsóját.

Ágyához szegezve évekig, hol a gyógyszertárba nyargalt el a lovas ember, hol a könyvkereskedésbe, míg végre annyira kiművelte lelkét, hogy mélyen sajnálkozni kezdett önsorsán, ismeretek nélkül eltöltött fiatal évein, s mint Guellin a világhírnévű kertész, legelőbb a saját muskátliján kezdte kipróbálni a gondozás eredményeit, saját serdülő lánykája neveléséhez fogott nagy kedvteléssel.

Akkor a leánynevelés kicsiből telt, kivált a protestánsoknál. A katolikus családok még beadhatták valami zárdába a leányaikat, de a protestánsok részére alig volt egy-két leányintézet, az is messze néhány nagyvárosban, s az is minő! Többnyire a helybeli kántortól tanultak írni, olvasni, számolni, te-tejébe egy kis zongorázást, mely azonban alig ment messzebb valamivel a Szeretnék szántani-n; a varrást, főzést a mama tanította meg, a vallási dolgokat a pap az első úrvacsoránál, a táncra beadták egy télre a városba valami rokonhoz, s ezzel be volt a nevelés fejezve, jöhet a jó parti, ha akar! A tehető-

sebb úgynevezett kastélyos uraknál sem küldték a leányt szívesen idegenbe Kassára vagy Pestre, hanem oda is a falusi tanító járt, s mikor már annak a tudománya kifogyott, valami ellenszenves vén német frajla vette át a nevelést, aki belecsepegtette az idegen szellemet és a beteges német szentimentalizmust a kisasszonyokba.

A »legjobb« képzetségű leány ismerte Schillert, Goethét, hallott, tudott egyet-mást mindenről, csak a saját hazájáról s irodalmáról, magyar női kötelességekről, nemzeti érzelmekről nem tudott semmit. Kálmán király eltörülte a boszorkányokat, de hasztalan. Ezek az idegen boszorkányok idejártak (egy akkori följegyzés szerint tízezer német gouvernante nyert Magyarországon elhelyezést), és megmétélyezték leányainkat. Éppen így gondolta ezt ki valaha a ravasz Kaunitz, hogy az asszonyokat, a jövő generációk anyáit kell előbb németekké tenni, a többi aztán csak forma.

*

Mindezt én írom most így, de negyven év előtt csak talán a Veres Pálné szívét szorongatták ez állapotok, s az ő eszében forrtak, gomolyogtak alaktalan tervek és merész gondolatok: magyarrá nevelni a magyar úrilányokat, s beavatni őket a *magasabb ismeretekbe* is, s ezt próbálta ki törhetetlen gonddal, soha nem lankadó kedvvel a saját lányán, maga adván elő neki a tudományokat, mindazt átöntötte szívébe és eszébe, ami nemes tartalom őbenne volt.

Ez évekig tartó házi tanfolyam alatt annyira szenvedélyévé vált a nevelés, hogy mikor egyszer csak kiröpült a leány a hajlékból, az anya meg volt semmisülve: Hát már most én mit csináljak? Miért éljek? Mivel foglalkozzam?

E töprengésekből hasadt ki az Országos Nőképző Egylet terve. Az első megfogalmazott gondolat. De hol volt az még a megvalósulástól! Meddig kellett öntöznie a szegény Belliot Magdolnának a seprűnyelet, hogy azon rügyek fakadjanak!

Merész, ábrándos terv volt az — egy egész kötetet érdemelne a hosszas küzdelem ezer és ezer akadályon keresztül. Hogy indult meg a nagyratörő asszony kicsiny tót falujából a fővárosba, hogy fölrázza a férfiakat. Ó, a gyenge asszony!

Azok a vállukat vonogatták, a bajuszukat pödörték és mosolyogtak.

Némelyik korifeus megmondta magarán:

— Kanállal akarja a tengert kimerni?

De Veres Pálné nem pihent, amit egy asszony föltett magában, száz férfi el nem rontja, írt a lapokba a nőnevelés mellett, izgatott, bejárta a nagy lapok szerkesztőit, az országgyűlés nagyfejű politikusait, kit kapacitált, kit kifárasztott; majd nyakába vette az országot, elindult szövetségeseket keresni a tekintélyesebb úrhölgyek közt, míg végre annyira vitte, hogy összejött (1867-ben május 24-én) Pesten az első értekezlet, mely kimondta égető kérdésnek egy nőképzőegylet alakítását. Csak huszonnégy úriasszony vett részt ezen az értekezleten. Huszonnégy hang mondta ki a határozatot. Mindenki visszariadt volna e közönyben a további kísérletektől, csak Veres Pálné nem.

Lassan, egyenként ostromolták meg az akkori tényezőfaktorokat, szóval, írásban, hízlegéssel, könyörgéssel, sokszor ravaszsággal.

Elmentek fűhöz-fához, újságíróhoz, miniszterhez, Deák Ferenchez. Az ország bölcse maga is kedvetlenül csóválta a fejét:

— Ezek az asszonyok folyton nyugtalankodnak!

(Folyton? Hiszen a magyarok bejövetele óta ez volt az első mozgalmuk.)

Mindamellet megígérte Deák a támogatását, bár az igen lehangolta, amint azt Bónis Samunak mondotta a hölgyek fogadtatása után, hogy az egyik küldöttségi tagnak a múlt héten kiesett a gyereke a bölcsőből.

Ekkor jelent meg Veres Pálné röpirata: »Nézetek a női ügy érdekében«. Deák átolvasta figyelmesen, s azontúl teljesen meg volt az ügynek nyerve, kérvényüket ő nyújtotta be az országgyűlésnek s Eötvösnek is mondá:

»Az asszonyok jót akarnak. Az elszegényedett úrileány még most meghúzódik a rokonoknál, de idestova már nem lesznek rokonok, elő kell készíteni az asszonyok számára is a kenyér-pályákat, s a kenyér-pályák számára az asszonyokat.«

De ki győzné, sorba elmondani az ezer és ezer legyőzött akadályt.

A Nőképző Egylet megalakult (1868-ban) 100 taggal, Veres Pálné lett az elnöke; bizony szerény kezdet volt; tizenkét tanítvány jelentkezett az első évben, kivettek bérbe két szobácskát, s hozzáfogtak a nevelésükhöz.

Ha mint a regényekben szokás, átugrunk 28 esztendő, nagy csoda tárul elénk. Dörzsölhetjük a szemeinket, ha nem álmodunk-e?

A nőképző egyesület a saját palotájában székel a Zöldfa utcában. Kapuja ki van tárva. A növendék leányok éppen most indulnak sétára a nevelőnőkkel. Jönnek ki hosszú sorban, csinos kalapjaikban, takaros szoknyácskáikban, szebbnél szebb rózsabimbók, és a nevelőnők is immár többen vannak, mint amennyi tanítványt reménylett Veres Pálné huszonnyolc év előtt . . .

*

Sok bajjal járt, de sok örömmel is. Amint lassan nőtt, nőtt ilyen hatalmassá az intézet. Istenem mennyi boldogság! Mikor az első gyűjteményt megszerezték, mikor a könyvtárt megállapították, hát még mikor a házat fölépítették, hát még mikor kibútorozták, hát még mikor a ház másik felét hozzáépítették!

Hogy dagadhatott a Veres Pálné szíve! Bizony sokat ért meg. Megérte, hogy abban a szép nagy tanácsteremben oda-függesszék a művészkéz által festett képét, megérte, hogy egy szép napon odajáruljanak az ország összes kulturális egyletei, leróni tiszteletüket az ő érdemeik és eredményeik előtt. Eljött a királyi kegy is — feltűzték mellére a koronás aranykeresztet. Azt is látta ez a nagy terem. És végre megérte, hogy ahhoz a zöld tanácskozó asztalhoz, hol az ő szava dirigált több mint egy negyedszázadon át, egy szép napon csak odaültek az ő unokái is, a »kis bárónék«, az intézet volt növendékei, tanácskozó hölgyeknek, az intézet patrónusainak.

Hát mit kellett volna még megérnie?

Hiszen többet a legleleményesebb regényíró se gondolhatott volna ki, hogy életútját szebbé és teljesebbé tegye.

Dicsteljes pályáján végigrohanva tollammal (pedig úgy csábít valami a détail festésre), lehetetlen legalább meg nem említeni, az ő nagy és nemes munkatársait, gróf Teleki Sán-

dornét, Gönczy Pálnét, Rudnay Józsefnét s Gönczy Pálné méltó folytatását, leányát Csiky Kálmánét, az egylet Apponyiját, aki olyan beszédeket mond, hogy nem egy országgyűlési képviselő irigyelné meg.

Igen tévedne azonban, aki azt hinné, hogy Veres Pálné egyebet se csinált, csak ezt az egyletet, ámbár ez a »csak« se volna csak. Tevékenysége mindenre kiterjedt és semmit se csinált mellékesen, mindent nagy verve-vel és egész akarattal. Férje halála után maga kezelte vanyarci birtokát, és sarkában volt minden mezei munkának, akár egy szenvedélyes ispán, hajnalban kelt és sokszor felköltötte a cselédekét, meg akarta mutatni, hogy az özvegyasszony jószága se Csáky szalmája; amilyen előkelő dáma tudott lenni ott, ahol kellett, a szalonjában, éppúgy a sarkára is tudott állni, hol a meglazult fegyelem helyreállítása mutatkozott szükségesnek. S ha látta őt az ember vanyarci asztagjai mellett felügyelni a cséplőkre, egyszerű falusi ruhájában ez asszony Cincinnatust, szinte nehéz volt elhinni, hogy egy nagy szellemi forradalomnak a hősnője.

De ha a magyar asszonyok virtusaiban is túltett azokon akár mint gazda a kardosságával, akár mint vendéglátó a kedvességével (mindig volt a vanyarci kúrián négy-öt idegen hintó), télen azután egészen egy francia előkelő hölgy modorában élt. Leánya, Rudnayné, Borz utcai szalonjában, mint a Madame Adaméban, a magyar közélet jelesei gyűltek össze; államférfiak, írók, tudósok. Gyakorta megfordult ott Jókai, aki rendesen elfogult hölgyek előtt. Szilágyi Dezső, aki még jobban tudja őket szóval tartani, mint a férfiakat, Szász Károly, aki szavalt valamit, Gyulai Pál, aki disputált valakivel, Vámbéry, aki az utazásait mesélte, suhogó bíboros palástjában Haynald érsek, utolérhetlen csecsebecse egy ilyen abbé-arcú bíbornok egy női szalonban, még ha a nők protestánsok is, kivált ha oly szellemes a bíbornok, mint Haynald volt.

Szontagh Pál a klubban már elhasznált jófűzű adomáit itt még mindig elmondhatta hatással, a páratlanul kedves Győry Vilmost itt is nagyon szerették, s természetesen el nem maradhatott Vadnai Károly, aki annyi ideig szerkesztette a nők lapját, hogy esze, okossága bizonyos asszonyi fifikával vegyítve, e körben érvényesült legjobban. E szép, feledhetetlen estéken Rudnayné végezte a háziasszonyi teendőket, de Veres

Pálné vezette a társalgást. Ott ült mindig fekete ruhában, melynek egyedüli ékessége fekete gyöngyből állott; alig-alig szürkülő haja egyszerűen lesímtva tapadt a halántékaira, szabadon hagyva nagy homlokát, melyen alig volt észrevehető ránc. Szép, formás arcú öregasszony volt, rendes, takaros, testtartásában egyenes, élete utolsó éveiben is. Villogó barna szemeinek átható tekintete mindent észrevett. Az esze meg sebesebben járt a vitatkozásban, élénk taglejtésekkel beszélt, s kissé lármásan szeretett vitatkozni (ami aztán egész boldoggá tette Gyulai Pált). Szédítő gyorsan formulázta gondolatait, s őszinte nyíltsággal mondott ki igazságokat. Volt az előadásában, észjárásában valami tetszetős erő, valami sajtóságot csillámlás, s ezért volt élvezet hallgatni.

Erős, hatalmas akarata, csodálatra méltó szívóssága sohasem hagyta el. Még a halálos ágyán is dolgozott. Oman diktálta utolsó művét, »a lélektan«-t, a nőképző egyesület növénydekei számára. A halál már fogta az egyik kezét — de az agyveleje még forrt, gondolkozott és alkotott.

Halála tavaly nyáron következett be . . .

De meghalt-e? Hiszen csak a teste porladozik a vanyarci kriptában a férje mellett, s az már úgys erőtlen és gyenge volt. Ami benne értékes és becses volt, azt felosztotta Magyarország művelt hölgyei közt — s bár ezer meg ezer részre osztott, mégis mindenki bírhatja egészen.

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A MINISZTERELNŐK ESTÉLYÉRŐL

Ha vesszük azokat az alapmotívumokat, melyek ez estélyt előidézték, csak méltányolni lehet Bánffy büszke bátorságát, hogy ilyen módon gyűjtötte neje köré amaz úri hölgyeket, kik ragaszkodást és tiszteletet fejeztek ki egy rossz órában a kedves és szép miniszterelnökne iránt. Úgy hisszük legalább, hogy ez volt a motívum. De akármi volt is, egy bizonyos, hogy a miniszterelnöki palota áll még és le nem dőlt, pedig egy csomó polgári születésű hölgyvendége volt a kevély gobelines termeknek, s az arisztokrácia hölgyei közül csak kevesen voltak hivatalosak. Ah, lesz mit beszélni a városban

a hét és kilenc pontos címerű kávéscsészék mellett! Hallatlan. Noch nie da gewesen! Milyen világ! Mon dieu, milyen világ!

De mindegy, a palota mégse dőlt le, s méltóságteljes kevély oldalfalának nagy fekete árnyéka ott reng most is csön-desen a napfényben csillámló Dunán — ellenben az ország-nak se történt semmi baja ezen borzasztó este óta (más lenne, ha fagyott volna ezen a hűvös estén), sőt merjük mondani, hogy ama pompás miniszterelnöki termek se néztek ki rossz-szabbul, mint egyébkor, mikor a haute-crème ott mozgott. Egy-két ismeretes családi gyémánt hiányzott — azokat olcsóbb és kisebb kövek pótolták —, de az asszonyok szemei csak olyan kékek, feketék és fényesek voltak, mint egyébkor, és senki a világon nem bírta volna kitalálni, aki mind a kettőt látta, de nem ösmerte, hogy mi különbség lehet a kettő között — már ti. az ékszerek kövein kívül —, de aki csak az éksze-reket akarja, annak kár a Lánchídon áthajtatni, az egyszerűen álljon a Bachruch kirakata elé.

Aki azonban már azelőtt látta itt az arisztokrácia nemes hölgyeit és a mostani társaságot, és tudja a különbséget a kettő között, annak, ha egészséges észjárású ember, nem az motoszkált a fejében, hogy »nini, hisz itt máskor egy előkelőbb tár-saság volt« — hanem sokkal inkább az, hogy nini, hiszen más-kor is ilyen társaságot kellett volna ide gyűjteni —, mert hiszen a miniszterelnök voltaképpen Magyarországnak az első tiszt-viselője, s ha ő egyszer estélyt ad (amire az évi büdzsé egyik számtétele is ösztönzi), ezen az estélyen ki kell fejezve lennie annak, hogy ő Magyarország miniszterelnöke, amely ország-ban ugyanis találatnak a művelt lakosság között nem grófok és nem grófnők is.

Egyszer megtörtént, hogy egy francia író részt vett egy fővárosi banketten, ahol bemutatták Ráth Károlynak.

— Mi ez a nagybajuszú úr? — kérdé.

— Polgármester.

Azután bemutatták Kamermayer Károlynak.

— Hát ez a Károly úr?

— Ez is polgármester.

Végre bemutatták Gerlóczy Károlynak.

— De már ez a Károly?

— Ez is polgármester.

Az utazó író bejegyezte a naplójába, hogy egy nagy várost talált kelet felé, mely csupa Károlyokból és polgármesterekből áll. Nos, ama régebbi miniszterelnöki estélyekről följegyezhetne volna egy kis deduktív logikával, hogy talált egy országot, ahol csupa grófok és grófnők laknak.

Am, ha Bánffy Dezső, aki végre is származásra nézve arisztokrata (és pedig sokkal régibb a legtöbbjénél), elvonulva a miniszterelnöki polcra, estélyt ad, meghívja oda a maga osztálybelieit, ez rendben van, ahhoz senkinek semmi köze; azt is értjük, hogy az udvar spanyol etikettjén nem lehet részt venni — ki tudja, mire jó az a spanyol etikett —, de hogy a népképviselői gyökérből sarjadzott miniszterelnök kizárja a miniszterelnöki palota estélyeiről a középosztály művelt hölgyeit, azon osztályét, mely Magyarországnak majdnem az egyetlen fönttartó oszlopa, ez igazán egy inzultus volt, amivel senki sem törődött, mert senki azelőtt észre sem vette (minden egyéb más bajunk között). Bánffy végre ebben is egy korrekt lépést tett előre. Minden bátorsága közt ez volt a legnagyobb bátorsága, mert még a vakmerő emberek is, akik az ágyúgolyótól nem félnek, hátrahökkennek a kilátásban levő gúnnyilaktól! Ah! Ezek az átkozott mérges szavú kis nyilak! Mennyivel sebesebben haladna a világ, ha az egyes nem félne a világtól!

De még más szempontból is nagy dicsérettel kell kiemelni ezt a szombati estélyt. Az első példát, mely a magyar társas élet fejlesztésére jótékonyan kell, hogy hasson. Kétségen kívül oly magas helyről kellett annak indulnia, aminő a miniszterelnök szalonja, hogy akceptáltassék, s ha lassan-lassan is, de követőkre találjon. Ti. arról az egyszerűségről van szó, melynek ellentéte egyik megölő betűje a magyar társas összezejövelekeknek. A miniszterelnöknél nem folyt a pezsgő, nem álltak nagy garmadában a tengeri rákok és vadpecsenyék, egy kis teát hordtak szét a szolgálak s valami kevés süteményt, ez volt az egész. De mindent pótolta a háziasszony szeretetreméltósága, ki ízléses fekete ruhájában igazán kedves és előkelő jelenség volt, s minden vendégével úgy tudott foglalkozni, hogy szinte azt kellett hinnie mindenkinek, kivált ha egy kis képzelőtehetség van benne (s az többnyire van), hogy ő az estély egyik központja. Ezért aztán mindenki jól érezte magát, jól

mulatott, a pompás hangulattól megkapatva beleringatózott, és csak a Várból visszafelé hajtatva vette észre, hogy a feje nem kóvályog a pezsgőtől, és hogy a gyomrát nem nyomja a *homár*, ami a magyar estélyek rendes következménye.

Hát igen, félreismerhetlen a célzatosság e nagy egyszerűséggel (kivált, ha azt Bánffy teszi, kinek szinte szenvedélye folyton-folyvást adni a nagy ebédeket), hogy példát kívánt adni a magyar társadalomnak, ennek a szerencsétlen magyar vendégszeretetnek, mely úgy néz ki, mintha a karlsbadi fürdőigazgatósággal állana albérleti viszonyban (ámbar nem akarok gyanúsítani), hol ha három vendéget várnak, tíz vendég számára sütnék-főznek három nap, három éjjel, hol megtörténik — példák rá a gróf Vigyázó hajdani estélyei, hogy huszonhét ételt tálaltak föl elébünk, az ötödikig élvezett az ember, a tizedikig bámult, a tizediken túl kezdte lenézni az öreg Lucullust, de a huszadik ételnél már dühbe jött a vendég a szakácsművészetre és elhatározta, hogy holnap egy kis bablevest főzet otthon.

Valóban a társas érintkezés csak úgy lehető, ha olcsóvá lesz, s ezt csak azok tehetik, akik elég kiválóak arra, hogy divatba hozzák. A társadalmi érintkezés hiánya már eddig is érezhető volt; egyik nagy faktora a művelődésnek. Minden párizsi ember elmegy ebéd után csevegni valami szalonba, nemcsak az arisztokrata, hanem a legegyszerűbb polgár is. Négy-öt szalonba is elmehet, ahol jól érzi magát s műveli lelkét a finomabb társalgás a gyöngédebb nemmel. Nálunk nincsenek ilyen szalonok. Itt mindenki elmegy kártyázni, s ha valahová vacsorára hívják, magával viszi a szóدابikarbónát is, s mikor hazajön éjjel után szalasztja az inast a masszírozó doktorért.

Ez csak az egyik rossz oldala a mi társasági érintkezésünknek.

A másik az, hogy a nemzeti erkölcs annyi költekezést provokál, amennyit a szegényebb sorsú ember nem bírhat meg. Ha egy közepes hivatalnok néha-néha meg akarja hívni az ismerőseit (s ha lányos apa, kénytelen vele), mindenkéllött kölcsönt kell fölvennie.

Ezért emeltük ki a miniszterelnök estélyének ezt az oldalát, s ezért írtuk meg az újságba — mert ha ezentúl a számta-

nácsos csetélyt ad és nem akarja különbnek, mint a magyar miniszterelnöké volt — az bizony a tanácsosné asszony rendes konyhapénzéből is kifutja.

A T. HÁZ A SZABAD ÉG ALATT

Akár szellemes vele kezdeni, akár nem, mégiscsak fontos szerepe volt ma az időnek, s azt illik legelőbb említeni.

Az idő szép volt, nem olyan őszintén szép, hogy az ember meg van bizonyosodva benne, hanem olyan kacéran mosolygó, hogy a következő percben már elborulhat, sőt eshet is, s jaj akkor sok vitézi ruhának.

Ez esetben nem a szabad ég alatt folyik le a megnyitás, hanem a multságok csarnokában, s akkor meg se jelennek e sorok, mert akkor nem is látom a megnyitást, minthogy se gróf, se báró nem lappang a cikkecske alá írt »Ipszilon«-ban, hanem csak egy egyszerű népképviselő, s a képviselőknek adott meghívókra az volt odajegyezve, hogy »ez a jegy a multságok csarnokába való belépésre nem jogosít«.

Jeles egy koponya lehet, akárkié legyen is, amelyikben ez a terv megfogamzott. Állami ünnepélyt csinálni s abból kizárni akarni a képviselőket. Érdemes volna ezt a rendezői koponyát előkeresni és egy barackot nyomni a búbjára.

De mondom, szép napfényes idő volt, s hogy ez a sérelem csak a papíron maradt, ellenben a koponya így se biztos. Ámbátor hiszen már több sérelem is esett rajtunk az innenső év-ezredben.

A királyi sátor a nagy iparcsarnokkal szemben volt fölállítva, és körülte gyülekeztek már kilenc óra óta a rengeteg számban meghívott nagy és kis urak, bennszülöttek és idegenek, mozgalmas és festői képet nyújtva a szemnek s dacára, hogy egyre telt, hatalmasan telt a nagy kiállítási tér, a kocsik beláthatatlan sora kígyózott az Andrássy úton, roppant megtorlódásban imitt-amott. »Ma teszi le a vizsgát Rudnay főkapitány« mondogatták az emberek, vetvén tekintetüket a sehol véget nem érő kocsikra, melyek mint valami apró, fekete cserebogarak látszottak mászni a messze távolban.

Bent eleinte a megérkezettek közt egy-egy újabb, ere-

detibb szabású ruha is lekötötte az érdeklődést. Jött Kossuth Ferenc zöld levelibéka kosztümben. Egymást döfködték a honatyák: »Nini, nézd csak!« Eleinte ez is elég látványosság volt. A kis Papp Géza pompásan nézett ki cseresznyepiros mentéjében mint magyar vitézke. De mindnyáját lefőzte Fenyvessy Ferenc, aki az inszurrekciós nemesek Mária Terézia korabeli ruhájában jelent meg, körbe elvágott, hátul elálló hosszú bekecs, nagy leffentyús báránybőr kalpag, csak a copf hiányzott.

Meszlényi Lajoson aranyszínű atilla csillogott, általában a rikító színek voltak többségben, s *teljesen megfordult* az eddigi szokás; azelőtt a mágnásokon voltak pompás szövetek és gazdag ékszerek, s hova lejjebb eltűnt a ruhák pompája, élénksége; most a mágnások egyszerű, polgárias fekete ruhákat viseltek, s hova lejjebb nőtt a ruhák pompája, úgyhogy egy pár lipótvárosi kereskedő úgy nézett ki, mint a húszas években a híres Esterházy herceg, aki gombok helyett gyémánt foglalatú apró órákat rakott a mentéjére. Bánffy ízléses fekete ruhában jelent meg, a polgár miniszterek ragyogó színekben. A képviselők csoportjában Apponyi volt a legegyszerűbb, igénytelen szabású, egészen dísz nélküli fekete posztó palástjában.

De hát annyi díszruha volt s annyi féle, hogy csakhamar megunta az ember és egyet se nézett meg többet. Bizonyos csömör fogta el. Az a képzelődés kezdte fölverni, hogy valami papagájkiállításon van, s ha valakin meglátott egy-egy frakkot vagy polgári übercihert, szinte a lelke örült meg, mint valami régen látott megszokott kedves ismerősnek.

De jó szerencse, a honatyák szeme a ruhákról, mikor már éppen elunták, az érkező királyi családbeliekre fordulhatott. Minden perc hozott valami látnivalót. Most jött meg Koburg Lujza hercegnő. Az amott a szép Izabella főhercegnő! Mi volt az most? Kinek szólnak az akaratlanul elröppent éljenek? Ki jön? Mintha friss szellő lebbenne, női ruhasuhogás támad, Stefánia, az özvegy trónörökösné délceg alakja bontakozik ki.

Közben a nagykövetek páholya is megtelik. Itt van aztán sok mindenféle egyenruha, amit a földkerekség összes szabótalentumai kigondoltak. Hát igen, itt vannak a nagykövetek,

mind itt vannak, s ez sokat ér, de mégis legtöbbit ér az, aki itt nincs. Agliardi nem jött el (szűk lett neki Macedónia), Locatelli helyettesíti. Ellenben a legboldogabb, bár a legutolsóbb lenne másképp e fényes társaságban, a perzsa konzul, a mi derék Schosbergerünk. Képzelnék uraim olyan szerencsét. A kiállítás reggelére merénylet történt a sah ellen, persze otthon Teheránban, s most már mindenki a perzsa konzult keresi, megrohanják, kézzől kézre adják, nagyurak, grófok, hercegek utat vernek maguknak az öklükkel, hogy eljussanak őhozzá, Schosbergerhez, tudakozódni, részvétet kifejezni, és Schosberger arca ragyog a mosolygástól, az örömtől, és Schosberger azt feleli a tudakozódóknak:

— Kósza hír lesz az egész. Ostobaság az egész. Mert hiszen nekem tudnom kellene róla.

Ezt mondja és csak egyre ragyog az arca és fénylenek a kék, apró szemei.

— Nem igaz, nem igaz. Hogy volna igaz, ha én nem tudom?

És szájról szájra jár a hír e fényes gyülekezetben, melynek nagyjában az ocsúja is excellenciás urakból áll, hogy Schosberger mit mond.

— Schosberger így, Schosberger úgy. Schosberger semmit se tud. Schosberger nyugodt. Schosberger nevetgél. Schosberger azt mondja, hogy őneki nincsenek hírei.

Ami kevés érdeklődést Schosberger meghagyott, azt a japán követ fiatal felesége emésztette föl, egy csinos mongol úrnő. Igazán jó ötlet volt a japáni követ őexcellenciájától, hogy kedves nejét elhozta, akit Rohonczy legott észrevett, mire aztán, mintha csak a Ház karzatán volna, egyszerre feleje fordult a honatyai érdeklődés.

Kicsiny, törekeny, graciózus alak; ferde vágású bársonyfekete szemében valami sajtászerű, bűvös ábrándosság ég.

De már türelmetlenül kezdik előkeresni az atillák hátulsó zsebeiből az óráikat a honatyák:

— A királynak már itt kellene lenni.

— Pont fél tizenegy!

— A király mégse jön. Hogy van az?

Perczel Béni gépiesen szól közbe, megcsörömpöltetve a fringiját:

— Ne menjetez haza!

De jön is már a király. Távoli morajt hömpölyget a levegő valahonnan a Fürdő utcából. Jön a moraj, jön, jön, mindig közelebb. Dübörögni látszik már a föld is. Nem a négy fehér arab paripa lábdobájától, mely a király hintóját röpíti, hanem a tömeg örömmámorától.

Jön már a király! Jön már a királyné!

Megmozdul az egész mező. Új elhelyezkedés. Ki-ki igyekszik közelebb a bíbordrapériás sátorhoz, melynek barokk kupoláján a korona másolata fürdik a napsugarak özönében.

Megharsan a trombita. Itt van a király! Lázás hullámzás támad, és csakhamar nagy éljenzívajban feltűnik a király alakja az emelvényes sátor elő részében: jobbról a király, balról a királyné. Mögöttük jó távol a kíséret, a főhercegek és főhercegnők rangsorban. A király huszártábornoki egyenruhában áll meg daliásan, katonásan, a királyné is a régi délceg, sugár királyasszony, de arcán látszik a bánat, szemének fénye megtört, fekete ruhája nagy, mély, soha le nem vethető gyászt hirdet, fekete legyezőjét váltig az arca elé tartja . . . el se veszi onnan, hacsak nem egy szempillanatra. Még szép is . . . Még ott van a régi kellem e finom, szelíd vonásokon, de ott van az örök felhő is . . .

Közeledünk végre a történeti mozzanathoz. Most mindjárt vége lesz . . . mindjárt megnyílik a kiállítás.

Dániel Ernő beszélni kezd. Beszédét, ahol a király neve előfordul, orkánszerű éljenzés szakítja meg. Hát még ahol a királyné neve fordul elő! Kecsesen bólint a fejével a fölséges asszony; egy mosoly jelenik meg az arcán, bágyadt, elillanó, s megint csak visszajön szomorúsága, az elűzhetetlen.

Egy kicsit hosszúra nyúlt a miniszter beszéde, s mire a király felelt, be sem végezhetette, már megszólalnak a kiállítási harangok. Sehogy se klappolt össze a dolog. De a király megnyitója gyönyörű volt, dicséret illeti érte Bánffy.

Éljenzett mindenki lelkesen, meghatva még Kossuth Ferenc is éljenzett, csak Ugron Gábor kritizált itt is:

— Különb beszédet tudtam volna én a király szájába adni ennél.

— Vajon?

— Csak rövidet, egypár szóból állót. Azt, hogy: »Ide-

jöttem hazámba, és sohase megyek innen vissza többé. Amen.«
Akkor lenne itt még csak éljenzés.

Persze, persze. De már ettől a beszédőtől is, melyet értelmes csengő hangon, eléggé magyaros kiejtéssel mondott el a király, el volt mindenki ragadtatva. Ezer szerencse, hogy ezúttal messze állott a királyi sátortól, fringijára támaszkodva, gr. Széchenyi Pál.

NÉMELY ÉSZREVÉTELEK A BANDÉRIUMRÓL

Boszorkányság volt-e mind az a látvány, amely a szempilla egyetlen mozdulatára elfut, vagy igazán lefolyt tény? Én láttam-e csak vagy mindenki? Mert álmom és valóság közt csak ekkora a különbség. Egy ember álmodik-e vagy egész ország egyszerre lát egy álmot.

S ha álmom az egész (az ezerkettedik éjszaka), vajon az incselkedő dzsinn előre taszított-e a jövő századokba, vagy hátra lökött a ragyogó múlt időkbe?

Nagy porfelleg támad. Megdübörög a föld. Heroldok vágatnak előre riadó harsonaszóval, tajtékos lovakon. Lázashullámszóval támad a türelmetlen sokaságban.

— Jönnék! Jönnék!

Fehér kócsagtollerdő rezeg a levegőben. Arany, ezüst csótáros paripák hányják-vetik a fejüket, nagy kényesen hordván a hátukon brokátba, bársonyba öltözött leventéket, mintha ezer király érkezne nagy pompával. Messziről tündökölnék a kalpagok, csalmák forgóin a drágakövek.

Hallgass el Szeherezáde, én mesélek.

*

Ott várakoztak már kora reggel óta az országgyűlés gyalogos tagjai az új országház lépcsőin, hol két hatalmas árbócon lengett a magyar és horvát zászló. Minden új volt itt, a szép palota egy kővé vált tündérmese, újak, szokatlanok voltak magok az emberek is. Nagy kardcsörtetve járt-kelt Perczel Béni fekete panyókájában, s éppen nem csodálkozott rajta, hogy már 9 órakor érkeznek a délre hirdetett ülésre. S micsoda marcona kemény alakok jöttek, mintha az ősök képei,

régi magyar vitézek keltek volna életre rámaíkból. Az ördög hinné el, hogy ezek hétköznapi csöndes, báránytermészetű mamelukok. Pap Samu maga olyan daliásan néz ki és zordonan, mintha legalább tíz embert ölt volna meg (persze karddal és nem recepttel). Ucsu kucsmáján is kényesen fürdik a napfényben a kócsagtoll. Mintha az öreg Szvatopluk volna, ki Árpád elé hódolni jöven, magyar díszebe öltözik vala. Fenyvessy Ferenc a jó Gvadányi generálist jelképezi, de persze még hadnagy korából. Horánszky Nándor a büfében ül egy hosszú asztalnál, kezét búsán nyugtatva kardmarkolatján, mint a tépelődő Petur bán. Általában az egész asztal, mely körül csupa középkori daliák ülnek medvebőrös kucsmákban vagy hetyke fiatalos kalpagokban, úgy néz ki, mint a borozási jelenet a Bánk bánban. A bájos Melinda (a büfé leány) pogácsát, »kanapé«-t hord és pezsgőt. Az asztal különben is görnyed mindenféle finom hideg ételektől, s ad libitum ehet-ihat mindenki két forintért akár főrend, akár népképviselő. Minden gyomor egyforma. (Drexler szerint) mindenik két forint terjedelmű. Ezzel is többet tudunk most már. Ezer év kellett ennek is a konstatálásához.

Gazdag színpompájában elkápráztató látványt nyújt a részint délceg, részint potrohos alakok nyüzsgése, zsongása, melybe sarkantyúpöngés és kardcsörgés vegyül vagy pedig a mentelánc zördül meg. Hadies, festői kép ez. Csak egyetlen középkori vitézen csillanik meg egy modern szerszám. A vitéz orrán ugyanis egy rézbe foglalt pápaszem fénylik zordonan.

Nini, nini, ez biz a kis Sturm vagy mint Jókai nevezte el a Futtaky utódját: Csoszogi úr.

Még ő is szemrevaló és félelmetes.

*

Denique mégis a ruha teszi az embert.

De már megszólaltak a harsonák . . .

Rohan mindenki le az új országház udvarára, s megtelik a mező száz és száz bíborba-bársonyba öltözött középkori főurakkal.

*

Betűrendben jönnek a városok és megyék. Elöl a zászlóvivő. A törvényhozók lova mellett csatlósok lépkednek, akik a lovat átveszik, míg a törvényhozó leszáll, hogy részt vehessen a két Ház együttes ülésén. Így lehetett ez valamikor a rákosi országgyűléseken.

A bandérium már szögrül-végről le volt írva mai lapunkban, e ragyogó kép festésébe most nem bocsátkozunk (nem, mert idejét múlta, sokáig fognak arról még beszélni), de mert igazán lehetetlen leírni, csak némely általános észrevételekre szorítkozunk — hasznos tanulságul, ha majd a koronázás negyvenéves jubileumát üljük.

Az effektus kétségkívül így is rendkívüli volt. A külföldi diplomácia el volt kápráztatva.

Goluchowski így nyilatkozott:

— Ilyen pompáról nem volt még fogalmam se.

Noha Goluchowski lengyel — azt pedig Türr Pista mondta, végignézvén tegnap a hódoló menetet:

— Ilyet a világ egy nemzete se produkál, csak az orosz bírna, ha kedve volna hozzá, s csak a lengyelnek volna hozzá kedve, ha pénzzel bírná.

Igen, a bandérium csodaszép volt, sokkal különb, mint az 1867-iki koronázási bandérium, a korábbi királyok alatti bandériumokat nem is említve.

Már mikor a budapesti bandérium feltűnt, az volt a nézet: »Denique nem a ruha teszi az embert, hanem a ló.« De amint azután feltűnt az Abaúj megyei remek bandérium, egy csapat szürke dolmányos, hajporozott Mária Terézia korabeli lovag, kitört a meglepetés és tetszés moraja a tömegekben. S még tán ennél is nagyobb szenzációt keltett a brassói szászok nemes ízlésű Apafy korabeli ószász kosztümje, végtelen egyszerű fekete kapcsos menték, s nagy lefityegő fehér csipke nyakkendőik.

Szóval, a szem hamar betelt a bár fényes, de semmitmondó úgynevezett mágnás ruhák nézésében. Az ember Grünbaum és Weinert érezte ki bennük, mígnem a többiekben a kor és a különböző régen eltűnt osztályok idéztek elő fenséges hangulatot. Általában csak azok a bandériumok hatottak, melyek egyöntetű s valamely időszakot vagy osztályt jellemző ruhába öltözködtek. A torontáli perzekútorok olcsó jel-

meze százszor több hatást tett, mint az úgynevezett úrlovasok szeszélyesen összeválogatott ezerszínű s néha egész vagyono-
kat érő ruhái.

A fővárosi szabók maguk fzlésére hagyatva megmérhe-
tetlen sablont vittek be a magyar díszöltözetbe. Az akadémia
előtt álló Széchenyi ruháit varrták meg különböző színű szö-
vetekből.

Hogy a bandérium olyan világraszóló hatást tett, azt az
egyöntetűen öltözött csapatoknak lehet köszönni, a szepesi
lándzsásoknak, a lipthói páncélos vitézeknek és az egri bandé-
riumnak, melyből egyszerre egy sereg Dobó István ugratott
elő. Volt is taps és éljenzés, amerre mentek.

Felejthetetlen benyomást keltett a Fehér megyeiek ban-
dériuma fehér, aranyos zsinórú dolmányokban párducbőrrel
(a párducot persze nem otthon lőtték).

Mondani sem kell, hogy ahány ember, annyiféle szem-
üvegen bámult, ámult a bandériumon. Én egy konok pénz-
ügyi bizottsági tag és egy nagy vadásznak ösmert gróf között
állottam, előttünk két szép asszony nézte az országház abla-
kából a már tikkasztó pompát.

A pénzügyi bizottsági tag váltig azt hajtogatta:

— Mennyi pénz lett itt pocskéká! Mennyi tömérdek
pérez! Pedig voltaképpen ez se egyéb, mint egy nagyobb sza-
bású *veteránoskodás*.

A vadász mindannyiszor felförmedt, amikor egy-egy
farkas kacagányos lovas jött.

— Teringette! Hol lőtték azt a sok farkast? (Egyre nyug-
talanabb lett.) Ezer ördög, ezek minden farkast kilövöldöztek.

A szőkébbik hölgyecske minduntalan megcsípte a társ-
nője szép fehér vállát:

— Nézd csak, Ilona, milyen termet, milyen vállak! Ugyan
nézd már, édesem.

A nem egyöntetű úrlovasokból csak a tizenegy zászló-
vivő keltett nagyobb figyelmet. — Mintha megannyi feje-
delem hozná tartományi zászlaját. Magyarország zászlaját,
melyet báró Vay Béla vitt, széltében éljeneztek az útvonalal-
kon. Nagy érdeklődés tárgya volt a régi Rácország zászlaja is,
melyet a derék gróf Keglevich István lobogtatott, s melyért
annyaniszor harc folyt nemrég a parlamentben. Az érdekes

zászló pórul járt. Keglevich leesett vele a lórul, és a zászló nyele kettétört.

Mikor később a zászlókat a kupolaterem márványfalához támasztották, a törvényhozók sorba odamentek a zászló összekötözött nyelét veregetni.

— Rossz ómen — mondák.

— Persze, hogy rossz ómen — felelték az öregebb ország-nagyok —, de Szerbiára nézve.

Amire összerendezett Darányi miniszter. Mert ha Szerbiára valami nagy csapást akar a mennyei gondviselés mérni, mi lehetne az egyéb, mint egy jóra való sertésvész.

KIRÁLYNÉ A TRÓNON

Hármat koppantottak a pálcás urak, s belépett a királyné, elpusztíthatatlanul nyúlánk természetével. Leült a trónon ura mellé balról Magyarország patrónája. Ezer szem szegződött a trónra, melyre újonnan hímezték Magyarország címerét ibolyavörös mezőre, s melynek mennyezetét két nagy hóféhér strucc-toll-bokor díszíti a hajdani nemzetiszín strucc-tollak helyett. De még több szem nézte a királynét.

Ott ült fekete csipkével áttört magyar ruhában, minden fekete volt rajta, minden, minden: haja átkötve gyászfátyollal magyarosan, a hajtúk és gyöngyök mind feketék voltak. Csak az arca volt fehér és végtelenül szomorú. Egy mater dolorosa.

Ah, a régi arc ez még. Az, amelyet a bűbájós képekről ismerünk, a vékony, nemes vonások, az elől lenyírt kicsi haj mint selyemrojt húzódik a homlokra, s fönt a dús hajfonat minden koronánál szebb korona. Ő az, ő. De a bánat már rajta hagyta a nyomait ez arcon, sokat pusztított — a kép még ugyanaz, csakogy úgy tetszik, mintha ködben volna.

Nagy szempillái le vannak eresztve, élénk, kedves szeméből nem látszik semmi, ott ül csöndesen, majdnem érzéketlenül, mintha nem látna senkit, nem hallana semmit. A lelke, oh a lelke másutt lehet. Egyetlen mozdulat, egyetlen tekintet nem jelzi érdeklődését. Olyan, mint egy fehér szobor a szomorú fehér arcával. Viszi, viszi a nagy bánatot mindenüvé és

hiába koppantanak háromszor a pálcás urak, az a nagy bánat el nem ijed attól, vele jön ide is.

És aztán elkezd beszélni Szilágyi, szép lassan, ahogy a trónnál illik. A király hovatovább figyelni kezd. Egy szó, egy gondolat megkapja és szeme ott csügg a nagy nemzeti szónok ajkán — de a királyné arcára semmi sincs írva. Semmi, semmi. Olyan fehér és olyan mozdulatlan.

Hát egyszer csak belevegyíti a szónok a királyné nevét is. Még csak a szemöldje se rezdül. Beszélhetnek a szoborról a szobornak.

De a királyné nevének hallatára egyszerre csak fölzúg az éljen. És milyen éljen az! Mintha a szívekből szakadna ki egy érzelmi zivatar. Megremegnek a trónterem sárgás márványfalai. Valami csoda hang volt az, amit nem lehet leírni vagy megmagyarázni. Volt ebben az éljenben zsolozsma, harangzúgás, tengermorajlás, gyöngédség, érzés, még talán virágillat is.

S az érzéketlen felséges fej megmozdult. Gyöngén, alig látszólag intett köszönetet. Valami csodálatos kecs volt abban.

S az éljen fölharsant még erősebben és nem akart megszűnni percekig, szállt, szállt föl a boltozatokig és megrengette a boltozatokat. A fehér strucc tollak reszketni látszottak a hanghullámoktól. Az ország nagyjai és törvényhozói nem elégedtek meg a mámoros kiáltásokkal, kalpagjaikat, csalmaikat lengették, s egy sűrű erdő támadt fön az emberek feje fölött sastollakból, kócsagokból, hús szellőt támasztva a fojtó meleg levegőben. Ilyen *legyezője* is kevés királynőnek volt még.

A szónok abbahagyja beszédét és várja, míg a féktelen lelkesedés lecsillapul. Hasztalan, nincs határa.

A királyné lesüti fejét . . . és az a hófehér arc egyszerre csak elkezd pirosodni . . . mindig jobban-jobban. Először csak nem olyan fehér többé, aztán olyan, mint a frissen szűrt tej, mintha rózsaszínnel volna befuttatva, aztán piros lesz, mint az élet, piros, egészen piros.

Milyen káprázat! Ferenc József király mellett ott ült egy életpiros királyné.

Egy percig tartott az egész. Szemei tágra nyíltak, s a régi ragyogás kicsillant belőlök.

S a-szemekből, melyek úgy tudtak valaha mosolyogni, hogy egy szomorú országot vidítottak föl, egy könnycsepp bugyant ki. Százan és százan látták ezt a drága csöppet. Megvolt a reciprocitás. Egy mosolygó ország föl tudta vidítani a királynét.

De csak egy percig tartott.

A felséges asszony szeméhez emelte csipkés zsebkendőjét, letörölte vele a könnyet. Az éljenzés megszűnt, a szónok folytatta a beszédet, s a királyné arcáról kezdett lassan-lassan lefogy a pirosság, mint ahogy a kés pengéjéről szemlátomást illan a ráfűjt lehellet.

Egy perc és a király mellett újra ott ült a gyászba borult királyné, a Mater Dolorosa, halványan, csöndesen, érzéketlenül, mint egy fehér mozdulatlan szobor, mely egy édes arcra emlékeztet.

KITÜNTETÉSEK

— Egy kis polémia —

Egy fővárosi laptársunkat, széles unalmában a millenáris kitüntetésekről elmélkedvén, kétféle bosszúság fogja el. Az egyik amiatt, hogy kiket tüntettek ki rendjellel, s ezek közt persze a derék Tiller szabómester a legvörösebb posztó. A másik bosszúsága az, hogy kiket nem tüntettek ki rendjellel, s ezek közt van az én nevem is, három kiváló fróé mellett. Ez adja meg nekem a jogcímet a következő kedélyes sorokra.

Mindenesetre köszönöm a jóakaratot (mi újságírók segít-sük egymást), de nem osztom t. laptársunk kedvetlenségét, csak részben. Ti. abban a részben, hogy az csakugyan nem felel meg az igazságnak, hogyha a Klobusitzky, Morzsányi és Melczér képviselőtársaink szabója, Tiller úr, megkapta a rendjelet, miért nem kapta meg a mi szabónk, Grünbaum és Weiner is a rendjelet? Ez engem is bánt. Képviselők közt még lehet különbséget tenni, de a képviselők szabói közt különbséget tenni nem helyes. Mert mit fog most már Grünbaum és Weiner gondolni felőlünk, akik nála varrattuk a ruháinkat? Bizonyára így fog töprengeni: »Micsoda pipogya képviselők kerültek hozzám!«

De ami az írók kitüntetését illeti, bár a három fölhozott íróból az egyik (Jókai) már többször részesült királyi kitüntetésben, ebbeli nézeteit tisztelt laptársunknak egyenesen kifogásolom. Szerintem az írók számára a rendjellel való kitüntetés már a foglalkozás sajátos természeténél fogva céltévesztett vagy legalábbis fölösleges.

Mert a miniszternek sokszor lehet szüksége a rendjelekre, mint manifesztációjára a változatlan vagy fokozódó fejedelmi kegynek, melyből erejét meríti a sikeres kormányzásra. Sőt más állami hivatalnok is, kit fölülről a főnöke nyom, alulról a felek molesztálnak, bizony rászorul lankadó munkakedvében egy kis élesztésre az államfő részéről. Mi egyéb fokozhatná a katona buzgalmát, hűségét, ha nem a legfőbb hadúrnak egy, a gomblyukon látható megalégedése? És mit szóljak a magas arisztokráciáról? Szegény nagyurak! Nekik olyan üres a világ, ők oly keveset érhetnek el — mert már születésükkor mindenkünk van: rangjuk, fényes nevük, nagy vagyonuk. Mi az ördög izgassa őket, kik előtt minden nyitva áll, és csak egy bezárt hely van: a király rendjelkazettje. Ó, ez a kazett! Ebben még vannak kívánatos, elérhetetlen holmik!

A végére hagytam a filisztert. A filiszter éppen azért filiszter, hogy mindig azt nézze, amit a sablonemberek csinálnak. Ha azok faggyúgyertyát esznek, akkor a filiszter is azt eszik. Ennél még csak egy rosszabb faj van, a stréber; mert a stréber licitál; ha azt látja, hogy az előkelőbbek faggyúgyertyát esznek, fogja magát, nemcsak azt eszi ő is, hanem folyadékka olvasztva issza is. Hisz azért stréber. Ezek persze töreksenek a rendjelre. Ezeknek ér is az valamit, néha sokat is.

De mit tegyen a rendjellel az író? Mitől jó az neki? Többet érnének-e azért a Petőfi munkái, ha oda volna írva a címlapjukra: »Írta Petőfi Sándor, kir. tanácsos«?

↳ Az írás az egyetlen foglalkozás, melynek fénye, sikere a sokaság véleményére van alapítva. Ha tetszenek az író munkái, mindennap, minden lépten-nyomon megkapja az ő nemes hiúsága a maga táplálékát — nem szükséges azért a királyi kazettnek kinyílnia. Az ő illetékes faktora, aki biztassa, buzdítsa, kitüntesse, a közönség, ahonnan frissen, közvetlenül kapja a lelket üdítő nektárt, és nem vallás- és közoktatásügyi magyar miniszterem előterjesztésére.)

Hiszen a rendjeleknek is ez a céljuk azokra, akik más-nemű funkciókban a hatalom legelső forrásától kell, hogy várják az elismerés jelét. De egy íróval szemben a leghatalmasabb király se egyéb, csak egy olvasó — aki két olvasó ellenkező véleményét már le nem bírja verni.)

Hozzá tehetném még azt is, hogy egy író könnyebben tehet híressé egy királyt, mint egy király egy írot. De én azt nem mondom, mert örülök rajta, hogy olyan nagy király idejében élek, aki alatt a legnemzetibb író is álszemérem nélkül lehet lojális.

De a rendjeleiből, megvallom, nem kívánok sem a magam, sem az íróársaim részére. Vagy ér valamit egyikünk-másikunk, és akkor megadja a nagyközönség elismerése, ami kijár, a kor divatjaihoz képest egyszer nagyobb, másszor kisebb mértékkel; vagy pedig nem ér egyikünk-másikunk semmit, s ezen a rendjel sem segítene. A király rendjelei sokkal hasznosabban s *helyesebb fokozatban* használhatók öfelsége egyéb hű alattvalóinál.

Mert ahol Arany János és Jókai, akik századokra szóló dicsőségére dolgoztak nemzetüknek, kisebb rendjeleket kaptak, a főnnálló rendjeladományozási rendszer szerint, mint egy nagyhasú főispán, aki tizenöt évig csibukozik, és köpköd csempészett dohányból a megyeházán (a még magasabb rendjelek tulajdonosairól nem is szólok) — ott, aki az írók kitüntetését sürgeti, voltaképpen azok *deklasszifikálását akarja*.

Én nem akarok ezen rendszer ellen küzdeni. De konstátalom, hogy a rendszer olyan. Mert valaminőnek csak lennie kell. És ha egyszer olyan, ne kívánjunk az íróknak rendjeleket. Ezt követeli az egyszerű okosság.

Ha teszem azt — ad absurdum vive a hasonlatot —, egy olyan rendszer állana be (mondjuk, egy excentrikus királyné alatt), hogy táncolási képességek szerint osztanak az állami rendjeleket, akkor Tisza Kálmánnak alig juthatna egyéb a koronás ezüst érdemkeresztnél, Széll Kálmánnak se külön, Zichy Nándor gróf legfeljebb a Ferenc József-rend kis keresztjével kellett volna magát a papoknál, Szuhányi Ferenc, Papp Géza és Meszlényi Lajos ellenben viselnék az aranygyapjút.

De ez esetben, tudom, tiltakoznának is nagyjaink, és mert okosak, azt mondanák: »Nem kell rendjel«.

Azért tehát, tisztelt laptársunk, hagyjon ön békét a mi becsületes, megviselt írói frakkjainknak, amelyek csöndesen és megelégedetten lógnak a fogasainkon, s többé-kevésbé hasonlítanak a valóságos excellenciás urak frakkjaihoz. Minek azokat a gomblyukakat piszkálni rajtok?!

Jól tessék engem megérteni, nem valami demokratikus hóbort vagy bohém góg mondatja velem ezeket (ilyen bogarak nincsenek bennem), hanem egyszerűen az írói világ érdeke, a megóvás a deklasszifikálástól — és mert az írókra nézve fölöslegesnek is tartom a rendjeleket.

Am, ha egyszer a királyunk azt mondaná: »Olvastam az ön könyvét, és igen jól mulattam velek«, ez bizony nekem is nagy örömet okozna, és egy álló esztendeig lenézném Gyulai Pált.

A SIKLÓ-ESET

Két okból is csúnya és sajnálatos az egész. Először sajnálatos az, hogy megtörtént, s hogy éppen a vendégeinkkel történt, akiket egész szívrünkkel igyekeztünk jó hangulatba ringatni magunk és országunk iránt. De még sajnálatosabb és lehangelőbb magánál az esetnél azon mód, mellyel a sajtóban tárgyalatik. Mert ez mutatja, hogy minden érzékünk elvészett. Csak a pártszenvedély sugallta marakodási ösztön nem. Elveszett ugyanis nemcsak az igaz érvelésre való törekvés, de az ország reputációjának kímélése se zsenfrozt, csak üthessünk azon egyet, akire éppen momentán a fogunk fáj. E kolosszális újságírói cinizmus nem törődik semmivel a világon, üt, vág poroló pálcájával, ahol egy jól kikeféltsz posztókabátot lát, ha mindjárt a saját édesapja van is benne.

Igy lehetett aztán olvasni, hogy a különben is túlzottan kiszínezett sikló-malórért Dániel Ernő a felelős.

Azt is lehetett olvasni, hogy Vörös László az oka.

Lehetett olvasni, hogy az országban elharapózott rendetlenség és ázsiai rendszer az oka. (Pfuj urak, nem szégyenlik hazájukat rossz hírbe keverni az idegenek előtt?)

Egy lap össze szidta a gépészt, minek ment hamarabb haza.

Egy másik lap a fűtőnek esett, hogy minek vállalkozott

az utasok szállítására. De a boldogtalan fűtő vigasztalódhat, mert ha nem vállalkozott volna a szállításra, akkor is szidták volna.

Egy harmadik lapnak az az álláspontja, hogy Ország Sándor a főbűnös, azt kellene fölakasztani. (Ország ugyanis elnöke a sikló részvénytársaságnak.)

Egy negyedik újság, amelynek éppen a rendőrséggel van most torzalkodása, Rudnay főkapitányra okád tüzet és mérget nyálat a sikló-afféért. Mert őneki kellett volna elrendelni, hogy a sikló tovább járjon.

Akad továbbá lapvélemény, mely Barkassy miniszteri tanácsost vonta felelőségre. Hogy mi módon gondolja ő az összefüggést a derék miniszteri tanácsos és a sikló között, az azon örökös titkok közt fog maradni, amiket a gondviselés fönnhagy kutatni az utókornak. A dolgot még az is komplikálja a későbbi nyomozó tudósoknak, hogy Barkassy több mint egy hét óta valahol a külföldön utazik.

Az összes lapokat át nem lapozhatván, nem lehet tudni, nincsenek-e még többen is megtámadva a sikló-szerencsétlenségért. Például Menelik király vagy Baltik Frigyes evang. püspök.

De Bánffy Dezső megtámadtatását ez ötletből olvastam. Persze azon a címen, mert az ő vendégei voltak, akiket a bal eset ért.

Nos, az összes támadásokból csak ez az egy pszichológus, csak ezt az egyet érti az ember. Nem ugyan a házigazdai szerepe miatt, mert a házigazda az egész világon csak addig házigazda, míg vendégei el nem távoznak a házából (a házigazdaság végre is nem olyan örökös dolog, mint a delegátusság); hogy aztán a vendégekkel útközben mi történik, arról ő nem felelős.

De mégis várható volt, hogy Bánffyt megtámadják az újságok. Mert Bánffy az első magyar miniszterelnök, aki a sajtó és emberei iránt bizonyos szokatlan előzékenységet tanúsított párttekintet nélkül; kitarta előttük termeit, leereszkedés nélküli magyaros vendégszeretettel odaültette asztalához, összevegyítvén őket a legelőkelőbb elemekkel, bevezette családi tűzhelyéhez, ezáltal is kimutatván, hogy van érzéke annak a nehéz társadalmi problémának megoldásához, a ma-

gyar arisztokratizmusba belevegyíteni ama sajátos demokrata motívumokat, amelyek benne megvannak, törvényeiben, gondolkozásmódjában tért foglaltak, de minden irányban életre kelni nem tudtak. Hát természetes volt, hogy ezt a nemes államférfiút meg kell ezért marni. És éppen az újságoknak. És éppen akkor, midőn az újságírók tiszteletére rendez egy ünnepet a palotájában.

Semmi az. Így kellett ennek lenni. Mert mindig így volt. Ez az örök emberi. Sőt az embereknél szelídebb állatok is úgy csinálják. A jámbor méh is azt csípi meg, aki vele foglalkozik. De az okos kígyó is.

Bánffyt mi ennélfogva nem is védelmezzük. Ő rászolgált erre. Miért nem vitette haza a vendégeket! Vagy ha már nem, legalább be kellett volna az életüket biztosítani a Hegedüs Sándor valamelyik intézetében. De hát Bánffy nem előrelátó.

Ám, legalább az újságoknak kellene előrelátóknak lenniök, s néhány bőrhorzsolásért nem csapni olyan nagy riadalmat, s nem akarni mindenáron kompromittálni az országot, úgy tüntetve azt föl, mint egy rend, egy fegyelem nélküli Abderát egy hatodrendű balesetért, aminők a nagyvárosokban minden lépten-nyomon előfordulnak.

Hiszen olyan egyszerű és kényelmes lett volna megírni az igazat, hogy a miniszteri palota egyes vendégei az estély után a siklóhoz siettek. A fűtő azt mondta, a sikló már nem jár ilyenkor. A miniszterelnök vendégei valami extrawurstot akartak. Az ördögbe is, az ember nem szereti, ha akadályt talál, kivált abban az órában, mikor a miniszterelnök vendége. Mindenik azt hiszi, hogy abból a nagy hatalomból őrá is ragadt valami, s még érzi egy darabig, mint a parfümöt, mely a hölgyek hajából áradt ki. A vendégek követelték, hogy a fűtő vigye le őket. Hencgetek is egy kicsit, még fenyegették is, hogy így-úgy, még ő mer ellenkezni a miniszterelnök vendégeivel!

A fűtőkben pedig tudvalevőleg nem éppen mindig lakozik oroszláni bátorság (rendesen nem a tábornoki karból kerülnek ki), tehát a mi szerencsétlen fűtőnk nem tudott ellenállni, levitte őket, de rosszul, s megtörtént a sajnálatos baleset.

Amiből azonban nem az következik, hogy nem jó a miniszterelnök vendégének lenni, hanem csak az, hogy nem jó a siklón járni, amikor már nem jár a sikló.

FELELET JÓKAI MÓRNAK

Jókai Mór mesterünk, az írók nagy mogulja, a »Kitüntetések« című tegnapi cikkemre egy enciklikát bocsát ki, vagyis atyai barackot nyom a fejemre, körülbelül azt akarván kifejezni: »nem úgy van az, amice«, amelyre azonban röviden felelek. Csak egy pár szót.

Nem csodálkozom, hogy Jókai nem helyesli a rendjelek felől táplált nézetemet, vonatkozással az írói mesterségre. Ez egyéni dolog. Elég olyan fát láttam én már, amely szeretett lefelé nőni.

Ami az érveit illeti, azok igen könnyen kifarírozhatók. Ő ugyanis azt mondja, hogy az csak Deák Ferencnek állott jól, hogy az érdemrendeket negligálta. A kisebb embereknél bajos az ilyen.

Én ugyan egyetlen szót se szóltam a rendjelek ellen, sőt elismertem azoknak buzdító hasznos voltát másnemű foglalkozásokban, de ha már a nagyközönségnek írok, és olyan írói presztízzsel, mint Jókai Mór, mégis arra tanítanám az olvasót, hogy inkább Deák Ferenchez hasonlítson, mint Posner Károly Lajoshoz.

Még csak egyet említek ezen kívül.

Jókai azt mondja tárcája végén, hogy rendjelet visszautasítani nem lehet.

Erre mondják azt — így kiált föl —, hogy a legnagyobb szerénység a legnagyobb büszkeség.

De vajon kik mondják ezt? Szókratész, Demkó Pál vagy a Béla király névtelen jegyzője? Én legalább sohase hallottam, és nem is akceptálom.

Hanem azt igenis mindenkor hangoztatni fogom, hogy vannak bizonyos pozíciók, ahol a személy nem jön számba, ahol a pozíció fényét és méltóságát fönntartani kötelesség, mert a pozíció az utódok öröksége és az elődök megszentelt piederstálja.

A BANDÉRIUM

Elámultak a külföldiek: még sohase láttak ilyet. Magok a magyarok se hitték, hogy oly szép lehessen a hódoló menet. A részeket mind ösmerték, ilyet is láttak, olyat is láttak már, de az egész együtt mégis egy nagy meglepetés volt még nekik is, mert utolérhetlen tündérmesébe való valami volt.

Türr István, aki immár nem hoz nekünk puskát (bár inkább elvinne egypár százezeret a nemzeti fegyvergyárunkból!), s aki ott volt a század második felének minden parádéjánál, elragadtatva kiáltott fel, a menetet nézve:

— Ilyet csak a lengyel tudna, ha tehetné, s csak az orosz tehetné, ha tudná.

Az előbbinél megvannak a pompás történelmi kosztümök, az utóbbinál megvannak a különféle fajok festői ruháikban.

Maga a király is, ki palotája erkélyéről nézte a menetet, többször odaszólt a környezetéhez élénken:

— Bámulatos! Ilyet én nem is képzeltem.

Egy-egy csapatnál a bámulat felkiáltásai hallatszottak a királyi környezetben. S maga őfelsége is, mikor figyelmeztették, hogy az elhaladó jászok milyen remekül ülik meg a lovat, előbbre ment egy másik ablakhoz, mondván:

— Még egyszer látni akarom.

Ez elejtett megjegyzéséből interpretálták ki (mert a királyok szavai éppen úgy bővülnek csoda módon, mint a Hatvani professzor subája), hogy a király még egyszer elprodukáltatja az egész menetet. Csak éppen azt kellett még hozzá kigondolni, hogy mikor. Ej hát bizonyosan, mikor a német császár itt lesz. S ez a kis kövér kacsza maradt meg a bandérium után, mely eltűnt, mint egy álom.

Úgy, úgy; eltűnt, szétoszlott, mint a köd, mint egy látománny. Aki nem látta, sohase fogja többé látni, de még sejteni se a szépségét, mert nemcsak a toll nem bírja leírni, de úgyszólván a szem sem bírta befogadni, ami eléje tárult, a szem kifáradt a káprázatos pompában, szinte megrészegetett és tompán, érzéketlenül nézte a vége felé. Jöhettek már a szebbnél szebb leventék buzogánnyal, lándzsával, óskori páncélíngben vagy medvebőrös kacagányban. A szem kiállott a szol-

gálatból, az elme megtagadta a benyomások elfogadását. Csak a nagy fönséges hangulat maradt meg. Az ember úgy érezte, hogy az ősei kikeltek sírjaikból és elvonultak előtte. Hogy az egész magyar történelem elléptetett a tengernyi sokaságnak közepette.

De hogy mi volt, hogy volt, elmesélni senki sem tudja.

Pedig ugyancsak rá voltak uszítva a menetre a modern kor »fogdmegei«, a fényképező készülékek, a város száz pontján. Maga a szép özvegy trónörökösne is egy kis kézi gépecskével dolgozott a királyi erkélyen. De milyen halavány dolgok ezek a valósághoz képest.

A »Vasárnapi Újság« mindamellet siet megmenteni lapjain ezekből, amit lehetett és ahogy lehetett. Csakhogy mit ér az, ha saját szemetekkel nem láttátok előrobogni a hadias kunokat, alacsony nyalka lovaikon, egyszerű dolmányaikban; a Mátyás fekete seregének vitézeit, a nógrádiakat piros dolmányaikban, fekete mentéikben; Báthory Zsigmond korabeli ruháikban a brassói szászokat; páncél ingeikben a Rákóczi-féle szepesi lándzsásokat; Fejér megye párducbőrös vitézeit; Abaúj megye hajporos parókájú Mária Terézia korabeli csapatát; a torontáli perzekútorokat; egy csomó Csokonai Vitéz Mihályt Debrecenből; hét vagy nyolc Dobó Istvánt Hevesből; — de ki tudná azt mind elszámolni?

Hát még a csatlósok, hát még az apródok, hát még a lovak, hát még a szerszámok, de hát még a többi ...

[MIKSZÁTH NAGYVÁRADI TÓSZTJA]

Tisztelt uraim! (Halljuk! Halljuk!) Ámbár ránk hagyta Péchy Tamás, hogy mindjárt először nem szokás beszélni, én mégis szólok, noha először vagyok életemben Nagyváradon. (Közbekiáltások: Elég rossz!) Kérem, az csak forma. Mert a nagyváradiai régi ismerőseim, olyan időkből, amikor nincsenek itthon. Nekem Nagyváradból már semmi se új, csak az üres falak és a tér és a szobor, mely elhagyottan, némán várja szobortársát, kit mi tegnap elevenen kísértünk ide. (Zajos, szünni nem akaró tetszés.)

Nemcsak az embereket ösmerem, de az apró részleteket

is az itteni eseményekből, s jeléül érdeklődésemnek, polemizálni akarok a múltkori Tisza-féle bankettel. (Halljuk! Halljuk!) A múltkori banketten azt mondták Gajári Ödönnek, hogy mióta Tisza Kálmán nem ül a hatalmon, azóta elfogytak mellőle a képviselők, és Gajári csak maga van már. (Sal Ferenc közbeszól: Én mondtam a múltkor!) Hát nem úgy van a dolog. Gajári t. barátom nagy mester, nem felelt akkor semmit. Gondolta magában, hogy majd eleven képviselőkkel fog argumentálni, és most egy vagon képviselőt hozott ide. (Zajos derűlttség és tetszés.)

De tisztelt uraim, az különben is mellékes, hogy van-e Tisza Kálmán körül képviselő sok vagy kevés, vagy egy se. Hát nem közömbös-e, hogy van-e a holdnak udvara vagy nincs? (Zajos tetszés.) Csak hold az azért, és a kellő pillanatban ki fognak gyűlni a milliárd apró csillagok körülötte, habár némelykor nem is látszanak, azért azok mindig ott vannak. (Zajos tetszés.)

Igaza van Terényi Lajos tisztelt barátomnak, aki rám hivatkozott abban, hogy nemcsak itt, hanem mindenütt híres és tisztelt Tisza Kálmán. Amerre én jártam, mindenütt ott vannak az ő nyomai, és növekszik a nimbusza. Az ő emlékeivel van az ország tele, s ezek az emlékek be vannak futtatva az ő hazaszeretétével. Szegeden azt mondják: »Ézt a várost Tisza építette«. Debrecenben mondják: »Ézt az intézményt Tisza csinálta«. Irányzatok, rendszerek, eszmeáradatok támadnak szerte az országban, amelynek Tisza adott lökést. A törvényben ha valami rossz vagy jó van, mindjárt hozzáteszik: »Tisza csinálta«. Legendárius alak ő már, és szinte a szemünk előtt látjuk bevonulni a történelembe, működésének fontoságát a boltívezetei alatt. (Zajos, hosszas tetszés.)

Nemrégén két fürdőhelyen voltam. Ischlben azt mondták: »Ebben a hotelben lakott Tisza, mikor a Jansky-ügyben a levélért jött«. Tegnap e teremben így szólott valaki hozzám: »Ebből a „Rózsabokor” kocsmából indult ki Bosznia elfoglalása«. De legjobban megragadt eszemben, mikor Előpatakon jártam, és ott egy hidat mutogattak: »Ez az a híd, mely Tisza alatt leszakadt.« (Zajos derűltség.)

Nos, uraim, végre eljutottam, ha az urakon végignézek és végtelen szeretetüket kontemplálom, ahhoz a hídhöz, mely

sohase fog Tisza alatt leszakadni. (Nagy tetszés és taps.) Ez Nagyvárad. Éltetem ennek a hídnak a főszlopát, Sal Ferencet. (Szűnni nem akaró tetszés és éljenzés.)

[MIKSZÁTH BESZÉDE
A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETE
ALAKULÓ KÖZGYŰLÉSÉN]

Tisztelt tagtársaim! Az idő előhaladottsága miatt csak pár szót szólok. Köszönöm a megválasztást, különösen azt, hogy egyetlenegy szavazat sem volt ellenem. Köszönöm és elfogadom. (Hosszan tartó élénk éljenzés.) A sablon ilyenkor az, hogy a megválasztott illő szerénységgel indokolja és igyekszik kitalálni, hogy miért választották meg. (Derűtség.) Én ezt nem teszem, inkább az urak indokolják, akik megválasztottak, dacára, hogy ismernek. (Élénk derűtség.) Én csak azt indokolom, hogy miért fogadom el a megválasztást. (Halljuk!) Csak azt akarom bizonyítani, hogy én is ismerem magamat.

Nem az érdemeim vittek e szép bizalmi pozícióra, jól tudom, hanem éppen a fogyatékoságaim. Ez egy speciális eset, s éppen ez sorakoztatta önöket az én nevem körül. Anynyira hiányzanak bennem minden más előnyök, amelyek különböző pályára csábíthatnak, hogy világosan meg kell elégednem itt a latifundiumok országában azzal az egy ötnyi földdel, amelyen az íróasztalom áll. (Élénk tetszés.)

Több mint húsz éve élek ezen a kis területen, és nem tartottam azt soha kicsinynek. Legkevésbé tartom annak ma.

Az én íróasztalom az én váram és az én tündérem, meg-rázkódik olykor, ha magányosan együtt vagyunk, és majdnem emberi hangon szólít:

— El ne menj tőlem egy tapodtat se, mert mihelyt engem elhagysz, mindjárt nem vagy semmi. Elpusztulsz a tömegek szürkeségében! — És én tudom, hogy neki igaza van.

Jó elnök nem tudok lenni (Derűtség), mert hisz ez is egyik fogyatékoságom. (Ellentmondás.) De pályám bizonyos fokig kifejezése annak, hogy mint állandó mesterség vétessék a hírlapírás (Nagy tetszés), és ne kétes egzisztenciák alázkodásának vagy a stréberek zajosan csörtető átvonulásának a

betűkkel barázdált fehér mezőkön. (Helyeslés.) Ez okból érzem magamat jogosítva a választást elfogadni. (Hosszan tartó élénk éljenzés.)

Nem ígérhetem, hogy jó elnök leszek, de igyekezni fogok megpróbálni és azt hiszem, minden elnök társaim és a választmány működésétől és példájától függ. Mert azt olvastam orvosi könyvekben, hogyha egy fehér ember bőrébe beleoperálnak egy szerezsenbórt, az azon a helyen apránként fehér lesz és vice versa. (Derűltség.) Egyet ígérek, azt hogy hű tagtársuk leszek örökké. (Hosszan tartó lelkes éljenzés.)

[A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETÉNEK ELSŐ HIVATALOS JELENTKEZÉSE]

Méltóságos Igazgató Úr! Budapest, 1896. júl. 22.

A budapesti újságírók indítatva vannak a régi szükségnek az érzésétől, hogy kizárólag hivatásszerű budapesti újságírókból külön erkölcsi testületet alakítván, ebben a kartársak állandó illetékes, külön képviselőt és úgy anyagi, mint érdekeik istápolására alkalmas tényezőt találjanak: e hó 12-én tartott közgyűlésükön, megalakították a »Budapesti Újságírók Egyesületé«-t, amely immár meg is kezdte hivatalos működését.

Annál a kölcsönös viszonynál fogva, amely évezredes országos kiállításunk és a budapesti újságírók között természetesen megvan, kötelességünknek tartjuk méltóságodat mint az országos kiállításunk igazgatóját egyesületünk megalakulásáról tisztelettel értesíteni. Egyesületünk lévén az, amely szervezeténél, az összealkotásánál fogva a budapesti újságírókat erkölcsi testületbe foglalja össze, tisztelettel kérjük, hogy amennyiben országos kiállításunk érdekei is megkívánhatnók, méltóztassék az egyesületünkkel való érintkezést bölcs belátása szerint létesíteni. Biztosítjuk arról, hogy egyesületünk a kiállítást országos és nemzeti ünnepnek tekintvén, érdekeiért teljes önzetlenséggel kész a tőle telhető szolgálatok megtételére.

Kiváló tisztelettel lévén a »Budapesti Újságírók Egyesülete« nevében Mikszáth Kálmán, s. k. elnök.

NYILATKOZAT A FOGLYOKRÓL ÉS JÓKAIRÓL

Két lapban is olvastam a »Jókai, Mikszáth és a fogoly-madarak« című közleményt, de nem reflektáltam rá. Azt gondoltam, kánikula van, és ha a fiumei cápa eltúrheti, hogy minden nyáron elővezetik az újságírók, a Vas megyei foglyok se nagyobb urak.

De most, hogy a Pesti Hírlap is átvette a különben kedélyes ötletkét, kénytelen vagyok nyilatkozni, először azért, mert az összes svábhegyi ismerőseim megneheztelnek, hogy abból a tömérdek foglyból nekik nem küldtem.

Másodszor azért, mert ha a kormány megtudja, hogy ennyire dúskálok a jóban, még el találja tőlem venni azt az évi húszezer forint szubvenciót, amit az »Alkotmány« című lap szerint azért húzok, hogy a néppárti gyűlések ezernyi sokaságát úgy írom le az *összes* lapokban, hogy »néhány ember lézengett Zichy Nándor gróf körül«.

Es végül azért írom ezt a kis episztolát, mert ami nem igaz, az nem igaz.

Igaz pusztán az, hogy jó barátaink csakugyan küldenek nekünk foglyokat ide a hegyre, s mi viszont küldünk belőle jó barátainknak, minthogy nem lehet őket bebalzsamozni. De légből kapott állítás, hogy ilyen pokoli pazarlást vittünk volna végbe a nemes halottakkal, és hogy én olyan *tarokk-kubus szerinti* háborút folytatnék Jókaival. Ellenkezőleg a rendjel-kitüntetések polémiája óta a legnagyobb békében élünk egymással. Vasárnap délután és este rendszeren a nagy Mester tündérszép kilátású verandáján foly a tarokk, miközben kétféle rakéta is van, egy ami Konstantinápolyból idelátszik, másik pedig a Jókai megjegyzéseiben.

A játékban gunyoros, kötekedő a híres gazda, szidja a szerencsénket, a »körmünket«. »Az ördög vigyen el benneteket, fogtatok valamit.« A vacsora alatt (melyen a Feszty befolyása látszik) ügyes, enyelgő, szeretetreméltó, de csak addig, amíg eszünk és iszunk. Az első vonakodásnál megmordul, elkezd zsörtölni, duruzsolni:

— Ha már a pénzemet elvettétek, legalább ne hagyjátok itt a boromat, vacsorámat.

Nehéz hazaszabadulni, rendszeren összevesz velünk, a vé-

gén megszid és azzal a kijelentésével sújt az elmenetelnél:

— Tolvajok! Többet ugyan nem játszom veletek! Ma is kiraboltatok alaposan!

S a hét elején csakugyan nem törődik velünk, partnereivel, mintha nem is volnánk a világon, ott jár egész naphosszat ollójával, mikroszkópjával, késével a szőlővenyigéi között, s egyformán megvan az öröme és haszna, ha talál vagy ha nem talál szőlőirtó férgeket, mert ha talál, cikketek ír róluk, s a honorárium behozza a kárt, amit a féreg csinált, ha pedig nem talál férget, akkor a termésben van meg az öröm és a haszon.

Hanem a hét vége felé, amint közeleg a vasárnap, egyszerre elfordul szíve a természettől, venyigéitől, férgeitől az ő partnereihez. Nagy tanácskozásokat tart Fesztyvel, a szakácsnéjával, a jövő vasárnapi vacsora alkotásai felől (a saját fantáziája nem elegendő ehhez), s már pénteken reggel szétküldi a meghívó, figyelmeztető, csalogató, könyörgő vagy a szituáció szerint fenyegető leveleket a partnerekhez, hogy valahogy el ne maradjon valamelyik. A múlt héten hozzám írt levele például így hangzik:

Kedves Elnököm!

Holnapután vasárnap!

Itt lesz Pista' !

Lesz malacpörkölt!

Csinálhatsz 4 szőlőt, 3 ultimót!

Megtraktállak saját termésű fűgével.

Mondok neked szenzációs újságot!

Instanciával járulok a kedves feleségedhez, hogy ereszen el!

Csak eljössz!

Látod, szegény Pistának múlt vasárnap diurnumatlan''

' Nedeckzy István

A Pista jogos diurnuma 15 forint. Szegény ember. De ha ennél kevesebbet nyer, elégedetlen ember.

kellett haza fogaskerekűzni. Van benned felebaráti szeretet?

Aztán piros tintával is írok.

Maradok érdemeden is felül szerető
igaz közkatonád
Jókai Mór.

Svábhegy, 1896. 14/8.

S ezzel félig-meddig okmányilag bizonyítom, hogy az egész fogoly-háborúzásnak köztünk nyoma sincs, ellenben meg kell vallani, nyomor sincs a Svábhegyen, mert a békének is éppúgy megvannak a maga áldozatai, mint a háborúnak. Csakhogy ezek egyszerű pulykák, kappanok és malacok.

Tudom, hogy a »Pesti Hírlap«-ot legjobban a *szenzációs újdonság* érdekelné a vasárnapra ígért menüből. De sajnos, éppen csak ezt az egyet nem tartotta be Jókai. Interpelláltuk, de fölfortyant:

— Majd én ilyen Sobri Józsefeknek árulok el státusztitkokat!

[MIKSZÁTH FOGLYAI]

A nyár folyama alatt kis cikkecske jelent meg az »*Új Idők*«-ben, amelyben azt írták meg, hogy Mikszáth és Jókai sok fogolyadarat kaptak ajándékba, s minekutána nem tudták elfogyasztani, a maradék foglyokat — egymásnak küldötték el ajándékba.

Mikszáth Kálmán erre az apróságra igen jóízű »Nyilatkozat«-tal felelt a »Pesti Hírlap«-ban, amely nyilatkozatra az *Új Idők* megjegyzéseket tett. Most hát Mikszáth Kálmán még egyszer megszólal ebben az ügyben, s a következő pótnyilatkozatot írta az említett lapba:

*

Tisztelt szerkesztőség! Azt hallom, hogy az urak rácáfolnak a múltkori démentire, melyet az *Új Idők* által hozott fogolyversengésre írtam. Az urak azt akarják állítólag bebizonyítani, hogy tőlem hallották a fogolytörténetet, tehát be kell azt ösmernem.

Ej, ej, uraim, higgyék meg, nem tudják mit cselekesznek — mert hogyha tudnák, nem feszegetnék tovább a kérdést *magyar nemzeti* szempontból. Igen, igen, hiába csóválják a fejüket. Önök szégyenelni fogják, hogy megbolygatták, amiről én azt mondtam: tagadom. Rám kellett volna hagyni az egészet — ne legyen igaz, ha én azt mondom, hogy nem igaz, s inkább önök szenvedjenek rövidséget, mintsem hogy . . . De majd sorjában mondom el. Mert az urak nem értik a csi-ziót, az urak nem tudják, hogy Budapest székváros külterületén nagy fogyasztási adókkal nyomorítják meg a szegény nyaralóközönséget, megbüntetve azt (mint okos államban illik), hogy nem külföldi nyaralóhelyre viszi a pénzét.

Az I. kerületi eljáróság egy jól *kitanított* kézbesítője legott megjelenik a szerencsétlen kiköltözöttnél egy megrubrikázott ívvel, amelyet ki kell állítani a rajta levő kérdések szerint. Természetes, hogy nálam is megjelent az említett agent provocateur, akarom mondani, kézbesítő, az ívvel együtt, melybe szerinte azt kell beírnom, hogy mit fogyasztok el cukorban, kávéban és egyebekben. De hát honnan tudhatom én azt előre? Átolvastam nagy figyelemmel a nyomtatványt, de nem értettem meg. Beláttam, hogy ehhez magasabb intelligencia szükséges. Közöltem az ívet egy éppen nálam levő tudós akadémiai tagtársammal, aki pedig nagy munkát írt a pénzügyekről, az se értette. Boldogtalan állam, sóhajtottam föl, kinek az eszéhez szerkeszted ezen csudálatos köznyomtatványaidat!

— Nem írom alá — mondám kereken a kézbesítőnek.

Lenézőleg mosolygott rám, mint az olyan számár emberre, aki egy bagatell, egy kicsiség miatt difficilis csupa merő naivitásból.

— De hiszen kérem, az egész csak egy szokás.

— Gyanús egy szokás!

— Csak éppen azért van az egész, hogy legyen. Forma . . . tessék elhinni, csak forma.

— Mit gondol, nem lesz semmi kártékony következménye? Mire való voltaképpen?

A kézbesítő vállat vont.

— Merthogy kérem annak úgy muszáj lenni. Úgy rendel a törvény.

— Eszerint mit írjak be? Mit gondol?

— Tessék beírni, hogy mit tetszik fogyasztani.

Eldobtam a fölemelt tollat gyanakodva:

— Adó lesz ebből, hallja maga!

— Dehogy, kérem alássan.

— Nem csal meg?

— Ha nem tetszik hinni, hát tessék beírni egy font kávé, egy font cukrot, az már csak nem sok, csak éppen annyit, hogy elég legyen téve a törvénynek.

Isten neki, hogy lerázzam a nyakamról, beírtam azon rovatokba, amelyeket megértettem, hogy egypár napi tartózkodásra jöttem ki a Svábhegyre, és elfogyasztok itt egy font cukrot, punktum. Nevettem magamban, arra gondolva, hogyha valaki valamikor megtalálja ezt az ostoba ívet, azt fogja hinni rólam, hogy valami kanárimadár lehettem, aki egy font cukrot fogyasztott el egy nyáron.

De biz azt hamarább megtalálták, mint gondoltam. Négyszer sem nyugodott le a nap a Disznófő mögött, már nyakamon volt a következmény, ha jól emlékszem a számra, 18 forint fogyasztási adó.

Kiszúrtam szó nélkül, örülve, hogy nem több. Hiszen éppen úgy kihúzhatott volna az érdemes előljáróság találomra egy nagyobb számot is, mondjuk tizennyolcezer forintot, s akkor nekem legott ki kellene költözködnöm az országból, mert nem bírnám kifizetni. Igazán hálás voltam, hogy olyan kicsi számot lökött rám az előljáróság, mert mint a kucséber zacskójában bizonyosan összevegyülve kóvályognak fejében az aritmetika összes számai, nagyok, kicsinyek vegyesen, milyen szerencse, hogy kis szám jött ki.

Az én hálámat még az a körülmény se gyöngítette, hogy utólagosan megtudtam, miszerint a Svábhegy verzátságosabb lakói nem fizetnek fogyasztási adót. És az természetes, azoknak van egy *varázsigéjük*, amiről a többi új lakó nem tud. Ők azt írják be a famózus ív famózus rubrikáiba: *Az összes fogyasztási cikkeket Szakál László helybeli kereskedőnél veszem.* S ez a varázsmondat megszelídíti a Molochot, a Moloch összecsukja a kinyitott száját erre a szóra, behunyja a szemeit, mintha szenteltvizet fecskendeznének feléje, az előljáróság eldobja az ilyen okos vallomást, mert az előljáróság, tudniillik az első

kerületi elöljáróság, csak a bolondokra utazik. A balek is Szakál kereskedőtől hozatja ugyan az élelmi cikkeket, de ő még nem tudja, hogy ezt kell beírni az egyik rubrikába nyolc centiméterre a margótól, három centiméterre a hivatalos ív felső szélétől, a kipontozott lineák harmadikára, s minthogy ezt nem tudja, hát fizessen. Ezen sport, mely a közönség becsapásában kulminál, végre is nem éppen szép dolog. De ha az elöljáróság csinálja, hát végre is hivatalos aktus, és ha komolyan vesszük, csak egy egyszerű reciprocitás. Bizonyosan vannak emberek, akik az elöljáróságot is megcsalják, még talán az I. kerületet is, tehát egészen méltányos, hogy az elöljáróság is megcsalja azokat az ő íveivel, akiket lehet.

Én ebben semmit se találok. Nem is panaszképpen írom ezeket, tisztelt szerkesztőség, mert kinek is panaszkodnám? Az elöljáróságok ellen csak megint elöljáróságokhoz fordulhatnék bélyeges papírokon, prókátorokkal és protektorokkal. — Isten ments ettől. Hiszen az igaz, hogy az illető közeg, aki a vallomási ívet viszi, föl is világosíthatná a becsületes fogyasztót, sőt az a nyomtatott vallomási ív is fölvilágosíthatná — de végre is ez csak az én szempontom (az adófizető önző szempontja), az elöljáróság egészen más erkölcsi szempontból veszi a dolgot: nem igazságot osztogat ő, hanem pénzt szed össze. Így áll a földadata magaslatán.

Nincs hát nekem semmi panaszom az I. kerületi derék elöljáróság ellen, hanem igenis van panaszom a tisztelt szerkesztőségre, mely éppen ezekben a szerencsétlen napokban teszi világgá, hogy az ország összes foglyait mi ketten esszük meg Jókaival. Látni véli az olvasó, amint azokat nagy döcögő társzekereken szállíttatja hozzánk a Svábhegyre Radó Kálmán.

A réműlet fogott el. Teremtő Isten, el vagyunk veszve, ha az I. kerületi elöljáróság ezt megtudja. Ha egy font bevaltott cukorért annyit kellett fizetnem, mit fognak követelni tőlem az önök által megszámlálatlanul odavetett foglyokért? Arra már az Esterházy-vagyon se lenne talán elegendő.

Beláthatja a tisztelt szerkesztőség, hogy démentírozni kellett a foglyokról szóló közleményt, s nincs rá eset, ha olajba sütnének is, hogy bevalljam, még ha igaz lenne is, de mikor mondom, nem igaz.

Hagyják, tisztelt uraim, békén azokat a kedves halottakat (tudniillik a kérdéses foglyokat), s ne feszegetsek a dolgot, hagyjanak meg engem annál az egy font cukornál, amit bevallottam. Nem olyan ország ez, ahol szabad volna kisütni valakiről, hogy fogolypecsenyét eszik.

A VÁLASZTÁSOK

Közhit, hogy a parlamentarizmus süllyedőben van nemcsak nálunk, de mindenütt, még Angliában is, és hogy az országgyűlések nívója száll lejjebb, lejjebb. A szolidabb elemek visszavonulnak bizonyos dégoût-val, akik azelőtt méltósággal ültek a tanácsstermekben, és mindinkább tért nyernek a stréberek, a kalandorok és haszonlesők, akik elég ügyesek gazdagság és emelkedés forrásaivá átvarázsolni az egyszerű mandátumokat.

Hát igen, szinte szemlátomást fogy a törvényhozó testületek fényessége és nimbusza; az úgynevezett »legszebb polgári koszorú« nagyon gyanús virágokból van már fonva, s értékét nagyban veszítette a köztudatban. A »tisztá« mandátum fehér holló. Azt a luxust már csak a városok engedik meg maguknak (s azt is csak némely város), hogy valami kiváló embert szemelnek ki képviselőjökül, de ezt se teszik számítás nélkül, mert úgy okoskodnak, hogy az illető kiválóság jobban lendíthet a város ügyén és az övékén.

Sok víz folyt már el a nagy francia forradalom óta a Dunán, de azért még nem annyi, hogy a népuralomtól végképp csömört kaphasson a világ. Hiszen még arra nagyon fiatal. Tény pedig, hogy a disztíngváltabb elemek, akik előbb éreznek meg valamit, mint a sokaság, s akiknek ízlése lassankint tért hódít, már kezdenek jóllakni a parlamentarizmussal.

Egy konzervatív úr ismerősöm adott ennek önkéntelenül hangot tegnap a kaszinóban. Kérdeztem tőle, föllép-e valahol? Mi egyébről beszélhetne most az ember?

— Nem — felelte.

— Kár — jegyzém meg.

Végignézett kevély tekintettel, s ez a mondás röppent el dolyfős, elbiggyesztett ajkain:

— Énrám még sohase szavaztak, és nem is fognak.

Éreztem, hogy ezekben a szavakban erő van és igazság. Imponált nekem ez a mondat és az érzés, mely mögötte van. Az első lázadó szó, de nem az utolsó a parlamenti rendszer komiszása ellen, és az első undor szavakban kifejezve. Szinte magasabbnak látszott nekem egy fejjel e mogorva főúr, mint azelőtt. Az ördögbe is, egy ember, aki nem enged magára szavaztatni! Egy úriember, aki nem áll a mértékre, hogy a csőcselék ítéljen fölötte: kell — nem kell, igen vagy nem.

De az efféle jelek mellett (ámbár ezek is előrevetett sötét árnyékok), kézzelfoghatóbb tények is mutatják, hogy a parlamentekben már nem a nemzetek legjobbjai ülnek. A finomabb lelkű szemérmesebb embereknek kezd derogálni a fórum (jellemzőbben mondva *piac*) lármája, tisztátalansága, de nincs is meg lényökben az a hajlékonyság (szelíd szót használok), mely a tömegek szeszélyét mindig kész eltalálni és követni, s mely a rossz tulajdonának is hízelegne. Ingyen falusi kerületet ma már Deák Ferenc, a nemzet bölcse, se kapna. S miért? Talán mert a nép romlott? Nem. Azért, mert a jelöltek voltak romlottak, fokról fokra romlottabbak harminc év óta, s a népet is megromtották, egészséges fogalmait megzavarván.

Boldog isten, mily rohamos süllyedés! Harminc év előtt a nevesebb hazafival szemben meg se állhatott a jelentéktelenebb jelölt. Önként lépett vissza. Mintegy mázsálóra tette magát szerényen a másik mellé, s ha az többet nyomott egy lattal, maga is belátta, hogy az menjen az országgyűlésre. A választóközönség legnagyobb akciója a jelölt-keresésben nyilvánult, azon folyt a viszálykodás hetekig, hogy ki a külön ember, kit kell fölszólítani — maga a választás könnyen ment. Ha valaki pénzt költött, hogy titkolta! Ha mégis kisütötték rá, majd a föld alá bújt szégyenletében.

Egy választással később, már költöttek a jelöltek, de a pénzt az előkelőbb választók rakták össze lelkesedésből, még egy választással később, már nem rakták össze a választók a pénzt, hanem a jelölt költött a saját zsebéből.

És három évvel utána már akadtak, akiknek a költségét a kormány viselte — de ez nagy titok volt. Párbaj-ok, ha valakire ráfogták. Rá három évre már nemigen titkolták. Még három év múltán már dicsekedtek vele, és akinek a választá-

sához hozzá nem járult a kormány, az olybá tűnt, mintha nem sokat érő ember volna.

S amint lekopott a morális érzék a jelöltekről, azoképen süllyedtek a választók, míg végre ott vannak szőröstül-bőröstül jelöltek és választók egyugyanazon bordában szöve, s egymáshoz hasonlítva, mint hosszú együttélés folytán a házasságok. A kerületek ciklusról ciklusra drágábbak, s a képviselőház valahányszor megifjodik, mindig vedlettebb, korhadtabb, egészségtelenebb.

A jövő Házal foglalkozva, nem minden szomorúság nélkül lehet az időket megfigyelni. Eddig csak magra lett a Ház folyton gyöngébb, de most a szalmájára nézve is csúnyábbnak ígérkezik. A dzsentrí elem elszegényedve visszahúzódik, a szereplő ősi nevek tetűnek a jelölési hírvonatból, s egy meglehetősen végyes társaság látszik zsi bongni a porondon. A Ház ornamentális alakjai, akik a couleur-t adták, végképp lelépnek a szintérről, s velők többé nem találkozunk ottan.

Horváth Lajos nem vállal mandátumot Miskolcon. Ernuszt Kelemen megunta a parlamenti levegőt, Wekerle visszamegy egy meteorszerű szereplés után a bíruba, ahonnan jött, Horváth Gyula szintén nem kívánczik mandátum után, Szapáry Gyula keserű kiábrándulással távozik a népképviselői pozíciórul, Jókai Mór nem lép föl többet. Az igaz, hogy nem is igen törték magukat utána a választókerületek. Egyetlenegy se szólította föl. Mészáros Károlyért, e különben derék, nagy vagyon hírében álló úrért ellenben majdnem verekedtek a kerületek. Krausz Lajos barátunk is kapott vagy tíz invitációt. Furcsán néz ki belülről ez az ország.

De mit kesergünk, a világot végre is nem tesszük jobbá, mint amilyen. Az antiopia venesa télen megváltoztatja a színét, de azért a nyári színével kell venni. A parlamentarizmus is a régi jó oldaláról tekintendő, csak ideiglenesen változtatja a színét. Jön egy rázkódás, s újra a jó tulajdonai kerekednek felülre. Az angol alsóház romlottsága minden fogalmat meghaladótt e század első éveiben, de önmagától elundorodva önmagától reparálta meg magát e sokszor fönséges, sokszor visszataszító testület.

Ami végre is a földolog, a szabadelvű párt, az egyedüli

komoly magyar politika letéteményese, előreláthatólag nagy többséggel fog kikerülni az urnából. Bánffy olyan talentum a választásokban, hogy párját alig lehet találni, pedig a helyzet voltaképpen sohase volt oly kedvezőtlen a szabadelvű pártra, mint most, s mégis nagy lesz a többség. Azért mondom kedvezőtlennek a helyzetet, mert a szabadelvű pártnak éppen a legnyugodalmasabb felvidéki kerületei romlottak meg, amik azelőtt egy levélmárkába kerültek (azt a levélmárkát értem, amit Podmaniczky a jelölteket ajánló levélre ragasztott) most izgalmas csaták színterei lesznek. E kerületek megromlottak a néppárt fölbujánzása által, anélkül, hogy ez ellenében megjavultak volna az alföldi kuruc-kerületek. Honnan lesz tehát a nagy többség? Hát a boldogtalan véget ért Szapáry-párthól és az agóniában levő nemzeti párthól. Maga a vezér is bujdosóban van földetlen földeken, ahogy a választási hírvivatokból kitetszik.

A szélsőbal is alighanem fog veszíteni, noha az alföldi kerületek keményen állnak elveik mellett, mint a szikla. A főispánok itt némely helyütt nem is próbálkoznak, dacára a Bánffy kérlelhetlen taktikájának: »Ellenjelöltet mindenüvé«.

Egy ilyen alföldi főispántól azt kérdezte ma az egyik miniszter:

— Nos, mi lesz a választásokkal nálad? Mit bírsz behozni?

— A status quot.

— No, az derék! De persze sok költséggel?

— Egész ingyen, kegyelmes uram.

— No, az derék!

Már éppen a vállát akarta megveregetni, amikor hirtelen elmevillanattal keresztülfutott az illető megye képviselőin, s fanyar mosollyal rájött, mit jelent a status quo. Hogy ugyanis egyetlen kormánypárti képviselője se volt a megyének. E rossz megyék főispánjainak van a világon a legjobb dolguk, tőlük senki se vár semmi eredményt, nyugodtan csibukoznak otthon, s ha feljönnek is ilyenkor a liberális klubba, csak azért jönnek, hogy fumigáló mosollyal mintegy gyönyörködve nézzék a kollégáik kínlódását. Nyájasan paroláznak a klub termeiben hemzsegő kerületlőssel, s ha valamelyikből

szavakban tör ki a föllépési furor, kárörvendő arccal fordulnak feléje:

— Parancsolsz talán egy kerületet?

— Oh hogyne, persze.

A balekjelölt kap rajta, örül, köszöni a jóakaratot. A főispán belülről mosolyog. Ő már tudja, hogy a jelölt öröme tiszavirág, egy éj alatt elhervad; huszonnégy óra múlva fölvilágosítottván a boldog jelölt, megsavanyodott arccal keresi föl hirtelen szerzett főispánját kijelenteni, hogy nem kér a kerületből, s marad kényelmesen a status quo.

A közelgő választásoknak nincs valami különös excentrikus karaktere, mint volt Szapáry alatt, ki a serdülő grófokból szedett össze magának egy gyűjteményt. Bánffy egyetlen osztálynak se kedvez, hanem a birkózható elemet fölkarolja innen-onnan. Legtöbb előszeretettel látszott előtérbe tolni az író és újságíró világot. A küzdelemben ott lesznek az írókból az eddigieken kívül Herczeg Ferenc, Werner Gyula, Kenedi, Porzsolt, Lipcsey Ádám, Heltai Ferenc, Szóts Pál, az ellenzék újságírói közül Szatmári Mór, Rákosi Viktor és valószínűleg még többen; a zsidók sincsenek elhanyagolva, öt-hat új jelölt közülök is próbálkozik, s mert szívós a faj, a régiék is biztos megmaradnak (a keresztények nem tudják olyan ügyesen megtartani a kerületeiket), a zsidóság tehát okvetlenül megszorodik, ami nem kis bosszúságot fog okozni elsősorban a régiek zsidó képviselőknél.

Kettős kerületekre igen kevés a kilátás. Bánffy két dolgot igyekezett elmellőzni, a kettős föllépéseket és a paktumokat, az elsőket azért, mert új választás válhatván szükségessé, kétszer korrumpálják a népet, a másodikat azért, hogy a választók szavazási jogait ne alkudják el az egyezkedő megyei korifeusok. Kettős kerülete talán csak Wlassicsnak és Vörös Lászlónak lesz. Ezeknél lehetetlen volt megakadályozni, mert a jelen választások alatt ennek a két névnek volt különös vonzó röpte. Mondogatta is Bánffy valahányszor egy-egy küldöttség jelent meg őket fölkérni:

— Ej, hát mindig csak ez a Wlassics és ez a Vörös! Mintha nem is lakna már más az országban!

Kettős kerülete esetleg Erdély Sándornak is lehet, ha . . . De erről a »ha«-ról még ne beszéljünk. Ez különben is a leg-

érdekesebb pontja az idej választásoknak. Jászberényen lesz a millió kíváncsiak szeme. Más érdekfeszítő helyzet ezenkívül alig is mutatkozik az egész választási ostáblán, ahol még ma csak mintegy nagyjában odavetve állanak a figurák, a básztyák, a parasztok, a tornyok és a futók.

OLCSÓ KERÜLET

Mennyi a keserű panasz minden pártkörben, hogy megdrágultak a kerületek. »Az a gazember Tudomisenky oda jött a kerületembe, s 30 ezeret ígért. Nekem nincs több 15 ezeremenél. Biztosan megbukom.« — »Engemet még mindig egyhangúlag választottak meg; egy garasomba sem került. Most sincs még ellenjelöltem, de ha jól nem tartom a választás napjáig ezt az egyhangúságot, rögtön jön a kétszázad deputáció, és nyakamra hozza Wlassicsot; így is biztosra veszem, hogy az utolsó pillanatban lép föl ellenem valami ólálkodó róka, s akkor oda van az öt éven át összekuporgatott befektetési tőkécském.«

Tehát drága a kerület. Pedig dehogy nincs olcsó kerület is! Hogy hol van? Akárhol van. Ha akarom Budán, ha akarom Píripócson.

Persze: azt gondolják, hogy valami kiválóság, tiszta jellem, tizenhárom próbás elvhűség, vagy ezek híján (ezek ti. nem okvetetlenül szükségesek) nagyúri rokonság, magas pártfogás kell ahhoz, hogy olcsó legyen a kerület. Nem, uraim! Ki beszél ma elvekről, eszmékről, irányokról, meggyőzésekéről és hazafiságról? Talán még a malom alatt beszélnek, de már ott is hamisat kacsintanak a tetejébe. (A pártkörökben Irányi halála óta már szóba sem hoznak effélét.)

»Ravaszok az urak, de mink se estünk a fejünk lágyára: ha ők élni akarnak, mink is élni akarunk; igaz-e, sógor?« Tehát *élni!* Ez az egyetlen, meztelen jelszó. A fiskális, a börtényáros, a vicinális vállalkozó, a szolgabíró, a jegyző, de még az iskolában és vagyonában bukott úr is, sőt még a Parnaszszusról legurult fűzfapoéta is élni akar. *Jobbán élni*, mint ahogy most él. S hány van ilyen! »Hát ha pedig mink kenyeret és rangot adunk ezeknek a kupcihéreknek (s ez nem a legtriviá-

lisabb megtisztelés): miért ne lássanak el ők is minket egy kis jóval: igaz-e, sógor?« — »Igaz biz' a', sógor.« És soha, de soha »nem igaz biz' a', sógor«. És csak valljuk be magunk is, hogy tökéletes, kifogástalan, arany igazsága van a komasógornak. Egy hónapig nap nap mellett éljent orgonázni, infámis rossz kortesnótákat gajdolni, porban vagy sárban kicaplatni a vasúthoz vagy a nagypiacra, ott órák hosszáig hallgatni oly unos-unott dolgokat, mint: Deák Ferenc hagyatéka, szabad-elvűség zászlaja, közigazgatási reform, hivatalnoki szolgálati pragmatika vagy: külön vám-, pénz- és hadügy, vagy: nemzeti aspirációk, vagy végül názáreti Jézus és revízió — nem valami épületes mulatság a föld népének, föl nem ér egy jó szüreti délutánnal sem, kivált mikor már vagy harminc év óta hallgatja, anélkül, hogy jobb jött volna a rossz helyébe. Még az a szerencséje a jó sógornak és komának, hogy soha nem érti, miről van szó (s ez a népies esztétika szerint a »szavalat« legkiválóbb tulajdonsága: aludni lehet mellette), hiszen ha értené, csak nem hallgatna meg életében hússzor, harmincszor olyan hiábavalóságokat. Így pedig: »Aj, beh jó' beszi'!« »Érti, sógor?« »Érti a turi fenye, de megvigyáztam, hogy még egyszer se köppintett.«

A képviselőjelölt pedig mindezt látja, hallja, érzi, sőt szagolja és tapintja — s mégis lemege a kerületbe, föláll a hordóra s beszél, beszél, beszél . . .

Hát hogyan lenne neki drága a kerület!

Lám: nekem olcsó. Ülök a napokban a kávéházban, s újságot olvasok. Képtelennél képtelenebb képviselőjelöltek nevei rajzanak előttem a betűk halmazában. (Úgy rémlik, hogy egy régi házmesterünkre is ráemlékszem a jelöltek közt; persze: függetlenségi, mert képviselőjelölti közfelfogás szerint ahhoz kell a legkevesebb spiritusz, csak elv kell, mentől szentebb.) De a legképtelenebb név akkor ötlémbe, mikor azt olvasom, hogy a pimpóci kerületben a független választópolgárok Kopogó Menyhártot léptették föl nagy viadallal — és ezt az intéző pártkör is igen-igen rokonszenvesen fogadta. Kopogó Menyhárt csak én vagyok ezen a kerek 48-as és független földgömbön. S erre ölembe ejtem az újságot, a meghatottság fészkelődni kezd szívemben, kinézek az ablakon, kikeresek a házfedelek közt egy folt eget, hogy a messzibe

bámulhassak, s elgondoljam az életem sorát: ugyan uram-isten, hogy jutottam én ehhez a nagy kitüntetéshez? Milyen nagy megtiszteltetés, oh én édes atyám! Hiszen a te nagy alkotásod, a világteremtés szerint ugyanúgy voltunk berendezkedve, hogy az ember a bárónál kezdődik, de ezt az 1848-iki törvénycikkek megváltoztatták, s ma már az ember — a képviselőnél kezdődik. Tehát most már én is ember leszek. No, sohase hittem volna. Bámulom az égfoltot, és keresem azokat az érdemeket, amelyek engemet, a szegény poétát, a tántoríthatlan meggyőződésű polgár- és elvtársak eszébe juttathattak. No lássuk hát: fiskális nem vagyok; párbajom már évek óta nem volt; pártgyűléseken nem fordultam meg — az asztal alatt; rossz ortográfiájú írást éntőlem soha senki sem látott, tudom: hová kell tenni vesszőt, hová pontot; népgyűléseken sohasem voltam első, mikor szaladni kellett; sohasem találtam föl olyan bölcs mondást, hogy ez s ez a miniszter gazember; nem voltam első a várfokon Buda ostrománál; híres nevű apám sincs; pénzem sincs; sőt még csak adósságom sincs — hát mi ez?

Szaladok a pártkörbe — (éppen igen elegánsul voltam öltözve: akkor kaptam haza a legújabb ruhámat — »a vegyileg tisztító« műhelyből); szaladok a pártkörhöz, ti. Kossuth Ferenchez. A pártkör ágyban fekszik; náthás, de lehet vele beszélni. Egy ezer közül kiválasztott, mintafurcsaságú inas utamba áll, hogy ő bejelent, mert anélkül nem lehet bemenni a nagyságos pártelnökhöz. Jól van, Kokó! Addig széjjelnézek. Mennyi alázatos, lihegni is alig merő várakozó. És ez mind abban jár, hogy a jövő országgyűlésen megmentse a hazát; megmenti okvetetlenül, nem úgy, mint az eddigi fuserek. Csak ő hiányzott eddig, különben meg volna már az ország boldogsága. Egyikükben ráismerek a szerkesztőségek öt-hat év előtti rémére, aki akkor abban szaladgált, hogy ami eddig még soha senkinek sem sikerült, sikerült végre neki: föltalálta a kormányozható léghajót, de isten ötet úgy segélje! Végre bejutok. Elmondom, hogy miben járok. Látom: a fogadtatás elég kegyes. Csak az nem tudatik: ki és mi vagyok? (hanem azért a fogadtatás mégis kegyes.) Megmondom. Akkor sem tudatik. Ez jó jel — dobban meg a szívem —: a képviselő-jelölt annál kedvesebb, mentől ismeretlenebb.

Megbeszéljük a jelölés dolgát.

— Tehát ön, Kopogó Menyhért úr, a pimpóci kerület jelöltje. Jelöltségét rokonszenvvel fogadjuk. Betrom, hogy ez a kerület az öné. A lelkes választók deputációja majd föl fog jönni önhöz.

— Kérem . . . hogy is mondjam csak: nem lehetne lelkes választók deputációja nélkül?

— Miért?

— Annak mindjárt egy százforintos reggelit kell fizetni Szikszaynál.

— Nos?

— Arra nekem nincs pénzem.

— Ni-nincs? hát a zászlók? vokszok? fuvarbér? pedig milyen biztos jó kerület. Egész biztos. Több mint biztos, csak egy-két, öt-hatezer forint kell hozzá.

— Tetszik tudni mit: inkább szeretném, ha Bánffy Dezső ellen léptetne föl a párt.

— Mit? hisz az az ország legdrágább kerülete.

— Nekem az lenne a legolcsóbb: onnan deputáció sem jönne, oda zászló se kéne, fuvarpénz se kéne, egypár ezer forint se kéne, s csak úgy megbuknám ott, mint a pimpóci kerületben.

És őszinte hálával kell kijelentennem, hogy a Bánffy kerületét a legnagyobb szívességgel megkaptam.

Hát így kell olcsó kerületet szerezni.

A FÖLÖSLEGES LELKEK

Somlóvásárhelyen Meszlényi Pál néppárti és Bamberger Béla dr. kormánypárti álltak egymással szemben. A harc heves volt és ahogy mondani szokták, mind a két részre bizonytalan. A választási napon is egyre hullámozottak a szavazók, hol Meszlényi volt felül vokszok dolgában, hol Bamberger. Szóval érdekes választás volt, mely mindvégig kellemesen csiklandozta a somlyóvásárhelyi kedélyeket. Szavaztak, egyre szavaztak, s a differencia alig volt jelentékeny. A jó isten tudja, hova fog eldőlni.

Vége kitűzték a zárórát is. Ilyenkor hág az érdeklődés

a legmagasabb fokra. A zárórát kitűzték, s a voksok már csak egyenkint lassan kezdtek csepegni ide-oda, ide-oda.

A számarány Meszlényinek kedvezett: egy szavazattal többségben volt.

— Hajrá, kortesek, fussatok! Még a halottakat is behozzátok!

Sápadt galoppinek hozták meg a hírt a Bamberger hadiszállására, hogy áll a dolog percről percre.

Lihegve jött a hírnök:

— Megfógtuk a Klempa szűrszabót, már csak három a kisebbségünk.

Más hírnök jó:

— Végünk van, Meszlényiek két beteg embert vittek dunyhákban leszavazni; már öt a többségük.

A sápadt jelölt búsan kiáltja:

— Egy országot hat szavazatért!

S ím, ebben a kétségbeesett pillanatban megjelenik egy kék mándlis ember, aki azt mondja súgva:

— Nem vennének az urak voksokat?

— Dehogynem — kiált föl a Bamberger-párti főintéző.
— Mennyi van?

— Harminc darab.

Harminc darab! Hisz az valóságos kincs. Az maga a mandátum. A jelölt majdnem a nyakába borult az ismeretlen mándlis embernek örömeiben.

— Mi a voksok ára? — kérde mohón.

— Biz azok drágák — felelte a mándlis ember —, mivelhogyan most öki gyelmék döntenek el a dolgot.

— Mibe kerülnek?

— Tizenötezer forintba.

A szabadelvű generálistáb elkezdett tanácskozni. Hát boros szavazatok, az igaz, tizenötezer forint sok pénz, minden szavazatra ötszáz forint esik, alkudni kell egy kicsit, de ha nem enged az eladó, hát mégis meg kell őket venni. Csak azt kell előbb konstatálni, hogy jó voksok-e, nem szavaztak-e még le, s van valóban szavazati joguk, mert az efféle emberekkel szemben nem lehet eléggé óvakodni.

— Hol vannak azok a szavazatok?

— Itt a Turiék pajtájában.

— Lehet velök beszélni?

— Természetesen — mondja a mándlis ember —, egytől egyig jó voks, tessék elhozni a lajstromokat, hogy meggyőződjenek az urak. Igaz portékáról van szó. Megkívánom, ami dukál, de különben akkurátus ember vagyok, aki adok a becsületre.

Bamberger emberei utánajártak a harminc léleknek, megvizsgálták a lajstromok után és miután mind a harminc szavazat jónak bizonyult, megadták nekik a tizenötezer forintot és ezzel most már a markukba nevettek:

— Mienk a győzelem!

És most minden olvasó azt hihetné, hogy Bamberger lett a képviselő.

Ohó! Lassan csak. Nézzük csak meg előbb a másik tanyát is.

Az ellenfél törzskaránál más tervek főltek ez nap.

Meszlényiéknek száz emberük volt tartalékban, akiket a záróra utánra hagytak.

Miután azonban a záróra többségben érte őket, ekképpen okoskodának:

»Most már a győzelmünk teljesen biztos. Már ezekkel a meglevő szavazatokkal is biztos lenne. De hát még a száz tartalék szavazattal. Az ördögbe is, mire való nekünk ez a száz szavazat? Ami fölösleges, az fölösleges. Tudjátok mit, urak, szakítsunk ki belőlük harminc lelket és adjuk el őket Bambergnek.«

Tetszett a pompás terv az istenfélő táborban. Egészséges idea pénzhez jutni. Végre is száz tartalék-ember benne van tízezer forintjukba, ha mármost tizenötezerért eladnak belőlük harmincat, mindössze ötezer forint lesz a polgári haszon, s ennyit ez az idea testvérek között is megér.

S így lón, hogy külön kiszakítottak harminc lelket, s a titokzatos mándlis ember elment őket megkínálni a Bamberger-féle főhadiszállásra.

És még csak azt se lehet mondani, hogy megcsalta Bambergeréket. Mert a harminc eladott voks becsületesen hullt le az urnába a szabadelvű jelöltre.

Megjegyzendő, hogy ebben a történetben mindenki jól járt; jól jártak Meszlényiék a 15.000 forinttal, jól járt a mánd-

lis ember, aki megmaradt akkurátusnak és végül jól járt Bamberger is, aki ezek folytán takarosabb, szemrevalóbb kisebbséggel bukott meg.

HOGY LESZ AZ EMBER LÁNGÉSZ?

Ezzel a kérdéssel még keveset foglalkozott a tudós világ. Olyan valamit már régóta hirdetnek a lapok apróhirdetéseik közt, hogy franciául megtanít itt és itt (Dob utca 22. sz.) ez és ez nyolc hét alatt, szépen írni megtanulhat az ember negyvenyolc óráig, lángésznek lenni azonban nehéz mesterség. De már ennek a nyitja is ki van találva.

Mi kell hozzá?

Talán egy egyetem, mely kifejlessze az elmét. Ugyan, hagyjátok a pokolba az egyetemet. Talán egy könyvtár? Dehogy. Mindössze egy főispán kell hozzá. Hiába rázzátok hitetlenül a fejeteket. Igen, igen, egy jó főispán.

X barátunkat leküldték egy Pozsony vidéki városi kerületbe. A miniszter pártolólevelet írt a főispánnak, választassa meg, ha lehet.

A főispán megnézte a fiatal X urat és megtetszett neki. Csinos megjelenésű gentleman különben is. Mindjárt pertu szólította.

— Megleszel. (Az mindig jó jel, ha a főispán pertu szólítja a jelöltet.)

A csinos megjelenésű fiatalember hitetlenül mosolygott erre a kijelentésre.

— Mennyi pénzt adjak az alkotmányos költségekre?

— Ingyen lesz meg.

A csinos megjelenésű megrázta a fejét:

— Tréfálsz, méltóságos uram?

— Nem szoktam tréfálni. Ez egy romlatlan város. Itt ingyen választják meg a zseniális embert.

X úr arcára kiült a mély búbánat.

— De hiszen nem vagyok zseniális. Azt énrólam senki sem mondta.

— Majd az lesz — mondta a főispán jóslatszerűen.

— Az éntőlem függ.

— Tőled, méltóságos uram? Ugyan ne méltóztass belőlem bolondot csinálni.

— Van énnekeni, öcsém, olyan könyvem, hogyha te azt elolvasod, reggelig te leszel ebben a városban a legnagyobb talentum.

— No, azt szeretném én látni.

A főispán kinyitotta az asztalfiókját, s egy kis könyvecskét nyújtott át a jelöltnek. A füzetke nem volt nagyobb, mint azok a régi daloskönyvek, amiket a zsebébe tehetett az ember. Amint föllebbentette, X úr látta, hogy nem nyomtatott könyv, hanem írott.

— Ez a tudás könyve, barátom.

— Mi van benne?

— Az összes itt lakozó családok curriculum vitae-je. Holnap elkezded a látogatásokat. Itt van ni, üssük föl valamelyik lapon. Ez itt a 628-ik házszám. Mikor a 628-ik házszám alá érsz, megállsz a kapu alatt, és elolvasod az instrukciókat, és a szerint viselkedsz és csevegsz odabent. Lássuk például mit mond a 628-ik házszámról. (Olvasni kezdte.) »Hellner Jakab rézöntő, nagy tisztelője Kossuth Ferencnek, különben bigott katolikus. A leánya szépen énekel és a színpadra készül, a felesége rajong a Jókai regényeiért.« Nos, kezded-e már érteni?

— Igen, igen, most már dereng előttem.

— Hát az Isten áldjon meg. Indulj meg holnap a könyvecskével házról házra.

X úr szót fogadott. Megindult másnap, kezdte mindjárt a megyeház szomszédságában álló háznál, ahol egy ügyvéd lakott. A »Tudás könyve« ezt írta itt elő:

»Kovács Pál ügyvéd, nagy vadász, tavaly medvét lőtt Máramarosban. A Jogtudományi Közlönyben 1893-ban egy értekezése jelent meg a „telekkönyvi eljárásról”. A felesége Szabó Erzsébet, híres a befőttjeiről, a királynénak is küldött belőlük; fiúk, Aladár, törvényszéki joggyakornok, szenvedélyes párbajozó.«

X úr átolvasta a kapu alatt az illető passzust és au fait lett mindennel. A »nagyságát« a konyhában találta, aki igen röstellte és mentegetőzni kezdett. X úr azonban sietett megjegyezni:

— Talán éppen a befőzöttjeivel foglalkozott nagysád, amiket az udvarnál is hallottam emlegetni?

Kigyúlt önagysága arca az örömtől, s majdnem az ölben vitte a vizitszobába az érdekes vendéget, aki ilyen csodálatos hírt hozott.

Az öreg ügyvéd bácsinak is jólesett, mikor az óraláncán csüngő medvefogat látva, megkérdezte, hogy nem-e a híres máramarosi mackó foga, akit ő tudott ki az árnyékvilágból? — Hát még a jogtudományi közlöny értekezése! — Az öregúr majd a bőréből bújt ki, s rohant előhíni a fiút, hogy a nagybecsű vendégnek bemutassa. A nagybecsű vendég kordiólisan, majdnem ismerősen nyújtotta a kezét az úrfinak:

— Nini ni, maga az a híres vasgyúró?

Általános volt a meglepetés. X úr az egész családot faszciálta, s mikor eltávozott, a kezüket csapták össze.

— Ilyen tájékozottság! Ez meseszerű, ez csodálatos! Ez aztán az igazi lángész!

Mire X jelölt úr bejárta az egész város kiválóbb család-jait a könyvecske utasításai nyomán, csak egy nézet volt róla, melyet hirdettek, melyre esküdtek, hogy ekkora talentumot anya még nem szült; meg kell hajolni előtte, és meg kell választani egyhangúlag.

Azért ér sokat egy jó főispán, csak hogy még egy naiv város is kell hozzá. Az ember nem is tudná megmondani, melyik a ritkább.

A POÉTA JELÖLTSEGE

Minden választásnak van külön története. Azaz két története. Amint a bukott jelölt panaszolja, és ahogy a győztes beszéli. Ez előadások kevésbé variálnak; ha a kormánypárti jelölt hasalt el, annak a vármegye lanyhasága az oka vagy a választási elnök együgyűsége; ha pedig az ellenzéki szenvedett vereséget, akkor kiugrik a »Hallatlan Erőszak«, ez a régi jó ismerősünk az országgyűlési beszédekből. Csak abból az egyetlen okból nem bukik soha senki, hogy véletlenül a másíknak több szavazója volt.

S ezek csak a harcoló jelöltek történetei! De hát még

azoké, akik el sem jutnak a csatáig, hanem elmaradoznak útközben? Tessék nekem elhinni, hogy ezek közt vannak a jó témák.

Ilyen szerintem a poéta jelöltsége is. Hogy melyik poétáé? Megmondjam? Nem, nem, meg találna haragudni.

Nem szöke fürtös ifjú, amelyennek a poétát képzelik, hanem tagbaszakadt, haragos arcú, torzonborz bajuszú öregúr, szigorú, szúrós fekete szemekkel. »Beretvált tigrisnek« hívják ismerősei a háta mögött, mert ha igaz, hogy mindenki hasonlít valami állathoz, úgy ő csakugyan a tigrishez áll közel. De e tigrisbe egy fülemüle lelke jutott.

Kétségkívül különös ember, egy itt felejtett óslény egy jobb, tisztább korból, de azért a század végének a szele játszik az ő deres fürtjeivel is. A stréberség, ez a borzasztó járvány, egy gyenge pillanatában inficiálta a kiberetvált tigrist is. Elkezdett a fejében motoszkálni, hogy ő maga is föllép képviselőnek.

Egy napon, néhány héttel a választások előtt, fölkeresett a vén tigris.

— Tudod-e, miért jöttem? — kérdé egészen összetörve, nyöszörgő hangon.

— Bizony nem tudom!

— Képviselő szeretnék lenni — mondá és a füléig pirult.

— Képviselő? Te és képviselő?

Felfortyant, indulatosan fölemelte a nagy kezét.

— Miért ijedtél úgy meg? Azt akarod mondani ugye, hogy nem helyesled? De nem erre nézve jöttem tanácsot kérni. Ott akarok ülni és törvényeket hozni, punktum. Elég sokat szenvedtem már és mérgeződtem az ostoba törvényeitelen, amiket ti hoztatok, most már én akarok hozni hogy, mások is szenvedjenek és mérgeződjenek az enyéimen.

— Jól van, jól, öreg, de legalább ne haragudj. Mondd meg egyenesen, mit akarsz tőlem?

— Csak arra az egyre taníts ki, milyen lépéseket tegyek?

— Hát mindenekelőtt, melyik párton akarsz föllépni?

Ez a kérdés megzavarta.

— Melyik a legjobb? — kérdé gyermeteg kíváncsisággal.

— Temperamentum dolga, nekem a mi pártunk a legjobb

- Becsületedre mondod?
- Hogyne!
- No, hát akkor a te pártodra lépek, de már most mit kell tennem először?
- Eredj el Bánffyhoz!
- Ki az? — kérde egy vizsgálóbíró szúrós tekintetével.
- Hát a miniszterelnök.
- Hm. És hogy kell oda elmenni?
- Frakkban vagy szalonkabátban.
- Kesztyűvel?
- A kesztyű sem árt.
- És a nyakkendő?
- Lehet fekete is.

Roppant meghosszabbodott az ábrázata, s a két bajuszszárnya, mint két mókus fark mozgott ide-oda. Izgatottan járt fel s alá jó darabig, egyszer az izzadó homlokát is megtörülte a zsebkendőjével, aztán hosszasan gondolkozott, végre nagy ímmel-ámmal kezdte az ellenvetéseit:

— Az nagy úr nekem. Hallod-e, nagy úr az. Nem beszéltem én még soha nagy úrral, nem is jó velük cseresznyét enni.

S behunyta a tiszta, értelmes szép szemeit, és a karjait leeresztette csüggetegen lábszáraira, a nyakát behúzta a vállá közé. Szegény vén tigris olyan félnéknek, gyámoltalannak látzott most.

— Ne, ne — szólt alázatosan, szelíden — ne kívánj te tőlem ilyen áldozatot!

Vállat vontam.

— Ha olyan gyáva vagy, mit bánom én.

— Nono (s egy percre nekibátorodott, felemelte a tigriszerű fejét kevélyen) nem vagyok gyáva, és el is megyek, de mondjál valami kisebb urat . . . No tedd meg, gyerekem (mert te csak gyerek vagy hozzám képest) a kedvemért.

Olyan szépen kért, hogy nem állhattam ellent.

— Hát eredj el legalább Podmaniczkyhoz!

Láttam az ajkmozgásán, hogy még szólni akarna (alkalmasint, hogy még Podmaniczkyból is lelicitáljon), de mégse tette és egypár nap múlva csakugyan fölkereste Podmaniczkyt, akitől elégedetlenül tért vissza, mert örült ugyan és igen helyeselte a poéta föllépése szándékát, de kerületet nem adott neki.

»Te tudod legjobban, édes barátom, hol léphetsz fel, hol van talajod és nexusod — azt magadnak kell kieszelni.«

A kibertvált tigris álmatlan éjjeleken át töprengett, hogy hol van neki a talaja? Nézte a mappát, nézte, nézte, majd megvakult bele, de nem talált egy körömhegynyi talajt sem, ami az övé lenne. Ostobaság! Hiszen ő az egész országnak dalolt ötven esztendőn át, és most azt kérdezik: hol van a talaja? Hiszen az egész Olimpusz az övé! Vigye el az ördög! Az Olimpuszt a görögök elfelejtették benépesíteni szavazó polgárokkal! Haragudott, zsörtölődött. Hát szokás a fülemülétől kérdezni, melyik bokorból való? Mindenikre lerakhatja a fészket. És megint csak nézte, nézte ennek a nagy Magyarországnak a mappáját, és a mappa hidegen, idegenül terpeszkedett el előtte zöld, piros és kék vonalaival. Hogy futnak összevissza ezek a bolondos erek, folyamok, vasutak, szőrös hegygerincek, és egyik se nevet rá . . .

De nini, csakugyan kicsattan ismerősen egy szó, mintha mondaná: Idenézz, »bertvált tigris«, én vagyok a *Mártonfalva*.

Ohó! Itt vagy? Téged kerestelek. De jó, hogy összeakadtunk, a téma és a költő. A bertvált tigrisnek ugyanis van egy remek költeménye »*A mártonfalvi réten*« címmel, és íme, a mappán ott villog ki valahol Békés megye közepéről ez az ismerős szó »Mártonfalva«.

A »tigris« odadöfött ujjával a békési falura: »Itt lépek fel«, s ment re bene gesta a végrehajtó bizottsághoz, hogy van már kerülete: csak az a kérdés, neki adják-e? Szepegett egy kicsit, hogy nem adják, pedig valami ösztönszerű bizalma volt hozzá, hogy őt ott megválasztják.

— Hol van a kerület? — kérdik a végrehajtó bizottságban.

— Békésben — felelte a poéta félnéken.

Minden arc kiderült. Persze, hogy odaadják. A végrehajtó bizottság tiszteli a hagyományokat, s ha már a Har-ruckernek olyan olcsón kapták egyszer Békést az aerariumtól, ők sem fősvénykednek Békéssel.

Podmaniczky megveregette a »bertvált tigris« vállát:

— Csak eredd, eredd, édes barátom, és választasd meg magadat.

Az öreg poéta boldog volt (világfájdalmas versei merő ostobaságnak tetszettek előtte e percben), hazament, levelet írt expressz a mártonfalvi jegyzőnek, hogy ő az, aki a »Mártonfalvi réten« című költeményt szerzette, egyszersmind ő a szabadelvű párt jelöltje e kerületben, minélfogva e szívének kedves községben akarja megkezdeni a *bemutakozást* (ezt a becsületes szót használta), írja meg a jegyző úr, él-e ott iránta hazafias kegyelet, s lehet-e kilátása?

Térült-fordult a posta, rátalált Mártonfalvára, és elhozta onnan a nótárius úr válaszát is: »hogyan ott minden kész, szeretet várja, s a győzelem kimaradhatatlan, csak tessék jönni, de a circumstantiák nehézségeinek kellő mértékbeni eltávolítására kívántató eszközök igénybevételi szándékaitainak szem előtt való tartása mellett.«

Győzedelmes lobogtatással hozta hozzám a levelet.

— Itt van a válasz.

— Jó?

— Elég jó, de mit jelent a végén ez a számárság?

Elolvastam és visszaadtam neki.

— Ez azt jelenti, hogy pénzt vigyél magaddal.

Szemkarikái tágra nyíltak a csodálkozástól, a szája is nyitva maradt.

— Lehetetlen, hogy azt jelentené. Ne izélj!

Elemeztem neki a rejtélyes mondatot, alkotmányos magyarázatokat beleszóve, mire megadta magát.

— Hát majd viszek.

— Mikor szándékozol indulni?

— Talán szombaton, de még nem határoztam el magamat egészen. Mit gondolsz? Menjek?

— Mit tudom én? Azt hiszem, mindenekelőtt az a fő kérdés, hogy van-e elég monétád a választáshoz?

— Pénzem nincs — felelte ő —, de szombatig még szerzek ... Mindenesetre szerzek szombatig — tette hozzá.

Majd valami borulatféle vonult át magas, ráncos homlokán, s két karját tűnődve fonta össze a mellén:

— Mi a nézeted, mennyi pénz kell?

— Az a körülményektől függ — feleltem —, te mennyit remélsz kapni?

Zavartan, kelleetlenül rázogatta csontnyelű esernyőjét,

mintha abból kellene kipottyannia a szükséges összegnek.

— Hogy mennyit? — (Fázékonyan vonogatta a vállait ide-oda.) — Magam se tudom. Mit nézel rám úgy? Bizony isten nem tudom. Végre is attól függ minden, hogy milyen kedvében lesz a Nagy Miklós.

— Miféle Nagy Miklós?

— Ej, hát a *Vasárnapi Újság* Nagy Miklósa!

— Nem értelek. Hogy jut ide Nagy Miklós?

— Hogy? Hiszen tőle akarok kérni előleget.

— Megbolondultál — kiáltottam fel kacagva —, oh, ember, ember! Hát mit adhat neked a Nagy Miklós?

— Azt gondolom — felelte főséges komolysággal és nyugalommal — ha nagyon meg találom szorítani, hát ki nyomok belőle vagy száz forintot.

*

Csitt! Egy szót se szólj többet, jó poéta! Eredj haza, vén mamlasz, aki egy tisztább korból származol, s lelkedet még nem érte a gyakorlati élet piszokja. Ki jársz-kelsz e mindenféle zsírral megkent planétán, de csak az eget látod az ő csillagaival. Ne mozdulj odúból egy tapodtat sem, ha ennyire járatlan vagy a képviselőség mesterségében, ne nyúlj hozzá, kérlek, a legprózább prózához a világon, és ne keveredj mi-közénk. Kár volna érted. Álmodjál, beretvált tigris, álmodjál, és ha valaki fel akar ébreszteni, vágd hozzá a kalamárisodat! Hanem engedd meg, hogy leírjam az esetedet, amelyből egy szó sincs költve, hadd bámuljon rajtad a közönség, és hadd emlegessenek az unokáim is, mondván: »A mi boldogult nagyapánk még beszélt, érintkezett egy ilyen ártatlan naiv emberrel a XIX-ik század utolsó éveiben.«

[ELŐSZÓ
AZ EGYETEMES REGÉNYTÁR ALMANACHJA
AZ 1897-ES ÉVRE C. KÖTETHEZ]

(*Singer és Wolfner kiadóhivatalának*)

Fogaras, október 23. 1896.

Kaptam a sürgönyöket, már a másodikat, hogy az előszó a körműnkre égett, hogy küldjem postafordultával, hogy már úgys az utolsó,* a tizedik.

Hát én hiszem, hogy sürgős, de nekem is sürgős dolgom van. Ha ezt a négy-öt napot föl nem használom, mandátum nélkül megyek haza.

Itt még sok igazítanivaló van. A városiak apprehendálnak, hogy igen keveset tartózkodtam köztük az ötéves ciklus alatt.

Mondtam nekik, hogy idejövet éppen egy olyan kerületen mentem keresztül, ahol viszont azért neheztelnek a képviselőre, hogy mindig a kerületben ült, ahelyett, hogy az országgyűlésen lett volna.

— Igen, igen — jegyzé meg a pártelnököm —, de legalább egyszer mégis el kellene jönni a forráshoz, ahonnan az erőt meríti az illető.

Hát erre is vissza tudtam vágni:

— Hol látta azt, kedves bátyámuram, hogy a patak a maga forrásához jőjjön? Csatangol szerteszét, de vissza nem jön . .

A városiak végre is jó emberek, lehet velük beszélni; azonfelül többnyire pertu pajtásaim; de a falvak! A falvaktól fázom egy kicsit. Itt már képtelen vagyok a ripoosztokra, ha valami közbeszólással felém találnak suhintani. Az összes tudományomat éppen most szedem be, fel s alá járva a szobában; két napja magolom az elmondandó román beszédemet:

»Fratilor allegatori! Mulcamesce que meace primit qua candidat de deputat . . .«

---

* Szó sincs róla! A kiadó.

Itt van ni! Már megint kiesett egy szó az eszemből. Hogy melyik? Csak az egésztől tudom mit jelent: »Köszönöm nektek választótestvérek, hogy elfogadtatok engem képviselőjelöltnek«, de hogy melyik közüle a »köszönöm«, melyik az »elfogadtatok«, nem vagyok a megmondhatója. Nem képzelhetik, kérem, milyen keserves munka! Vagy a szavakon volna több gumiarábikum, vagy az emlékezetem tábláján. És mégis meg kell lenni. A főispán is, a kortesek is azt hajtogatják: »meg kell lenni; valamit neked is tenned kell a népért«. Hiszen belátom. Tanulok is, csak úgy csurog rólam a verejték: Mulcassesce qua meace primit . . . De legalább önök ne háborgassanak a sürgönyeikkel. Miképpen jut eszükbe olyasmi, hogy én most előszót írjak az Almanachba?

Hivatkoznak a táviratban írói reputációmra, a közönségre, amely mohón várja az előszót. Igen, igen, a hálás közönségre! Képzelem, milyen türelmetlenül csoszog már. Ígérrik, hogy csak most az egyszer küldjem még el a kéziratot, czzel letelik a tíz év (amennyit ígértem), s sohase kérnek többet. Figyelmeztetnek, ne csonkítsam meg az utolsó évben a virtust — tízszor írni ugyanazon témáról.

Ah istenem, olyan kábult a fejem. Nem is tudom, én vagyok-e én? Igazán én írtam volna önöknek a tíz előszót? . . . Most hozza a hírt a hajdú, hogy az egyik zászlómat letépték és összetörték az idevaló magyar vargák, és hogy száz oláh vokssal most már többet kell behoznom. Lesz ami lesz; nem tesz semmit! Csak kérem, ne sürgönyözzenek többé, akár én vagyok én, akár nem én vagyok. Mert itt ilyenkor, a választás alatt, a sürgönyök, amiket kapok és küldök, sajnos nyílt titkok. Egy szót se, egy szisszenést se, kedves Singer és Wolfner urak! Isten ments, ha itt kiszülne, hogy én vagyok az a bizonyos ilyen nevű fró, aki húsz éve művelem jól-rosszul a magyar faj nyelvét, kultúráját. No, csak az kellene nekem! Még majd azt találnák mondani:

— Mit akar itt az úr? Miért nem megy követnek azokhoz, akiket szolgál, a magyarokhoz?

Jaj! Mindjárt a föld alá süllyednék szégyenletemben; jaj de meg volnék akadva, mert a fceleletben vagy magamat kellene lekicsinyíteni, ami nem jó volna rám nézve, vagy a magyarságot kellene leszólnom, ami nem volna igazságos. Hiszen

végre is elég szép a fajunktól, hogy Jókai Mórt megválasztja olyan tiszta magyar helyen, mint Karcag, azt a Jókai Mórt, aki hatvan éve szerzi a dicsőséget a magyar névnek. Mi ehhez képest az én húszéves munkásságom? Semmi. Ha kiszorultam a magyarok lakta vidékről, hát kiszorultam, punctum! Végre is ki tehet arról, hogy nincs elegendő területünk, vagy hogy annyi nagy emberünk van? Az egyik a Kossuth szeméit fogta be, hát azért jár neki a mandátum, a másik a Tisza ablakait verte be, megilleti a polgári koszorú; a harmadik aktívus államtitkár, a negyedik az államtitkár unokaöccsének a sógor-nőjét vette nőül. Mindnyájának megvan a becsületes jogcíme. Nem vagyok bolond, hogy be ne lássam, mert ha be nem lát-nám is így lenne.

Olvasom, hogy Ernuszt Kelemen se jön be most a Házba, se Horváth Lajos, se Teleszky, se Csernátony, pedig ezek is jó magyarok . . . de, amint mondom, kevés a terület, és sok a nagyember, aki ezeket kiszorítja.

Ami engem illet, oh én egy csöppet se panaszkodom, örülök, hogy élek. Hiszen elég jó hely ez, jó emberek, és nem is állok rosszul, kivált ha sikerül az oláh dikciót betanulnom, s ha önök a sürgönyeikkel és az írói voltomra való hivatko-zással el nem rontják a sanszaimat.

Egypár községem már most is kezd gyanakodni, hogy a jó hangzású nevem Mike — szath (románul: kis falu) csak erre az alkalomra van fölvéve. Ez a néhány község nyilván ellenem fog szavazni, ámbár éppen ma reggel tanácskoztam a tisztiorvossal, nem üthetne-e ki e falvakban 27-ikére a trachoma (az egyiptomi szembetegség), úgyhogy hivatalosan el-tiltassanak a bejövételtől a választás reggelén.

A doktor azonban difficilis ember, nagy számár és még-hozzá német, nincs alkotmányos érzéke. Nem forszírozom nagyon, mert nincs nagyobb baj. Azt hiszem megleszek, de addig még sokat kell bíbelődni, s éppenséggel rá nem érek az előszó megírására. Hová gondolnak, az istenért? Még ha rá-érnék se volna szép és illendő, hogy míg itt engem a románok választanak, azalatt is a magyarokat mulattassam.

A viszontlátásig uraim, amikor megint öt évig leszek az önöké.

Mikszáth Kálmán.

Ui. De nehogy ezt a leveletem közöljék le aztán bolondságból előszónak.

M. K.

[BESZÉD A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETE HELYISÉGEINEK FELAVATÁSÁN]

Mélyen tisztelt uraim! A velem szemben ülő Hieronymi Károly öexcellenciája azt állítja, hogy Angliában csak az ebéd legvégén szokás tósztozni. Az én tapasztalásom ellenkező. Azt hiszem, a pogány vallásból van átvéve, hogy amikor ebédhez ülnek és előhózzák a tűznek, napnak és földnek közös produktumát, a keresztény népek egynémelyikénél imádkoznak. Nem tudom, mely népeknél van ez még meg, de azt tudom, hogy ezen imádság szokásban van a mi bankettjeinken, csakhogy idők jártával az ebéd közepére csúszott (Derűtség.), amikor is, ha mi magyarok többen vagyunk, az egyik föláll, és az első poharat a magyar királyra üríti. (Lelkes éljenzés. A társaság tagjai fölállanak.) Ezt teszem én is e percben, bár nem azért, mert nemzeti szokás. Hiszen azon testület nevében beszélek, amely a szokásokat sokszor hagyja figyelmen kívül. Teszem azért, mert élő szívek élő érzése e szokást ebben a szerencsés korszakban megújította, megszépítette, úgyszólván megszentestítette. Ha nem volna is szokás, ezen szerencsés nemzedék alatt kellene kezdődnie. Az isten éltesse Magyarország apostoli királyát és a felséges királynét, második szent magyarországi Erzsébetet. (Hosszas, lelkes éljenzés.)

És most, t. uraim, engedjék meg, hogy egy másik kötelességet teljesítsek, mintegy jelezve, milyen alkalomból gyűltünk itt össze. Nem történt semmi világraszóló esemény, hanem a mi életünkben mégis jelentékeny: újonnan keletkezett klubunk helyiségeit nyitottuk meg. Gondoltuk magunkban, egy víg napot csapunk most; csinálunk egy vendégséget. De ennek kellékei közt ott foglaltatik a vendég is, tehát mindenekelőtt hívjunk vendéget, hívjuk meg a jó barátainkat. Jó barátaink? Hát vannak nekünk jó barátaink? (Derűtség.) Nekünk, kik harcban állunk mindenkivel? Már apáink, nagyapáink is harcban állottak és ellenségeket szereztek örökségül. Nekünk,

akik lapjainkon keresztül egymást is paskoljuk (Derülség.), és csak abban a kis zugban szabad egymást szeretnünk, amclynak éppen megnyitását ünnepeljük.

De ha nincsenek barátaink, hát elgondolkoztunk, hogy mink van. Hát mink is van? Vannak témáink, akiket szeretünk. (Derülség.) Hívjuk meg tehát a témáinkat (Élénk derülség), a magyar közélet kimagasló csúcsait!

Nem »flanc« volt ez tőlünk, sem nem nyárspolgáriasi hiúság, hogy ezen nevekkal ékesítsük szerény lakománkat, hanem szívbeli szükség, mert e hatalmasokban, kik asztalunkat körülülük, ott ünnepeljük a mi munkánkat, a mi izzadságunkat is (Tetszés.); az ő nagyságukban benne van, mint a forgalomban levő aranyban az a vegyi rész, amely őt keménnyé és forgardóvá teszi. (Élénk tetszés.) Isten hozta szegényes asztalunknál! Magyar vendégszeretettel osztjuk meg önökkel, ami tőlünk telik. Örömmel tölt el, hogy oly számosan jelentek meg; örömmel nem kis mértékben emeli az, hogy a kormány összes el nem foglalt tagjai megjelentek. (Élénk éljenzés.) Poharamat a jelenlevő miniszterekre emelem. (Hosszas, élénk éljenzés.)

NYITRA, DRÁGA NYITRA

A tótság meg van mentve — akár terem már krumpli, akár nem. Sőt ha a fazekak drótozása is megszűnnék a világon — quod Deus avertat — a felvidék megélhetése biztosítottnak tekinthető. Mert hiába terem Magyarország egyéb dús földjein repce, acélos búza, ha választási elnököket csak a felföld bír adni.

Nyitra, drága Nyitra, mit beszél felőled a bolondos tót rigmus, hogy mikor még nyíltál Hiszen most nyílsz te valójában, ez a te virágkorod!

Ha valaki azt mondja, hogy nyitrai születés, az ember szinte csettent rá a nyelvével: »De jó volna választási elnöknek«. Nincs az a képviselő Magyarországon, aki nem óhajtana magának nyitrai választási elnököt (persze pro) — sőt ha a külföldön is híre megy a nyitrai remekléseknek, a nyitrai gyerekeket pici korukban elhordják szerteszét a világ alkotmányos országaiba (mint ahogy a genfi lánygyerekeket bonne-

oknak) a kormányok vagy a dinasztiaik, hogy választási elnököket neveljenek belőlük.

Mert megengedem tisztelt olvasóim, hogy korrupció a választásokban a hamiskodás, az erőszak és brutalitás, de a lelemény jogosult. Oh hogyne? Ki akarná kizárni valahonnan az isteni leleményt, az elme egy kipattanó szikráját? Ha mindenütt helye van, bizonyára helye van a választásnál is, s ha tekintetbe vesszük, hogy a másik párt is leleményes (ha pedig nem leleményes, hát mért nem leleményes?), vitézi párbajnak tekintendő az egész dolog (ti. az a része, mely a választók akaratának különböző kidomborítására irányul), s minden fika csak egy tempó, amit egy más tempóval ki lehetne parírozni.

Mert azt kell venni, kérem alássan, hogy minden Nyitra megyei kabátos ember lehetne választási elnök, minélfogva a választási elnök szerepe is igen nehéz, lévén az ellenfelei is Nyitra megyeiek, és született választási elnökök. Innen is van, hogy Nyitra megyében soha nincs két egyforma választás, két egyforma terv, mint a festészetben nincs értéke a másolatnak. A nyitrai elnökök eredetiek és individuálisak. Megnézik a kerületet műértő szemmel, mint a szabó a posztót, hogy mit lehet belőle csinálni, és ahogy ők azt megcsinálják, az nem erőszak, merészség, hamis játék, hanem több, sokkal több, az művészet.

A nyitrai elnök sohase mondja például, hogy kevés a posztó. Ostobaság, hiszen ő posztó nélkül is tud varrni. Még kevésbé kifogásolja, hogy a posztó vörös és nem kék. Majd kékké válik a keze alatt. Nem habozó, csak óvatos, bátor, de körültekintő, se istent, se embert nem néz, hanem a választási törvényt jól megnézi, mert ő nem végez fuser munkát.

Sohase mondja semmire, hogy: »nem lehet« (ez a szó nincs a Nyitra megyei lexikonban). Minden lehet, legfőlebb annyit mond, ha nagyon gyanús és veszedelmes az anyag, amivel dolgozni kell:

— Egy kicsinykát nehezen fogja menni.

Szóval a nyitrai választási elnök egy tökéletes lény. Egy hazai intézménynek a legjobban kifejlődött, legmagasabb fokot elért alakja.

A szakolcai kerület éppen a szélén van Nyitra megyének és az országnak. A népe fanatikus bigott tótság, akik a papokra hallgatnak. S a papok szája nem gypesedett be az idén. Egy csöppet se voltak röstök kitanítani a népet. A néppárt jelöltje Vaczulik Vince volt. A nép akarta is Vaczulik Vincét. Mert úgy volt fölállítva a kérdés a papok által: Vagy a pokol, vagy Vaczulik.

A nemes vármegye azonban Frideczky Timotheust jelölte, tehát Frideczky Timotheus megy föl az országgyűlésre, punctum.

Jó, jó, de hogy megy föl? Nehéz lesz egy kicsinykát. Tanakodtak, búslakodtak.

Ejh, hát mindenekelőtt egy jó választási elnököt kell elővenni a raktárból, a többi aztán az ő gondja.

És találtak is legott jó elnököt, nomina sunt odiosa: híjuk egyszerűen Elnök úrnak.

Az Elnök úr megértvén a situációt, hogy az elbutított nép háromnegyed része Vaczulik Vincéé, és csak egynegyed rész sántikál Frideczky Timót után, latra vetvén továbbá minden körülményt, politikait, meteorológiaiit, helyrajzit, ekképpen nyilatkozott:

— Fogja menni, amici, hanem »rozum« kell hozzá. (Az észt hívják rozumnak tótul.)

Mikor azután elközelt a választás határideje, az Elnök személyesen kiment egy csomó irányadó és hivatalos férfiúval a választás megejtésére alkalmas területre, és kijelölt az ácsoknak három helyet.

— Építsenek ide három bódét.

— Minek lesz a három bódé? — kérdé a jegyző, meg a pártelnök egyszerre.

— Szavazni fognak bennök amicenko.

— Nix-nux — tiltakoztak a derék urak —, csak két helyen lehet szavazni.

— Az nekem mindegy — felelte az Elnök ravasz szemhunyorgatással. — Csak építsék magok három bódét. Amit mondok, mondok.

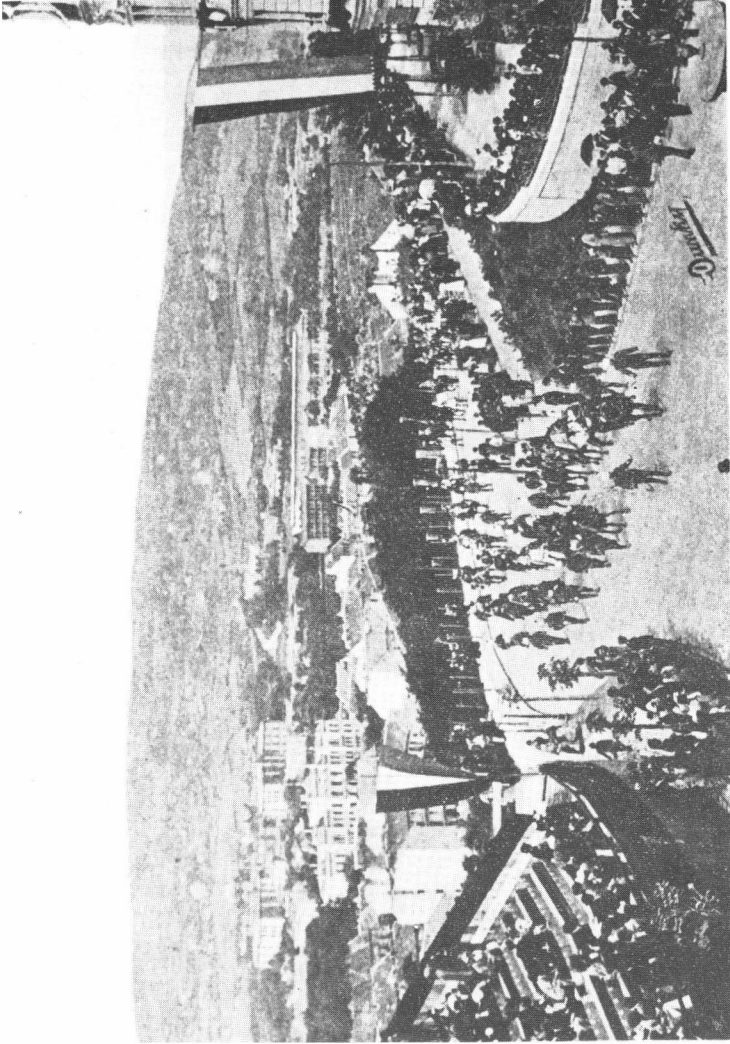
— De kérem. A törvény azt mondja, hogy 1500 szavazaton túl két szavazatszedő bizottság legyen, és sehol se mondja, hogy három lehet.

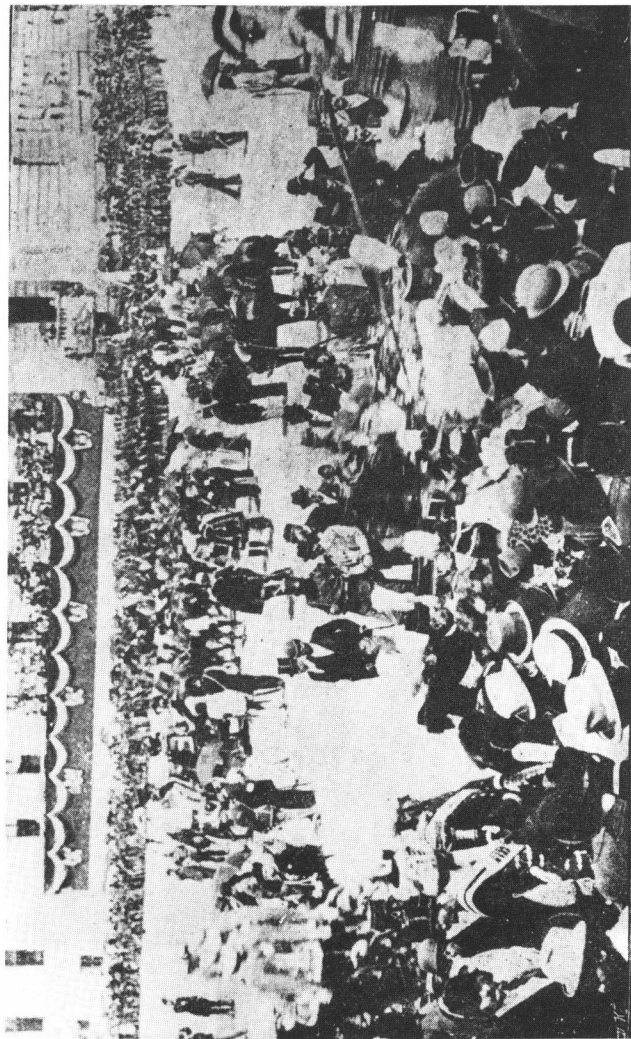
Kemény János. A fejedelem halálára

Veres Pálné a Váchartyánban lévő kastély parkjában

A díszmenet elindulása a Vérmezőre

A díszmenet sorakozása az új országház előtt

A törvénykezés ezredévi díszülése az új országházban

BORSSZEM JANKÓ

Kopogtatás.

T a K-n. Míg ilyen helyeken kopogtatás ésszem, so nem jőz 1891

Előfizetheti a kiadó-hivatalban: Budapest, Ferenccsók-utca 3. sz. Előfizetési díj: Egész évre 8 frt. — Félévre 4 frt. — Negyedévre 2 frt.

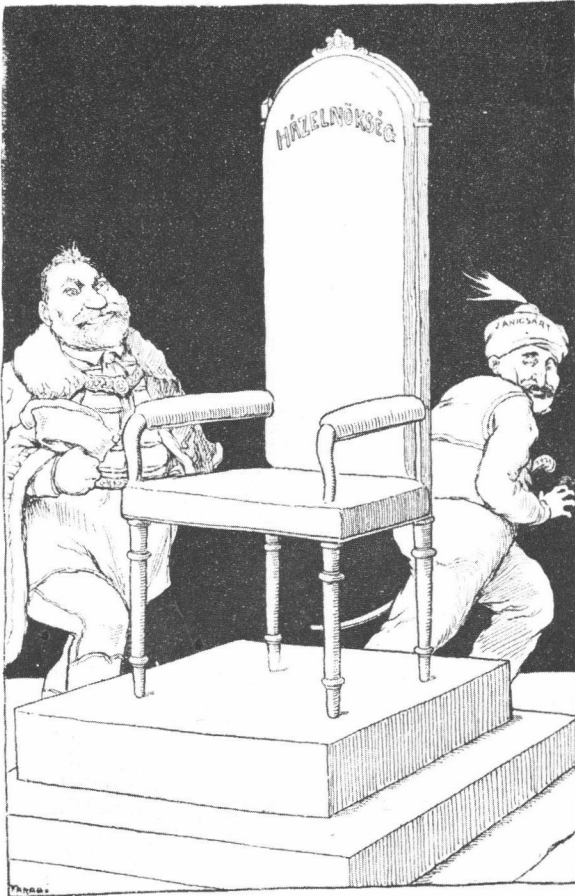
Megjelen minden vasárnap.

Egyes szám ára 18 kr.

Kopogtatás

Az új elnök, vagy —

A Janicsárj végnapja

Nemeskéri Kiss Pál

Az Elnök föl pattant.

— Hát én mondom? Én semmit se nem mondom. — Aztán vidám bonhómiával hozzátette: — A törvény egyébiránt szólja nekünk uraknak, akik tudjuk őtet olvasni, én pedig szólok ácsoknak, akik tudják bódékat építeni. Hát csak csinálják három.

Fölépült tehát a három bódé, mégpedig a taktikai célok szem előtt való tartásával olyan ügyesen, hogy aki az egyik bódé perifériájába került, az többé azon a napon nem juthatott a katonai kordon s minden más akadályok miatt a többi bódéhoz, hanem mint leszavazott ember, mehetett isten hírével hazafelé vagy be a városba.

És mikor megérkezett a választási nagy nap, a két szavazó küldöttség elhelyezkedett a két első bódében, jegyzőkkel, bizalmi férfiakkal, ahogy a törvény rendeli, és akik törvényszerűen lettek megválasztva. A harmadik bódéba ellenben beültek a Frideczky párt kortesei, elnök, jegyző, ördög, pokol, csupa kedélyes, nyájas úriemberek; az egyik beült elnöknek, a másik odaállt bizalmi férfiúnak, ahogy megosztották a szerepeiket, megrakták az asztalt ők is választási lajstromokkal s mindenféle egyéb paksamétákkal, és akik odajöttek szavazni Vaczulik Vincére, hát fölírták emberséggel, egyetlen voksot se utasítván el, s a leszavazottakat kieresztették a másik ajtón, ahonnan többé nem volt visszatérés a választási helyre.

És ez igen jól esett az együgyű Vaczulistáknak, mert az *igazi* Elnök, ki az első bódében szedte az *igazi* szavazatokat, nagyon kellemetlenül viselte magát irántuk, kivált mindjárt az elején. Bejött vagy tíz ember és sorba mondta: Vaczulik Vince. Vaczulik Vince. Vaczulik Vince.

Az Elnök belenézett az iratokba.

— Vaczulik Vince nincs a lajstromban. Mars du pekta! (Eredjetek a pokolba.)

És minthogy más számtalan apróbb-nagyobb szekatúráról is gondoskodott a leleményes Elnök úr, a Vaczulik párt-hívei közt gyorsan elterjedt a hír (talán segítettek is terjeszteni táborukba betolakodott ravasz emberek).

— A harmadik bódéhoz menjünk szavazni, atyafiak. Ott a legjobb. Ott nyájasak az urak, és egy Vaczulik-voksot se utasítanak el.

Így lón, hogy a Vaczulik párt egy része, mely jó helyen szavazott, megtizedeltetett — a másik része nem tizedeltetett meg, de az rossz helyen szavazott: egy nem létező bizottság előtt.

. . . Ah Nyitra, drága Nyitra! Te még sohase nyíltál eny-nyire!

Írtam pedig ezeket anno Domini 1896. szent karácsony előestéjén egy plébános tollbamondása után. Ha nem igaz, semmi az. Mindössze még többet tettek egy emberrel (ti. énvelem) bolonddá az idén a papok.

PARLAMENTI KARCOLATOK

ÜNNEPLŐ MAMELUKOK

Egy ezer év betelt. Hogy kezdi a másikat a politikai világ?

Hajdanta talán nem is ettől a naptól számították az éveket. De ha igen, akkor nyilván összejöttek az Árpád sátorában, s lobogó tűznél áldozatokat hozván Hadúrnak, maguk is áldomást ivának.)

Ma minden honatya fiákert hozatott az inasával. Ez volt a magyarság első dolga a második millennium legelső óráiban.

A klubban, ahol összejöttek, két válfajra oszlottak. Olyanokra, akiknek fiákerjük van és olyanokra, akiknek nincs. Azután Perczel Béni igen csinos beszédben üdvözölte a párt elnökét, Podmaniczkyt, mire az szokott, lelkes kedélyességgel válaszolt, az éljenzés után megkezdődött a fölvonulás Budára, ami a következő konverzációkkal történik:

— Hol van a télikabátom?

— Kinek kell egy hely a kocsimban?

— Ki vesz föl engem a kocsijára?

Végre eligazodnak valahogy, s megindul a hosszú menet. A képviselők nagy számmal jöttek össze. Köztük van Wekerle, aki még tavaly ott lakott a palotában, ahova mennek. Tisza Kálmán is ma megy először újévet gratulálni Budára. Ott van Széll, Csáky, mindenki eljött, mintegy jelezni akarván, hogy éppen az oszlopok állnak a legszilárdabban. Van néhány vendég is; Pest megye főispánja, alispánja, Rudnay, az új főkapitány stb. Wlassics miniszter nem sablon ember. Ő is idejött és a képviselőtársaihoz csatlakozik, ahelyett hogy minisztertársaival fönt a palotában várná őket.

Így gyűlt össze szépen a szabadelvű tábor, vidáman, tele jó reményekkel, mint nagy csaták után a megmaradt seregek, és elindulának nagy robogással.

*

Szép, fehér a világ, csillogó hó födi a kígyózó utat a várig — úgy néz ki a hegy, mint óriási cukorsüveg.

Hosszú kocsisor húzódott fel; a jelenlevők megálltak, s rokonszenvező tekintetekkel kísérték a képviselők fölvonulását mindenütt (mert sehol se vitt az út parókia mellett).

Ott fönn kihámozták a honatyákat kabátjaikból a Bánffy vöröshajtókás, szürkeruhás inasai, s összecsoportosulván mindnyájan rendes szokás szerint a halványzöld színű nagy teremben — kisvártatva megnyílt a belső ajtó s kilépett Bánffy a minisztertársaival.

Persze nagy éljenzés támadt, s minden szem a miniszterekre irányult. De semmi különös nincs rajtuk — nem változtak azóta. Minden rázkódtatás nélkül jöttek át a második ezredévbe, csak egy kicsit szebben vannak megfésülve, mint tavaly, s bizonyos ünnepélyes hangulat ömlik el arcukon.

Most aztán a miniszterek sorából kilépett egy röffel kijelbb Bánffy, a képviselők sorából pedig Berzeviczy, mint ősidőkben a párbajoknál, de itt csak azért, hogy egymást kölcsönösen megdicsérvék és nem, hogy megsebezzenek.

Szép, tömör beszédet mondott Berzeviczy — sem elvenni belőle, se hozzáadni nem lehetne (ez a kritériuma egy jeles beszédnek); aztán Bánffy felelt nyugodtan, világosan és folyékonyan. (Egészen szépen beszél, ha nem zavarják.) A két beszédre nem teszek megjegyzést, végre is itt van, tessék elolvasni. Általában egy kicsit unalmas epithetonokat keresni az alkalmi beszédek egész sorozatára, s a riporter, aki ezt teszi, hasonlóvá lesz a vicinális vasutak előadóhoz, kik mindenikről azt mondják: »Kiválóan gazdag és virágzó vidéken vonul keresztül.«

Hát az alkalmi beszédek is többnyire gazdag vidéken mennek keresztül (bár csak zabtermés van néhol, amerre a szem lát).

De az kétségtelen, hogy a két beszéd, úgy a Berzeviczyé (ennek a Berzeviczynek nagy jövője van), mint a Bánffyé ked-

vező hatást gyakorolt. Még Falk, a gondolatcsoportosítás nagy művésze is helyeslőn bólintgatott Bánffy-nak. Különösen az istenképre mondott passzus keltett nagy helyeslést — mert Apponyi jobbjá ott lebegett láthatatlan ködben a fejek fölött.

Bánffy nem utasította azt vissza, és jól tette; de megmondta, hogy sértett önérzettel nem lehet békésen egy asztalnál ünnepelni, azért úgy legyen ez a jobb nyújtva, hogy egyik fél se érezzen megalázást.

Nagy politikai kijelentéseket nem tett a pártvezér — különben is nem a politikáé, nem háborúviselésé a következő év.

Míg ezek mind így történtek, baráti kezek egymásba fonódtak, vezér és pártja között a bizalmas szavak melegen kicseréltettek, a téli napfény benevetett az ablakokon s pajkosan futkosott az aggastyánok kopasz fején.

... És ez jó prognosztikon. Mert ez a palota néha megszólal.

Három esztendő előtt, Gyula napkor, mikor éppen úgy ott volt a szabadelvű párt összegyűlve gróf Szapáry Gyulát köszönteni, a mellékterem kis csillárja fogta magát, és éppen az ünnepi beszédék alatt nagy csörömpöléssel leesett, s a félig égett milly-gyertyák diribdarabra zúzva gurultak szerte.

A Pesti Hírlap következő napi számában le van ez a jelenet írva, ezzel a megjegyzéssel:

»Ha babonások volnánk, rosszra kellene magyarázni.«

S valóban ez volt Szapárynak az utolsó nevenapja ebben a palotában.

De ma a napfény benevetett.

*

Erre aztán fölcihelődött az egész sereg, megszorodva a miniszterekkel, s hajtottak a képviselőházba Szilágyit meggratulálni.

Az első emeleti nagy teremben fogadta az összeseregletet, hol néhány doboz szivar volt az asztalokra kirakva, annak a jeléül, hogy itt már familiárisabban vannak a képviselők. Mindamellett kevesen gyűjtöttek rá, míg a beszédék tartottak.

Münnich Aurél volt az üdvözlő szónok, ki igen melegen

rajzolta azt a sajtószertű fölényt vagy nimbuszt, amellyel Szilágyi bír a Házban és a pártban.

Az elnök a nagy angol speakerek mintájára nem elegedett a politikába, mintha mondaná: A ti politikátok léhaság. Én abba nem elegyedem. Az az én méltóságomon alul van. Hanem beszélek nektek a kötelességeitekről.

És tartott olyan remek beszédet a filozófia tengerének mélyéből hozott színes kagylókkal kirakva, hogy Tacitus is vállalhatná a magáénak. . . .

Hát mégiscsak tovább vagyunk ebben a második ezredévben. Árpád nem kezdte meg az elsőt ilyen gyönyörű orációval.

AZ ELÖREGEDETT PARLAMENT

(Két közlemény)

Valami bolondos, indus tárgyú operettben éneklük: »Buddha kisfia kétszázhusz éves vala, mikor meghala« — a mi parlamentünk ellenben csak négyéves, de már végelgyengülésben, vagyis aggkórban szenved. Vannak ilyen különös eltérések túl és innen is az emberi kor végső határától. Úgy látszik, a magyar temperamentumnak jobban megfelelt a három esztendő. A parlament nem unta meg magát, és nem csapott át excentricitásokba csupa merő életuntságból. Az első esztendő az összeszokásra volt szánva, a másik esztendőben a komoly küzdésre, a harmadik esztendő pedig, mikor már öklöződésre fajult volna a tusa, jött a búcsú. Öt év sok nekünk. Öt év alatt vesztenek érdekességükből az interpellációk, a nagy beszédek, a zajos közbeszólások, hatalmas filipikák, vehemens szórohamok, és valami új, egyre új, egyre erősebb stimuláló szer kell az idegeknek. Unatkozó népek forradalmakat csinálnak, unatkozó parlamentek botrányokat.

Ah, bizony öreg már a parlament, házsártos, tehetetlen, morózus és szeszélyes. Érdekes megfigyelni ebben az állapotában — amint az egyik lába már a sír szélén van, s mégis rugdalózik a másik lábával.

Mennyi tenger idő egy ilyen testületben csak négy esz-

tendő is! Hol van immár az a társaság, mely pezsgő életkedvvel gyűlt egybe az első ülésre? Az őslegendák közé látszik már tartozni ez első ülés, melyen az »*admirális*« Janicsáry elnökölt, ki bezárván az ülést, arra a közbekiáltásra, hogy a következő ülés mikor lesz, vállvonogatva odamordult: »Tudja az ördög«.

Janicsáry apó csak még fiatalabb lett azóta, de a Ház elvénhedett, átváltozott. Nem is az már ez, amelyik volt. Egy negyede kihalt, egy másik negyede széjjel ment, a fele pedig, amelyik megmaradt, összevissza keveredett. Az akkori kabinetből nincs már meg Fejérváryn kívül egy lélek sem, maga a vezér is, aki választotta a mostani országgyűlést, otthagya pártját, önkéntes számkivetésbe bujdosván el a nemzeti párti gránicra.

És milyen csúnya egy ilyen elaggott Ház. A vén asszony is kellemetlen, de egy vén parlament még borzasztóbb. Nem érdeklődik a tárgyalások rendes menete iránt senki, azokat már csak Perczel Béni veszi komolyan. Az előadók beszédjeit, amikben alig lehet agresszív elem, senki se hallgatja; általában a szép beszédek értéke megszűnt. Nincs többé olyan beszéd, amelyért valaki eldobja a folyosón a szivarját. Az elöregedett Ház nem tud már hallgatni, csak szavazni. Vannak esetek, hogy igen csinos beszédek alatt négy ember lézeng bent a teremben, a többi voks künn tereferél és pletykázik a folyosón, és csak a csöngettyűszó rángatja be őket. A kereskedelmi büdzsájénél megtörtént, hogy a Visontai beszéde alatt egyetlen ember sem ült a kormánypárti padokon. Megfoghatatlan, hogy kinek beszélnek most már a negyedik esztendőben a szónokok? Az újságoknak? Bolondság! Az újságok se ostobák, és csak kivonatolják a beszédeket, az olvasóközönségnek pedig éppenséggel megjött az esze, és nem olvassa el a kivonatokat sem.

És ez az okos világ olyan kietlen, rideg, olyan szomorú. A naivitás utolsó zománca is le van törülve róla. A házszabályokból is kinőtt a Ház, mint a rövid ruhákból a leányzó. Az elnök csöngettyűje nem mumus többé. Az elnöki megrovás senkinek sem rontja meg az étvágyát, a megrovott visszamosolyog az elnökre, s legföljebb azt gondolja magában, amit sir Bloke felelt vissza az angol speakernek:

— Önt ezennel rendreutasítom — mondta a speaker.

— Én istenem, csak soha nagyobb bajom ne történjék ennél — felelte sir Bloke jámborul.

Mint ősszel, mikor lehullnak a fák levelei, el-elmaradoznak a közélet tűzhelyétől azok, kiket csak az újdonság ingere vonzott az országházhoz. A »mezei hadak« most már állandóan otthon vannak, és semmiféle földi telegram meg nem mozdítja egy némelyikét. Vannak teljesen elfeledett arcok, melyek csak akkor villannak föl az emlékezőtehetségekben, mikor egy-egy szavazás után az ember a távollevők névjegyzékét olvassa — mely évek alatt éppen úgy vastagodik következetesen, mint a hízásnak indult ember potroha. Ezek a fa lehullt levelei — de a megmaradtak is ördöngösen elsárgultak, a parlament ifjúsága megházasodott azóta és sedatus ember lett, a középkorúak bankigazgatóságokba jutottak, az öregek belső titkos tanácsosokká lettek, fiatalnak csak Beöthy Aldzsi maradt. Az öreg excellenciások ott tipegnek-topognak apró lépteikkel, kis selyem sapkáikkal fejükön, a folyosón, és egész évi beszélgetésük körülbelül ez?

— Hogy aludtál, kegyelmes uram?

— Jól, kegyelmes uram. De tegnap délután egy kis kólikám volt. És te hogy aludtál, kegyelmes uram?

— Egy kis szagatást éreztem éjfél felé a bal arcomban.

— Tegyél rá máskor egy kis mustárt, kegyelmes uram.

E derék öregurak orvosságos üvegeik és receptjeik közt élnek, nem törődve egyébbel, csak a saját emésztésükkel. Ezekre célozva mondták Tiszának, mikor még miniszterelnöksége idejében sopánkodott, hogy sehol se nyílik üres kerület, pedig szüksége volna valaki számára.

— Semmi se könnyebb ennél, kegyelmes úr.

— Hogyhogy? — kérde Tisza.

— Nyitass ki valahol egy ablakot, s mindjárt lesz vagy hat üresedés.

Ezen előregedett, elbankárosodott és elexcellenciásodott Házról minden lépten-nyomon lerí az öregség. Az enervált idegek már nem reagálnak semmi egyébre, csak a botrányokra. Az ellenzék jól tudja ezt, és azért csinálja. Az ellenzék maga is öreg, erőtlen, mint a vén korhely, akinek a kevés szesz is mindjárt a fejébe megy, és duhajkodásában legott üveget tör vagy széket. De ha széket törni nem tud (pedig nem tud,

mert ahhoz erő is kellene), az üveggel is megelégszik, csak valami csörömpölés legyen az akciójára. Sőt a botrányok közül is már csak a nagyobbja érdekes, a kisebbeket nem érdemes meghallgatni, ezek már félig üres Ház és üres karzat előtt folynak le.

Hogyan? Üres karzat előtt! Hát igen, a karzatok már nem telnek meg a botrányokra sem. Tele karzatjai már csak Apponyi Albertnek vannak. Bámulatos faszcináló valami van a beszédjeiben az asszonyokra, mint a kígyóbűvölő szemeiben a kígyókra, emberi ésszel kitalálni nem lehet, mi. A botrányokra azelőtt zsúfolt karzat volt, valósággal ostromolták a háznagy hivatalt jegyért a hölgyek. Most hiába hívod hölgyismerőseidet a karzatra — az előregedett Ház már nekik se kell. A fiatal képviselők megházasodtak: nincsen már nőtlen ember, csak Fenyvessy Ferenc és Krajszik. Hasztalan helyezed kilátásba, hogy csak jöjjenek, mert botrány lesz.

A szép fehér vállacskaikat vonogatják.

— Hiszen mehetünk máskor is — felelik — botrány csak máskor is lesz.

Mintha azért invitálnál valakit a Zugligetbe, mert ott ma ózonos levegő lesz, amit a fák lehelnek ki. Ostobaság! Hát, holnap nem lesz ózonos levegő?

S maga a vén Ház mit se törődik a saját elaggottságával, köszvényes lábaival egykedvűen odább vánszorog, s az oldalnyilallásokat és az általános decadence-ot úgy veszi, mint természetest, miközben csak egy dologra kíváncsi, hogy meddig él még. Érzí, hogy napjai meg vannak számlálva, a koporsója is kész, csak a dátum hiányzik. A teljes dátum, mert az anno 1896 bizonyos.

A nekrológján gondolkozva, előre látható, hogy az nem lehet díctelen. A vén parlament megtette a maga kötelességét négyesztendei élete alatt, mint az elefánt, csak egy kölyket szült (a polgári házasságot), de az aztán nem is volt tréfa — nem csoda, ha kimerült, s ha öregkorában sajátságos viszonyok közé jutott.

Nagyemberek nemigen támadtak az 1892-iki succrescentiából, mindössze a kis Papp Géza és Szily Pongrác bontakozott ki valamennyire a homályból, és az időközben bekerült Wlassics emelkedett ki fényes talentumával magasra. Hanem

annál inkább fogyasztott nagyembereket. A »piros székek óriásai«, ahogy a Wekerle-minisztérium néhány tagját nevezték, a zöld padokba kerültek. S valódi művészet Bánffy Dezsőnek kormányozni e sok nagyember között, kiknek véleménye külön-külön súlyos a megcsappant többségben, melyet átvett. Igaz, hogy lojális, nobilis urak a mi nagyjaink, akik mindig alávetik egyéni nézeteiket a közügynek és a párt akaratának (másképp már rég összeesett volna a szabadelvű párt), egyik se dolgozik a saját kezére, de mindeniknek van saját véleménye, s már ez is feszélyező. Csáky Albin fúziót akar Apponyiékkal, mert — úgymond, és igen helyesen — ott kiűnn a vidéken nincsenek nemzeti párti választók, hanem csak néppártiak, a nemzeti párti ellenzék pedig életföntartási ösztönből kénytelen lesz olyan választókhoz nyúlni, aminők akadnak, s ezáltal belekergettetik vagy legalább közelebb hozzátik a néppárthoz. Csákyinak igaza van. Wekerle ellenben nem akar fúziót, mert ő azt tartja, hogy az Apponyi-párti elemekből csak kevesen volnának alkalmasok a szabadelvű párthoz átjönni. A behurcolkodó Apponyit nagyúri párthívei otthagynák, s különben is az Apponyi kívánságai nem tőlünk függenek, hanem a királytól — nem sokat érnek, de mégis kivihetetlenek. Körülbelül Wekerlének is igaza van. Az öreg Tisza csöny des szemlélődésbe van merülve, látszólag hidegen, közömbösen nézegeti az ostáblát, mint egy flegmatikus kibic: nem avatkozik semmibe, ridegen tartja magát az ő közlegényi állapotjához, de persze ez csak talán addig van, míg egy-egy »paraszt«-ot ütnek ki itt-ott az ostáblán — de ha a tornyoy és bástyák komolyan meg találnának mozdulni, ki tudja, hogk a nagy öregember is bele nem szólna-e a játékba?

Hát Széll Kálmán? Széll Kálmán nem akar semmit. Az a szerencse. Széll Kálmánt mulattatják a konfliktusok, de mégis fél tőlük, mert neki okoznak dolgot.

Az önzetlen államférfiak ritkák, és Széll az, talán életviszonyainál fogva is, de még inkább alaptermészetéből. S azonfelül még az önzetlen államférfiaknak is vannak szeszélyeik, de Széllnek még szeszélyei sincsenek. Ha Jupiter lenne, mindig derült idő volna (habár tudná is, hogy egy kis eső néha nem árt). Ő az eligazító ember a magyar parlamentarizmusban, a szükséges jótét lélek a háznál, aki az elferdült

bútort a maga helyére igazítja, a düledező asztallábat megtámasztja, a beteg ember gyomrára mustárpapírt tesz — s örül, ha a »tényleges állapotok« (ez talán az ő saját szava) megmaradnak ténylegeseknek. — Lelki emócióra elég neki a Lobkowitz-féle tarokk-parti egy-két érdekes kettesc. Szóval Széll Kálmán nem kényelmetlen nagyember.

EGY MINISZTER A BÜDZSÉJE ELŐTT, A BÜDZSÉJE UTÁN ÉS A MINISZTERSÉGE UTÁN

Darányi Ignác, aki kitűnő jurista, azonfelül pompás földművelésügyi miniszternek ígérkezik, tetejébe még nagy megfigyelő is, aki gyorsan meg tudja találni a jellemzőt, sőt bizonyos írói vénával fölszíja azt, mint a méh a bogáncsból a mézcsöppet.

Egyszer a fehér asztalnál ő beszélt a következő kis történetet, mely három szakaszban esett meg az öreg Krokács Jánossal, hordván magában azon tanulságot, hogy egy miniszter kiismerhetlen, mint az asszony. A hatalom átváltoztatja, fölkelti lelkének összes gonosz fúriáit, esetleg kikaparja belőle a legmélyebben alvó jó tulajdonságokat. Amint fogy, nő, aszerint változik. A hatalom egy rettenetes giliszta benne, mely örökké mozog bent, hánykolódik jobbra-balra és gátolja a hajdani természetes mozgásában, viselkedésében.

Bizonyítja mindezeket Krokács János uram története. Hogyhogy? Kíált föl az olvasó. Hiszen Krokács nevű miniszter nem is volt. Még nem, az igaz. Krokács János maga nem volt miniszter, de közel állt hozzá. Nem ahhoz állt ugyanis közel, hogy miniszter legyen, hanem magához a miniszterhez állt közel, ajtónálló levén a kereskedelmi minisztériumban. A janitor előtt nincs nagyember, bizonyára még Baross se volt nagy a janitor előtt, mert a janitor közelről látja a földhatalmasát, kitanulja apró turpisságait, szeszélyeit és a legvégén rájön, hogy a legimponálóbb dolog maga az ajtó, amit ő nyit, és nem a személy, aki belép és kilép rajta.

De nem Baross idejében történt a Krokács-eset, sokkal régebben. Alkalmasint Gorove alatt. Azért mondom, hogy alkalmasint, mert Darányi nem mondott semmi nevet.

Darányi a viláért se tesz nevetségessé egy minisztert, még egy holt minisztert se — inkább egy élő janitort, bár azért is fáj a szíve.

Tehát Gorove alatt történt, mindjárt minisztersége elején. Éppen a költségvetését tárgyalták, az első költségvetését, a débat vehemensen indult, s Gorovenak magának is egy nagy beszédet kellett kivágnia — az első beszédet mint miniszternek. Minden ennek a sikerétől függ. Cudar lámpaláz gyötörte a kevély örményt, akinek inkább csak a gőgös arcára emlékezünk (az Andrássy-féle miniszterium képről), mint az alkotásaira. Szepege indult meg hintaján naponkint a miniszteriumból a Házba, balsejtelmekkel, mint minden büdzsés miniszter, elkiáltván magát az előszobában:

— Hé, Krokács! Hol van ön, Krokács? Szaladjon előre a táskával.

Ugyanis a janitor hordta a testes miniszteri tárcát az irományokkal, s olyan jó lába lévén, mint a kengyelfutónak, sokszor hamarabb ért a mellékutcákon, durchhausokon át a Ház folyosójára gyalog, mint a kegyelmes úr a kocsiján.

Hanem hova inkább közelgett a beszéd elmondása, s minél inkább paskolták az ellenzékéről, Gorove mind puhább, szelídebb lett, úgy elkisebbedett a hatalma, hogy kezdtek rajta a humánus, keresztényi tulajdonságai kiütni.

— Krokács úr — szólt egy reggel, látván, hogy az ajtónálló görnyedten, lihegve cipeli a nehéz, megrakott táskát előtte a lépcsőn —, üljön föl a bakra.

— De — szabódott a janitor — nem vagyok én arra érdemes, kezeit csókolom.

— No, no, ha én mondom. Nem tűrhetem, hogy kínlódjék a táskával. Hiszen nagyon nehéz az. Csak üljön föl!

Krokács felült kevélyen a kocsis mellé. Nagy kitüntetés volt ez a kemény embertől. Azt hitte, egész Pest nézi és bámulja: Nini, az öreg Krokácsot viszik a Gorove szürkéi! Mert csakúgy vitték a szürkék őt is, mint Gorovét, sőt bizonyosan szívesebben, mert Krokács úr sovány emberke volt, Gorovét pedig két mázsára lehet becsülni.

Az ülés után (Tisza beszélt a kereskedelmi politika ellen) még szelídebb lett a kegyelmes úr.

— Uccu, Krokács barátom — mondta szinte melegen —,

kászálódják föl a bakra azzal a nagy táskával! Szeretem kímélni a jó embereimet.

Krokács úr nem szabadkozott (hiszen én istenem a kocsi-kázás a janitoroknak is jólesik), sőt másnap reggel, mikor a Házba indultak, már magától ült föl a kocsis mellé a kísérteties fekete bőrönddel.

Gorove odanézett és fölsóhajtott:

— Meddig fogjuk még cipelni ezt a málhát, mit gondol, Krokács bácsi?

Krokács semmit se gondolt, hanem csak szorította a becses táskát a térde közé és mosolygott. És bár hideg, zimankós idő volt odakünn, a »bácsi« szó ördöngösen melegítette belülről. A Ház elé érkezve bevitte a táskát a miniszter után egész a teremajtóig, aztán künn a korridoron várt mint máskor, az ülés végére.

Amint ott járt-kelt, kipegett-kopogott a janitor, őt nemigen érdekelte a nagyurak dolga, ahogy jöttek-mentek, mint a méhek a kaptárban, de egyet-mást mégis hallott, ami megütötte a füleit.

— A vita be van zárva — mondták az urak egymás közt.

Eleinte azt hitte, hogy a »Vica van bezárva«. (A Vica volt a kereskedelmi minisztérium kapusának a nagyobbik hajadon leánya.) Krokács uram szinte megijedt, de aztán kiókumlálta a többi diskurzusból, hogy az urak szája záratott be, vagyis hogy a szóból fogytak ki odabent, mert híre ment annak is legottan:

— Gorove beszél. A miniszter beszél!

A folyosó elnéptelenedett — amint szokás. Hát még akkor! A mi parlamenti atyáink éhes fülekkel jöttek föl ide. S egy miniszter beszélt! Istenem, mi volt akkor egy miniszter! Húsz évvel Fabiny előtt!

S azonfelül most válik el, tud-e Gorove a kereskedelemhez. Most vagy soha! Mert mi tagadás, minden jel odamutat, hogy Gorovét csak az imponáló ábrázata miatt vették be a kabinetbe, ahogy gróf Festeticset a kotlettes szakálla végett. Igaz, hogy van egy híres útkönyve, sokat utazott a világban s útközben bizonyosan látott kereskedőket is, de hogy ért-e a kereskedelemhez, az más kérdés.

Ám hamar eldőlt a dolog, magyar módra. Künn a nép-

telen folyosón, mint egy földrengés, nemsokára megrázkódtatta a falakat orkánszerű éljenzés zaja belülről. Gorove nagy sikert aratott, mindenki sietett kezét fogni a nap hőseivel, akinek kövér képéről csak úgy csurgott az izzadság. A diadal teljes volt. Az öreg Deák maga is megveregette a *nagyképű* ember vállát, s lustán mondá a fogai közül:

— No, no Pista, jól van Pista!

Szóval, fényesen végződött a nap, a Gorove pozíciója meg volt szilárdulva, s hosszú kéjes lélegzetet vett a Ház úgynevezett »fojtó« levegőjéből, mikor az ülés végén kirakott iratait begyömöszölte a táskába, melyet azután a teremtszít előre kivitt a vén Krokácsnak.

Mire az ünnepeelt miniszter is kilépett, még a folyosón is éljeneztek a megittasodott párthívek végig a korridoron, míg a kocsijához ért, melynek ajtaját alázatosan nyitva tartotta a Ház buzogányos portása. Az öreg Krokács már akkor fönt ült a táskával a bakon.

A miniszter sasszeme őt pillantotta meg legelőbb:

— Nini, Krokács — rivallt rá, nagyokat fújva az orryukain keresztül. — Hát mi az? Ki ültette magát oda föl? Takarodik le rögtön a bakról! Szentelen!

Krokácsunk fülig vörösödött, aztán lemászott alázatosan a bakról a táskával együtt, és vitte nagy szuszogva hóna alatt a minisztérium felé.

A hintó pedig sebesen vágatott a hatalmas miniszterrel, mindig nagyobb, nagyobb távolság maradván a cifra szerzős szürkek és a loholó szemtelen öreg kutya közt.

Ez volt a Gorove legszebb napja, a szemtelen Krokács azonban aligha számította a legszebb napjai közé — pedig ő olcsóbban adta a napok szépségét.

*

Az idő azonban nem állt meg ennél a napnál, hiába volt szép, folydogált odább, egészen addig a napig, amikor Gorove is megszűnt miniszter lenni, sőt még tovább is folydogált. A kereskedelmi minisztériumban megmaradt a janitor is, az ajtó is, mindössze más miniszter jött. Nem nagy dolog az.

Már jó ideig nyitogatta másnak az ajtókat Krokács úr, midőn egy délután a régi urával találkozik az utcán. Szép téli

idő volt. Az exminiszter kikocsizott, és a hintóablakon keresztül megösmerte az öreg Krokácsot. Szívébe nyilallott e vén emlék láttára az egész fájó szituáció, a fényes termek, a hatalom, az ünnepeletetés és minden, minden. Ó, ti azt nem értitek, mi egy janitort meglátni, aki azelőtt nekünk nyitotta az ajtókat!

Gorove megcsipogtatta a kocsi gumilabdáját, a kocsi megállt.

Az excellenciás úr kihajolt fejével az ablakon:

— Krokács, Krokács! Hollá Krokács!

Krokács apó szétnézett, észrevette az ismert szürkéket, a hintót és a méltóságteljes főt, leemelte a sapkáját, de már nem úgy, mint azelőtt.

— Hova megy Krokács bácsi? — kérde nyájasan az exminiszter. — Teringette, de jó színben van Krokács bácsi.

— A főpostára megyek, kegyelmes úr.

— Helyes. Elviszem Krokács bácsi. Üljön föl, arra megyek.

— Köszönöm alássan, kegyelmes uram, nem vagyok fáradt.

— Nocsak üljön föl, ha mondom, ha úgy kívánom.

— A kegyelmes úr kedvéért mért ne tenném meg?

S elkezdett cihelődni föl a bakra, mint annak idején azokon a régi szép napokon. Hiszen minden úgy van, mint volt; a szürkék most is úgy párolognak, a hó most is úgy csikorog a kerekék alatt, ő most is Krokács és ajtónálló. Gorove is Gorove, csakhogy már nem miniszter többé.

— Hohó Krokács bácsi — ellenkezett az exminiszter. — Nem oda Buda, barátom. Csak jöjjön és üljön be maga ide énmellém, hadd beszélgessünk odáig egy kicsit.

Krokács apó, a jámbor janitor, nagy szemeket düllesztett csodálkozásában. Lehetetlen ez, amit most a saját füleivel hall. Hogy őt, Krokács Jánost, a dölyfös Gorove kegyelmes úr nem átallja maga mellé ültetni? Hát megfordult a világ? Vagy megbolondult a kegyelmes úr? Nem, nem. Az lehetetlen.

Pedig az csak egy rendes, természetes lélektani proceszszus volt.

A három fázis, amelyen keresztülment a mi Krokácsunk, egy miniszternek a lélektani rajza.

Az első a szorongatott, gyengülő Gorove, akiből kibugygyan egy kis jószág és fölülteti Krokácsot a bakra.

A másik a hatalomban megizmosodott mindenható miniszter, aki packázó dölyfében lekergette Krokácsot a bakról.

A harmadik a bukott miniszter, aki a világon semmire se olyan kíváncsi, mint az utódjára. Reszket azért az élvezetért, hogy róla valami rosszat halljon.

— Hát csak üljön be ide, Krokács bácsi. Így ni. És most beszéljen nekem valamit, hogy van, mint van? Nem akar, öregem, egy jó szivart? Mi? Mit csinál az új gazda? Mi?

Természetes, hogy Krokács nyelve meg is eredt, beszélt, pletykázott (Krokács sokat tudott, ha akart — s mindig akart, ha mások akarták), de amíg lefetyelt, folyton kinézegetett az ablakon, türelmetlenül, idegesen; mindenképpen szerette volna, hogy valami titkár úr meglássa és elbeszélje otthon, kivel ült — ami arra látszik mutatni, hogy ok nélkül gúnyoljuk éppen csak a minisztereket, mert nini, még a janitorokban is van gyöngesség.

SZERB KÉRDÉS A HÁZBAN

Még egyszer összejött a parlament a maga mezei hadával, tömött karzatával; még egyszer, talán utoljára, megtelt morajló, zsibongó sokasággal az utolsó időkben kihalt, néptelenül tátongó tanácsterem. Egynegyed egyre nehézkesen, mint egy dunai monitor, bekocogott Szilágyi Dezső és megnyitotta a mai ülést, mely a »szerb varrottas«-sal fog foglalkozni.

Szerbiát még sohase vette senki olyan nagyra, mint az ellenzék. Én istenem! A legyet senki se szokta lekergetni magáról bunkósbottal, hanem csak egy kézlegyintéssel. Szerbia! Hát micsoda Szerbia? Legelőször is egy barátságos hatalom. És milyen barátságos! És milyen hatalom! Kétmillió szerb és négymillió sertés, tehát összesen hatmillió mozgó lény. Minden sertésre esik egy fél szerb, és minden szerbre esik két sertés. Osztozkodjanak egymáson, ahogy tudnak — de mit rongáljuk mi most a mi millenáris jókedvünket (mely úgyis anynyiba kerül) ilyen lappáliákkal!

Jelvény vita és örökké csak jelvény vita. Van ebben még valami zöld, valami kevés éretlenség a nemzetek gyermekkorából; teringette, egy ezeréves fickóhoz már nem illik, hogy örökké a jelvényeken, színeken jár az esze, mintha az egész állami élet a jelvényeken forogna. Van zászló vita, királyi színek vita, kétfejű sas vita, jelző zászlók vitája, kardbojtok színeinek vitája, s ezek mindig fölriasztják az ellenzékét, összecsődtik a Házát, de ha tíz-húsz millió forint megszavazásáról van szó, a tanácsterem kong; néhány öreg ember krákog odabent, míg az előadó eldűnnyögi közömbös orrhangon a milliók megszavazásának indokolását, aztán fölállnak szavazni az illető szakminiszter fölállása szerint, s egymást oldalba döfködvé kérdezzetik:

— Mire is szavaztunk, kérlek?

De zászlósértés. Ohó! Ez már valami, a jó szittyavér forni kezd. Érzékeink ki vannak fejlődve a zászlósértések iránt. Ebben élünk, ez a mi elementumunk. A hallást is lehet fejleszteni, talán még a bolha köhögés is zörög, csak nagyon finom fül kell hozzá — de hát a zászló sérelem érzete! Ezt lehet csak igazán fejleszteni. S hogy mi ennyire érezzük, mint az óra gépe a kerekeibe hulló piszkos porszemet, magunk demonstráljuk ezzel, hogy igen kicsinyeknek tartjuk magunkat. Mert egy hatalmas gépet ugyan meg nem akaszt forgásában a reá hullott porszem, fönségesen, nyugodtan mozog tovább. És mert ennyire érzékenyek vagyunk — ez maga csábító ellenfeleinknek hasonló csínyekre. Képzeltetni, mekkora siker lehet ama néhány lompos, piszkos szerb diáknak, hogy a méltóságteljes magyar parlament tajtékzó dühvel napokig tárgyal ebben a kérdésben. Azok most mind azt hiszik odahaza, hogy ők milyen nagy dolgot cselekedtek. S ha ilyen olcsón lehet nagy dolgokat csinálni — bizonyosan akad rá több konkurens is, hiszen ma minden pályára tódul a közönség.

Nem azt akarom ezzel mondani, hogy a magyar állam tűrje el a rajta jelképileg elkövetett sértéseket. De az ilyen sértés relatív. Minden attól függ, hol teszik, kik teszik és miért teszik. A zászlót egy fölötte repülő veréb is bemocskolhatja, de azért senkinek se jut eszébe ezt az összes verébnemzetségen megtorolni. Néhány bugris suhanc csínyjáért Belgrád alá megindítani a monitorokat, talán nem is lenne egészen komoly

cselekedet egy hatalmas ország részéről, melynek csak az imént üzentek szép szavakban tiszteletüket, nyájas köszöntésüket a földgolyó leghatalmasabb uralkodói.

Hja, de mit ér az, ha mák mégse termett? Mit ér, ha a szerb diákok mégse tisztelnek. Hadak induljatok, ágyús szekerek dübörögjete, mert a szerb studentek meggyaláztak!

Úgy beszélt Ugron, aki szintén benyújtott ma a Horánszky előbbi interpellációja dacára (hogy több szót lehessen ejteni) egy interpellációt, mintha a haza veszélyben volna, mintha az ezeréves ország ezt a nagy csapást már ki se bírná. Gúnynyal jegyezte meg, hogy Bánffy előbb Bécsben kérdezte meg, mi az ő véleménye ebben a kérdésben, most visszatért Bécsből, tehát halljuk.

Csend volt az egész Házban. Mindenkit türelmetlenné tett a kíváncsiság, még Krajszik is fölbredett egy pillanatra, hiába bosszantották, hogy az állatkerti fakírnak fogadást ajánlott volna a mélyebb alvás tekintetének szempontjából, hogy az ő ügyvédi stílusát használjuk.

De idő előtt ébredett föl Krajszik, mert ha az anyapárt interpellál, a *fiúpárt* se hagyhatja szó nélkül: Kossuth Ferenc is interpellációt nyújtott be, s nem érdektelen visszapillantással igyekezett szétozlatni a szerbek neheztelését, és Szerbia zászlójának elővitelle miatt a június 8-iki fölvonulásban, elmondván sok egyéb közt, hogy az angol király sokáig használta a francia király címet anélkül, hogy ezt a francia király megneheztelte volna, s hogy királyunk ma is használja a »jeruzsálemi király« címet . . .

— Joggal! — kiáltá közbe egy érdes borízú hang, az Ugron Zoltáné, s lőn nagy derűtség a nyomában.

Visontai, aki ugyancsak helyeselt, zajlott eddig, szerényen dugta fejét a könyökeiből épített gödörbe.

Kossuth e történeti fejtegetések sorában egy elnöki rendreutasításhoz is jutott, dicséretére legyen mondva, az elsőhöz. Ez is úgy esett meg rajta, hogy humorizálni próbált. Lefestvén a szerb címert, mondá, hogy abban egy acélütő és kova is van, talán azért, mert Karagyorgyevics disznópásztor korában használta ezt a szerszámot.

Szilágyi lecsapott, mint egy héja. Nem. A hasonlat nem jó. Lecsapott, mint egy megdühödt Péchy Tamás.

— Tessék szem előtt tartani a nemzetközi udvariasságot.

E percben pont egyre ért a Ház órájának mutatója. A képviselők mindjobban türelmetlenkedtek. Pedig végre is haladtunk. Hiszen a szerb címer már meg van védelve, csak még a magyar nem.

Most végre fölállott Bánffy, s igen kimerítő, sőt a körülmények között csaknem teljesen kielégítő választ adott.

Ugron maliciózus megjegyzése ellenében, hogy Bécsből tudja meg, mi a véleménye, megjegyzé, hogy hiszen ez a dolog természete, egyetértőleg kelletvén eljárnia a külügyminiszterrel.

(Már mindjárt ebben igaza volt, mert ha megint nem találna egy véleményen lenni a külügyminiszterrel, abból nagy baj származhatnék rá, ti. Goluchowskira.)

Aztán megcáfolván a lapok híreszteléseit a farizeus körleléről, fölolvasta a szerb külügyminiszter mentegetőzését (ami már magában elegendő elégtétel). Ha a szerb külügyminiszter hazudik, a lelke rajta. De a mentegetőzését el kell fogadni.

A szerb excellence ugyanis azt állítja, hogy az áthelyezett rendőrfőnök mostani állása kisebb, mert most a belügyi államtitkárnak van alárendelve, s azelőtti állásában mintegy függetlenebb volt, közvetlenül érintkezvén a királlyal, a fizetése, az igaz ugyanannyi . . .

Csendes mosoly fakadozott a mamelukok ajkain. A fizetése . . . a fizetése . . . csengett-bongott végig a termen.

(Az ördög kifogásolja a fizetését. Hiszen a szerb hivatalnokok úgyse kapják ki a fizetésüket.)

Szegény Stefánovics Nikola! És a mosolygás egész kacagássá izmosodott. Hahaha! A Stefánovics Nikola fizetése! De furcsa, hogy egyforma a fizetése.

Azután áttért Bánffy a többi elégtételekre. A vizsgálat folyik . . . Hogyne? Folyik. Persze. Minden vizsgálat folyik. A vizsgálat folyékony test. És szerencse, hogy folyik. Ez a folydogálás nagy könnyebbség a kormányoknak. Különben konkrét adatokat, *karóra szúrt fejeket* is küldött a szerb kormány az ellenzék gyönyörködtetésére.

Hetvenkét egyén ül börtönben, húsz egyén ezekből el fog illetőségi helyére toloncoltatni, öt idegen állampolgár pedig kiutasítatik a szerb területről.

Mindezek az adatok megnyugtatták a sértett honatyák legnagyobb részét, a jobbtábor élénken helyeselte a tárgyi-lagos, okos és önértetben sem hiányos választ, csak imitt-amott borongott egy-két lágyabb, lírikus kedély, hogy mégis szebb volna az, ha azok a monitorok egyszer csak elkezdenének okádni odalenn, Belgrád alatt . . .

Ami pedig az ellenzéki vezéreket illeti . . . Nos, ők nem elégedtek meg a válasszal. Nem is bolondok. Ha már egyszer ilyen szép börszönyös tojás van a kezükben, hát miért ne vakargassák rá, ha passziójuk, a szeszélyesebbnél szeszélyesebb nemzeti tulipánokat?

FÚZIÓ HÍREK A LEVEGŐBEN

— Eredeti tudósítás —

A fumei cápa nem merül föl Adria kék habjaiból biztosabban időközönként, mint a fúzió híre. Senki se hisz benne, éppen mint a fumei cápában, de azért fölmerül és kísért boldogokat, boldogtalanokat. Múltkor se volt igaz a fúzió hír, azelőtt se, hát körülbelül most se lesz igaz, de azért itt van újra.

Miből keletkezik? Isten tudja. Ahogy a lepke támad a hernyóból. De hát a hernyó? A lerakott petékből.

De akárhogy keletkezik is, tény, hogy előbukkant az összes jelenségeivel együtt. Látni Falk Miksát egy-egy hátulsó padban elvonulva értekezni Horánszkyval, aki csendes, nyájas, ábrándos, meg szeretetre méltó is és egy kicsit szemérmes, mint egy leány az eljegyzés előtti órákban. Gróf Széchenyi Tivadar, a szabadelvű párt e visszavágyódó barátja, megjelenik a folyosókon és Csáky Albin grófot keresi. Szapáry Gyula gróf jární kezd az ülésekre, és hol Falkkal beszél, hol Horánszkyval, majd valamit súg Széchenyinek, azután Széll Kálmánnal és megint Horánszkyval, és megint súg valamit Széchenyinek. Széchenyi arca ezalatt szemlátomást titokzatosabbá lesz. Papp Géza, Rosenberg csodálatos miazmákat szimatolnak a levegőben, s ez akkor a közönséges, rendes fúzió, fama fuzionis vulgaris, amit már úgy ösmerünk, mint a fű-

szálakon, rengő pókhálófonalat, melyet az első láb szertetafos.

Ez alkalommal azonban komolyabb mellékkörülményekkel jelenik meg a fúzió.

Apponyi visszavonulását veri a hír, s ennek első jele, hogy a delegációban nem vesz részt. Az újságok hozzátézik, hogy atyja birtokán akar gazdálkodni. Ez az úgynevezett »hivatalos ürügy«, de a száraz valóság az, hogy Apponyi el van kedvetlenedve. Hogy visszavonul-e a valóságban, az más kérdés. Én nem hiszem, hogy visszavonulna. Mert mindenféle betegségből ki lehet a világon gyógyulni, csak a rákból és a parlamentti vezérszereplésből nem. De már abban benne van a nagy tragikum, hogy a nagy tehetségű szónok és finom lelkű államférfi politikai önbotlásai miatt olyan kínos szituációba hozatott, hogy álmatlan éjjelein hamleti tépelődésekben keresi a megoldást, s minden jel odamutat, folcsillanik nyugtalan lelke előtt más egyéb kibontakozási módok között a visszavonulás. Miért ne — mondja magában — egy cikluson át? Majd hozzátézi: Meglehet, hogy csak fél cikluson át! És végzi azon a félig-meddig vigasztaló gondolaton, amelybe minden nyugtalankodó lélek megfogózik. »Ejh, ki tudja? Hátha még történik addig valami non putarem?«

Valóban az Apponyi helyzete mint vezéré, megdöbbentő. Hívei nincsenek kívül az országházon, amik voltak is, az egyházpolitikai javaslatok óta lefoglalták néppártnak a papok és a bigott nagyurak. Sajnos tünetek merülnek föl máris a kerületekben, a volt nemzeti párti választók egyesülése az újonnan támadt néppártiakkal. Apponyi szégyenkezik. Megijed önnön-magától: Hova jutottam? Érzi, hogy csak két út áll előtte, vagy megsemmisülni pártjával, vagy egy csónakba ülni a papokkal, a mostani papokkal, szóval a mai néppárttal? Egyik a modus moriendi, a másik a modus vivendi.

*

Könnyű dolog ebből a kettőből választani, kivált azért, mert a másikat, a néppárttal való szövetkezést, nem is választhatja (annál sokkal magasabb nívójú, nemesebb politikus ő). Hát maradna a fizikai megsemmisülés, a Zrínyi Miklós formájú kirohanás mellett, felöltvén legékesebb köntösét (legutolsó programját), zsebébe tevén a történelmi száz aranyakat.

Katonai akadémiát, hatvanhetediki kiegyezés szélesítését, kardbojtot stb., vitézül meghalna táborával a választási küzd-
tereken. Igen ám, de a táborabeli emberek nem akarnak meg-
halni. Horánszky erei duzzadnak az élettől. Hiszen olyan szép
az élet! A tavasz, a virágok, a voksok és minden, minden.
Gulner, Melczer, Ábrányi Kornél mind élni vágnak. A her-
vadásban, elmúlásban van költészet, de a megmaradás sokkal
mulatságosabb és élvezetesebb. A tábor egyik jelentékeny
nagyobb fele tehát nem akarja a modus moriendit, átkozottul
komplikálja azonban a helyzetet, hogy a tábor egyik kisebb
része (leginkább a mánásokból álló) ellenben nem irtózik a
modus vivenditől — melyet Apponyi nem választhat.

A nagyobb rész keresi az utat, mely a szabadelvű párt
kikötőjébe vezet — a kisebbik rész pedig szeretné magával
vonszolni a vezért a zavaros vizekre.

Nem csoda, ha ilyen viszonyok és dilemmák közt meg-
lepi a vezért a keserűség és az a szomorú gondolat:

— Visszavonulok egy ciklusra, és hagyom a tábort jobbra-
balra elszéledni.

*

Pszichológiailag érdekes, hogy e kétségkívül jó és nagy-
ember hogyan jutott ilyen pitoyabilis zátonyra.

Ezt egy piciny mag okozta, amit az istenek a sok aján-
dékai mellett a lelkébe ültettek, egy parányi mag, a hiúság.

† II. Rákóczi Ferencnek azért kellett száműzetésben meg-
halnia, mert azt mondta: »Nincs erőm alattvalónak lenni többé«,
és valóban nem volt hozzá ereje. Apponyi is úgy járt; nem
volt ereje többé közembernek lennie. Sokszor látta azt, hogy
szakítani kellene egy ízben a feudális nagyurakkal, más ízben
a papokkal, de mindig megborzadt attól a gondolattól: »Hova
lenne az én seregem, az én vezéri pálcám?« Megvan a törek-
vés egész pályáján, hogy másféle sereget kívánt toborzani
maga körül. Gondolta magában: »Ezeket szélnek ereszttem,
mihelyt a táborom nagyra nőtt.« De éppen azért nem nőtt
sose nagyra, mert nem eresztette őket szélnek, s ő csak azért
nem eresztette soha szélnek, mert nem nőtt a tábor minden
hangzatos programok dacára. Innen volt, hogy Apponyiék
programja mindig másképp hangzott, mint a párt voltakép-

peni érzelmei, azért is változhatott akár hétről hétre, mint ahogy könnyen megtűr akárhány igazítást, szűktést, bővítést az olyan ruhaderék, amit senki sem visel, és csak a kirakatba van szánva.

*

E ferde álláspontjából folyik, hogy már sokszor léptek föl követelőleg a viszonyok, s kergették a fúzió keresésébe, de ez mindig meghiúsult a legelső mozdulatnál, s rendesen miatta.

Nem mintha ő a maga számára követelt volna valamit, soha semmit se kívánt a saját személyének (pedig azt sok illeti), hanem a vezéri presztízs mentésén dolgozott, a programból akart valamit.

Így mondák ezt a pártjabeli közvetítők, a becsületes és jámbor gügyük és alkuszok!

— Mire való nektek egy megcsorbult Apponyi? Nektek egy fényes sisakú Apponyira van szükségtek. Tegyetek a sisakjára pávatollakat, mert különben nem megy hozzátok.

A szabadelvű pártnak pedig éppen csak a *fényes sisakja* nem kellett.

Ami pedig a pávatollakat illeti, azokat különben sem adhatta meg — azok a bécsi ládafiában vannak bezárva, hétszeres lakat alatt. *Bár nem valami sokat érnek, mégis úgyszólván elérhetetlenek.*

Így nem lett a fúzióból soha semmi, mivelhogy ki volt mondva: Apponyi nem megy pávatollak nélkül!

*

Most végre becsapott az úgynevezett »lehetetlen helyzet«: a belforrongás s a körülmények olyan sajátságos csoportosulása — hogy most, az ezredik évben, úgy látszik, megint lesz egy »magyarok bejövetelek«. Tudniillik egy bejövétel a szabadelvű pártba — tehát nem fúzió, fúzióról már szó sem lehet, hanem csak egy egyszerű bejövétel. Miért az összes fúzió hírek oda redukálандók, *hogy a nemzeti párt liberális elemi formát keresnek, hogy bejöhessenek.* Keresik pedig azt a formát ők maguk anélkül, hogy ebben a szabadelvű párt vezére, Bánffy, őket segítené.

A szabadelvű párt miért is csinálna most fúziót? Az or-

szággyűlés napjai meg vannak számlálva, nehéz javaslat már nem lesz tárgyalva, amelyre voksokkal kellene magát erősítenie. A szabadelvű párt szemében tehát a bejövők nem mint képviselők tűnnek már elő, hanem csak mint képviselőjelöltek, akikből jövőre voksok is lehetnek, ha megválasztatnak, föl téve, hogy az adójukat pontosan lefizették.

Gondold meg tehát, nyájas olvasó, hogy mit ér most ez a bejövétel a szabadelvű pártnak. Gondold meg, nyájas olvasó, hogy a szabadelvű párt a kerületei szaporításán töri a fejét, és az ezerekre jelentkező jelöltek lebeszélésén, hogy ne lépjenek föl.

S akkor egyszerre jönnek örömpírral arcukon a hírnökök, lihegve szólván:

— Egy csomó eszkimó érkezik.

*

És mégis jó, hogy jönnek. Elférünk. Szívesen látjuk őket, csak azt ne higgyék, hogy megsegítették. Megosztjuk a födelet. Van köztük egypár jó katona, s kár lett volna, ha a néppártba hagyják magukat szoríttatni.

Általában örvendetes politikai csemény a nemzeti párt zömének ezen tervbe vett bejövetele, mint egészségi tünet, s mint elítélő kritika a néppárti törekvésekre; mert mikor nem állott egyéb előttük, mint a néppárttal szövetkezni vagy megadni magukat, inkább a föltétlen megadást választották.

Van ebben sok morális erő. És sohase szabad a megadásukat szemükre hányni.

*

Ennélfogva uraim csak keressék azt a formát, és ne sokat skrupulizáljanak rajta. Az okos hazafiság elég ürügy, hogy valamit így vagy amúgy tegyen az ember.

Gróf Szapáry Gyuláék — mint politikai körökben hírlik — már megtalálták a maguknak való formát, s a kúriai bíraskodásról szóló javaslatnál, mely pünkösöd után tárgyalatik a Házban, *egyszerű parlamenti kijelentéssel a szabadelvű párt-hoz csatlakoznak szám szerint tizenheten.*

Így megy a világ a tökéletesedés felé magamagától, így jön a Treuga Dei váratlanul, így idomulnak át és pótoltatnak

a Vágó-féle *menetek és látványosságok* kosztümök nélkül, és mire a választás megjön, nem lesz a közjogi alapon álló ellenzékéből senki, elpusztulnak, kivesznek, mint a madárfejű aztékek.

Csak az eberhardi csöndes kastélyban fog ülni a tornácon egy szakállat növesztő alak, aki míg deresedő fürtjeivel az esti szellő játszik, kelet felé fordított arcát a tenyerébe temetve, tovább szövi termékeny fantáziájában hatalmas viaskodásait és birkózásait amaz istentelen mamelukokkal, akik úgy tettek övelök, mint a pókok.

A pókok ugyanis megtermékenyítettnek előbb a hímek által, s akkor aztán megeszik a saját megtermékenyítőiket.

Igaz biz az. Szegény szabadelvű párt! Ki fogja már most termékenyíteni?

EGY KÉPVISELŐ LEVELEI AZ ORSZÁGGYŰLÉSRŐL

Kedves feleségem, Klári!

Még mindig nem lehetek haza. Szemrehányást teszel, hogy az Ósbuda tart itt. No már kérlek, ez nevetséges. Hogy azt mondod, minduntalan ott látnak az ismerősök. Hát igen, elmegyek oda néha, de csak azért, hogy a török istentisztelet tanulmányozzam.

Ami itt tart, édes lelkem, az a kúriai bíraskodásról szóló javaslat. Azt tárgyaljuk most. Mennék én szívesen haza, de Béni nem ereszt.

Furcsán voltunk ezzel a javaslattal. Mindenki emlegette, de senki sem hitt benne, éppúgy, mint az ördögben. Olyan volt ez csak, mint mikor te azt mondod otthon a gyerekeknek: »Vigyen el benneteket az ördög«, mert biztos vagy benne, hogy el nem viszi. De mi lenne, ha egyszer csak az ilyen *könynyelmű kívánságra* előttoppana lólábával, két szarvával, szájából, orrlyukaiból kilövellő lángokkal?

A javaslattal is úgy történt, az ellenzék hívására előttoppan. S mert csakugyan hitták, nem mertek tőle megijedni, mind fázott ugyan, de magára erőszakolta a bátorságot: »A macska fél, én nem félek.«

Szóval addig folyt a taktikázás, amott a követeléssel,

emitt az ígéretéssel, hogy egyszer csak mindenik fél bemászott nyakig, és a javaslat most a Ház asztalán van tárgyalás alatt.

Sőt már úgyszólván el is fogadtuk. Hamarabb hittem volna a haláloamat. S mikor még mintegy négy hét előtt kérdezte tőlem Erdély Sándor, hogy milyen a hangulat a javaslattal szemben, bátran vágtam a szeme közé:

— *Senkinek se tetszik a javaslat. Nekünk általánosságban nem kell, az ellenzéknek pedig a részletek ellen van kifogása.*

Erdély elkomorodott, s rám nézett a szúrós szemeivel, bizonyos fitymáló megvetéssel, azt hittem rögtön megesz.

— Úgy látom, Menyus, hogy egy betűt se olvastál belőle.

— Megvallom, kegyelmes uram, de nagyjában tudom, mi van benne.

— Dehogy tudod, dehogy. Olvasd el behatóbban.

S ezzel hátat fordított haragosan, valamit mormogott is magában rám vonatkozólag, de azt nem tartom szükségesnek kitalálni. (Szerencsére Erdély nem gondolkozik az emberekről olyan *fennhangon*, mint az elődje.)

Néhány nap múlva újra megfogott őexcellenciája:

— Olvastad-e már?

— Igenis, olvastam.

— És mi a véleményed most? — kérdé zordonan.

Zavarba jöttem. Hiszen ösmersz, Klára, hogy karakter vagyok. Ami egyszer a véleményem, hát az vélemény. Kimondom, mint egy Luther Márton: »Itt állok, nem tehetek másképp.« Most is ki kellett mondanom, de annyit, mint jó mameluk, mégis megteszek a miniszterem kedvéért, hogy legalább átöntöm új stiláris formába. Imígy szóltam tehát:

— *Mindenkinek tetszik a javaslat. Az ellenzéknek általánosságban, nekünk pedig a részletekben.*

— No látod — mondá szirupédes mosolyával, s boldogan veregette meg a vállamat.

Mert hiába, a föld hatalmasai mind egyformák; szeszélyesek és hiúk, mint az asszonyok. Ha teneked például azt mondja valaki, hogy a lányod csúnyább náladnál, dühbe jössz; de ha azt mondja, hogy szebb vagy a lányodnál, kipirulsz a nagy örömtől, pedig a dolog alapján egy, csak a szósz és a föltálalás változott.

Egyébiránt nem is olyan nagyon rossz a javaslat. Legáltalább semmi esetre se fog ártani. A tiszta választások ezelőtt is utópia voltak, ezután is utópia lesznek. S ha a választási törvény változik, ez csak annyit jelent, hogy a korteskedési mód is meg fog változni.

Wekerle beszéli Amerikáról . . .

Közbevetőleg legyen mondva, Wekerle mindig Amerikáról szokott beszélni, mert a földgömb meglehetősen föl van osztva a képviselők közt. Beöthy Ákosé a brit félsziget, onnan hoz föl példákat, hasonlatokat. Ugroné Boldog Arábia, annak a regével puskázik. Jókaié az Óperencián túli területek, Zichy Jenőé a Kaukázus, Gajárié Kalocsa és vidéke, Pázmándyé Franciaország. Horváth Gyuláé Románia.

De nem a Ház földrajzi szempontból való rajzolását akarom, hanem elmondom tanulságul, amit Wekerle beszél a folyosón Amerikáról, hol a választás tudvalevőleg szavazási cédulákkal történik, hogy titkos jellege megóvassék és a választók, bárha elfogadtak is valamit az egyik jelöltől, mégis szívük szerint szavazhassanak.

Erre a kortesek kitalálták, hogy minden pártnak más színű legyen a cédulája, s a bizalmi férfiak láthassák, ki kire szavazott.

Fogta magát a kongresszus, új törvényt hozott, hogy a cédulák egyforma színűek és alakúak legyenek.

Erre megint jött a kortesek ríposztja. Jelöltjük céduláit *parfümbe mártják*, s az urnánál álló bizalmi férfiak szaglásuk szerint ítélik meg, hogy Mr. James vagy Mr. Toby jól voksolt-e.

Írod, hogy a főispán látogatást tett nálatok és igen fél a javaslattól. Mondd meg neki, hogy nincs mit félni. Olyan az egész, mint a Krampusz, amit a rossz gyerekeknek vesznek, s ami első pillanatra megijeszti őket, de csakhamar rájönnek, hogy a keze, lába, még a vesszője is csokoládéból van. Hidd meg, édes Klárám, hogyha a törvényhozók megokosodnak, mindjárt aszerint igazodik a kortesek esze is. Mert a törvényhozók esze éppoly összefüggésben van a kortesek eszével, mint az óramutató a fertálymutatóval.

Hiábavaló minden erőlködés. A helyzet csak annyiban változik, hogy eddig pertu voltunk a miniszterekkel, a főispánokkal, a főszolgabírákkal, a választási elnökökkel és a

kortesekkel, ezentúl pedig pertu leszünk a kúriai bírakkal is.

Szombaton megszavaztuk a 8-ik §-t, mely törvénybe iktatja a választók fuvardíját és élelmezését. Az ellenzék ellene volt. Cudarság, de nem bánom; legalább kisült végre, hogy kik a nép igazi barátjai. Mi egyhangúlag megszavaztuk.

Nagy szeget ütött a fejembe Kristóf sógor levele, melyben arról értesít, hogy a papunk a bírászkodásról szóló törvény úgynevezett »papi paragrafusánál« örömujjongva kiáltott föl: »*Papot fogtatok mamelukok, de nem ereszt!*«

Sokáig töprengtem a homályos szavakon, újra meg újra átolvastam a javaslat illető intézkedését, meg a Kristóf levelet, egész éjjel nem tudtam aludni, olyan különösnek látszott, hogy a pap mért örül a papi paragrafusnak. Végre hajnal felé, mintha egyszerre löttek volna a fejembe, elém tárult a rettenetes lehetőség.

Oh jaj nekem! Jaj mindnyájunknak! Hiszen a pap megetheti, ha látja biztos többségemet, hogy a *prédikálószekekről* tart mellettem izgató beszédet a templomban, aztán a *szentséget elől vive*, mehet nagy ravaszul rám szavaztatni a néppárti híveivel — s ezzel az én mandátumom a papi paragrafus szerint meg fog semmisíttetni.

Mit szólsz ehhez az államférfiúi aggodalmamhoz, Klárika?

Azt is írja Kristóf, hogy nagyon föl voltál ellenem indulva, mivel nem engedtelek feljönni a 8-iki hódoló menetre fősvénységből vagy gonoszságból.

Oh szívem, édes szívem, de igazságtalan vagy irántam és mennyire félreismersz. Hiszen csak miattad történt. A moszkvai tolongás rémítő katasztrófája után lett volna-e lelkem legdrágábbjaimat idehozni?

Nem, nem, csak maradjatok ti otthon a biztos puha fészekben. Itt úgyse lehet lakást kapni semmiért. De ha volna is lakás, isten ments idejönni, pláne a gyerekekkel. Most is elveszett a Papp Géza kisöccse.

Mindnyájan keressük mindenütt, még Ósbuda várában is. Azért láttak ott a legutóbbi napokban ismerőseid.

Egyébiránt maradtam

szereető férjed

Menyhért,

a naplóbíráló bizottság tagja

A KÉT LUDVIGH

A lapok sűrűn foglalkoznak a főrendiházba esedékes tagok kinevezésével is, s említik Bródy Zsigmondot (aki már régen megérdemelte volna, hogy ott üljön), de előfordul a kombinációk közt a Bezeredy Viktor miniszteri tanácsos neve is.

Bár az említett miniszteri tanácsos méltó díszére válnék annak a testületnek, melybe kombinálják, mégsem tudunk a hírnek hinni, mert nem vennék szívesen, hogy oly fiatalon és annyi tetterővel nyugalomba lépne. Ha pedig nem lépne nyugalomba, akkor a főrendi tagságát nem vennők szívesen.

Mert a főrendiház, ha olyan is amilyen, ha szalmakötéllal övezi is derekát, mégiscsak törvényhozó test, s még a kormánykinevezéstől függő voksokat sem szabad a dolog természeténél fogva aktív miniszteri tanácsosokkal betölteni. Legyen meg legalább a költői valószínűség, hogy egy kinevezett főrendiházi tag is megbokrosodhatik.

Eddig egyáltalában az volt a praxis, hogy a miniszter tisztségviselők jelesei, nyugalomba menetelük után lettek a főrendiház tagjai, így Madarassy, Gervay, Ribáry. Kivéte eddig csak egy esetben történt: a Ludvigh Gyula kinevezésével, aki aktív miniszteri tanácsos, s illetve a magyar állam vasutak elnök igazgatója.

De ez az egy eset is hogy történt! Valóságos csoda módon. A végzet akarta úgy, s a végzet még a törvényeken is felül áll. Ugyanis a magyar közéletben két nevezetes Ludvigh van, Ludvigh János, a pénzügyi közigazgatási bíróság elnöke, és Ludvigh Gyula, az államvasutak igazgatósági elnöke, szóval két Ludvigh van, mint ahogy volt két Póka, és csak az egyiket lehetett lefejezni.

Történt pedig a Wekerle miniszterelnöksége alatt, ha nem írnám is ide, el lehetne találni, hogy alatta történt Annyi anekdotálás, annyi színes dolog halmozódott össze az ő könnyed, zseniális uralma alatt, mint ahogy minden daliás kaland fényes Mátyás király keze közé csöppent. Akkor járt itt Holubár, a cinkotai kántor, akkor élt itt az icipici esztergomi érsek, a kilencéves eszteri Hippolyt, szóval minden meseszerű akkor történt.

Hát Wekerle alatt történt az a meseszerű, hogy a főrendi-

ház nagyobb szerepre vergődött az alsóháznál. A »temető előszobája«, ahogy nevezni szokták, eleven és pezsgő lett. A megüresedett főrendi tagsági helyek betöltése vagy be nem töltése, mint nagy esemény, lebegett a kombináló elmék fölött. Egy-egy főrendiházi tag értékesebb volt, mint egy akkora darab arany, nem akkorát értek, mint Gyulai Pál, hanem legalábbis, mint Baltik püspök.

Ebben a korszakban négy főrendi hely volt üres egy szép napon. Négy voks a liberálisoknak! Nagy dolog volt. A király beleegyezett a négy hely betöltésébe.

A miniszterelnök fürgén terjesztette elő jelöltjeit. Egy név azonban nem nyerte meg a király tetszését, s ez természetesen legott kiesett a kombinációból.

— Egy másik negyediket ajánljon, kedves Wekerle.

Non sum paratus — gondolta magában a miniszterelnök, s engedelmet kért, hogy a kiesett negyedik jelölt pótlására más alkalommal tehessen előterjesztést.

— Igen, igen, a legközelebb — mondá a király.

Néhány nap múlva újra Bécsbe ment Wekerle, s egyéb vinni és hozni valója közt ott volt a negyedik főrendiházi tag is, Ludvig János, a pénzügyi közigazgatási bíróság elnöke. Az ő személyében történt meg itthon a megállapodás.

Egy kicsit hosszas volt az audiencia a Burgban. Fontos előterjesztéseket kellett megbeszélni; a miniszterelnök memóriájából teljesen kiesett a negyedik főrendi tag, csak midőn már elbocsátotta a király, úgyszólván az ajtónál villant meg ez a mulasztása, megfordult hirtelen:

— Bocsánat, felséges uram, de még elfelejtettem valamit, a hiányzó főrendi tagot.

— Igen, és ki az? — kérdé a hosszas tárgyalásban kimerült király, feltűnő sietséggel.

-- Ludvig

BÁNFFY VIASKODÁSA

Bár mindenki várta, emlegette -- de mikor megjelent a halál árnyéka a falon, mindenki megszeppent. Ti. a halál alatt ezúttal csak a fölösletás értendő. Olyan halál, amelyből

van még föltámadás. Mindamellett nagy konsternációt idézett elő a képviselői körökben Bánffy tegnapi válasza a főrendiházban. De én istenem, hogy is ne! Hiszen olyan nehéz, hogy egy szép reggelen egyszer csak ne legyen az ember semmi, végképp semmi, sőt még a semminél is kevesebb, egy múnusz, mint Szilágyi mondja. Múnusz, azaz jelölt, ma még befolyásos úr, miniszterek barátja, s holnap már csak jelölt. Heute rot, morgen Todt. Hiszen még élet ez is — de milyen szenvedő alakban!

Mára ülés volt hirdetve a Házban. Talán az utolsó ülés. Nézd meg jól az egykori helyedet, barátom, mondd ki az utolsó »igen«-eket és »úgy van«-okat, aztán el, el a forrásokhoz, ahonnan a képviselői hatalom ered.

Már bugyborékolnak a források, s várnak rád. Ah, milyen szép itt minden. Az elnök az ő csöngettyűjével, a folyosó az ő pihenő padjaival, a teremőrök az ő kurucos libériáikban. Eddig észre sem vetted, hogy minden olyan kellemes, nyájas itten, a Ház öreg órája, melynek mutatója lomhán kúszik, de mégis kúszik, a Ház asztala az ő törvénykönyveivel, a miniszteri padok, a tarkabarka karzat. És mindennek most búcsút kell mondani. — Igazán szomorú.

Az ülés megnyílik, fölolvassák a jelentéseket. Most mindez olyan kedves, hercig. Még ezek a jelentések is szépek és szóra-koztatók. (Oh balga ember, azelőtt már az Apponyi beszédeit is untad!) Aztán Horánszky kezd interpellálni. A mi megszokott derék ellenfelünk, a kedves Nándor, mint Ábrányi nevezi, a kedves Nándor, akit Tomori Pálhoz hasonlít. Interpellál mindenről, a Vaskapu sérelmeiről, a tegnapi főrendi ülés eseményeiről, majd Ugron Gábor ereszti ki még egyszer utoljára a mennyköveit, buzogányának hegye már a jövő Ház személyzetét is éri (Weiss Berthold úr csuklik most odahaza) kifakad azon, hogy a kúriai bírászkodásról szóló törvényjavaslat elbukott tegnap a főrendeknél. Az egész ellenzék befelé, mosolyog — a kormánypárt igyekszik búslakodó arcot vágni.

Bánffy talpraesetten felelt meg Horánszkynek, mikor Horánszkyval készen lett, akkor Ugronnak replikázott, de annyi elmeállal, annyi verffel és oly folyékony-sággal — hogy a hallgatót a Tisza debatteri vágásaira emlékeztette. A szabadelvű párt helyel-hellyel zajos helyeslésekbe tört ki.

Erre Helfy és Polónyi kértek szót. Polónyi azt az ideáját próbálta a vitába lökni, hogy a király kívánságára buktatták el a kúriai bíraskodásról szóló javaslatot.

Bánffy újra fölállt és leteperte Polónyit is.

Aztán Ugron interpellált, ő is a Vaskapu sérelmekről.

Bánffy nyomban fölállt és igen ügyesen, alaposan megfelelt neki. Szóval Bánffy úgy viselte magát ma, mint egy Kinizsi: két nagy karddal verekedett, holtak hátán ivott, evett. Mielőtt hazaeresztené az ellenzéket (egy részét alkalmasint örök időkre) búcsúzóul még jól elnászpárgolta őket.

Maguk az ellenzékiek is elcsodálóztak Bánffy mai debatteri virtuskodásán. Hoitsy Pál egyre mondogatta:

— Most ereszt szét minket, mikor már tud velünk birkózni.

Még két interpelláció maradt szombatra, abból az egyiket mindenáron még ma akarta elmondani a gazdája ezzel az indokolással:

— Mert még ezen az országgyűlésen akarom a választ.

Az egész ellenzék mára követelte zajosan az interpellációt.

Mire fölállt quasi a miniszter helyett Polónyi, s ekképpen biztatta meg a pártfelelit:

— Maradjon csak szombatra a dolog, mert ha a miniszter úr felelni akar, akkor még felelhet szombaton is a szombaton elmondott interpellációra, ha pedig nem akar felelni, akkor a ma elmondott interpellációra se felel már szombaton.

BÁNFFY GYŐZELME, A NAGY TÖBBSÉG KÖVETKEZMÉNYEI ÉS EGYÉB ÉSZREVÉTELEK

Szegény boldogult Vizsolyinak az volt a legfőbb ambíciója, hogy egyszer valamelyik szavazásnál száz többségig vigyük. Közel jártunk hozzá, de soha el nem értük; az öregúr azzal a tudattal szállt sírba, hogy a nyolcvan többség a maximum. S íme, most csak a szabadelvű párt új tagjai jóval fölülvannak a százon, és a régiak is jobbadán visszajöttek. Milyen

örömmel turkálna most ebben a nagy többségben a derék Vizsolyi, ha élne!

De a politikai töprengők, s ezek sokan vannak (mert a politikában az aggodalom az édes) nagy bajnak kárognák e roppant többséget, még azok is, akik szabadelvű szemüvegen nézik a világot.

És ez örökké összevont szemöldökű, szakállas és bajszos nénikék okoskodása elég plauzibilis, ha *egyenként* vesszük az indokaikat.

Az egyik indok az, hogy ilyen nagy többséget lehetetlen összetartani, az első nagy kérdésnél szét fog repedezni.

A másik indok, hogy kár az ellenzékért. Mi lesz belőlünk jelentékeny ellenzék nélkül? Mivel fogunk előállni a telhetetlen Bécs kívánságaival szemben, mert van ám esze Bécsnek, hogy most (mikor ellenzék nincs) hozakodjék elő jogtalan terjeszkedési vágyaival; most ereszti ki a csápait.

Mind a két indok elég jó és elég alkalmas a választási eredmény fölötti örömeink a vékonyítására, de mind a két indok csak külön éri meg a nyomdafestéket, ám ha a kettőt *együtt* eresztik ki, megeszik egymást, mint a báró De Manx kakasai, akiknek csak a tarajuk maradt meg.

Mert ha a nagy többség szét fog repedezni az első komoly kérdésnél, akkor ama jogtalan kívánságai Bécsnek nem lesznek keresztülvihetőek, mert mindjárt az első jogtalan kívánság lesz ez első komoly kérdés.

Ennélfogva tartsák magukat a hazafias aggodalmárok (bocsánat az új szóért) csak az egyik jóslathoz, tetszés szerint választva a kettőből.

Ámbár (valljuk meg titokban egymás közt) a jóslatok egyenként is sántítanak.

Ha ugyanis a többség megrepedezik, akkor nem baj, hogy az ellenzék kicsi (a szétrepedt többségből meggyarapszik), ha pedig nem repedezik meg, akkor nem baj, hogy a többség nagy.

Ami pedig az illetéktelen (alkalmasint csak a túlfeszült fantáziákban egzisztáló) bécsi kívánalmakat illeti — ha áll az, hogy a nagy többségek fegyelmezetlenebbek, kevésbé megbízhatóak és összetarthatók, mint a kisebb többségek: akkor

Bécsnek is van annyi esze, hogy ilyen megbízhatlan többségek elé nem hozza ama hazarontó követeléseit.

Mindezek azonban szerintem egyszerű lappáliák. Az ellenargumentumok sem nem értékesebbek, sem nem értéktelebbek, mint az ő argumentumaik, hanem hasonlók azokhoz, sőt ugyanazok. Én mindössze azt a bátorságot vettem, hogy amit ők domború lencsén át mutogatnak, ahhoz én a homorú lencsét használom.

*

Föltéve azonban, hogy csakugyan némi kellemetlen következményei volnának a roppant többségnek (mert a jövőt nem tudom, sem én, sem az aggodalmárok) mégis konstatálni lehet egyet, hogy e roppant többség egy szerencsés fordulata a magyar parlamentarizmusnak. Egy olyan organizmusnak látszik nekem e percben az ország, mely magamagától gyógyul. (Már iszen valamit Bánffy is segített e gyógyulásban.)

Innen-onnan nyolc éve, hogy a kisebbség illuzióriussá kezdte tenni a parlamenti többség uralmát, sőt bizonyos fokig magához ragadta, s csak olyan törvényeket lehetett keresztülvinni, amiket a kisebbség is akart. Tisza Kálmán a kisebbség különös hadviselése miatt volt kénytelen eltávozni helyéről, melyen a korona és a többség bizalma tartotta. Szomorú látvány volt, hogy számúzik az ország legnagyobb államszerűt (egy mafla többség bús vállvonogatásai közt) a folyosóra — csak azért nem Cayenne-be, mert nálunk a folyosónál tovább nem lehet —, Szapáry alatt nem engedte a kisebbség a majoritás által óhajtott közigazgatási államosítást törvénnyé tenni, Wekerle alatt csak úgy lehetett törvény az egyházpolitikai javaslatokból, hogy az egyik ellenzék is akarta. A magyar parlamentarizmus a legnagyobb veszélybe jutott. Már-már a tanácskozások is lehetetlenekké váltak. A kényszerűség rossz tanácsadó, a kormányok lassan-lassan bizonyos kacérkodásba bonyolódtak, egyik miniszter ezzel a frakcióval, másik miniszter amazzal a frakcióval, s a kisebbség támogatása szilárdabb bázist adott egy-egy kormányférfiúnak (példa rá Baross, hogy elevent ne mondjak), mint a többségé. Kezdetek hát beállani a bábeli zűrzavar, a félszeg és hamis helyzetek egész tömkelege, fuzionális gitárpengetések, szerelmi légyottok, kö-

zeledések, távolodások, apprehenziók, kibékülések. (Treuga Dei.) A tiszta egyenes utakat benőtte a gyepek, a görbe utakon elgörbültek az irányeszmék is — egy nagy válság felé látszott dübörögni nyargalni a magyar parlamentarizmus. Nem volt kiút többé. Még a házszabályok megváltoztatása látszott némi remédiumnak, de milyen vakmerő kísérlet lett volna az a hatalmas fékevesztett ellenzékkal szemben, mely e rossz házszabályokat erős várának tekintette? Melyik anyaszülte merné ezt megpróbálni?

Ily zilált, tanácstalan viszonyok közt csakugyan nem volt más megoldás, mint az, hogy a nemzet vagy a mostani többséget törje össze, mint tehetetlent, vagy a mostani kisebbséget, mint zabolázhatlant.

S a nemzet határozott! Összetörte a kisebbséget.

Amivel most már, annyi év után, újra rendes, szabályos kerékvágásba juthat a parlamentarizmus. Ezért tűnik föl nekem ebben az órában az ország olyan egészséges organizmusnak, mely magától gyógyul meg betegségeiben, s azt a hitet gyökereztetni meg bennem, hogy Pichleren kívül még a magyarok istene is vigyáz egy kicsit Magyarországra — s kapóra elégíti ki a legégetőbb szükségleteit.

Tudom, mit fognak erre mondani az ellenzéki urak: hogy azt a Bánffy praktikái okozták.

Hát lehet, mit tudom én. Varázslat okozta-e, Bánffy ügyessége okozta-e, vagy a pénz is hozzájárult? Talán a szerencse is részes benne. De nem lehetetlen, hogy legtöbbit a papok segítettek.

Mindegy, akárhogy történt, az óriási többség megvan, s megvan a legmagyarabb vidékekről, ahol a 67-es egyezés meg nem fogant eddig, s megvan az erőszak és a törvénytelenység látható jelei nélkül. Talán nincs is egyetlen joggal kifogásolható szabadelvű mandátum sem, a csacait kivéve, melyet a választási elnök ostobasága rontott meg, s amelyet megsemmisítenek.

Bánffynak ördöge van! Hajdan azokat a kisebb többségeket is csak úgy hozták össze, hogy mindig maradtak »kaposvári mandátumok«, borzalmas vitaanyagok, szennai voksok, holt voksok, hajmeresztő választási szcénák és rendellenes jegyzőkönyvek. Most nem maradtak meg az ellenzéki szóno-

kok számára csak frázisok, Jeremiás siralmak és elévült vizitkártyák.

Ha mégis van valami felhő, ami a nagy diadalmámban ronthatja a szabadelvűek örömét, az a párt fölhígítása olyan elemekkel, akik mint a szabadelvű irány ellenfelei szerepeltek eddig.

Hiszen jó, jó, hogy a Szapáry-párt néhány kiváló és rokonszenves embere hozzácsatlakozott a mi zászlónkhoz, végre is senkit attól eltiltani nem lehet, de mégis csak nagyban rontja az illúziókat még a színpadon is, ha azok az alakok, akik az első fölvonásban mint harcoló szpáhik jelentek meg a deszkákon, a kurtina legközelebbi fölhúzásánál már mint magyar huszárok lépnek a lámpák elé.

Hiszen az igaz, hogy nem sokan vannak, bajt nemigen csinálnak, és nem is akarnak bajt csinálni, gentlemanek, de elég baj benne már az is, ha a nagyközönség azon kezdene töprengeni, hogy a szabadelvű párt komolyan és egészen szabadelvű-c?

AZ ÚJ T. HÁZ

Beszéltem egy a Házból kimaradt kiválósággal, aki így sóhajtott fel:

— Föl se léptem. Minek? Azt mondod, megválasztottak volna. Nem hiszem. Azt mondod, nagy tekintélyem van az országban. Ugyan credj! Ma ha fölkelne a sírjából Hunyadi János, még őt se választanák meg, ha a kormány nem támogatná.

Ebben körülbelül meg van festve a helyzet, hogy az ellenzéknek nehéz volt ez a mostani választási kampány, és hogy a tekintélyek kora lejárt. De lejárt a kormánypárti tekintélyeké is, s a lefolyt választás valóban nehéz és kimerítő volt az összes pártokra. A voksok megromlottak és megdrágultak. Az öt évet úgy kontemplálta Tisza Kálmán, hogy öt év alatt elfelejti a választóközönség a kortes napok édességét, de csak az történik, hogy jobban kiéhezik öt év alatt.

Ma már megvannak a mandátumok, s amikor majd november 25-én halomra rakják őket a korelnök elé, aki nyilván Janicsáry Sándor, az »admirális« lesz (hacsak nem fiatalodott meg azóta), igazán föl lehet kiáltani:

— Mennyi vesződség, mennyi zaj, mennyi pénz ezért a két mázsa makulatúra papirosért!

Mindegy, ma már elmúltak a keserőségek, az izgalmas szcénák, és csak az élmények maradtak meg. Ezer meg ezer tarka kaland, száz és száz ravasz finesz, és bonmot jár szájról szájra a pártklubokban a lefolyt választásról, amely úgyszólván egy napon zajlott le az egész országban, mégpedig majdnem minden kerületben komoly mérközéssel, mert Bánffy nem volt barátja a paktumoknak: »Nem helyes — mondá — hogy az urak csibukszó mellett megalkudjanak a kerületekre és kijátsszák a választók jogait«. Kegyelmeiket se osztogatott Bánffy, mint hajdanában szokták, hogy csupa udvariasságból nem állítottak a mieink ellenjelölteket az ellenzék főembereinek. Irányi, Ugron, Apponyi, úgyszólván kardcsapás nélkül jöttek be, még az alvezéreket is kímélték, ha itt fent jól »kicsinálták« magoknak. Bánffy nem tette. »Kein Bruder im Spiel«, s jelöltjei elborították a kerületeket, mint a sáskák.

Sok is jött vissza győztesen olyan helyekről, ahonnan meg se lehetett volna álmodni. A klub csak úgy rezseg a tömérdek új képviselőtől esténként, akik bemutatkoznak egymásnak, és az első csatátűzben részt vett bakancsosok élénkséggel és színpompájával beszélnek el a választási bonmot-kat és apercuket. A pénz elfogyott, de a kedves ötletkék megmaradtak, mint igen drága relikviák.

Az egyik jelölt a reciprocitást magyarázta (bizonyosan a kvótáról elmélkedve), midőn közbeszól egy jól táplált, kettős tokájú választója: »A reciprocitás az volna, hogy előljáróban öközülük is ki kellene tizenhárom generálist végcztetni, s akkor lehetne aztán beszélni a többiről«. Egy másik jelölt látogatásokat tett a falusi választóinál, a bíró, aki egy lajstrommal a kezében vezetgette, minden telek előtt megszólalt: »Ez a 128-ik házszám, itten van két választónk, emez a 129-ik házszám, itt is van egy választónk, az ott a faluháza, itt nincs semmi, amaz meg a temető, ott is vagyon nyolc választónk«.

De ki győzné ezeket elsorolni, a tömérdek ravaszságot, választási fifikát, új és új csalási motívumokat, mikor már azt hinné az ember, hogy ezen a téren minden ki van merítve. Az új képviselőket a diadalmámor jó hangulatban tartja, de az öregek nem tagadják, hogy a nép nagyon megromlott, s hogy

ilyen diszgzasztáló választás régen volt; általánosan lehet hal-
lani kifakadásokat.

— Ez volt az utolsó föllépésem. Soha többé. — Mosolyog
ezekre egy szögletből Jeszenszky Sándor, a zseniális fiatal
miniszteri tanácsos, aki Isten és Bánffy után leginkább seg-
ített a Házat megalkotni.

— Bolond beszédek! Minden asszony azt mondja a szü-
lés után: Soha többé. De azért mégiscsak mindig születnek
gyerekek.

S a végén nem is volt éppenséggel olyan csúnya ez a vá-
lasztás. Ha kivesszük a papok utálatos izgatásait, a pokollal
való ijesztgetést, bátran lehet mondani, hogy *drasztikus szcénák*
nem voltak, bizonyos modern *simaság* lépett a brutális esz-
közők helyére; jegyzőkönyveket nem téptek össze, hogy a vá-
lasztást meghiúsítsák, falvakat fel nem gyújtottak, hogy a vok-
sok szétszaladjanak, s aranyórát be nem csúszattak a jelölt
zsebébe, hogy ráfoghassák a tolvajt. Külsőleg legalább min-
den rendben ment, véres verekedések, halottak és sebesültek
nélkül; katonák fegyverei és a kortesek fokosai senkiben sem
tettek kárt, ha jól tudom, csak két ember halt meg a kampány
alatt, az se választó, hanem jelölt (Kalmár István és Fáy
Barnabás), sezeket is egy modern betegség, az izgatottság ölte
meg.

Szenzációs esemény is csak kevés volt, Ugron Gábor ki-
bukása, Beöthy Ákosé és a gróf Andrássy Gyuláé. Sajnálatos
esemény, hogy Jókai kimaradt. Csúnya bizonyítványt állított
ki magáról a magyar közönség. A többi kiválóságok, akik ki-
maradtak, mint Horváth Lajos, Ernuszt Kelemen, gróf Sza-
páry Gyula, Teleszky István, Csernátony Lajos nem vettek
részt az ütközetben, s értük a közvéleményt okolni nem lehet.
Volenti non fit injuria. De kimaradásuk, valamint a Hermané,
Beöthyé kétségkívül veszteséget jelent, mely aligha térült meg
az új emberekben, ámbár ezek között is emlegetnek tehetsé-
geseket. Nyereségszámba kell venni Radó Kálmán bejövete-
lét, a Tallián Béláét, Enyedi Lukácsét stb. Jó akvizíciók gya-
nánt emlegetik a Csanád megyei Kristóffy, Szemere Attilát,
a máramarosi Nyegre Lászlót, a bihari Örley Kálmánt, s úgy
hallatszík, hogy a néppárti papok között is van két pompás
szónok — de bár ne volna igaz.

Egyébiránt amilyen, olyan az új Ház, azon már nem lehet segíteni, öt évig majd csak kihúzzuk vele, s ha gyengébb is a régiebb parlamenteknél, annyi ereje csak lesz, hogy a kvótát fel tudja emelni. Huszonötödik novemberben, ha elmúlik az ősi módon való gyülekezésre szánt három nap, végre megláthatjuk színről színre a Sándor utcai házban, amely alkalmasint utoljára fogad be gyülekező parlamentet. (Öt év alatt már bizonyára elkészülnek a Duna-parti Országház tanácskozó helyiségei.)

Annyi bizonyos, hogy a szabadelvű párt sohase vonult be olyan diadalmasan e vén terembe, mint most. Azelőtt mindenféle csonkaságok látszottak rajta, rendesen úgy jött ki a választási verekedésekből, hogy egy-két foga ott maradt, s a helyett aztán néha műfogakat kellett berakatni. Előadói, bizottsági elnökei, tisztviselői elhullottak, most az egyik alelnökét kivéve (ki nem akart többé mandátumot vállalni) teljes épségben tér vissza. Csupán még a wipjét, Perczel Bénit vesztette el. De ez is csak egy kedélyes célzás a Gondviseléstől; mintha mondaná: »mi az ördögnek nektek a wip? Hiszen két többségtek van.«

S úgy is áll a dolog. Lévéen a többség százötven főnyi, a mamelukok fele mindig ugaron hagyható, azaz vadászhat, gazdálkodhatik otthon felváltva, a másik fele bőven elegendő a Házban, hogy a kormány nyugodtan ülhessen a piros székeken. Perczel Bénit (bár bizonyára ő is megtér legközelebb) senki sem fogja kérdezni többé: Elegen vagyunk-e Béni? Mi mindig elegen leszünk ezentúl. Sürgönyök nem fogják molesztálni a »mezei hadak«-at. S ha az ellenzék diplomatische akar eljárni, név szerinti szavazások nem lesznek többé.

Hogy is fog mindez festeni? Teremtő Istenem, beh furcsa kép! Az egész Házon végig húzódik a kormánypárt. Apponyi helyét úgy hallik, meghagyják, de pártja megfér körülötte egy kis darabkán, s a hátulsó nemzeti padokat mamelukok töltik be egy nagy nyúlvánnyal a hajdani szélsőbalba. Milyen különös lesz a minisztereknek, ha »zajos helyesek« és »éljenek« zúdulnak szavaikra e hajdani kísérteties helyekről. A néppárt felhúzódik a »hegy«-re, ahonnan egykor a vén sün dörgedezett, s ahol gróf Károlyi Gábor szórta szikrázó közbeszólásait az ultramontánok ellen. Milyen profanizációja a helynek!

Szilágyi elnökösködése játszi dolog lesz ezentúl, a nagy közbeszólók és zavargók kivesztek: Ugron Zoltán, Issekutz, Szalay Imre és Drakulits nincsenek többé. Az elnöki csengetyűt beszövi a pók. Erdély elvesztette nagy kritikusat, Olayt. Darányi Ignác megszabadult Szemerc Hubától. Báró Dániel Ernőt nem háborgatja többé a nagy vasúti szakember, Bottlik. Mindenki jutott valami megkönnyebbüléshez, csak báró Fejérváry nem, őneki a háta mögött ott fognak ülni most is az ellenzékiek, és irritálják beszédje közben a mérgezett élű csevegéseikkel, és egyre ott fogja látni maga előtt mintegy ugrásra készülő tigrist: Thaly Kálmánt. De még Fejérváryn sem esik meg az ember szíve, ha a szegény Apponyi sorsára gondol, aki elvesztette pártjának felét, és ő maga bejött; Ugron szerencsésebb volt, a pártja négyötöd részét vesztette el, de legalább maga be nem jött. Apponyi kénytelen lesz minden percben érezni megfogyatkozott voltát. Oh Istenem, csak legalább a szép női karzatja ne hagyná el! Vagy ha már *párthívei* nincsenek bent, legalább ne volnának ott a *barátjai*, akik mindnap kompromittálni fogják.

Ah, milyen élvezet lesz a gonosz lelkű öreg mamelukoknak látni és hallani, hogy a néppárt mint kiáltja a beszédjébe: »Igaz, igaz«; hogy fognak kigömbölyödni, átmelegedni a jól táplált papi arcok egyik-egyik frázisánál, hogy fogja lesütni a szeméit nagy pironkodással a nemes gróf, és hogy fognak rá a karzatról mosolyogni a szépséges grófasszonyok és kisaszasszonyok, és milyen savanyúan mereng majd el ilyenkor maga elé Horánszky Nándor.

A KLUB TITKAI

Ah, micsoda érdekes egy hely ez a szabadelvű klub! Hogy szeretne bekukucskálni a kulcslyukon némely ellenzéki riporter. Hogyne! Ott van a boszorkánykonyha — a fölhangolt fantáziák szerint — és a különböző fazekakban a tűzhelyen különböző koktumok, bájitalok, tompító szerek főnek és rotyognak. Tisza Kálmán s Bánffy sűrögnek-forognak, keverik egy-egy főzőkanállal a nemzetaltató fluidumokat, és az egymás szemébe freckendezik. A patkányok fúrják a pádimento-

mot, a nagy pókok (pedig még mindig sok nagy pók van) szövik a maguk hálóját a szögletekben, a kuvik meg kuvikol a háztetőn, s meg-megverdesi az ablakot.

Mind igen szép ez, és aki a klubot sohasem látta, el is hiszi. Mindent elhisz. Hiszen ritkított szedéssel van bent az ellenzéki lapokban. Egy nap ez, másnap az, de mindig van valami.

Az idők kerekének jelenlegi forgásában két dolog van. Az egyik a forrongás a klubban, a másik a spion keresése. Flammarion se figyeli a Mars csillagzatot behatóbban, mint az ellenzék a klubot. Flammarion lát folyamokat, hegyeket — az ellenzék lát forradalmakat. Flammarionnak teleszkópja van, az ellenzéknek spionja van.

Beszéljünk először

a forradalomról.

A waldecki forradalom is igen csinos volt a maga idejében. Akik látták, igen rettenetesnek mondják. Az öreg Pulszky például látta, mert az öreg Pulszky mindent látott.

Állott pedig a waldecki forradalom abból, hogy a nép minden áldott nap összegyűlt a waldecki herceg palotája előtt és forrongott, lármázott — mindaddig, mígnem ebédre harangoztak.

A harangszókor a forradalmárok hazamentek ebédelni, és a palotatér üres lett.

Elég csinos dolog volt ez is, de a klubbeli forrongás még misztikusabb. Mert a forrongók itt össze se gyűlnek — akik pedig összegyűlnek, négynél többre nem gyűlnek, az ötödiket már kergetik, mert az csak kibic és zavarja a partnereket. Az olvasószobában egypár öregúr lapokat olvas, mígnem elnyomja őket a buzgóság, s csöndesen elalszanak az úrban.

Alszanak, de bizonyosan nem álmodnak. (Minek? Az ellenzék álmodozik őhelyettük.)

A nagy tanácsteremben csakugyan lézeng néhány új ember, és ezek beszélnek is — választási anekdotákat. Egy-egy öreg is közéjük téved, sőt némely napokon itt csakugyan kitör az elégtelenség: rendszeren csütörtöki napokon.

— Mégis skandalum — mondják, kelleetlenül dörzsölgetve a kezeiket —, hogy ma egy miniszterünk se volt!

Mert e csodálatos forradalmárok nem érzik jól magukat,

nem tudnak élni, lélegzeni olyan helyen, ahol nincsenek eleven miniszterek.

Ám sokkal komolyabb és elterjedtebb hír ennél
a spion dolga.

Ez már félig se tréfa. Erről érdemes behatóbban beszélni, mert tényleg magában a szabadelvű pártban is vannak képviselők, akik (már évek óta) panaszkodnak, hogy a klub minden dolgai bekerülnek entfílet-knek az ellenzéki lapokba, és akik hiszik is, hogy a klubnak vannak olyan dolgai, amiknek nem szabad bekerülni az ellenzéki lapokba.

Ehhez a kérdéshez egy kicsit én is hozzászóllok, annál inkább, mert 13 éve vagyok a klub tagja, és húsz éve vagyok újságíró, de még soha nem írtam entfílet-t. Elmondhatom tehát, hogy nem vagyok ludas. Általában olyan ember talán akadna az országban, aki panaszkodhatnék, hogy valamit nem írtam meg, amit kellett volna (ezt Légrády t. képviselő-társam is bizonyíthatja), de olyan ember nemigen akad, aki azon panaszkodhatnék, hogy valamit megírtam, amit nem kellett volna.

Én tehát önzetlenül az ismeretlen spion érdekében írom e soraimat, nem pro domo. Kezdem pedig az apológiát Türr tábornoknak azzal az esetével, mikor az olasz—magyar légió azzal vádolta őt, hogy elárulta őket. Türr ekkor így szólt a katonákhoz:

— Katonák! Legyen eszetek. Gondolkozatok csak jól, és találjatok olyan valakit e nagy világban, akinek ti megérnétek csak egy forintot.

A katonák gondolkoztak, és nem találtak olyan valakit, és abbahagyták a gyanakodást.

Ha tisztelt képviselőtársaim is gondolkoznak rajta, hogy mi az ördögöt lehetne eladni olyat a klub eseményeiből, ami megéri az ellenzéknek a vérdíjt, hát úgy kell találniok, hogy semmit.

Mert a klubban nem történik semmi olyan már évek óta, amit a kormánypárti újságok meg nem írának és írhatnak, amit pedig azok megírnak, azt bátran közölheti az ellenzéki sajtó is, aminthogy közli; igaz, hogy többnyire csak a Sturm úr szemüvegén keresztül.

De nem is volna helyén, ha ott titkok volnának; e ter-

mekben a párt belső élete folyik ugyan, de ez a belső élete is nyilvános, s ha olyasvalami történik egyszer-másszor, ami jobb lett volna, ha meg nem esik — ebből nem az a következés, hogy annak a nyilvánosságra való hozatala inkorrekt-ség. (Ott volt az inkorrekt-ség, hogy megtörtént.)

A párt végre is több száz tagból áll, független képviselőkből, akik nem tesznek semmiféle titoktartásra fogadalmat, s akik közel állanak ugyan a kebelükből támadt kormányférfiakhoz, de éppen olyan közel, sőt közelebb állnak a néphez is, mely odaküldte, mely a sajtón át, mint egy ablakon keresztül, mindenben látni akarja őket.

A klub tárgyalásai nem titkok. Egyetlenegyszer történt a véderő vita alkalmával, tekintettel az ingerültebb tanácskozáásokra, határozatba ment, hogy a konferenciákról nem adatnak ki tudósítások. S mi lett a következménye? Az, hogy egész kolumnák jelentek meg az ellenzéki lapokban e tárgyalásokról. A vendéglőkbe szétszéledt képviselőktől rájok uszított riporterek összeszedtek esténként annyi anyagot, annyi szálát, ami nem volt elég arra, hogy alaposan tudják, ami történt, de elég arra, hogy beleleheljék abba a maguk intencióit a szerkesztők, s kiszínezve, kitömve állítsák reggel a közönség elé, mely oly izgató gúnyanyagot nyert ezekben, hogy az utcák talpraállításához, meg vagyok győződve, a legnagyobb mértékben e fantasztikus, mesterségesen szenzációssá tett, semmit föl nem táró, de mindent sejtetni engedő közlemények járultak.

Ha helyett a konferenciákról rendes kommunikék adatnak volna ki, és az úgynevezett »forrongó« beszédek is közöltettek volna szó szerint, a publikum látja vala, hogy a párt nem olyan ingerült, mint aminőnek írják — tehát ő se lett volna olyan ingerült, mint aminővé lett —, talán más lefolyása lesz a dolognak.

Szerintem tehát az egész spion-keresés nevetséges dolog. Tudom, hogy történhetnek esetek, minthogy a klubban aktív kormányférfiak is vannak, a miniszter elmondhat valami olyat ott, ami még korai, s ami árthat, de ez akkor a miniszter hibája. Ha a miniszter nem tud titkot tartani, akinek kötelessége — miért legyen kénytelen megtartani a képviselő, akinek nem kötelessége?

Summa summárum kegyelem a spionnak! Nem kell üldözni, firtatni, se elítélni szegényt.

Ahogy én tapasztaltam tizenhárom év alatt, nem az a baj, hogy az ellenzéki lapok valami olyast tudnak meg a klubból, ami ott történt. Hanem az a baj és az az elítélendő, hogy mindennap valami olyast tudnak, ami ott nem történt.

A »TISZTELT URAK« ÖSSZEGYÜLEKEZÉSE

Íme, a káosz! Valami, még a kezdet előtt. A leendő Ház anyagja a maga nyers állapotában, amelyből még átpotyoghat egy rész a rostán.

Szent isten, de sokan vannak! Kik? Milyenek? Idegenek, ismeretlenek, névtelenek. Vannak itt nevek, amelyek még sohasem voltak kinyomatva. Sohase látott még itt egyszerre újságírói szem annyi új embert. Hogy kicsillogtak e mindenféle fejek közül a régiek itt-ott (nagyon itt-ott) ismerősen, nyájasan, a megszokottság fényével beöntve. Valóságosan történelmi arcoknak látszanak a Rónay Jánosé, Demkó Pálé és a többi középszerű embereké is.

Mindenki nézné, hogy meddig terjed az óriási kormánypárt. Ez most a legérdekesebb látnivaló. De ki ösmeri meg a balra kanyarodó vidéken ülőket, kormánypártiak-e vagy ellenzékiek? Ha megindul a szem a jobb oldali ajtótúl, ahol Tallián Béla, a volt békési főispán ül, elfárad mire már gyanítani kezdi, hogy a gránicra érkezett. A gránic pedig egy csomó gömbölyű pap. Azok már nem lehetnek a mieink. Bizonyosan néppártiak. Egy csomóban telepedtek le, mint a varjak szoktak, az Apponyi Albert gróf háta mögé.

Nem csoda, hogy három napig tartott a gyülekezés, mondhatom, jól összegyülekeztek, ember ember hátán ül, sohase volt népesebb a tanácsterem. A karzat majdnem roskadozik a sok szép asszonytól, akiket a kíváncsiság hajtott ide.

Ah, az asszonyok, ezek a hálátlan asszonyok. Ezek éppen séggel nem sopánkodnak, hogy Horváth Lajos nincs többé itt . . . , sem Horváth Gyula . . . , sem az öreg Jókai, se a jó Ernuszt Kelemen. Ők éppen azért jöttek, hogy az új arcok között turkáljanak! A régieket ők már megunták.

De ki venné rossz néven nekik? Hiszen magokra a képviselőkre is más-más a vonzó. Az újak azért jöttek, hogy saját magukat lássák itt, s kíváncsian nézegetik az üresen álló elnöki katedra faragványait, a címert tartó festett angyalokat, a Ház asztalát és mindent, ami érdekes és bámulatra méltó.

Az öregek azért jöttek, hogy lássák magok fölött elnökölni Janicsáryt. Nem utolsó élvezet. Igaz, hogy drága.

Némelyek a néppárt csodájára keltek föl korábban reggelijök mellől. De hajh, a néppárt szétszórva ül.

Van olyan ember is, aki Pichlert szeretné látni elevenen. Tízen is kérdezik udvariasan ismeretlen szomszédjaiktól: »Melyik, kérem, a Pichler?«

Van olyan is, aki az »oszlopokat« keresi föl: Hol ül a Széll Kálmán? Merre van Tisza Kálmán? Hol ül Radó? Melyik a Falk?

Az óramutató végre eléri a tízes számot. A miniszterek, kik szórványosan jöttek, beülnek a padjukba, Bánffy belép és ő is elfoglalja helyét a kormány élén. Egy futó tekintetet vet roppant pártjára, aztán félig behunyja az egyik szemét, mintha az is üntig elég lenne, amit az egyik szemével lát belőle.

Szemöldje eközben megmozdul, és a káosz bontakozni kezd, hogy valamivé legyen.

Ti. a szemöldök mozgulást észreveszi Regele igazgató, és a Ház csöngettyűjét megmarkolja. És ez az első mozdulat az 1896-ik országgyűlés megalakításában.

Megmarkolja és megrázza derekasan. Cseng-bong, hogy szinte zúg, és ünnepélyes csöndesség honol utána, mint aminő a teremtsékor lehetett, mikor az éjszakát elvászották a nappaltól.

E síri némaságban föláll a háznagy. A múlt országgyűlés háznagya. Minden elmúlt már, csak ő maga él túl mindeneiket, mint Noé az özönvizet, s jelképeül annak, hogy az elmúltból támad az új, üdvözli az összegyűlt »urak«-at és fölkéri, hogy a legidősebbik foglalja el az elnöki széket.

A legidősebbik nincs itt. Az öreg Madarász papa volna a legidősebbik, de az öreg szittya tanult a Hunyadi László példáján: nem megy föl Budára. Azt üzente, hogy gyöngékedik, hogy »majd elvégzi a Sándor öcsém« (ti. Janicsáry Sándor), de hát az öregúr talán nem is beteg, más ravaszság

rejlik alatta, amint az később kisült a Komjáthy fölszólalásából, hogy a párt egy likkal kijebb eresztette a nadrágszíjat.

De mindegy, ne firtassuk, miért történt, elég az hozzá, hogy Csávossy, Madarász nem lévén jelen, Janicsáryt szólította föl az elnöki szék elfoglalására.

— Zsandár káplár! — kiáltá Lukáts Gyula a Kossuth-pártról, mire nyugtalanul megmozdult a rettentő jobbtábor.

— Szépen kezdik!

— Lassabban urak!

Ez volt az első »cukkedli«.

Szegény öreg bátyánk megtörülte az ő szép tömött, kifent bajuszát, büszkeségét, s egy mély sóhajjal kezdett fölkász-málódni a katedrára (az admirálsi kajütbe), melynek aljában hat harmatos arcú, pelyhedző szakállú ifjú várt az intésére. Ezek a kiszemelt korjegyzők.

Aztán fölhágott a magasba, ahol megszokta már a szem Szilágyit. Nini, hol van Szilágyi? Az bizony ott ült a Janicsáry helyén, és mosolyogva szemlélte az öreget, ki éppen úgy ott az ő irattekercsével, mint a budapesti szobrok.

Csakhoggy ő nagy hasznát vette az irattekercsnek — nem úgy, mint ezek. Gondosan volt rendezve minden, és igen helyes, hogy az öregúr számára le voltak fogdosva a szükséges szavak és mondatok a papirosra, nem úgy, mint a múltkor, hogy az »ágyom térde« is belejutott a mondókába. Igaz, hogy a múltkor mulatságosabb elnöklés volt, egy derült nap-sugaras mozzanatot képezve az országgyűlés történetében. Most minden korrekt volt és unalmas, amint a tekercsből olvasá.

Egypár üdvözlő szó, belekeverve a millennium, aztán fölhítta a korjegyzőket, hogy foglalják el helyeiket.

A hat ifjú elhelyezkedett. (Élénk hullámozás a hölgykarzaton.)

Most a miniszterelnök átiratát olvasta föl Bély László szép csengő hangon, a holnapi trónbeszéd tárgyában, mire Komjáthy Béla emelkedett föl a szélbalról, kijelentvén azokat, amiket már hallottunk Irányitól, Madarásztól, de még megtoldta azzal, hogy a királynak itt a teremben kellene megnyitnia az ülést.

— Úgy van! úgy, úgy — hangzott itt-ott balról.

(... A király könnyebben eljöhet — vélekednek egymás közt a balon. — Ideje is van, kocsija is van.)

Bánffy Dezső kedvetlenül csapta le ceruzáját és fölállt, hogy az ellenzék *terjeszkedési* aposztrofálja. Beszéde ügyes, világos, egyszerű volt és okos.

Bolgár Ferenc maliciózan szólt közbe:

— Hisz ez készült beszéd!

Pedig ellenkezőleg kellett lennie, mert Bánffynak éppen a rögtönzött beszédei jók.

Bánffy elmosolyodott a közbeszólásra. De azt mondják, hogy Bánffy haragszik, ha nevet.

Elmondta, hogy azelőtt csak két oka volt az ellenzéknek a Budára való nem menetelre: a zászló és a német nyelvű méltóságok. — Most már a harmadik kívánsággal áll elő Komjáthy.

Öt év óta megszűnt az egyik ok, az udvari méltóságok immár magyarok. Beszédjének veleje egyébiránt csak az volt, ami rendesen szokott lenni ebben a kérdésben: hogy aki nem jön, maradjon otthon.

Az egész dolog immár annyira megszokott, hogy szinte hozzátartozik a megnyitási ceremóniához, s nélküle soványak és szárazak volnának ezen első ülések. És végre is, hogy végkomputust csináljunk, a dolog így áll:

Eddig két gátló ok volt: a zászló és az udvari méltóságok kérdése. Az udvari méltóságok sérelmét megoldotta a kormány, úgy, hogy csak egy ok maradt. Az ellenzék gondolkozóba esett. — Hm. — Az egyik ok már megszűnt. Hátha ez az ördögös Bánffy megszünteti a másik okot is új öt év alatt?

Komjáthyban van sífika és diplomata ész. Belátta, hogy valami újat és nehezebbet kell kigondolni.

A KIRÁLYNÁL

Hangulatos dolog ez, urak. Van benne valami különös charme. Ódon illat, mely itt maradt a középkorból és száll, száll, belopódzik a pórusaidon át lelkedbe, és kéjes csiklandozást okoz. Kezded nem sajnálni a húszezer forintot, amibe a mandátum került. Kutya vigye, megéri.

A Veni Sanctet hallgattad egy darabig a kápolnában, de természetesen nem jutottál ülőhelyhez. Hiszen még nem vagy belső titkos tanácsos, még semmi sem vagy, csak új képviselő. Azaz, hogy már szóltál Wlassicsnak, Perczelnek, s ha ők úgy akarják, közoktatásügyi vagy közigazgatási bizottsági tag leszel a jövő héten, ámbátor nehezen megy a dolog: »Sokan vagytok — mondotta Wlassics, a homlokát összeráncolva —, nagyon sokan vagytok, édes barátom.« Hát tehetsz te arról, hogy olyan sokan vagytok?

De most nem ez a kérdés, hanem az a baj, hogy itt is sokan vagytok, neked már nem jut ülőhely, állanod kell. A kápolna kövei végre is nem hidegek, mert szőnyeggel vannak bevonva, és mert fűtenek a kápolnában. Van a királynak elég fája és elég pénze. Hiszen ti szavazzátok meg neki. Persze, persze.

Otthonosabban kezded magadat érezni, és elindul szemed, hogy gyönyörködjék a festői alakokon, akik a templomot benépesítik. Ejnye, milyen ismerős ez az egész. De honnan? Nem régen tetted le az érettségi vizsgát, és még jól emlékszel a benyomásra, amit V. László esküje gyakorolt rád, láttad te azt valahol képen is, amint a templomban megesküszik, hogy a Hunyadi-fiúkat nem fogja bántani.

Hát nem valóságos az a templom? Garák, Rozgonyiak, Drágffyak. Csak éppen a nevük más, de a fizionómiájuk ugyanaz. Szilágyi Örsébet ugyan hiányzik, meg a két fiatalember is, akikből az egyiket majd lenyakazzák később odakünn a Bánffyéek lakása előtt.

Az orgona bűg, a tömjénfüst betölti az egész templomot, s lelked édesdeden hánykolódik a történelmi reminiscenciák és a valóság között. Az egyik délceg, magas levente megfordul most, Újlaki Lőrincnek vélnéd hátulról, mert mind hátulról látni az aranyos, bársonyos mentéjú daliákat, hát amint megfordul, nem Újlaki Lőrinc, hanem dr. Neumann Ármin.

Ah, bolondság! Próza, átkozott próza minden! Hiszen ezek az urak, akiknek kócsagtolla lebben, kardja csörren, tegnap még mindnyájan plundrában voltak, és nagyobb része a klubban tarokkozott, a másik része pedig valami geschäft után járt. Még az ülőhelyhez jutott excellenciás urak se a sziklaváraikból robogtak be csatlósaikkal Budára a Veni Sanctera, hanem irodákból és comptoir-okból.

Megmérgeled e gondolatától, és elunod az álldogálást. A szomszédod már néhány perccel ezelőtt elment és így szólt: »Én bizony nem állok itt, fölmegek előre a „fehér terembe”, ott várom őfelségét. Ott legalább diskurálni lehet.«

Hát te is fölmegysz a fehér terembe, ahová a templomkerülő főrendek és képviselők gyülekeznek. A lépcsőn fölfelé két sorban sűrűn föl van állítva a koronaórség, villogó alabárdjaikkal. Egy alabárd allé közt mégysz föl. A szép, ősi ruhájú fegyveresek némán, mozdulatlanul állnak ott, mintha viaszból volnának. Mindez királyias, szép . . . A téli napfény lankadt sugaraival végigszalad a lépcsők márvány oszlopain, az alabárdosok sisakjain, és nagy, mozgó fénycsávokat ír le a falakra.

Te csak mégysz e fejedelmi tisztaságot lehelő pompa között, és megfogod a kardodat, hogy ne csörömpöljön és föl-sóhajtasz: De nagy úr mégis a magyar király! Mégysz, mégysz, és egyszer csak vége szakad az alabárd-crdőnek, fönn vagy, és egy terembe lépsz be, amelynek négy sarkában négy tigrisbőrös alak áll kivont karddal, s a kardok azon szempillantásban tisztelge villannak meg a vitézek kezeiben.

Összerezzens. Neked tisztelegnek. Érzed a szuverenitásnak azt a hányadát, ami a parlamentből téged illet. Szíved sebesen kezd dobogni, lelkednek mintha szárnyai nőnének . . . Álom ez vagy valóság? Itt vagy a királyi várakban és a király tisztjei tisztelgnek előtted a meztelen kardjaikkal, míg az ellenfeled, aki két szavazattal kisebbségben maradt, most otthon Kuttyándefalván a kereket ráfoltatja a kovácsműhelyben . . .

Úgy látszik, a lábaid nem bírják el a dicsőséget, mintha nem bírnád őket jól mozdítani, bizonytalanul, megittasodva lépegetsz tovább szegény »gólya«, aki néhány hét előtt még szolgabíró voltál odahaza, és nagy trémák közt lépegettél a megyeház felé, ha a főispán hívatott.

De végre benn vagy a fehér teremben, mely a budai hegyekre nyílik. Balról ott áll a trón, aranyozott hímzéseivel, a hermelinnel bélelt mennyezettel, a nemzetiszínű strucccollakkal a tetején. Már előbb is láttad a kiállításon, de csak üveg alatt. Szép kis ülőhely a te öreg, nagyapádtól maradt karszékhöz képest. Istenem, mit érezhet, aki ilyenben ül koronával a fején! Ejh, a korona alatt is van főfájás!

A trónterem úgyszólván megtelt már — törvényhozókkal. Képvisele van minden párt, a nevezetesebb »bejáró« urak mind itt vannak. A néppárt teljesen eljött, a függetlenségi pártból azonban csak Oláh József tévedt ide. Azelőtt Helfy, Justh, Beniczky rendesen megjelentek. A nemzeti pártból ott van Apponyi Albert, Horánszky és még számosan.

Apponyi csodálkozva pillantja meg a törvényhozók gyülekezetében a magyar ruhába öltözött Benczúrt.

— Ohó, mester! Hát ön mit keres itt? Csak nem választották meg valahol?

— Nem, nem — nevetett a híres festő. — Csak tanulmányokat jöttem tenni a festményemhez.

— Mit fest?

— A június 8-iki díszülés festésével vagyok megbízva.

— Igen? — jegyzé meg fuvolahangján mélabúsan, nem minden keserűség nélkül Apponyi — az még az *utolsó alkotmányos országgyűlésen* történt.

Igen sok az új, ismeretlen arc és a katona uniformis. Lát-szik, hogy sok tartalékos tiszt van az újak között. Kedélyes triccs-traccs és ismerkedés folyik még itt is.

— Én N vagyok.

— Hiszen már háromszor mutattad be magadat. Én B vagyok.

— Igaz, bocsánat!

Egy-egy régibb csoport politizál, hogy: mennyi lesz a kvóta? A bennfentesebbek a királyról beszélgetnek:

— Jó színben van, és igen jókedvű.

— Lehet is, ha végignézi a választási mappát. Teringette, az a sok *zöld karika* az Alföldön.

Vége a misének, mind többen, többen jönnek, végre együtt van már mindenki.

Apponyi Lajos gróf jelenti a főudvarmesternek, Szapáry Géza grófnak:

— Az országgyűlés együtt van.

Szapáry Géza gróf siet jelenteni a királynak:

— Az országgyűlés együtt van.

A trónteremben hullámvás támad.

— Jön a király.

Janicsáry korelnök a bajszát pödri és kifeszíti a mellét.

Nyílnak a belső ajtók. Fölharsan a viharos éljenzés.

Csakugyan jön a király. Ünnepelesen, lassan lépkednek előtte az udvari méltóságok kettesével megállapított rendben, elől Csáky Károly gróf kanonok, magasra emelve a keresztet. Mellette Széchenyi Gyula gróf főlovászmester az ország kivont kardját vivén. Vigan suhog a Vaszary Kolos piros selyem talárja, csörömpöl kevélyen a testőrkapitány szablyája. Majd a miniszterek lépegetnek komolyan méltóságteljesen, de ezek már a király után.

A király ruganyosan megy át a termen, fejével alig láthatólag meghajolva a fölrianó éljenekre; medvebőr kalpagját hóna alatt viszi.

Azután fölhálg a trónusra. Mély csöndesség támad. Bánffy Dezső a trónhoz járul, és mélyen meghajolva átnyújtja a trónbeszéd tekercsét.

A király fölteszi a fővegét és a cvikkerjét is, aztán olvasni kezdi.

Jó öreg betűk, de a király még így is messze tartja, hogy jobban lássa

Lassan-lassan lefognak a hosszú papírról a sorok, a betűk, fölharsan újra az éljen, a király leszáll a trónról, és a XIX-ik század utolsó országgyűlése meg van nyitva.

... Ezzel azután hazamehetsz, nagyságos újdonsült mameeluk uram, ha ugyan megtalálod a kocsidat, s eltelve a saját fontosságoddal, tovább szóheted a ragyogó álmod a képviselői dicsőségről, de el ne felejtsd e mámorító pillanatban sem, amit Wlassics mondott: »Sokan vagytok, nagyon sokan vagytok, édes barátom.«

A KORELNÖK IS STRÉBER

Legjobb volna, úgy gondolom, korjegyzőnek lenni, de minthogy ez teljes lehetetlenség, ennél fogva a korelnökség se megvetendő, sőt megvallom, minden állások közül, in ultima analysi, a legtöbbet érőnek tartom, persze csak mint célt és nem mint már elért rangfokozatot. Erre lehet az ember stréber. Miért ne? Hiszen ezt az egyet mindnyájan elérhetjük, ha nem vagyunk is grófok vagy nevezetes államférfiak.

Ha jól keresgélek, nekem még jogcímem is van hozzá, és mikor a múlt országgyűlésen nagy korelnök keresés indult meg, be is jelentettem az irányadó köröknek:

— Én vagyok a Boér egyenes utódja.

Azelőtt ugyanis Boér korelnökösködött beláthatatlan idők óta, aki Fogarast, az én kerületemet képviselte. Lehetett már az öreg talán száz esztendő is, mikor utoljára tipegett föl a katedrára, hajtalan, apró ráncos fejével bólingatva, nem ahogyan »Ucsu« jobbra-balra, hanem lefelé a mellének. Talán már nem is élt az első ötéves ciklus alatt, hanem csak aláírt nyugtákat hagyott a halála utánra, melyekkel aapidíjakat vehettek föl az örökösei. Legalább ez a legenda tartotta magát a folyosón, a XVII-ik századbéli kassai esetnek párjául, ahol ft. Baltser János kanonokot (Mikulik-krónikája 118-ik lap) jégen tartották a pincében a halála után majdnem egy esztendőig a furfangos rokonai, hogy a kanonoki jövedelmeket élvezzék.

A legenda mellett bizonyít, hogy a legközelebbi (1892-iki) a kis grófocsákról és sok egyéb történekről nevezetes országgyűlésre az aggastyánnak teljesen híre veszett. Meghalt-e? Él-e? Senki se tudta. Többet soha elő nem jött, és Madarász papa hazafias makacssága folytán váratlanul Janicsáry Sándor bátyánk bontakozott ki Nesztórnak.

Ah, milyen mosoly hasadt ki minden ajkon. Egy víg korelnök! Az »aga« korelnök. Milyen kedves egy dolog. Hurrah, Téalapó!

Ő is ámult-bámult, rángatta lejjebb a lajbiját, följebb a nadrágját, törülgette az izzadó, csontos széles körte-arcát a keszkenőjével, eltűnődve, ha igazán a legöregebb ember-e, vagy csak tréfálnak és kötekednek vele (mert szokva volt a csintalan dévajságokhoz) aztán mégis úgy jött ki az egész, mintha valóság lenne, s nagy ímmel-ámmal föl-kász-málódék az elnöki dohogóra, fakasztván a Házat óriási derűtségre.

— Inkább hittem volna — kezdé —, hogy admirális leszek tengeri vizeken, mint hogy ezen elnöki székebe üljek.

Minden szava zajos derűtséget keltett, mert eredeti a kiszólásaiban s jóízű, még ha haragszik is. Valóságos élvezet volt az ő szeretetreméltó zavarát látni, s hallani huszáros oda-mondogatásait.

Valaki közbekiáltott, mikor a miniszterelnök beszélt:

— Utasítsa rendre!

— Az ángyod térde! — mordult meg a korelnök nyugtalanul.

Az ülés bezárásánál elfelejtette a jövő ülés határidejét kitűzni. Egy hang meginterepellálta:

— Hát a legközelebbi ülés mikor lesz?

Az öreg ijedten nézett a jegyzőkre, majd a miniszterelnökre, aztán tanácstalanul vont vállat, mondván:

— Tudja a fene!

A mostani országgyűlésen Bánffy az alakuló Háznak ezt az egy mulatságát is elrontotta, amennyiben apró papírdarabokra előtratta Sándor bátyánknak minden teendőjét, minden elmondandó szavát; tökéletes és okos volt elejétől végig amit mondott, vagy inkább amit olvasott, akár egy fejedelem a trónusán, rövidlátó voltának következtében messze eltartva magától az óriási betűkkel teleirt lapokat. Ánbátor erre is azt mondá Janicsáry, hogy: a korelnökség könnyű, csak az a sok fölolvadni való ne volna benne, s úgy megizzadt egy-egy hosszabb kijelentés lemorzsolása után, hogy széles, erős koponyáján csakúgy csurgott le a verejték, s szemkarikái tágra nyíltak ki a kintól. Kár volt nem hagyni az öregot, hogy *magától* csinálja.

Egyébiránt még nem is olyan öreg. Csak itt lehet ő korelnök Magyarországon, ahol az aggastyánok dolgoznak és a fiatalok tanácskoznak a parlamentben, de ahol a tapasztalt vénok ülnek az ország tanácsában, például Angliában, ott még jegyző is lehetne Janicsáry, aki 1821-ben születvén, ma csak 75 esztendő. Érdekes, hogy ez a tipikus magyar ember voltaképpen görög (szülői görög kereskedők voltak Pesten), de légyen bár görög, mégis »Agának« nevezik, demonstrálásképpen annak, hogy: »török, görög, mind egy ördög«.

Fiatalabb éveiben huszárcapitány volt (fess legény lehetett), amit paragrafus módjára fölfelé penderített bajsza és a lejjebb egyre szűkülő lajdinántos nadrágja bizonyított, no meg a zamatos kaszárnyaszagú észjárása, melyből azonban nem hiányzik az óslogika ereje.

Egyszer szélcsöndes napon melléje ült a folyosón gróf Szapáry, akkori miniszterelnök, s minthogy éppen akkor is a

fúzió kísértett, elkezdte a Ház »nem okoskodó« tagjainak a véleményét fürkészni az öregtől. (Az »okoskodók« véleménye rendszerint értéktelen, mert csak az egyén nézetét fejezi ki, s nem a sokaságét.)

— Hát neked mi a véleményed?

Az »aga« szerény ember, utálja is egy kicsit »a könyveken hízott elméket«, hát így felelt:

— Szamárvagyok én ahhoz, kegyelmes uram. Kérdez meg valamelyik Virgiliustól! (Virgiliusnak nevez minden tudományokkal foglalkozó embert és minden újságíró. Csak ennek az egy tudósnak a neve ragadt meg az elméjében.)

— Nono — biztatta Szapáry —, azokkal már beszéltem, de téled szeretném hallani, hogy mi a nézeted? Hátha egy békésebb tanácskozást tudnánk elérni, egy nyugodtabb helyzetet biztosítani s következésképp egy munkásabb, gyümölcsözőbb országgyűlést?

Az öreg félagyarára dugta a szivarját, gondolkodott kissé, aztán nevetett, aztán megint gondolkozott, és a kopaszodó nagy koponyáját negédesen rázogatta.

— Hát úgy van az, kegyelmes uram, hogy a múltkor megszálltam, hogy a manónak is hívják a kerületedet?

— Temesvár.

— Az, az. — Hát beszálok, mondom, egy traktérba — a mennydörgős mennykő tudja, hogy hívják. Ejnye pedig föl volt rá írva. No, jól van. — Amint lefekszek az ágyba, hát szörnyen kezdenek csípni a poloskák, nem tudok aludni. No, mondok, ez nem jól van. Keresem a masinát, meggyújtom a gyertyát, s ott statarialiter megöltem belőlük vagy hatvanat. Azután elfújtam megint a gyertyát, újra lefeküdtem, de megint elkezdnek csípni a poloskák. (Nem használt az immunitásom semmit.) És arra a tudatra jöttem, hogy még néhány poloska mégis maradt, és hogy *a megmaradt néhány poloska miatt éppen úgy nem tudok aludni, mint mikor még valamennyien megvoltak.*

— Ej, ej, aga — fenyegette meg a miniszterelnök —, te nagyon maliciózus vagy az ellenzékkal szemben!

Az aga mosolygott a paragrafusos bajusz alatt, s legott eldicsekedte fűnc-fának: »Agyoncsaptam a fúziót, gyerekek«.

— Mivel?

— A temesvári poloskákkal. Az isten áldja meg őket.

Öt esztendő alatt annyit sem öregedett, mint a mákszem, friss, virgonc, vidám, léptei ruganyosak, tartása egyenes, huszáros — hanem most, mióta másodszer korelnök, kezdi a nagy kort ért emberek hiúsága bántani. Mert hiába, az emberi állat tele van gyöngeséggel. Aki szép, szereti magát cicoma útján még szebbé tenni, az okos arra dolgozik, hogy még okosabbnak látszassék — hadd bámulják még jobban. — Aki pedig öreg, még öregebbet akar mutatni, mert immár ez kelt bámulatot. Az »aga« is túloz egy kicsit, s amint rendre bemutogatják magukat a fiatal képviselők, gangos bajusz-pödörgetés közben mondja egynek-egynek:

— Szervusz, öcsém! Jaj de szép fehér húsa volt a nagymamádnak!

A másíknak vidáman odalöki:

— Én ringattam valamikor az apádat.

Szóval mindenki stréber már — az öreg is stréber. Hiába mondja, hogy ezzel a korelnökséggel olyas valamit ért el, amiről soha nem is álmodott. »Engem már nem érhet a világon nagyobb kítüntetetés.«

— Hát a húsvéti lábmosás, Sándor bácsi? — kötekednek vele a pajzán fiatalok.

Mire az öregúr előszedi huszár korából való tarkabarka mondásait: »hallgassatok kutyafülűek«, de a gézengúzok csak váltig erősködnek, hogy a korelnökségből is vezet még egy lépcső följebb, amikor a király húsvétkor megmossa az öregemberek lábait.

De hát minden hatalom múlandó a világon. Sándor bátyánk ma ugyan még öregebb lett, de a korelnökség a mai nappal véget ért.

Tegnap este Szilágyi kereste a klubban.

Galopinok futnak utána a kártyaszobába, ahol éppen négy királyt szorongatott a markában.

— Gyere hamar, Sándor bácsi, az elnök akar veled beszélni.

— Az elnök? — fortyant föl sértődve. — Miféle elnök? Mondd meg neki, hogy az elnök én vagyok.

Igen, tegnap. De ma már vége. Atszállt a hatalom és tekintély Szilágyi Dezsőre, mire lelépett Sándor bácsi a sokat

jelentő deszkákról. Vidáman, kedvesen mosolyogva, mint a téli napfény, és így szólt a szomszédjaihoz:

— Reménylem, hogy ő is (ti. Szilágyi) derekasan fogja a placcot megállani.

AZ ÚJ ÁLLAMTITKÁR

Darányi Ignác kétségkívül jeles miniszter, aki sok olyan tulajdonsággal bír, amelyek csak valódi államférfiút díszítenek, ezekhez járul még az óvatosság is, de levon ezekből a habozás. Ha az özönvíz idejében élt volna és nagy befolyással bír, egyszerűen nem lett volna özönvíz (mert Darányi nem szereti a drasztikus eszközöket), de ha mégis meglett volna az özönvíz, és őt bízta meg az Úr: »Kedves Darányi! Készítsen ön egy bárkát, és abba vegyen be az eleven teremtményekből egy-egy párt a saját belátása szerint«, hát bizonyára minden habozás nélkül megtölti vala a bárka nagy részét a II. kerület választópolgáraiból, de a többi eleven lények tekintetében olymértvű habozások és skrupulusok fogják el, kit vegyen be, kit ne vegyen be, és miért ne vegye, hogy a vízek felnőnének az Ararát hegyéig és lefognának anélkül, hogy elhatározta volna magát. Ma igen kevés állataink volnának künn a végtelen mezőkön, erdőségekben és a ház körül. Az istentelen hiéna kimarad, a sün, mert szúr, a macska, mert karmol és flörtöl a szakácsné körül, a mókus, mert harap, a bika, mert öklel, egyszóval csak a tapintatosabb viselkedésű állatok csúsztak volna át az özönvíz utáni világra.

Egyébiránt maga Noé is kihagyta a mammutot. Noé is ravasz volt, és magánál erősebb teremtményt nem akart. De ki tudja, hogy a mammuton kívül még milyen állatokat hagyott ki és milyen indokokból?

Mindegy; minden úgy van jól, ahogy van, és abszurdum az ilyenek fölött disszertálni. Én is csupán hangulatkeltő epilógnak hozom föl, megértésére a meglepetés azon egyszerre kitört morajlásának, midőn a klubban Rosenberg, aki elsőknek szokta kiánsni a mélyen elrejtett államtitkokat, kijelenté, hogy Darányi megtalálta az ő államtitkárját.

Oly hamar? Az lehetetlen! Kit? Biztos? Ezer kérdés zú-

dult a jól értesült Rosenberg felé. Halljuk, halljuk, hogy kit?
— Nemeskéri Kiss Pált.

A klubbeli kritika leeresztette a följazott nyilatkat. Az elröppent név szelíd és kibékítő. Minden arc kimosolyodott. Ah, a Kiss Pali! A derék, a kedves, csöndes Kiss Pali, a zólyomi főispán. No, ez igazán érdekes!

Érdekes és csodálatos. Mert XIV-ik Lajos, ha a komornyikja két mellényt tett eléje, abbeli határozatlanságában, hogy melyiket húzza föl, egész délutánig nem tudott felöltözöködni. De mi két mellény? Darányi előtt ezer mellény feküdt, és ő mégis fölvette az egyiket. Az igaz, hogy egy esztendeig tartott.

Kiss Pál három országgyűlésen volt a szabadelvű párt tagja. Csinos, rokonszenves megjelenésű alak, fiatalos, vékony s inkább alacsony termetű, mint közepes. Rendkívül szerény ember, úgyhogy (valóságos ritkaság ebben a stréber-korban) szinte studio állott mindig hátra, hogy övcele semmi se történjék. S íme, mégis észrevette őt a távoli zólyomi hegyek közt is a Darányi fürkésző héjaszeme.

Minthogy szinte félt a szerepléstől, hát nem is szerepelt. A politika olyan energvált istenasszony már, aki azt várja, hogy az ölébe üljenek, és hogy a szoknyájába fogóddzanak. Kiss Pálról nem is tudunk hát semmi különöset mondani, csak a következőket:

Hogy Saint-Angeban született. (Párizs mellett.)

Hogy egy Szapáry grófnő a felesége.

Hogy mindenki szereti és becsüli.

Hogy egy uradalma van (Véghles), melyet példás szorgalommal és a mai okszerű gazdaszat színvonalán kezel.

Hogy egy savanyú vize van (a Vera-forrás), mely a dörögicej borral (a Darányi bora) keverve, jó italt ad.

És végre, hogy a hosszú, vékony, szőke szép bajuszát (aminő azóta sincs a parlamentben) egyszer le engedte vágatni, száz forintért valami fogadásból — persze a kaszinóban —, hogy odaadhassa jótékony célra.

Melyik tulajdonságáért dobta rá Darányi az ő kacér selyem keszkenőjét, afölött még sok álmatlan éjszakán fog töprenkedni Rosenberg. Lehet, hogy mások is. De sohasem fogják eltalálni, mert Darányi mély, mint a tengerszem és

titokzatos, mint a ködfátyol. Lélektani motívumai hieroglifek, észjárása nem sablonszerű. Talán a kitűnően kezelt zólyomi uradalom esett le nagy súllyal a serpenyőbe? Talán hogy egy Szapáry grófnő a neje? De nem lehetetlen, minthogy Darányi gyöngéd és lendületes, az tetszett meg neki, hogy Kiss Pál Franciaországban született. Ebben van valami csábító, bizarr, valami nem közönséges. Az ördögbe is! Nem minden miniszter küldheti el az államtitkárait Franciaországba születni. A többi magyar államtitkárok közönségesen itthon, Magyarországon születnek.

Ákármilyen volt a rugó egyébiránt, mi helyesnek és kedvesnek találtuk a Darányi választását. Kiss Pálban hótiszta jellemű, nagyon művelt tisztviselőt kapunk, kiből van még idealizmus, tettvágy, s teoretikus tanulmányokkal nincs agyon-tömve, ami mindig előlget a tiszta látásnak és a judíciumnak. E kinevezés csak a Ház stréberjeit hökkenti meg, mert eddig is »keresték« ugyan a miniszterek a kinevezendőket, de a kinevezendők is gondoskodtak róla kézzel-lábbal, hogy szem előtt legyenek. És volt ebben valami természetes és szép, mint mikor a varrotű húzódik a mágnespatkó felé, vagy a meleg spanyolviaszhoz az apró papírkocka. De hajh, múlandó minden! Az eddig kitűnőnek bizonyult receptet a boldoguláshoz most egészen megzavarta Darányi, és a strébernek méltó bosszankodással fakadhatnak ki: »Az ördög tudja jobban, hogyan kell most már viselkedni«.

A CSÓKA

Az Apponyi mögötti padsorból fölkel egy pap tüdőszínű derékóvval, tehát egy apát. Nem fiatal ember, de még nem is nagyon öreg. Arca valamelyik madáréhoz hasonlít, de bajos elhatározni melyikhez. Sajátságos vegyülék a magyar plébános jóízűen gömbölyű vonásaiból és a sápadt, kiaszott jezsuita csontos fiziognómiájából. A szemekben is ott van a becsületes bonhómia, a tarokkozó magyar falusi lelkész nézése *kártyakeverés* közben, de egy villanata e szemeknek, s mintha a ravaszság démonai dugdosnák ki a szarvaikat.

Az érdeklődés hullámozása fut végig a Házon. Apponyi

keresztbe fonja a karjait, s fejét mintegy leejti. Bánffy fölveszi ceruzáját (ahogy a jelentős ellenfeleknél szokta) és fölírja egy ív papiros tetejére: *Molnár János*.

Ohó! Tehát ez a Molnár János? A pót fej. A belül látható fej, miután a kívül látható fej (Zichy Nándor gróf) kívül rekedt.

A pap beszélni kezd. Hm. Hangja nem rossz, de kenet- teljes egy kicsit. Orgonaszó illenék elejibe. Egy-két mondat, és a Bánffy arcán kegyetlen tusa kezd mutatkozni, hogy mi is lett volna jobb, beengedni Zichy Nándort, vagy jobb volt künn hagyni? Erősebb-e ez vagy gyöngébb? Jól járt-e ő (ti. Bánffy) vagy nem jól járt?

A pap pedig csak egyre beszél, a választási visszaélésekbe kapaszkodva, de hamar vigasztalja magát, lerajzolván, hogy Angliában még nagyobbak a visszaélések. (Ej, ej, főtisztelendő úr! Hát nem tetszett hallani, hogy Apponyi egy negyed órával előbb az angol választások tisztaságát dicsőítette?)

Részletesen tér át a választási fífikákra, amiknek nagy része Nyitra vármegyéből burjázott ki. Bánffy mosolyogni kezd, jele: hogy ideges. Hátraszól a szomszédaihoz:

— Úgy taszit az ördög, hogy én is behozassam a táskámat!
(Egy nagy paksaméta ellenzéki visszaélés van a táskában.)

De Molnár e percben szerencsésen visszaugrik Nyitrából Londonba. Hopp-hopp, ott legyek, ahol akarok. Ahol szaladni, a középkorban VIII. Henriknél. Hej, főúr, vissza csak, vissza!

A kritika ezalatt megindul a jobb mezőn:

— No, ez ugyan nem esz meg bennünket!

Egy kiváló államférfiú hozzám (e sorok írójához) lép:

— Gratulálok neked ehhez a kincseshányához!

— Köszönöm, kegyelmes uram.

A néppárt, mely tizenhét darabra oszolva üldögél ott Apponyiék közt, ma játszta első szerepét. Mint a tapasztalatlan kislány ügyetlen az első hosszú ruhájában, soha egyikük se ült parlamentben, se a kezüket, se a szájukat nem tudják mire használni. (Hej, Zelenyák, ha most itt volna Zelenyák, az meg tudná mondani.) De ők még jámborok, tapasztalatlanok, s a közbeszólásaik is még zöldek és együgyűek, minők az egyházfíé vagy a sekrestyésé szoktak lenni:

— Bizony, bizony! — Úgy ám! — Utcunque. — Valóban! — Lelkemre mondom, igaza van!

Vezérük ezalatt egyre beszél. Most Cavournál van, majd Montesquieunél. Nincs semmi szerkezet a beszédjében — csak egymás végébe illesztett idézetek. Nem igyekeznek bizonyítani semmit, még csak nem is állít semmit. Csak arról igyekeznek meggyőzni a t. Házat, hogy ő olvasott ember. Fájdalom, az. Úgy rémlik előttünk, mint a csóka, amelyik sok mindenféle fényeset összehord. Mintha egy vén skatulyát döntene föl, és a csőrével kipiszkálna belőle holmi öreg emlékeket, egy fonyadt csecsebecsét, egy pántlikát, amit régente viseltek, egy csinált virágot a nagymamának kalapjáról, színes üveget, piros bojtot, egy porcelán cserepet stb.

No, ez ugyan végigtanulta Aszalay »Szellemi omnibusz«-át és sok mindenféle könyvet elolvasott otthon, a plébánia méhesében, ki is lopogatott belőlük egy nagy beszédre való ötleteket és virágokat, de éppen a legrosszabbakat.

NINCSENEK KÉREM ÉRTESÜLVE

(Saját tudósítónktól)

A hajdani hatalmas pénzügyi bizottság, mely tradícióból élt, ma némi megszakítás után újra fölvette életfonalát. Új emberekkel, öreg költségvetéssel. (Azelőtt mindig a költségvetés volt új és az emberek öregek.)

Az elnökségben az ősz Tisza ül, mellette Bánffy mosolyog, jele, hogy ma ideges és valaki fölbosszantotta valahol, mert nem mosolyogna különben. A pénzügyminiszter válllapockái közé húzott fejével pislog és nagy figyelemmel hallgatja Papp Gézát, az apró tárcák előadóját aki, mint egy kis kobold, elsőnek nyúl be az állami kincstárba. Szeretne is ráütni a kezére, mint a pákosztos macskára — sicc!

Azután Tomcsányi kérdezett valamit, mire Bánffy jól megfelelt (Jósikát képviselve), s hozzá tevő:

— Úgy látszik, a képviselő úr nem volt jól értesülve.

Majd Papp Géza intézett kérdést, hogy mikor tölti be a király személye melletti miniszter az államtitkári állást?

Bánffy csak még jobban mosolygott:

— A képviselő úr sincsen jól értesülve, hiszen az államtitkári állás már be van jó ideje töltve.

— Báró Apor Gáborral — jegyzé meg egy hang a hallgatóságból.

Papp Géza kedves gyerek, ha okosan beszél, még kedvesebb, ha téved; szemei vidáman ragyognak, fehér fogacskái olyanok, mint a rizsszemek, fénylenek, csillognak olyankor. De nem is szégyen valamit nem tudni, ami Bécsben van. A bécsi dolgokat a *bécsi Kabos* tudja. (Mióta ugyanis Kabos Ferenc egyszer Bécsbe utazott egy fél napra, azóta őt tartják tekintélynek Erdélyben a bécsi ügyekre nézve — a neve is »bécsi« Kabos.)

Kis idő után a belügyi tárcánál Kossuth Ferenc emelkedett föl és a következőket kérdezte:

— Híre jár, hogy a fölállítandó közigazgatási bíróság elnökévé közéletünk egyik kimagasló alakja van kiszemelve, kérdem tehát a kormánytól, mennyiben felel meg ez a szál-longó hír a valóságnak?

Bánffy mostan már nevetett, mint egy tigris:

— De kérem, hiszen már ki is van nevezve, majdnem egy hónapja: Wekerle Sándor.

— Úgy? — dünnyögte Kossuth félhangosan. — Hát miért nem publikálják?

— A képviselő úr nincsen kérem jól értesülve — szólt Bánffy fejcsoválva —, hiszen már a Budapesti Közlönyben is rég publikálva volt.

Lehetetlen! csodálkozték Kossuth, nagy szemeket meresztve, de csakhamar összeszedte magát. Ha már egyszer betette a garast, hát nem hagyja magát a Herkó Páternek se megzavartatni.

— Igen, igen. Bizonyal kikerülte a figyelmet. Minden emberrel megtörténhetik. Lehet, hogy távol valék honunk fővárosából . . . Oda módosítom tehát kérdésemet, hogy mikor és ki által töltetik be ugyanezen bíróság alelnöki tiszte, minthogy erre is közéletünk egyik kimagasló alakja volna hírszerint kiszemelve.

Bánffy most már kacagott, mint egy Homer.

— Nincsenek, kérem, értesülve. Hiszen már az alelnök is ki van nevezve: Ludvig János.

Kossuth még jobban csodálkozott, szemkarikái nagyobbra nőttek a szokottnál (pedig így is elég nagyok), szeretett volna még ugyan megtudni sok mindent, hogy ki lesz a pécsi püspök és föl fog-e állíttatni a nádori méltóság, de attól tartott, hogy neveltségessé teszi magát, mert meglehet, valamelyik szomszédja az új palatinus.

A többi bizottsági tagok is úgy elfanyalodtak a szomorú példákön, hogy senki se mert kérdezni többé semmit (aki hallgat, az jól értesültnek látszik), s a tárgyalás gurult sebesen, mint a hegyről leeresztett hordó.

Bánffy pedig elkomorodott — jele, hogy meg van elégedve, és hogy ő most már jól van értesülve a pénzügyi bizottság értesültsége felől.

Morál

Morál ebből az, hogy a Pesti Hírlap ára negyedévenkint 3 frt 50 kr., házhoz hordva is annyi.

De szükség esetén kölcsön is lehet kérni, vagy albérelni a kávéházakból, és legalább másnap átfutni a pénzügyi bizottsági tagoknak a reggeli kávéjuknál — hogy némileg tájékozva legyenek az ország legfontosabb, ő általuk úgynevezett vitális érdekeire nézve.

BÁNFFY EMELKEDÉSE

— Hát lehet még emelkedés a miniszterelnökségből? Ezt kérdezné talán Münnich Aurél t. képviselőtársam, ki a tegnapi bankettet rendezte, és egészen a diétenclassis szerrint ültette a párt tagjait. A főhelyeken ültek az aktív miniszterek, azután jöttek a Ház alelnökei, az államtitkárok stb. Igaz, hogy tett kivételt is az én t. képviselőtársam és uramöcsém, mert Tisza Kálmánt mégis megbecsülte egy egész államtitkár erejéig. De ebben, nem lehetetlen, az az egészséges érzék vezette, hogy Tisza Kálmán val. b. t. tanácsos is. Jó szerencse, hogy az, mert így félig-meddig bevált a diétenclassis metódusa. De ha teszem azt, Deák Ferenc még életben van egész máig (amit igazán nem lehetne neki kívánni), úgy a t.

képviselő úr (ti. Deák Ferenc úr), csak valahol Nákó Kálmán után következett volna ezen kiválóan díszes gyülekezetben.

Ám a vacsorálók összesége nem osztja még eddig ezt a fölfogást (még nem vagyunk egészen *hivatalnok-ország*), és az egyes fölléptetett szónokokat nem fogadja az illetők diétenclassisának megfelelő csönddel és figyelemmel, hanem csak úgy, amilyen súlya van az eszüknek. Mindenekelőtt tehát a csöndet, figyelmet és reverenciát is diétenclassisokba kellene sorozni, hogy a szürkébb tömegek az illető diétenclassishoz a megfelelő diétenclassisú reverenciát azonnal eltalálják, és még az is kellene, mint a puskáknál van, hogy a kilenc milliméteres puskacsövekből ugyancsak kilenc milliméteres töltények legyenek kilövéldözve, nem pedig só, s az sem attikai só, hanem csak közönséges konyhasó, mely sem nem pukkan, sem nem sebez.

Mіндеzen okoknál fogva míg ezek a többi föltételek nincsenek meg, nem félttem az országot a diétenclassisoktól (csak Ausztriában lehet ilyesmi), s igennel felelek arra a kérdésre, hogy lehet-e emelkedés a miniszterelnökségből?

Lehet, lehet, sőt a mai napon tanúi lehettek a Házban mindnyájan, hogy emelkedett ki Bánffy báró beszédjével egyhuzomra államférfiúnak.

Csitt, ne szóljatok közbe, ti fiatal mamelukok, ti csöndes, ártatlan gólyák. Tudom, hogy közbe akartok szólni: »Hát egy miniszter nem államférfiú?«

Nem bizony, kedveskéim. A miniszter nagy úr, de elégre is csak miniszter. Az államférfiú nagyon de nagyon nagy dolog, egy emberöltőben kettő-három ha van egy nemzetnél, az is sok; anyák nagy ritkán szülnék ilyeneket — de miniszter mindig van nyolc és mindig lesz nyolc akár szülnék az anyák arra valókat, akár nem. Úgy bizony, kedveskéim . . .

Éshet úgy a dolog, hogy az ember előbb lesz államférfi és csak azután miniszter, de úgy is csöppenhet, hogy az ember előbb lesz miniszter, és sohasem lesz államférfiú, sőt még politikussá se (mert már a politikus is valami), hanem marad pusztán az illető szakminisztérium határozmányainak aláírója, s bizonyára ez is ér valamit, amíg az a toll a kezében van, és abból a tintatartóbul veszi hozzá a tintát.

Hát Bánffyval ez is csodálatosan történt, ő előbb lett miniszterelnök, és csak azután államférfi, sőt szónok is csak azután lett. Mégpedig igazán ma lett azzá.

Mai beszéde olyan váratlan esemény, mely legvérmesebb barátait is meglepte. Egy fényes debatteri kirohanás, olyan originális modorban, mely semmi sablonra nem emlékeztet. Soha még miniszterelnök el nem mondott dolgokat e székéből oly keresetlen *őszinteséggel* és éppen ezért oly zúzó erővel, mint ma Bánffy. S micsoda tömör volt ez az ember! Semmi fölösleg, semmi hatásvadászat, semmi szónoki figura, még kevésbé a szokásos banalitások. Úgyszólván csak a helyzet finomságait emelte ki, s olyan oldal-megjegyzésekkel, melyeken a csöndes gúny aranyos füstje csillámlott.

Tisza Kálmán, ki sugárzó arccal hallgatta az ajtónál kis fekete sapkáját igazgatva a kopasz fején, kétszer is odaszólt a szomszédjaihoz:

— Pompás egy beszéd!

Magyarország legnagyobb élő szónoka, Szilágyi Dezső, egyik könyökére támasztotta a fejét, míg a másik keze a csengettyű hideg ércén pihent, úgy hallgatta, és okos acélkék szemében tükröződött a meglepetés, s a nagy fejével akaratlanul is közbébólintott a találó vágásoknál.

Az ellenzéken nyugtalan mozgás támadt, amint az egyik ellenfélről átugrott a másikra, mert végigment mindnyájukon, az Ugronék fölirati javaslatán, Apponyin, az ellenzék választási visszaélésein. S milyen kíméletlen volt! Semmit se göngyölgetett be selyem papirosokba, ahogy azelőtt szokták, hanem odavetette meztelenül az igazságokat. S mégis olyan diszkrét színekben, hogy inparlamentáris sehoh se lett; csípett, karmolt, de állandó fájdalmat nem hagyott hátra. Néhol a szónoklat legnemesebb, legkritikább érce, a humor is megcsillant előadásában, s ilyenkor élénk derűtség tört ki a fölvilla-nyozott mameluk táborban.

Hollá jámbor öreg politikusok! Halljátok mi történik? Bánffy mindent elmond, minden *igazat*, és nem válogatja ki a vitakozási anyagból melyik a tapintatlan, melyik az alkalmazható. Az összes igazságokat odadobálja felénk, és a világ feneke ki nem esik. (Ki hitte volna, hogy ilyen erős a feneke.) Ágaskodik bennetek a tapintat ugye, ez a kis bicegő, kurta

farkú uszár, akinek a szőrét fésültétek egész életetekben, és akit apportírozni tanítottatok. Morogtok, vén sablonosok? Ugye morogtok? Pedig lássátok, éppen ez volt az ő beszédjében az értékes, a gondolatoknak ez a bátorsága, s a józan magyar észnek ez a közvetlen mesterkéletlen megnyilatkozása.

Valami új és friss volt formában és a tartalomban. A tónus és a hang valami szokatlan, de zamatos; az ember lelke szinte érezte rajta az újdonszerűség aromáját. Azért is hatott olyan frappánsul a mai beszéd.

A baltábor síri csöndességben gubbaszkodott kertészeti-leg elhelyezkedve olyan ügyesen negyedrésnyi területükön, hogy ez szinte betöltöttnek látszott. Csak néha-néha szült közbe egy-egy a régi konok közbeszólók közül. Nagyobb zaj csak akkor keletkezett, midőn Bánffy egy volt nemzeti párti politikusnak levelét olvasta föl, melyben lemondva az eddig kergetett célokról, szabadelvű képviselőjelöltnek vállalkozik.

— Ki az? — kérdezték hűszan is.

— Nem mondom meg — felelte Bánffy.

— Szép legény lehet! — fakadt ki Ivánka Oszkár.

(— Ki lehet? — kérdem egy mellettem ülő öregek úrhoz fordulva.)

Az öregúr mosolygott, és rázta a fejét, hogy nem tudja.

— Ez egy tisztelt nagy tehetségű férfiú — folytatta Bánffy.

(— Én voltam — felelte most az öreges férfiú szemérmetsen.)

(— Ki ez az öreges férfiú? — kérdeztem most már a túlsó szomszédomat.)

(— Groisz Gusztáv — felelte a túlsó szomszédom.)

Bánffy pedig egyre beszélt azalatt, hangja átmelegedett a vége felé és bizonyos csengést nyert. Különös ember! Néhány nap előtt még oly rekedt volt, hogy Meránba küldözték orvosai, mert különben sohase nyeri vissza a hangját... Amellett annyira fesztelenül, oly nonchalance-szal látszott beszélni, mintha ezen a helyen nőtt volna föl, semmi fáradtság, törődöttség nem látszott rajta, még csak ki se vörösödött az arca, mint egyébkor, se a hatalmas nyakráncai, melyeket kendővel kellett a beszédek végével megtörölgetni; úgy állt ott, könnyedén, szinte hetykén, mintha maga élvezné legjobban, hogy ő most verekedhetik.

Hatalmas éljenzés viharzott föl jobbról, mikor leült a Madách-féle csattanós idézet után.

Az emberek még egyszer összenéztek.

— Nos?

— Hm. A gubó kikelt. Ez valóságos államférfi.

Igen. Ez a titulus jár neki máától kezdve, olyan a titulusok között, mint amilyen a Szent András rendjel a dekorációk között. Csak ezt az egyet kell megkapni, a többi mind vele jár és kikacaghat vele minden diétenclassist.

JEGYZETEK

RÖVIDÍTÉSEK

MK	= Mikszáth Kálmán
MK _m	= Mikszáth Kálmán munkái. 1—33. köt. Bp., Révai Testvérek kiadása. 1889—1908 között több kiadást megért sorozat.
Jk	= Jubileumi kiadás. Mikszáth Kálmán munkái. 1—32. köt. Bp., Révai Testvérek kiadása. 1910.
Hi	= Hátrahagyott iratok. (A Jk folytatása.) 1—19. köt. Szerkesztette és sajtó alá rendezte Rubinyi Mózes.
Krk	= a jelen kritikai kiadás
PH	= Pesti Hírlap
PN	= Pesti Napló
BH	= Budapesti Hírlap
VÚ	= Vasárnapi Újság
ÚI	= Új Idők
KNapló	= Képviselőházi Napló (Képviselőházi ciklusonként az egyes kötetek római számmal való jelölése újra kezdődik.)
M	= megjelent (újságban, folyóiratban, könyv alakban)
[Szögletes zárójelben]	= a sajtó alá rendezők kiegészítései és megjegyzései

TUDNIVALÓK

E karcolatokkal az eddigi Mikszáth-irodalom érdemben nem foglalkozott. Jegyzeteinknek ezért nincs »Irodalom« rovata.

BEVEZETÉS A JEGYZETEKHEZ

A Krk jelen kötete Mikszáth Kálmánnak az 1896. január 1-jétől 1896. december 31-ig keletkezett publicisztikai írásait tartalmazza. A korábbi kötetek szerkesztési elvét megtartva, külön csoportba soroltuk a cikkeket és tárcákat, illetőleg a parlamenti karcolatokat. Mind e két csoportot szoros kronológiai rendben illesztettük kötetünkbe.

Az 1896-os évben is — az előző évhez hasonlóan — Mikszáth több cikket és tárcát írt, mint amennyit tőle a korábbi években megszoktunk, a parlamenti karcolatok száma viszont ebben az évben is tovább csökkent.

A cikkek és tárcák legfontosabb témája az év első felét ünnepséggel, megemlékezési alkalmával uraló ezredéves rendezvények előkészítése illetőleg, megünneplése. A különböző alkalmakra írott cikkeiben, véleményformálásaiban megfogalmazódtak írónk eszmevilágának fontosabb mozgatói: a nemzeti tradícióhoz való ragaszkodás és az európai mérce szemmel kíséres. (Ld. *Magyar ruha a millenniumon, A t. Ház a szabad ég alatt, Nemény észrevételek a bandériumról, Királyné a trónon, A bandérium és a Kútintételek* című cikkeit.) Az egyes írásokhoz fűzött jegyzetekben — úgy véljük — megfelelő mértékben szóltunk a cikket, a reflexiót kiváltó eseményről, így itt a bevezetőben ezekre nem kívánunk visszatérni. Az utolsonak említett *Kútintételek* című cikkének egyik fordulata Jókai Mór érzékenységét sértette, válaszolt is Mikszáthnak, írónk viszont *Felelet Jókai Mórnak* című viszontválaszában fenntartotta véleményét. Ez a »vita« a két író addig felhőtlen kapcsolatát kissé beárnyékolta: néhány hónapnak kellett eltelnie, amíg kettőjük kapcsolata újra elrendeződött és ebben az egymásnak hatványozott mértékben küldött lótt fogoly-madár-»posta« meghozta a kölcsönös megbékélést és kiengesztelődést (*Nyilatkozat a foglyokról, és Jókairól, Mikszáth foglyai*).

A millenniumi ünnepeket követte az 1897-es évről előbbre hozott 1896 októberi képviselőházi választás izgalmakat és feszültségeket kiváltó választási kampánya. Két dolog jellemezte a választási előkészületeket: a Zichy Nándor gróf szervezte és vezette katolikus néppárt erőteljes szervezkedése és agresszív választási kampánya és a mindenféle ellenzéki erővel szembe szegezett felfokozott kormánypárti aktivitás és militáns kerülőhódítási manőverek sora. Erdemes megemlíteni, hogy az ország nem magyar népek lakta területein, ahol a főúri nagybirtokoknak hatalmas latifundumai voltak, a nagybirtok tisztviselőinek — a parasztok 1848 előtti feudális elnyomására emlékeztető — erőszakos módszerei is

segítették a szabadelvű párti jelöltek mandátumhoz jutását. Erdemes azt is megemlíteni, hogy olyan nemzetiségek lakta városokban, ahol kellő tökeerejű nemzetiségi polgárság élt, a közigazgatás nyomása jóval kevésbé érvényesült és ezeken a helyeken nem csupán nemzetiségi jelöltek juthattak mandátumhoz, hanem egyes esetekben magyar jelölt is, aki kiállt a nemzetiségek egyenjogúsága mellett. Az 1896-os őszi választások tónusa Mikszáth írásaiban is érzékelhető és fellelhető: az ezekben a hetekben írott történetei jelzik a felerősödött ellentéteket és a kíméletlenebbé váló kampányszakozókat (ld. *A választások, Olcsó kerület, Hogy lesz az ember lángész?, A poeta jelöltsége* és a *Nyitra, drága Nyitra* c. karcolatokat). Ez utóbbi, a Nyitra megyébe illesztett választási történet mutatja leginkább a módszerek eldurvulását. Az országos hangulatra jellemző, hogy az Egyetemes Regénytár 1897-es Almanachja elé írott *Előszó* is a választási győzködésről szól, ebben az írásában Mikszáth nem más képviselőtársának kampány-hangulatát vetíti élénk, hanem saját Fogaras városbeli ambivalens érzéseit tárja fiktív levél formájában a korabeli olvasók elé. Az igaz, hogy amikor 1896 novemberének második felében az Almanach-kötet az olvasók kezébe került, addigra Mikszáth Kálmán már Fogaras újra megválasztott szabadelvű párti képviselője volt. Ez a kis írás mégis magán viseli azt a hangulatot, amelyben és amellyel 1896-ban a magyarországi választásra jogosultak a szavazó urnák elé vonultak.

Az 1896-os év közepén alakult meg a fővárosi újságírók érdekvédelmi testülete, a Budapesti Újságírók Egyesülete, amely megalakulásakor Mikszáth Kálmánt választotta elnökéül. Ez alkalommal és az Egyesület helyiségeinek felavatásakor írónk egy-egy tósztot mondott, ez a két írás érzékelteti az újságírók körében kialakult légkört és Mikszáth személyes örömét e tisztségre való megválasztása kapcsán.

A nagy megemlékezések évében Mikszáth két elhunytól is szólt: az 1895-ben elhunyt Veres Pálnét meglehangú karcolatban idézi fel és maradandó művét, a magyar nőképzést megalapozó tanintézetét lelkes szavakkal méltatja. A korábbi évtized parlamenti karcolatainak kedvesen derűs alakját, báró Kemény Jánost parentálja el a *»fejedelem«* című megemlékezésében.

Mint előljáróban már említettük, az 1896-os évben Mikszáth már kevesebb parlamenti karcolatot írt. Csak a fontosabb eseményekről szólt a képviselőházban történekről vagy a politikai életbe felröppent kombinációkról. Az év első felében keletkezett parlamenti karcolataihoz fűzött jegyzetekben röviden szólunk a parlamenti élet fontosabb eseményeiről. Az őszi választások után összeülő parlament hangulatáról, közéleti megnyilvánulásairól már részletesebben és nagyobb érdeklődéssel szólt Mikszáth. Ez valószínűleg összefügg azokkal a sajátos körülményekkel, ahogy ez a képviselőház létrejött. A parlamenti karcolatok csak áttételesen érzékeltetik azt a harcos hangulatot, amellyel a megfogyott létszámú ellenzéki csoportok a kormánypárt programját hangoztató királyi megnyitó beszédet az ún. felirati vita során megkísérelték ízekre szedni és elutasítani. Ebben a vitában Mikszáth fenntartás nélkül Bánffy mellett szállt síkra. Ezt leginkább érzékelteti a *Bánffy emelkedése* című, a miniszterelnök visszavágását érintő karcolata.

*

Mint az eddigiekből az olvasó érzékelheti, a mikszáthi karcolatokban tárgyalt események társadalmi és politikai háttérét ebben a kötetben nem a bevezetőbe illesztett összefoglalóban világítjuk meg, hanem felmerülésük vagy felbukkanásuk alkalmával az egyes karcolatokhoz kapcsolódó jegyzetekben szólnunk a történetekről.

A kötet szerkesztésével kapcsolatban megjegyezzük még, hogy a **Krk** e kötetében közzétett parlamenti karcolatok jegyzetapparátusát ezúttal is a korábban kifejtett módszertani elvek alapján állítottuk össze. (Ld. **Krk** 65. köt. 223—226. l.)

1990. november 11.

Sz. Garai Judit—Rejtő István

CIKKEK, TÁRCÁK

MÉG EGYSZER A TÁRSALGÁSI LECKÉK

- M** I. *Pesti Hírlap*. 1896. január 1., 18. évf. 1. sz. (5. l.) Rovaton kívül. Teljes névjelzéssel.
II. *Jk* 33. köt. = *Hi* 1. köt. *A saját ábrázatomról*. Bp., 1914. 200—201. l.

Újabb támadás a »Társalgási leckék« c. kötet ellen

A Krk előző 84. kötetében *Morognak a tanügyi bácsik* címmel MK már reagált a kötetet ért támadásra (az írást ld. a 90-94. lapon, jegyzeteinket a 260-270. lapokon). A megtámadott kötetről az alábbiakat összegezhettük:

Wlassics Gyula közoktatásügyi miniszter felkérte Mikszáthot, hogy a magyar nyelvtanítás sikerének biztosítása céljából, a magyar beszéd-készség javítására társalgási leckekönyvet írjon a nem magyar anyanyelvű tanulók számára. A miniszter Mikszáth szerzőségével biztosítani kívánta a társalgási füzet színvonalát és rokonszenves fogadtatását. Mikszáth a felkérésnek eleget tett, megírta a »*Társalgási leckék*«-et, melyet százezer példányban ingyen szétosztottak a nemzetiségek falusi iskoláiban. A sajtó 1895. december utolsó napjaiban megtámadta Mikszáthot, hogy a mindössze száz mondatot tartalmazó füzetért óriási honoráriumot, háromezer forintot kapott Wlassics Gyula minisztertől. A *Hazánk* című lap pedig egyenesen korrupcióval vádolta. A korrupciós vádat Mikszáth jelen írásában ironikus hangon határozottan visszautasítja, egyúttal cáfolja a lapok által felröppentett magas honoráriumot is: »*Légből kapott koholmány az egész háromezer forint* —«

A légből jellemezése az alábbiakban teljes egészében közöljük a »*Hazánk*« c. lapban megjelent támadó cikket (1895. dec. 31. 358. sz. 1., 2., 3. l.), méltatlan vádaskodásai és sanda politikai célkitűzéseinek érzékeltetésére. Az anoním cikk egyben teljes egészében közlést tesz az »in-kriminált« mű teljes szövegét is, így ez a tény csak növeli a cikk értékét, mivel a *Társalgási leckék* füzetkét könyvtáraink nem őrizték meg. Következze a cikk teljes szövege:

»TÁRSALGÁSI LECKÉK.

Budapest, dec. 30.

A napokban egy kis zöldborítékú füzetecskét kaptunk. „Társalgási leckék. Írta Mikszáth Kálmán”, volt a borítékra nyomva s alul a címlap szélén előttünk ismeretlen kézírással megjegyezve, hogy „ára 3000 frt.”.

Megvalljuk őszintén, sem azt nem tudtuk, hogy mire való e kis füzet, sem azt, hogy mit jelent a címlap széleire írt megjegyzés. Amint így tűnődtünk, a „Nemzeti Iskola” című tanügyi szaklap vasárnapi száma akadt kezünkbe, amelyben a következő sorokat olvastuk:

„A fővárosban szerteszét beszélnek képviselők és tanügyi férfiak, hogy a közokt. miniszter 3000 azaz háromezer forintot fizetett Mikszáth Kálmánnak a lapunk múlt heti számában ismertetett művelt társalgóért, melyhez fogható botrányos fércmunka még nem került a gyermeknek kezébe.”

Nem akarván senkit semmiben hirtelen elítélni, igyeckztünk meggyőződést szerezni, hogy igaza van-e a „Nemzeti Iskola”-nak és tényleg képviselői és tanügyi körökben minő hírek keringenek Mikszáth Kálmán 3000 forintos tiszteletdíjára vonatkozóan? Meggyőződöttünk, hogy ezekben a körökben nemcsak erről beszélnek, hanem arról is, hogy e füzetecske nyomtatási költségeire a Légrády Testvérek nyomdájának, mely nyomdának köztudomás szerint feje és tulajdonosa Légrády Károly országgyűlési képviselő, Wlassics miniszter 10.000 azaz tízezer forintot adott.

E füzetecske tehát, melyet komolyan irodalmi kulipendiumnál egyébként nem tekinthetünk, a magyar közoktatásügyi kormánynak 13.000 forintjába került. Ez irodalmi üzletet pedig kötötte a közoktatásügyi miniszter két olyan országgyűlési képviselővel, kik a kormányt nemcsak egyszerű „igen” szavazatukkal támogatják, hanem egy tekintélyes sajtóorgániummal is. És teszi ezt az irodalmi szempontból kis munkácskát napjaink közéleti erkölcstörténetének egyik igen díszes dokumentumává.

Azt beszélük, hogy Wlassics miniszter úr, mikor az úgynevezett „Társalgási lecké”-ket Mikszáth Kálmánnal megíratta, abból a gondolatból indult ki, hogy körülbelül e 100 mondatos kis füzetecskével a népiskolából kikerült nem magyar ajkú ifjúságnak oly segédeszközt adjon kezébe, amellyel a magyar nyelvnek a népiskolában megszerzett ismeretét annyira kibővítheti, hogy a magyar környezetbe jutva, a maga életviszonyaitól diktált minden szükségletét magyar nyelven kifejezhesse.

Nem kérdezzük, hogy Mikszáth Kálmán pedagógiai ismereteinél és nyelvtanítói gyakorlatánál fogva alkalmas-e ilyen problémák megoldására, csak egyszerűen konstatáljuk, hogy e füzetecske irodalmi és pedagógiai szempontból oly munka, mellyel komolyan foglalkozni sem lehet.

Ezzel a 13.000 forinttal micsoda monumentális irodalmi vagy tudományos munka létrejövését segíthette volna elő Wlassics miniszter úr, ha magasatos hivatását komolyan vette volna és igazán tudományos és irodalmi munkásságot akart volna jutalmazni, nem pedig kormánypárti képviselőket honorálni pártpolitikai szolgálatokért.

A magyar közoktatásügyi kormányzat tekintélye Wlassics minisz-

ter úrnak kötelességévé teszi, hogy ez ügyben a leghatározottabban nyilatkozzék, hogy közzétegye, illetőleg beszámoljon a közvélemény előtt: igaz-e a 13.000 forintos szubvenció históriája vagy sem? Hogy olvasóink lássák, micsoda mű megírásáért adnak nálunk egy kormánypárti képviselőnek 3000 forint írói tiszteletdíjat, s mekkora terjedelmű az a füzet, melynek kinyomtatásáért 10.000 frt-ot fizetnek egy nyomdának, ha annak tulajdonosa véletlenül kormánypárti képviselő, lenyomatjuk az egész „Társalgási Leckék”-et úgy, amint ezek olvashatók e 13.000 forintos füzetben.

Nagyon szeretnők, ha nem volna igazunk és Wlassics miniszter ír azzal cáfolhatná meg a keringő híreket, hogy ő Mikszáth Kálmán és Légrády Károly kormánypárti képviselőknek egy árva fillért sem fizetett, mert a nevezett urak e füzetet csupán a magyar nyelv terjesztése iránt érzett hazafiás buzgalomból tették közzé, nem várva semmi más jutalmat, mint azt, melyet egyedül az önzetlen hazafiás tett szülte öntudat adhat meg.

*

Méltányolva a füzet irodalmi és tanügyi becsét és remélve Wlassics miniszter elismerését, a közügynek velünk szolgálatot tenni, mikor e 13.000 frt-ba kerülő művet, *egész terjedelmében* a címmel együtt *díjtalanul* közre adjuk.

Gesprächs-Lectionen
für die Volksschulen

Schlüssel zur Erlernung
der ungarischen Sprache.

Durch das königl. ung.
Ministerium für Cultus und
Unterricht empfohlen.

Társalgási-leckék
(az elemi népiskolák számára)

Kulcs a magyar nyelv
megtanulásához.

A vallás- és közoktatásügyi
m. kir. minisztérium által
ajánlva.

Budapest
Légrády testvérek kiadása
1895.

1. Gelobt sei Jesus-Christus.
2. Guten Tag (Morgen, Nacht) wünsche ich.
3. Wohin führt dieser Weg?

Unterwegs

4. Innerhalb welcher Zeit gelange ich nach N.? Wieviel Kilometer sind es von hier?
5. Ist unterwegs ein solches Dorf oder eine Puszta, wo ich übernachten kann?

1. Dicsértessék a Jézus Krisztus!
2. Jó napot (reggelt, éjszakát) kívánok!
3. Merre vezet ez az út?

Útközben

4. Mennyi időig érek N-re?
Hány kilométer ide?
5. Van-e útközben olyan falu vagy pusztta, ahol meghálhatok?

6. Gibt es keinen kürzeren Fussweg bis dahin?
7. Bitte geben Sie mir Feuer (Zündhölzchen).
8. Ist der Weg durch den Wald zur Nachtzeit geheuer?
9. Ist im nahen Dorfe eine Post?
10. Wo ist die Brücke, ich will über das Wasser hinüber.
11. Ist das Wasser sehr tief, könnte ich mittels Wagen (zu Fuss) hinüber?
12. Helfen Sie mir meinen Wagen herausheben.
13. Nehmen Sie mich in Ihren Wagen auf, Gevatter, ich bin sehr müde.
14. Was gibst du mir, wenn ich dich aufnehme.
15. Nehmen Sie mich aus Gefälligkeit auf, ich habe zu wenig Geld.
16. Ich bin durstig, wo bekomme ich Wasser? Ist ein Brunnen, eine Quelle in der Nähe?
17. Sind Sie nicht böse auf mich, ich habe es nicht aus schlechter Absicht gethan.
18. Hilfe! Hilfe!
19. Ich lasse als Pfand meinen Mantel (Pelzjacke, Rock) hier, bis ich ihn auslöse.
20. Geben Sie ein wenig Ihr Taschenmesser her.
21. Wachen Sie auf Gevatter, denn etwas ist nicht in Ordnung.
22. Hören Sie, Sie haben etwas verloren.
23. Unterwegs habe ich diesen Gegenstand gefunden.
24. Haben Sie mir nachgerufen?
25. Was wollen Sie?
26. Haben Sie nicht eine brünette (blonde) Frau (Mann, Jungen, Mädchen) da vorübergehen sehen?
27. Wo ist von da die nächste Bahnstation?
6. Nincs rövidebb gyalogút odáig?
7. Adjon kérem tüzet (gyufát).
8. Bátorságos-e az út éjjel az erdőn keresztül?
9. Van-e a közeli faluban posta?
10. Merre van a híd, át akarok a vízen kelni.
11. Mély-e nagyon a víz, átmehtnék-e kocsival (lábon)?
12. Segítsenek a szekereimet kiemelni.
13. Vegyen fel a szekérére bácsi, nagyon fáradt vagyok.
14. Mit adsz, ha fölveszlek.
15. Vegyen fel szívességből, kevés a pénzem.
16. Szomjas vagyok, hol kapok vizet? Van-e kút, forrás közelben?
17. Ne haragudjék rám, nem rossz szándékból tettem.
18. Segítség! Segítség! _____
19. Itt hagyom zálogba a szűrőmet (ködmönömet, kabátomat), míg kiváltom.
20. Adj ide egy kicsit a bicskáját.
21. Ébredjen fel atyafi, mert baj van.
22. Hallja, valamit elvesztett!
23. Útközben találtam ezt a tárgyat.
24. Én utánam kiáltott?
25. Mit akar?
26. Nem láttak erre menni egy barna (szőke) asszonyt (férfit, fiút, leányt)?
27. Hol van ide a legközelebbi vasútállomás?

28. Wann geht der Zug nach N. ab?
29. Geht dieser Zug nach N.?
30. Ich bitte ein Billet dritter Classe nach N.
31. Herr Zugführer, ist das die Station N.?

In Dorfe

32. Spricht hier Jemand serbisch (slovakisch, deutsch, russisch, kroatisch, wallachisch u. s. w.)?
33. Führen Sie mich zu jenen Mann!
34. Hat sich Niemand nach einen Mann meines Aussehertz erkundigt?
35. Hat man kein herrenloses Vieh in das Dorfgetrieben? Meine Ochsen sind vom Felde verschwunden, diese suche ich.
36. Gestatten Sie mir, Herr Wirth, dass Ich meinen Wagen unter die Scheuer stelle.
37. Ich bin sehr durchkältet, geben Sie mir gute Frau ein Plätzchen am Heerde, damit ich mich wärmen können.
38. Ich danke schön.
39. Köntt' ich hier Arbeit (Dienst, Nachtlager) bekommen?
40. Ich verstehe eine jede Feldarbeit, Gärtnerei, Kochen, Nähen, Kinder zu pflegen.
41. Können Sie auch bügeln?
42. Ich habe keine Übung, doch ich werde mich rasch hineinfinden.
43. Ich kann schreiben, lesen und rechnen.
44. Ich war vordem Kutscher (Knecht, Magd, Köchin) bei N. in N.
45. Über mein Vorleben habe ich Zeugnisse.

28. Mikor indul a vonat N. felé?
29. Ez a vonat indul N.-re?
30. Harmadik osztályú jegyet kérek N.-re.
31. Kalauz úr, ez N. állomás?

A faluban

32. Beszél-e itt valaki szerbül? (tótul, németül, oroszul, horvátul, oláhul stb.)
33. Vezessen engem ahhoz az emberhez!
34. Senki sem kérdezősködött ilyen magam formájú ember után?
35. Nem hajtottak be a faluba gazdátlan (bitang) jószágot? Ökreim eltűntek a mezőről, azokat keresem.
36. Engedje gazd' uram a fészert alá tolni a kocsimat.
37. Nagyon átfáztam, adjon jó asszony egy kis helyet a tűzhelynél, hogy melegedjem.
38. Köszönöm szépen.
39. Kaphatnék-e itt munkát (szolgálatot, éji szállást)?
40. Értek minden mezei munkához, kertészethez, főzéshez, varráshoz, gyermekgondozáshoz.
41. Hát vasalni tud-e?
42. Nincs gyakorlatom, de gyorsan belezövök.
43. Tudok írni, olvasni és számolni.
44. Ezelőtt kocsis (béres, szolgáltató, szakácsné) voltam N.-ben N.-nél.
45. Előéletemről bizonyítványaim vannak.

46. Belieben Sie gefälligst mein Dienstbuch durchzusehen.
47. Wo wohnt der Richter (Notar, Matrikelführer)?
48. Und wo wohnt der Stuhlrichter (Bezirksrichter) und wie heisst er?
49. Zeigen Sie mir den Weg, auf welchem ich zu N. galange.
50. Auf welchem Seite soll ich gehen?
51. Muss ich mich nach rechts, oder nach links wenden?
52. Wohnt Herr N. hier?
53. Lassen Sie Jemand rufen, gnädiger Herr, der meine Klage begreift.
54. Kann man hier für Geld zu essen bekommen?
55. Machen Sie mir aus vier Eiern eine Eierspeise.
56. Geben Sie mir einen Schnitt Brott und ein Glas (Topf) Milch oder ein Stück Speck.
57. Waschen Sie Base meine Weisswäsche aus, ich verlange Ihre Gefälligkeit nicht umsonst.
58. Ich möchte mich als Schnitter verdingen, braucht Jemand noch in der Gegend einen Schnitter?
59. Ich möchte billiges Futter kaufen.
60. Meine Achse (mein Rad) ist gebrochen, ich suche für Geld einen Stützbalken (ein Rad).
61. Was kostet das?
62. Richten Sie, Kutscher, das Hufeisen des Rappen, das andere Pferd beschlagen Sie mit einem neuen.
63. Ist im Dorfe ein Mann, der das Schnitzen versteht (ein Wagner), der meinen schadhafte Wagen ausbessert?
64. Ich suche einen Fuhrmann, der sofort abfahren könnte.
46. Tessék átnézni a szolgálati könyvecskémet.
47. Hol lakik a bíró (jegyző, anyakönyvvezető)?
48. Hát a szolgabíró (járásbíró) hol lakik és hogy hívják?
49. Mutassa meg az utat, melyen N.-hez jutok.
50. Melyik oldalon menjek?
51. Balra vagy jobbra kell-e indulnom?
52. Itt lakik N. úr?
53. Hívasson valakit tekintetes uram, aki a panaszomat megértse.
54. Lehet-e itt pénzért ennivalót kapni?
55. Csináljon nekem négy tojásból rántottát.
56. Adjon egy karaj kenyeret és egy pohár (köcsög) tejet vagy egy darab szalonnát.
57. Mossa ki néni a fehérruhámat, nem kérem ingyen a szíveségét.
58. Aratónak szeretnék beállni, kell-e még valakinek arató a környéken?
59. Olcsó takarmányt szeretnék venni.
60. Eltört a tengelyem (keregem), egy támasztó fát (kereket) keresek pénzért.
61. Mennyibe kerül?
62. Igazítsa meg kocsis a fekete ló patkóját, a másik lóra verjen újat.
63. Van-e a faluban faragni tudó ember (bognár), aki a megromgált szekeremet helyrehozza?
64. Fuvarost keresek, aki mindjárt indulhatna.

65. Sind es in Eurem Dorfe Pferde (Hornvieh, Kraut, Obst, Schweine, Federvieh) zu verkaufen? 66. Ich bin krank, wo finde ich in der Nähe einen Arzt? 67. Ist im nächsten Dorfe eine Apotheke? 68. Würde sich eine so gutherzige Familie finden, die mich in Pflege nehmen möchte? 69. Wieviel ist in dieser Gegend der Taglohn? 70. Was ist der Preis des Bodens? Könnte man hier eine billige Kleinpacht bekommen? 71. An wen soll ich mich in dieser Sache wenden? 72. Lachen Sie mich nicht aus, dass ich das ungarische Wort schlecht ausspreche, ich fange erst jetzt an zu lernen. 73. Was ist dessen ungarischer Name? 74. Ich verstehe nicht, was Sie gesagt haben, doch ein wenig ungarisch verstehe ich schon, versuchen Sie es mit anderen Worten zu sagen. 75. Ich bin ein armer Reisender, erlauben Sie mir, dass ich irgendwo unter Ihrem Dache übernachte. 76. Ist nicht ein Brief an meinen Namen anher angelangt?	65. Van-e eladó ló (szarvasmarha, káposzta, gyümölcs, sertés, baromfi) a falujokban? 66. Beteg vagyok, hol találnék közel orvost? 67. Van-e a közeli faluban patika? 68. Akadna-e olyan jólelkű család, aki befogadna ápolásra? 69. Mennyi ezen a vidéken a nap-szám? 70. Mi a föld ára? Lehetne-e itt kapni olcsó kisbérletet? 71. Kihez forduljak ebben a dologban? 72. Ne nevéssenek ki, hogy rosszul ejtem ki a magyar szót, csak most kezdem tanulni. 73. Mi ennek a magyar neve? 74. Nem értem, amit mondott, de egy keveset tudok magyarul, próbálja más szavakkal mondani. 75. Szegény utas vagyok, engedje, hogy a fedele alatt valahol meghálhassak. 76. Nem érkezett ide egy levél a nevemre?

In der Stadt.

A városban.

77. Weisen Sie mich bitte zum Comitatshaus (Stadthaus, Gerichtshof, Steueramt, königlichen Notar.) 78. Ich suche einen Advocaten, der slovakisch spricht. 79. Ich suche den königlichen Notar. 80. Wann muss ich mich wieder melden, morgen oder übermorgen?	77. Igazítsanak el kérem a megyeházához (városházához, törvényszékhez, adóhivatalhoz, közjegyzőhöz.) 78. Ügyvédet keresek, aki tótul beszél. 79. A közjegyzőt keresem. 80. Mikor kell ismét jelentkez-nem, holnap vagy holnapután?

81. Soll ich in der Früh oder Mittags kommen. 82. Gestern und vorgestern hatte ich keine Zeit gehabt. 83. Für welches Amt lautet diese Vorladung? 84. Durch welche Thüre habe ich zum Herrn Bezirksrichter zu gehen? 85. Ich möchte mich in Güte ausgleichen. 86. Ich kann mich nicht entschliessen, bitte geben Sie mir Bedenkzeit? 87. Ich willige in Alles ein. 88. Wo zicht man Zähne? 89. Wieviel Uhrist's jetzt? 90. Der Wievielte ist heute? 91. Es ist der sechste April (Montag, Dienstag, Mittwoch, Donnerstag, Freitag, Samstag, Sonntag). 92. Nur meine Sprache ist rumänisch (deutsch, serbisch u. s. w.), mein Vaterland jedoch ist ungarisch. 93. Weisen Sie mich in ein billiges Gasthaus, wo ich mich einquartieren kann. 94. Gestatten Sie mir, dass ich dieses Paar Stiefel anprobiere, sie sind eng (kurz), geben Sie mir andere. 95. Ich bitte eine Sense, mit guter Klinge, einen Schleifstein dazu, ein Horn habe ich. 96. Bitte helfen Sie mir dies auf meine Schulter zu haben. Am Markte. 97. Was verkaufen Sie? Was ist in diesen Sack? 98. Kaufen Sie es (geben Sie es) um diesen Preis? 99. Ja (Nein). 100. Kaufen Sie diese Waare. 101. Sie ist zu theuer. 102. Ich habe keinen Bedarf dafür.	81. Reggel vagy délben jöjjeek? 82. Tegnap és tegnapelőtt nem értem rá. 83. Melyik hivatalba szól ez az idézés? 84. Melyik ajtón kell bemennem a járásbíró úrhoz? 85. Barátságos módon szeretnék egyezkedni. 86. Nem tudom magamat elhatározni, adjon kérem gondolkozási időt. 87. Beleegyezem mindenbe. 88. Hol húznak fogat? 89. Hány óra van most? 90. Hanyadika van ma? 91. Ápril. hatodika van (hétfő, kedd, szerda, csütörtök, péntek, szombat, vasárnap). 92. Csak a nyelvem román (német, szerb stb.), de a hazám magyar. 93. Utasítson egy olcsó vendéglőbe, ahol megszállhatok. 94. Engedje, hogy felpróbáljam ezt a pár csizmát; szűk (rövid), adjon másikat! 95. Egy kaszát kérek, jó pengéjűt, hozzá egy fenőkövet; tülköm van. 96. Segítsen kérem ezt a vállamra feladni. Vásárban. 97. Mit árul? mi van ebben a zsákban? 98. Vcszi-e (adja-e) ezen az áron? 99. Igen (Nem). 100. Vegye meg ezt a portékát. 101. Nagyon drága. 102. Nincs rá szükségem.

103. Mehr als fünfzig Kronen gebe ich nicht. (Eins, zwei, drei, vier, fünf, sechs, sieben, acht, neun, zehn, elf, u. s. w., zwanzig, dreissig, vierzig, fünfzig, sechzig, siebzig, achtzig, neunzig, hundert, zweihundert, u. s. w. tausend.) 104. Geben Sie die Waare (das Pferd, den Ochsen u. s. w.) auf Borg, wenn ich Gutsteher bringe? 105. Tauschen wir. 106. Was zahlen Sie darauf? 107. So billig kann ich es nicht geben. 108. Wieviel wollen Sie, dass ich gebe? Was ist der letzte Preis? 109. Lassen Sie noch etwas davon nach. 110. Sie werden es schon ein anderesmal hergeben. 111. Haben Sie Geld zum Herausgeben? 112. Gott segne Sie. Gute Gesundheit.	103. Ötven koronánál nem adok többet. (Egy, kettő, három, négy, öt, hat, hét, nyolc, kilenc, tíz, tizenegy stb., húsz, harminc, negyven, ötven, hatvan, hetven, nyolcvan, kilencven, száz, kétszáz stb. ezer.) 104. Ide adja-e hitelbe a portékát (lovat, ökröt stb.), ha jótállókát hozok? 105. Cseréljünk. 106. Mit fizet reá? 107. Nem adhatom olyan olcsón. 108. Mennyit kíván, hogy adjak? Mi az utolsó ára? 109. Engedjen még valamit belőle. 110. Majd máskor ideadja. 111. Van visszaadni való pénze? 112. Isten áldja meg. Jó egészséget!

Die nöthigsten Wörter sind:

Mittagmahl
 Brantwein
 Riemen
 Hafer
 Halfter
 Säge
 Rechen . . .
 Nachtmahl
 Tornister
 Strick
 Heu .
 Sichel
 Gabel
 Anker
 Wein
 Laden . . . . .
 Bindfaden
 Zügel
 Spaten

A legszükségesebb szavak:

= ebéd,
 = pálinka,
 = száj,
 = zab,
 = kötőfék,
 = fűrész,
 = gereblye,
 = vacsora,
 = tarisznya,
 = kötél,
 = széna,
 = sarló,
 = villa,
 = vasmacska,
 = bor,
 = bolt,
 = madzag,
 = kantár,
 = ásó.«

A PH-ban Mikszáth cikke után — a két szöveget három csillaggal elkülönítve — az alábbi szöveg jelent még meg:

»*Félhivatalos* részről ez ügyre vonatkozólag a következőket jelentik:

Némely lap irányzatos színezéssel említi dr. Wlassics Gyula közoktatási miniszter azon intézkedését, hogy a magyar nyelvtanítás sikerének biztosítása céljából „Társalgási leckéket” íratott. Pedig a minisztert ezen intézkedésében a legjobb intenció és azon tapasztalat vezette, hogy a nem magyar anyanyelvű tankötelesek az iskolában elsajátított magyar beszédképességet künn az életben csakhamar elfeledik. Egy oly könyvecske felől akart tehát a miniszter gondoskodni, amely a gyakorlati életből merített eszmekörben a gyermekeknél öregbítse a magyar beszédképességet, sőt a szülei háznál is kedvet ébresszen a magyar társalgás iránt. Ily célzattal íratott a „Társalgási leckék”, s osztattak szét ingyen 100 ezer példányban az iskolák tanulói között, jellegkülönbség nélkül.

Teljesen téves a lapok azon állítása, hogy Mikszáth Kálmán a füzetke megírásáért háromezer forint tiszteletdíjat kapott volna; mert ennél sokkal kevesebb és semmi esetre nem annyi díjban részesült a szerző, mint amennyivel az ő munkáját különben is honorálni szokták; — megbízta pedig a miniszter Mikszáthot a füzetke megírásával azért, mert ezt egyik legnagyobb íróval akarta megíratni; ily módon biztosítani kívánta annak belbecsét és rokonszenves fogadtatását. A társalgási leckék nemcsak német, hanem azonkívül még román, tót, szerb, rutén és horvát fordításban is megjelentek. A fordítást, nyomtatást, szétküldést, szóval az előállításal járó összes teendőket a kiadó cég teljesítette, mégpedig nem tízezer forintért, hanem ennél kevesebb összegért és annyira előnyös föltételek mellett, hogy egy-egy füzetnek előállítása mindössze néhány krba került, s ezen költség is három év alatt — minden időközi kamat nélkül — törlesztetik. Egyébiránt a „Társalgási leckék” megjelenése nem titokban történt. Jelezve volt az, a cég, az író nevének megemlítésével, a hivatalos lapban és ismertetve van a közoktatás állapotáról az országgyűlés elé terjesztett 24-iki miniszteri jelentésben.

*

Nyilatkozat. A „Hazánk” című lap mai támadásával szemben elég, ha kijelentem, hogy 1891. december 31-ike óta nem vagyok tagja a „Légrády Testvérek” cégnek.

Budapest, 1895. dec. 31.

Légrády Károly
orsz. képviselő»

A PH-beli Mikszáth válaszon és szerkesztőségi reflexión kívül a »A Hét« is felügyelt a »Hazánk« személyeskedő hangú cikkére: Semper álnéven Kóbor Tamás válaszolt a vádakra a folyóirat 1896. jan. 5-i első számában az első és a második lapon. Megjegyezzük, hogy a Mikszáth védelmében írott cikket a PH jan. 5-i száma az 5. lapon átvette »Wlassics, Mikszáth és a 3 ezer forint« címen. Nem a teljes szöveget közölték: el-

hagyták az első három bekezdést és ugyancsak elhagyták az utolsó három záró bekezdést is. Az alábbiakban »A Hét«-ben napvilágot látott teljes Kóbor Tamás cikket közöljük.

»KRÓNKA. A MIKSZÁTH KÁLMÁN 3000 FORINTJA

— január 3.

Az a sajtó, mely nincs megvesztegetve, az elmúlt esztendő utolsó napjait egy csinos kis botrányal fűszerezte. Kisütött egy új óriási korrupciót, egy panamát vagy nem tudom micsodát: Mikszáth Kálmánnak háromezer forintot fizetett Wlassics Gyula száz mondatért.

Fájdalom, magyar tarifa szerint magyar író egy mondata csak ugyan nem ér száz forintot, ha öt nyelvre fordítják is le. Ekkora honoráriumot éppen csak Van Houten fizet a reklámjáért, ha magyarra fordíttatja. Magyar író száz forintot csak akkor kap, ha munkájával együtt cladja saját magát is. Úgy látszik, ezekre gondolt igen helyesen a meg nem vesztegetett sajtó, midőn a Mikszáth Kálmán háromezer forintja hírére kigyót-békát, korrupciót kiáltott.

Őszintén megvallom: nem szeretem a meg nem vesztegetett sajtót. Nagyon is mutogatja a tiszta kezét s csodálatos, de úgy van, amihez a tiszta kezével nyúl, az mind sáros lesz. Szeretem a tiszta ruhát, de nem szeretem a tisztított ruhát. Idegessé tesz, valahányszor a kirakatban egy szép világos női toalettet látok, ezzel a cédulával: *vegyileg tisztítva*. E cédula következtében mindenütt zsírfoltokat látok s benzinszagot érzek. S a meg nem vesztegetett sajtó morális rendőrködése is olyan benzinszagú, olyan kémiai természetű, hogy sokkal szívesebben hajlok a folt, mint a tiszta kéz felé, mely ejti. S olykor mintha az a kéz fenyegető ökölből felfelé fordított tenyérre simulna, s a felháborodott panamát kiáltó hangba egy kis reklamáció vegyülne: „Kérem, én még nem vagyok megvesztegetve!”

Nem tudom, e korrupciós cikkeket pedagógusok írták-e, akik különb száz mondatot tudtak volna összeírni, vagy írók, akik ezret is írának félannyi pénzért, vagy végül politikusok, akiknek minden mindegy, csak korrupció legyen. Annyi tény, hogy soha visszatetszőbbnek nem látszott az ellenőrző erkölcs, mint mikor egyetlen marokszorítással bemocskolta a pedagógiát, a politikát és az irodalmat.

Mert elvégre a Mikszáth Kálmán társalgási leckekönyve lehet rossz, de a pedagógiai idea, mely vele kísérletképpen testté vált, igen jó és megér háromezer forintot. Másodszor a közoktatás politikája soha nemzetibb irányban nem indult, mint mikor a nemzetiségek falusi iskoláiba viszi be könnyen megtanulható, praktikus módszerrel a magyar szót. Harmadszor pedig közoktatásügyi miniszter, aki minálunk szépművészeti miniszter is, tisztultabban még nem fogta fel hivatását, mint Wlassics Gyula, midőn a magyar szónak segítségére a magyar irodalmat hívta.

Fájdalom, az alap, melyen cikkem épül, merőben akadémikus. Mikszáth Kálmán a száz mondatáért nem kapott háromezer forintot, esze ágában sem volt, hogy annyit kapjon érte, s egyhamar nem lesz rá eset,

hogy kapjon, noha ő volna Magyarországon az az író, kinek a kezében a toll aranyat teremhet. Sokkal szívesebben védeném a faktumot: miért ne kapjon Mikszáth Kálmán háromezer forintot egy munkáért, ha annak nincs is meg a kereskedelmi értéke, mint egy regénynek, melyet a kiadó kereskedelmi érték szerint fizet meg? S miért ne fizesse a magyar állam a magyar írókat jobban, mint a kiadó fizetné? Hol a korrupció, midőn Magyarország közoktatásiügyi minisztere nem is megragadja, hanem csak felhasználja az alkalmait, hogy magyar íróknak, akinek valamelyes érdeme az ország kultúrája körül csak van, juttasson valamit? Hiszen ebben az országban, ahol minden és mindenki szubvencióért kiált, szubvenციót kap: a színész, a szobrász, a festő, a lateiner, a templom, az iskola, a korcsmáros, a földbirtokos, a börziánér, sőt még az ellenzék is, csak egyetlenegy ember eszik, ha van mit, koplal, ha nincs, s esze ágába sem jut, hogy az államtól valamit kérjen: az író. Az író a maga keserves filléreit kuporgatja össze vagy a maga váltóján szerez pénzt, ha tapasztalat gyűjtése céljából külföldre vágyik, pedig ér az ő tapasztalása az ország kultúrájának annyit, mint a tanárjelölté, aki egyenesen a minisztériumtól kéri és kapja a költséget tanulmányútjához. Pedig a magyar író van annyira segítségére utalva, mint a festő, a szobrász, a színész, sőt még jobban, mert a festő, a szobrász, a színész úgy-ahogy megélhet a festésből, a képfaragásból, a színészkedésből, míg az író, ha annak vallja magát, a bíró mindig kérdezi: a foglalkozása pedig? . . . — A köztudatban is benne van, hogy az író nem élhet meg irodalmi munkájából, hanem csak szabad óráiban lehet író, holott ez a hivatás éppen a legemésztőbb, s tűri meg legkevésbé az egyebekkel való foglalkozást.

S ha akad egy kultuszminiszter, aki az irodalmat is reszortjába tartozónak ismeri föl, s mivel büdzséjében sohasem szavaznának meg neki erre való összeget, más címen juttat egy nevetéses összeget egy íróknak, aki egyetlen novellájával előbbre vitte a magyar kultúrát, mint száz tanárjelölt az ő tanulmányaival, akkor a tisztakézű, komprimált magyarságú sajtó felroffen: korrupció! Miért? Hát csak a képviselőknek szabad vasúti koncessziókkal pénzt szerezni, amiért meg nem dolgoztak, csak a bukott államférfiak tarthatnak számot bankigazgatóságokra, csak a megrokkant festők színekúrákra, az íróknak ellenben sor szerint olvassák a markába a bért, mint a gombkötőnek?

Valóban a Mikszáth Kálmán háromezer forintja lett volna az első honorárium, mely több, mint a fáradság, melybe szerzése került, s azt a honoráriumot nem fizették ki. Csodálatos megcsökönysödése az író iránt való indolenciának, hogy ezt a cáfolatot bizonyos megnyugvással fogadták: hála istennek, az író nem kapott semmit. De miért nem? Mi erkölcsatlenség volna abban? Mi benne a korrupció?

Kényelmetlen téma ez nagyon, magam is nyakig benne vagyok az előítéletben, de legyűröm magamban a hamis röstelkedést, s szólok pro domo. Manapság minden emberosztály előáll a maga panaszaival, s nem találunk benne semmi röstellnivalót, mikor a milliomos sopánkodik sanyarú gazdasági helyzetén. A kormány pedig, ha nem akar hazaáruló lenni, kénytelen méltányolni e panaszokat, s komolyan foglalkozni velök. A színészek is éhhalállal fenyegetődznek a millennium esztendejére, a szobrászokról, festőkről nem is szólva, kiknek érdekében állandóan mozog-

nak a tollak: tessék pártolni a képzőművészetet! Az író szegénységéről szólni nem illik. Az író mindig elegáns kabátú úr, aki sohasem mutatja az üres zsebét. Köteles imponálni előkelőségével s viselkedésével száz lépésnyire visszautasítani a gyanút, mintha ő nem csupán ideális célokat szolgáltana. A jótékony emberek albumokat szerkesztenek, s csak természetes, hogy az író ingyen ad hozzá cikket. Mi neki egy cikk? Semmi. Ha Károlyi István gróf öt forinttal megváltja jegyét a jótékony hangversenyhez, gavallérabb, mint az író, aki cikkével hatszor annyit adott. A vidéki kaszinók igen természetesnek találják, hogy az író meghívásukra felolvasson nekik, a maga költségén utazik, az idejét ingyen adja s megelégszik a tiszteletére adott bankettel, meg a vendégszerető hálószobával, melyért kétszer annyit ad borralalókban, mint amennyibe a szálló kerülne. A magyar írókat rosszabbul fizetik, mint a szédőt s jobban pumpolják, mint a gőzszivattyút, s a magyar író az egyetlen, akinek előkelő diszkrécióval félre kell fordulnia, valahányszor anyagiakra kerül a szó.

Nos, hát ez nincs rendjén így. De ha már így van, akkor gyöngédtelenség, hadd mondjam ki magyarul: durva brutalitás az olyan esetben, mint a Mikszáthé, piszkálni, fessegetni az ország színe előtt egy irodalmi munkának a pénzkérdését. Nem kell hozzá nagy fantázia, még különösebb érzékenység sem, hogy az ember megértse, micsoda degout-val volt kénytelen szegény Mikszáth leküzdeni magában az író cigány-gavallériáját, kiállani a placra és coram publico pirulva arról beszélni, mit kapott, mit nem a munkájáért. S vajon mit gondol ezek után Wlassics, az első miniszter, akinck politikai érzéke az irodalmat is észreveszi, mikor látja, hogy éppen írók azok, akik ily alantasan, ily brutálisan bánnak a maguk dolgával?

Vagy abban volna a hiba, hogy nem az ő dolguk volt a Mikszáth Kálmán háromezer forintja?

Semper.«

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
7	2	<i>melyekről már egyszer nyilatkoztam.</i> — Ld. az előző év végén megjelent <i>Morognak a tanügyi bácsik</i> c. cikkét (Krk 84. köt. 90—94. l.).
7	6—7	<i>lámpással a kezében, mint Diogenész</i> — a görög cinikus bölcselőnek tulajdonított furcsaságok közé tartozott, hogy fényes nappal égő lámpával járt-kelt, s a kérdezősködőknek kérdésre azt felelte: »Embert keresek«.

MEGINT EGY TANÜGYI BÁCSI

M *Pesti Hírlap* 1896. január 26., 18. évf. 25. sz. (12. l.) A Napi hírek rovatban. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

Két legyet egy csapásra

Írónkat az elmúlt hetekben több támadás érte a »Társalgási leckék« c. kötete kapcsán. (Ld. a *Morognak a tanügyi bácsik* c. karcolatát a Krk 84. köt. 90—94. lapján és a jelen kötet *Még egyszer a társalgási leckék* c. írását a 7—8. lapokon és a két cikkhez fűzött jegyzeteinket.)

A jelen írás még az előbbi támadás-piszkálódás rossz közérzetét idézte fel MK-ban. Indulatát még az is felfokozta, hogy nem a közéleti embert, nem a közírót, hanem a szépírót támadták meg. Amikor ez a néhány bosszús sora megjelent lassan a vége felé közeledett az 1895. dcc. 25-én megkezdett *Prakovszky, a siket kovács* c. hosszabb elbeszélése.

Az olvasói levélben inkriminált mondat: »Szörnyűbb a rettenetes zsiráfnál, mely a sírokat fölássá« a jan. 21-én megjelent 14. folytatásban látott napvilágot (Krk 8. köt. 156 : 31).

MK haragos-ironikus kioktatása méltán illette a levélíró tanár urat, hiszen elbeszélése hősről, Prakovszkyról már az első fejezetben megírta írónk, hogy tudálékos ember volt, akit gúnyosan »mindentudó Prakovszkynak« gúnyoltak, mert, ahogy MK írta: »de igaz is, hogy szeretett olvasgatni, s tudott is majd mindent, de mindent rosszul« (Krk 8. köt. 101 : 19—20).

Az elbeszélő művészi ábrázolását félrcértó Turi Koválcsik István tanár úr azért részeseült ilyen kemény kioktatásban, mert gondolkozása, magatartása emlékeztette MK-t korábbi pedagógus bírálóra.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
8	6—7 <i>s kit a megboldogult Trefort miniszter úr őexcellenciája egy népszerű állattan megírására buzdított</i> — A levélíró említette buzdításból nem lett népszerű állattan: Szinnyei József »Magyar írók életc és munkái« c. műve nem tartja számon Turi Koválcsik István nevét sem.
8	9—10 <i>híres szerzőnkön esik meg, aki nemzeti tudományos akadémiánknak is tagja.</i> — Mikszáthot 1889. máj. 3-án választották meg az MTA Nyelv- és Széptudományi Osztály Széptudományi Alosztályába lev. taggá, székfoglalóját azonban csak 1901-ben tartotta meg <i>A szökevények</i> c. elbeszélés felolvasásával.
8	10 <i>O tempora, o mores!</i> — micsoda idők, micsoda erkölcsök!
9	2—5 : 1 <i>Prakovszky tudatlanságának érzékeltetése.</i> — Ez a hely a <i>Prakovszky, a siket kovács</i> c. elbeszélés I. fejezetében olvasható Krk 8. köt. 101 : 21—24 sorokban.
9	10 <i>Peleskei nótáriusként</i> — Utalás Gaál József bohózatának naiv, régimódi, a világtól elmaradt falusi nótáriusára. A »Peleskei nótárius« c. bohózat 1838-tól szerepelt a Nemzeti Színház műsorán.

NYÍLT LEVÉL NAGY MIKLÓSHOZ,
A »VASÁRNAPI ÚJSÁG« SZERKESZTŐJÉHEZ

- M** I. *Vasárnapi Újság.* (Szerk. Nagy Miklós.) 1896. február 2., 43. évf. 5. sz. (66—67. l.) *Teljes névjelzéssel.*
II. *Pesti Hírlap.* 1896. február 2., 18. évf. 32. sz. (4., 5. l.) *Teljes névjelzéssel.*
III. *Jk 33. köt. = Hi 1. köt. A saját ábrázatomról. Bp., 1814. (202—207. l.)*
IV. *Krk 6. köt. 185—189. l.*

A nyílt levél keletkezésének kiváltó okai

A *Beszterce ostroma* c. regény főhősének Pongrác István grófnak alakjáról szóló nyílt levelet a regény sajtó alá rendezője, Bisztray Gyula a *Krk* jelzett helyén már 1957-ben közzétette. Ennek a kötetnek jegyzetapparátusában a lelőhelyét, szövegváltozatait és kapcsolódó jegyzeteit is megjelentette. A *Beszterce ostromához* fűzött jegyzetapparátusban pedig Bisztray Gyula közreadta a Nagy Miklós által a VÚban megjelentetett négy írást Pongrác István grófról, amely két évvel a regény újsággözlése és negyed évvel önálló kötetben való megjelenése után látott napvilágot a képes hetilap hasábjain. (A szövegeket ld. *Krk 6. köt. 209—230. l.*)

E tényekre — a *Nyílt levél* . . . szövegének újraközlését mellőzve — csak itt, a jegyzetapparátusban hívjuk fel az olvasó figyelmét.

TISZA KÁLMÁN HUMORA

- M** *Pesti Hírlap.* 1896. február 20., 18. évf. 50. sz. (8. l.) Napi hírek rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A képviselőház febr. 19-i ülésén, amelyről a jelen írás szól, folytatódott a vallás és közoktatásügyi tárca költségvetésének tárgyalása. A tétel legnagyobb részét a képviselőház vita nélkül elfogadta. (KNapló 1892—96. 1. köt. 3—6. l.)

Mikszáth Tisza Kálmán alakját számos írásában megörökítette. E rövid karcolatában egy újabb anekdotával bővíti a Tisza-ábrázolások sorát. Az anekdotát abból az alkalomból meséli el, hogy Tisza néhány napos betegség után megjelent a képviselőház folyosóján és ismét együtt szavazott a szabadelvű párttal. A PH tanúsága szerint Tisza febr. 13-án a képviselőház folyosóján lett rosszul, de egy-két nap múlva már teljesen felépült. (Ld. PH 1896. febr. 14. Napi Hírek. 9. l., valamint febr. 15. Napi Hírek. 10. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 9 15—16 *a tanügyi kérdésekhez nem értenek annyira, mint a képzőművészeti műkincsekhez.* — Utalás arra, hogy az ellenzék a vallás- és közoktatásügyi tárca általános vitája során felelevenítette Pulszky Károly képviselésének ügyét, és interpellációt nyújtott be az Országos Képtár számadásainak tárgyában. Az ellenzék különösen arra fektette a fő súlyt, hogy a vásárlásokra fordított költségek utalványozásával a kormány túllépte-e az országos határozat korlátait. Az eset közvetlen előzménye az volt, hogy febr. 5-én Pulszky Károlyt elmeállapota miatt ideggyógyintézetbe (akkori nevén tébolydába) szállították. Néhány nap elteltével Pulszkyt kihozták a kórházból és nagy értékű műtárgyak sikasztásának vádjával letartóztatták.

MAGYAR RUHA A MILLENNIUMON

M *Fővárosi Lapk.* (Szerk. Vadnai Károly.) 1896. február 28., 33. évf. 58. sz. (5., 6. l.) *Teljes névjelzéssel.*

Kötetben itt először.

Előkészületek a millennium megünneplésére

Február közepétől a napilapok egyre többet foglalkoztak a közelgő millenniumi ünnepségek programjaival és ennek kapcsán többször felvetődött a millenniumi viselet kérdése. Az ifjúság körében egész mozgalom bontakozott ki, hogy a millenniumon a magyar díszruhát általános viseletté tegyék.

Itt meg kell említenünk, hogy a millenneumi ünnepségek látványos megszervezésére a Bánffy-kormányt és a szabadelvű pártot Magyarország megnövekedett hatalmi erejének és ennek alapján — a dinasztiahoz való hűség mellett — a Monarchián belüli vezető szerepre való elhivatottság készítette. Ezt Bánffy megtette Magyarország vezető szerepének igénylésével a közös intézményekben. Erre a Deák és Eötvös József képviselte kiegyezés-felfogástól eltérő nézetre még csak rálicitált a függetlenségi párt szélsőségesen kiegyezés ellenes frakciója a nemzeti hivatástudat terjesztése révén. Ez a csoport állt a diákmegmozdulások mellé, állt ki a magyar ruha hétköznapi viselése mellett. A párt mérsékelt szárnyának vezetője, Kossuth Ferenc ezt az álláspontot elutasította és ebben az összefüggésben is a nyugati polgárosodás mellé állt.

A magyar díszruha viselése érdekében a budapesti egyetemi ifjúság febr. 26-án felhívást bocsátott ki: »Egyetemi polgártársak: idegenek ezrei özönlenek a millenniumi ünnepségek alkalmából hazánkba. . . Itt van egy nagyon ritkán ismétlődő alkalom megmutatni a külföldieknek, dokumentálni külsőleg is, hogy ez az ország a második évezred küszöbén magyar! Szégyen volna, ha mikor őfelsége, a legelső magyar ember, s maga felséges királyasszonyunk is nemzeti viseletünket öltik föl, a magyar ifjú-

ság kicsinyes akadályok miatt restellné demonstrálni idegenek előtt magyarságát: Magyar ne szégyelld magad! Viseljen a magyar diák magyar ruhát! Indítsunk egy hatalmas, az egész országra kiterjedő mozgalmat, melynek célja általánossá tenni magyar ösünk viseletét! Jőjjetek el, kik velünk éreztek, gyűljetek össze egy impozáns ifjúsági közgyűlésre, folyó hó 29-én szombaton délután 6 órakor a központi egyetem első számú tantermében, hogy a magyar ifjúság mint egy ember foglaljon állást a nemzeti viselet mellett.» (PH 1896. febr. 27. 9. l.) Az ifjúság felhívása kapcsán a Fővárosi Lapok egy sor irodalmi és politikai személyiséget szólaltatott meg, köztük Mikszáth Kálmánt is, aki a magyar ruhát sem millenniumi, sem köznapi viseletre nem ajánlotta, a külön nemzeti ruhát, csak mint díszruhát tartotta elfogadhatónak. Összehasonlítás céljából érdemes felidézni a Fővárosi Lapokban megjelent többi nyilatkozatot is.

A Fővárosi Lapok — az alábbi rövid bevezető után — több véleményt adott közre. Az alábbiakban MK nyilatkozatát kihagyva közöljük a nyilatkozatokat:

»A budapesti egyetemi ifjúságnak szombaton gyűlése lesz, melyen el akarják határozni, hogy a millenniumon magyar ruhába öltöznek. Sőt azt akarják, hogy a magyar ruha viselete általános legyen az országban. Az eszme hódít: színészek tervezik, tanítók már el is határozták, hogy az ősi viseletet megint divatba hozzák. Magyarország a millenniumra mutatkozik be a külföldnek; akkor akar ünnepélyesen helyet foglalni a polgárosult európai népcsaládban. Kérdés, hogy mennyiben válik ennek javára, kárára a magyar ruha?

A „Fővárosi Lapok” e kérdésben több társadalmi, politikai és irodalmi előkelőségünk véleményét kikérte. Úrnök és urak vélekedését a magyar ruha kérdéséről itt közöljük:

Beniczkyné Bajza Lenke:

Nem tudom, hogyha e kérdésben őszintén nyilatkozom, nem fog-e hazafiatlanság vádjával illetni? De hát azt hiszem, hogy eddigi működésemmel, munkáimmal már eleve elvettem e vád élet. Hiszen eléggé bebizonyítottam, hogy mily igaz lelkesedés él bennem mindenért, ami a magyar nemzetnek hasznára válhatik. Őszintén beszélve tehát: a magyar ruha viselését *most már a hazafiság* kérdésének egyáltalán nem tartom. Igenis, az volt az abban az időben, amikor nemzetünknek hazafiság elnyomatással kellett küzdeni; abban az időben, amikor még a polgárosultságban nem értük el a többi művelt nemzeteket. De most, mikor már a kultúra terén együtt vagyunk velük: miért keresünk olyan tért, mely bennünket tőlük elválaszt, főleg ha ez eszköz lényegtelenebb, sem hogy a magyar kultúrának legcsékélyebb haladását is elősegítené! A magyar ruha viselése tüntetés, mégpedig oly színpadias, hogy azon sokan mosolyogni fognának — éspedig *joggal*.

Beksics Gusztávné:

Beksics Gusztávné lelkes és erélyes híve a nemzeti viseletnek. Valóságos propagandát csinál a magyar ruhának női ismerősei körében. S merjen csak valaki kifogásokat tenni, rögtön előáll bizonyítékaival, s a legapróbb részletességgel megcáfol minden ellenvetést, eloszlat minden nehézséget, legyőz minden kételyt. Ilyen buzgó propaganda bizonyosan nem marad eredménytelen.

Kérdéseimre a következőket válaszolta:

Feltétlenül híve vagyok a nemzeti viseletnek, s az én körömben tehetségemhez képest mindent megteszek, ami a magyar viselet ügyét előmozdíthatja. Lássá a polgári osztály, amely a nemzetnek zöme, minden rosszban szolgáló utánzója az arisztokráciának. Érthetetlen, hogy a jóban nem indul az arisztokrácia után. Vannak-e a polgároknak könyvtárai? S hordják-e polgáraink a magyar ruhát? Illő volna, hogy ezredéves fennállásunk ünnepét a polgári osztály külsőleg is megtisztelje a nemzeti viselet felújításával. Ne értsen félre! Én sem akarom, hogy talán a mindennapi öltözetünk a díszmagyar legyen. De az a meggyőződésem, hogy nagyon helyén volna minden ünnepélyesebb alkalommal, még esküvőknél is a magyar ruha. Ön nem így gondolkodik? Azt hiszi, hogy ez a divat még élesebbé tenné a válaszfalat a vagyon és a szegénység között? Ha kívánja, rögtön bebizonyítom számokkal, hogy az egyszerűbb fajta magyar női ruha olcsóbb a ma divatos francia női viseletnél. Remélem, hogy propagandámnak meg is lesz a sikere, s némsokára még több joggal bókoltatnak a szép magyar nőknek, mint eddig.

Blaha Lujza:

Sajnos, hogy nem hiszem, hogy a magyar ruha viselete általában elterjedjen; de azt remélem, hogy nagyobb ünnepünkön ezentúl minél többen lesznek, akik a mi gyönyörű magyar ruhánkat fogják hordani!

Ha énnekem annyi pénzem volna, mint Rotschildnak, akkor az egész magyar nemzetet, minél, mind magyar ruhába öltöztetném. De mivel annyi pénzem nincs: hát csak magam fogok a millenniumra magyar ruhába öltözködni!

Szabóné Nogáll Janka:

Ha az ifjúság valamiért lelkesedik, miért akarnánk a lelkesedését lehűteni? Ha ők a mi szép, magyar ruhánkat akarják viselni a millenniumon, teljék benne a kedvük! Mondhatom, én is csináltatok magyar ruhát a kishfiannak, aki ugyan még nem egyetemi polgár, csak gimnazista!

Ami azonban azt a mozgalmat illeti, hogy a magyar ruha viseletét általánosítsák, hát ezt nem tartom kívánatosnak. De nem beszélek hosszabban ellene — nem pedig azért, mert úgyse tartom a tervet kivihetőnek!

Wlassics Gyuláné:

Azt hiszem, hogy a magyar viselet ma már könnyen érthető cél-szerűségi és gazdasági okokból nem válhat általánossá és állandóvá. Erre különben nincs is szükségünk, mert akkor a nemzeti dísz elvesztené mai jelentőségét az ünnepélyességek alkalmával. A lapokból tudom, hogy öfelsége a királyné hazánk iránti szereteténck a millenáris ünnepségek alatt annak is kifejezést fog adni, hogy magyar ruhát ölt. Azt hiszem, a magyar nők örömmel fogják kötelességüknek tartani ennek következtében, hogy öfelségének a millennium ünnepélyei alatt nemzeti viselctben mutassák be minden alkalommal hódolatukat.

Gróf Apponyi Albert:

A magyar ruha viselete sokkal csekélyebb demonstráció azon dolgokhoz képest, amelyekben nekünk talpra kellene állanunk, hogy nemzeti önállóságunkat dokumentálhassuk.

Nem tartok célszerűnek egy olyan divatot, amit csak ez országban hordhatunk, s ha túllépünk a határon, azonnal át kell öltözködnünk. Az ifjúság ám viselje a magyar ruháit: de ne iparkodjanak mintegy pressziót kifejteni avégből, hogy az a viselet általánosíttassék. Van a magyar kultúra szolgálatának sokkal és sok fontosabb eszköze, mint a magyar ruha!

Herczeg Ferenc:

A magyar ruha divatba hozását, utcai viselctnek, nem pártolom. De két irányba szeretnék nagyobb teret biztosítani a nemzeti viselctnek. Először viselctnek azt mint ünnepi és mint hivatalos díszöltönyt; viselctnek azt különösen bíróságaink, sőt a képviselőház tagjai is. De főleg óhajtanódnak tartanám azt, hogy egyes vidékeink ősi viselctét konzerváltnák a nép körében. Vannak egyletek Stájerországban, Tirolban, melyek mind megőrizték az ottani, régi nemzeti viselctet. Ezeket az egyleteket ott a papok, tanítók csinálják. Ezt a jó példát követni lehetne nálunk is. Ez az a két tér, ahol én a magyar ruha hódítását óhajtom.

Horváth Gyula:

Nem tartom szerencsés gondolatnak a magyar ruha érdekében megindított mozgalmat. Magyarországnak mindig veszedelmes olyan állást foglalni el, amely a többi európai nemzetektől elválasztja, ellenkezőleg mindig azokat a pontokat kell keresnünk, mely országunkat a művelt nemzetekkel összehozza. Elismerem, a magyar ruha fontosságát, hangsúlyozom, hogy ezt a szép, becses nemzeti köntöst különös ünnepélyekre fönn kell tartanunk, mint ősi, nemzeti viselctünket, melynek történelmi jelentősége van. De a közönséges életbe átvinni a magyar ruhát nem szabad. A magyar ruha behozatala különben oly nagymérvű anyagi

megterhelésekkel járna, aminek nem lennének meg a megfelelő anyagi előnyei. Annak még lehet értelme, hogy az egyetemi ifjúság egy része magyar ruhába öltözzék a millenniumra, amint a német egyetemi hallgatók is külső kifejezését adják annak, hogy ők egy testület tagjai. De tekintetbe kell venni, hogy a német egyetemi hallgatók is csak a kisebb városokban élnek e szokással, míg a nagy városokban az efféle egyenruha viselés sok visszatetszéssel találkozánk.

Kossuth Ferenc:

Én, mint olyan ember, ki a művelt nyugaton sokáig éltem, sokat utaztam, nem tartozom azok közé, kik külsőségekre nagy súlyt fektetnek. Mindazonáltal, ha tekintetbe vesszük azt, hogy nálunk a nemzeti közszellem oly bágyadt, oly gyenge, kívánatosnak tartom, hogy a legcsekélyebb eszközt se mulasszuk el a közszellem ápolására. Ismerve a nyugat gondolkozásmódját, azt hiszem, hogy a millennium alkalmából nálunk megforduló idegenekre a magyar ruha viselése kétféle impressziót fog gyakorolni. Az egyik impresszió az lesz, hogy e földön a többi kultúránemzeteknél kevésbé polgárosult nemzet lakik; a másik benyomás pedig az, hogy itt oly nép él, mely hazáját igen szereti, és annak hagyományaihoz híven ragaszkodik. Márpedig nekünk mindenesetre érdekünkben áll azt a hitet fölkeltetni a külföld előtt is, hogy a magyar hazaszerető és ősi tradícióihoz hűséges nemzet. Már az aztán más kérdés, hogy élemedettebb emberek viselni fogják-e a magyar ruhát vagy nem; de az egyetemi ifjúságot mindenesetre üdvözlöm ama lelkes mozzalomért, hogy a millennium alkalmából a magyar ruha viseletét fölújítják.«

Itt foglalt helyet Mikszáth Kálmán nyilatkozata, majd követték még az alábbiak:

»Br. Podmaniczky Frigyes:

Szerencsétlen gondolat ez az ifjúságtól! Hiszen a magyar ruha viselése ma már nem haladást, de határozott visszaesést jelent. Annak idején, amikor Magyarország szánandó provincia volt, akkor volt annak értelme, jelentősége, hogy minden téren tüntessünk elnyomott nemzetiségünk mellett; de ma, amikor — hiába tagadják, akiknek ebben különös kedvük telik — Magyarország erős, virágzó állam, nem szabad ily kicsinyes fogásokhoz nyúlni, a mi nemzeti kultúránk demonstrálása mellett.

Én magam is viseltem abban a szomorú időben a magyar ruhát, büszkén, önérzetesen, szeretettel; de hiszen akkor tán hatvanan voltunk, akik az országot fenntartottuk; most is amellett vagyok, hogy őrizzük meg azt kiváltságos alkalmakra, egyes ünnepélyekre, mint nemzeti díszöltönyt, megóván azt minden újítástól, de ne tegyünk még kísérletet sem arra, hogy azt az általános használatba átvigyük!

Nagyon jól tudom én, hogy a külföld mily szemmel néz az ilyen

nemzeti viseletre. Egy ízben Párizsban jártamban magyar ruhában akartam elmenni az operába, s mi történt velem? Nem akartak beereszteni, kénytelen voltam egy közelben levő ismerősömhöz menni, és — európai ruhát váltani. A külföldiek előtt, akik a millenniumi ünnepségek alatt remélhetőleg nagy számmal meg fognak fordulni Budapesten: gúny tárgyává tennénk az országot e viselettel. Mert hisz az ifjúság a jövő reménye, az ifjúság viselkedését figyeljük meg, hogy tájékozjuk magunkat, milyen lesz a jövője az országnak. Furcsa szemmel nézne hát reánk a külföld, ha a mi ifjúságunkat abban a ruhában látná, mely azt jelenti, hogy nem akarunk együtt lenni a művelt nyugattal!

Ne ilyen fogásokkal szolgálja az ifjúság a magyar kultúra ügyét, de azzal, hogy iparkodjék a műveltségben minél magasabb színvonalra emelkedni. Egyáltalán tartózkodjanak az ifjak mindenféle demonstrációtól: egyedül a komoly munkában és törekvésben demonstrálhatják azt sikeresen, hogy hasznára akarnak válni a hazának!

Rákosi Jenő:

Hogy felvegyük-e újra a magyar ruhát? Hogy milyen szemmel fog ránk nézni ezért a külföld? Felelek először is a második kérdésre:

Nekem a külföld véleményével szemben egy álláspontom van: *nem törődöm vele*. Mert meg vagyok arról győződve, hogy mi idehaza jól intézzük a mi dolgainkat, ha anyagilag, erkölcsileg, szellemileg gyarapodunk, akkor a külföld még a hibáinkban is fedez föl olyasmit, ami javunkra válik. Ha látnak itt egy erős, viruló nemzetet, mely magyar ruhában jár, azt fogják rá mondani: Lássátok ezt a nemzeti energiát, a hagyományokhoz való megkapó ragaszkodást! És érdekesnek fogják találni és akceptálják, sőt még tán utánozni valónak is találják a nemzeti ruhánkat. De ha az ország, a nemzet gyenge marad, erkölcsben, anyagiakban vagyontalan, akkor bizony csak gúnyal fogják nézni a nemzeti ruhánkat is.

Ami magát a dolog lényegét illeti, hogy nem törődve a külföld véleményével, magunknak is hasznunkra válik-e a magyar viselet föllevenítése: azt tartom, hogy az a millennium alkalmából helyes, de a millennium *nélkül* hiba volna. Az ezeréves ünnepség, amikor mindent mintegy történelmi zománccal akarunk bevonni, indokolja a magyar ruha viselését is, mint egy történelmi hagyomány felújítását. S meg kell tartani a magyar ruhát a jövőre is, nagy ünnepélyekre, kiváló alkalmakra, amikor az kifejezője lehet annak, hogy történelmi érzékünk ép és erős. De az eszmét, hogy az általános használatba menjen át, én sem helyeslehetem.

Szilágyi Sándor:

Nemzeti viseletünknek az a nagy jelentősége van, hogy hazafias tüntetésekre szolgál. Az utolsó száz év alatt kétszer demonstrált a magyar nemzet a nemzeti viselettel: először a múlt század vége felé, mikor II. József visszavonta sérelmes rendeleteit, és másodszer századunkban a hatvanas években. Mind a két esetben meg volt a demonstrálásnak az

értelme; ma azonban nincs erre semmi ok sem. S ha az ifjúság körében megindult mozgalomnak lesz is valami eredménye, nem hiszem, hogy a nemzeti viselet általánosan megmaradjon, mert költséges és főleg nyáron nagyon kényelmetlen. A külföldiek is ugyan megsodálnák, hogy nálunk mindenki keleti pompában jár az utcán; pedig olyat mutatnánk nekik, ami nem állandó dolog. Sokkal többet ér, ha még a külsőségekben is bebizonyítjuk, hogy a nyugati civilizáció alkotó elemei vagyunk.

Emlékszem, mikor kőrösi tanár koromban egyszer Svájcba utaztam magyar ruhában, a külföldön mindenki azt hitte, hogy muszka vagyok.

Az nagyon helyes dolog volna, ha deputációknál s minden ünnepélyes alkalommal a magyar ruhát használnánk. A hatvanas évek elején egy gazdasági kiállítást rendeztünk a Városligetben. Ófelsége a király ekkor látogatott meg bennünket először felséges nejevel együtt. Ez alkalommal dobbant meg a szíve először Magyarorszáért. A kiállítás megnyitására a fiatalság magyar díszben fogadta a királyi párt, s kivont karddal sorfalat állt a kiállítás területére vezető főúton. Ez impozáns jelenet volt, s nagy hatást gyakorolt minden jelenlévőre. Az ifjúságnak a millennium alatt is ily ünnepélyes alkalmakra kellene csak szorítkoznia a nemzeti ruha viseletében.

Vécsey Tamás:

Keletről jött a magyar. Ünnepein ragyogjon a keleti pompa, a megkülönböztető festői nemzeti dísz.

Nyugatiakká lettünk. A köznapokon munkálkodjunk a Nyugat magy, szabad és hatalmas népeivel közös fesztelen egyszerűségben.

*

A vélemények, mint látjuk, alig egy-kettő kivételével, az ifjúságnak ezt a tervét mind szerencsétlen ötletnek tartják. Nekünk tehát e nyilatkozatokhoz más hozzáadni valónk nincs, minthogy e helyen, nyilvánosan szépen köszönetet mondjunk mindazoknak, akik hasábjainkon érdekes vélekedésüket elmondani szívesek voltak.«

Itt jegyezzük meg, hogy az egyetemi ifjúság február 29-re meghirdetett gyűlésén, melyen hatszáz hallgató jelent meg, hosszas vita után a millennium idejére — március 15-től — a magyar nemzeti viselet mellett foglaltak állást. (Ld. PH 1896. márc. 1. Napi hírek. 10. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
10	4	<i>1860-ban sikerült és indokolt is volt</i> — MK az önkényuralom váltságának idején kibontakozó nemzeti ellenállásra utal.
10	9	<i>Müller Gyula Nagy Naptára.</i> — Az 1850-es évek egyik legnépszerűbb naptárkiadványa volt. A naptárcím-szövegeü

dalt a Bach-korszak idején a Kossuth-nóta dallamára énekelték. MK többször felidézte e négy soros strófát. Először 1881-ben *Ahol unatkoznak* c. írásában. (Krk 62. köt. 117. l.), 1887-ben *Tavaszi rügyek* c. elbeszélésében (Krk. 38. köt. 74. l.), majd 1901-ben a *Szőkevények* c. elbeszélésébe is belefoglalta. (Krk 12. köt. 65. l.)

A naptárrigmus évszámát illetően MK több variációt örökített meg, hol ezernyolcszázötvenhét, hol ezernyolcszázötvennégy, jelen írásában pedig ezernyolcszázötvennyolc szerepel.

A »FEJEDELEM«

M *Pesti Hírlap. 1896. március 27., 18. évf. 86. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A szerzőségről

Az anoním megemlékezés igen nagy valószínűséggel MK alkotása. A cikk írónk stílusjegyeit, jellegzetes fordulatait tartalmazza, reá vall az is, hogy együtt emlegeti a parlamenti élet két ismert alakját, a két elválaszthatatlan jóbarátot, Kemény János bárót és Szontagh Pált. A szerzőség mellett szól az a már korábban megírt jellegzetesen Mikszáth-adoma is, hogy mindkét politikus valóságos belső titkos tanácsosi kinevezését csak a »másik kedvéért« fogadta el (12 : 13-25). (Ld. erről bővebben a tárgyi magyarázatokban.) Ugyancsak MK szerzősége mellett szól a *fejedelem* epitheton ornans, amely több korábbi karcolatában is megtalálható. Itt említjük meg, hogy a korábbi években a PH-nál Mikszáth feladatai közé tartozott a búcsúztatások megírása. (Ld. erről a *Humorisztikus halottak* c. írást a Krk 76. köt. 18—21. l.)

MK szerzősége ellen csupán az szól, hogy saját korábbi írását tőle nem megszokott módon dicsérő jelzővel illette: *melyet Mikszáth a »Bourbon-asztal« címe alatt leírt pompásan.* (12 : 33-34)

*

MK meleg hangú nekrológban emlékezik meg Kemény János báróról, akinek személyével korábbi publicisztikai írásaiban sokszor foglalkozott. Emlékét apró mozaikok felsorakoztatásával, egy-egy színes anekdota elmondásával örökíti meg.

Tárgyi magyarázatok

- 11 24-25 *az utolsó években, kivált mióta a közigazgatás államosítása fölkerült a programba, — A közigazgatás államosítását a Szapáry kormány fő programjának tekintette. Ennek első lépéseként 1891 májusában törvényjavaslatot nyújtott be a megyei tör-*

- vényhatóságok jogállásának újraszabályozására. A függetlenségi ellenzék a javaslat vitáját hónapokig elhúzta, végül is a kormány meghátrált.
- 11 26 *a végzetes Bokross Elek*. — Az 1887—92-es ciklus közepétől Bokross Elek a szabadelvű párt alelnöke lett. Időközben anyagi körülményeihez képest túlköltekezett, bizonytalan gazdasági ügyletekbe bonyolódott, de ennek ellenére ragaszkodott az alelnöki székhez. 1893 szeptemberében a felelősségre vonás clól a halálba menekült. (Ld. *Az alelnökség* c. írást a Krk 82. köt. 24—26. lapján.)
- 11 29 *gerálta magát* — vkinek kiadta magát
- 11 31 *a Falu rossza* — Tóth Ede háromfelvonásos népszínműve.
- 11 33 *genre* — műfaj
- 12 3—5 *Pedig nem lehet mondani, hogy ... nem vitte volna semmire.* — MK egyik korábbi írásában, *Az öregek* c. karcolatban is foglalkozott Kemény János parlamenti karrierjével. Ott azt írta: »sohasem volt semmi«. (Ld. a Krk 82. köt. 89. lapján.)
- 12 6 *piedesztál* — erkölcsi magaslat
- 12 8—9 *az utolsó előtti hároméves országgyűlésen a Ház alelnökévé választotta.* — Kemény János 1878-tól lett a képviselőház alelnöke.
- 12 11 *két elvállhatlan jó barát,* — A parlament két alelnökét összefűző barátságról MK már korábbi írásaiban is szólt. (Ld. Krk 69. köt. 136—137; Krk 70. köt. 119., 147.; Krk 71. köt. 154., 177.; Krk 72. köt. 132.; Krk 73. köt. 152.; Krk 74. köt. 20., 59., 82. köt. 89. lapján.)
- 12 13—25 Kemény János báró és Szontagh Pál belső titkos tanácsosi kinevezése. — Azt a mozzanatot, hogy mindkét képviselő a másik kedvéért fogadja el a címadományozást MK a *Hogy nevezik ki a titkos tanácsosokat?* c. írásában már megörökítette: »Ezért azután felterjesztette Tisza Kálmán a felségnek Kemény János kedvéért Szontagh Pált is. A folyosón pedig, ahol ezt a történetet imígyen kikomponálták, ugyanakkor kifundáltak egy másik történetet is, amelyben ugyanazon indokból bár, de megfordítva a Szontagh Pál kedvéért neveztek ki „kegyelmes”-nek Kemény Jánost.« (Krk 71. köt. 22. l. 21—26. sor.) A valóságban az említett kitüntetésben nem egyszerre részesültek: Kemény János 1882-ben, Szontagh Pál pedig 1884-ben; ennek ellenére MK és valószínűleg a kortársak tudatában úgy élt, mintha egyszerre kapták volna.
- 12 32 *»Angol királynő«* — a régi Pest legelőkelőbb szállodája, a mai Vigadó tér 1. szám alatti telken állt.
- 12 33—34 *melyet Mikszáth a »Bourbon-asztal« címe alatt leírt pompásan* — MK egyik korábbi írásában, a *Ki lesz a mosoni főispán?* c. karcolatban említést tett arról, hogy az »Angol királynő«-ben a Deák egykori asztalát »Bourbon-asztal«-nak nevezik. (Ld. Krk 82. köt. 27. lapján.) MK néhány évvel később (1903-ban) *Az István szoba* c. karcolatában megmagyarázta az elnevezés eredetét. (Jk 20. köt. 172. l.)

- Lap Sor
 12 32—38 : 5 Kemény és a körülötte csoportosuló államférfiak vacsorái az »Angol királynő«-ben. — MK *A fehér asztalnál* c., egyik korábbi írásában már szólt arról, hogy a képviselők különböző csoportjai különböző vendéglőket látogatnak: Az »Angol királynő«-ben »vacsorálnak a nagyurak, az excellenciások, fent az emeleten, a Deák egykori asztalánál. Maga Tisza Kálmán is ide tér be nyár elején és végén, ha egy-két napig szalmaözvegy«. (Krk 78. köt. 31. lap 12—15. sor.)

VERES PÁLNÉ

- M** I. *Vasárnapi Újság. 1896. április 19., 43. évf. 16. sz. (244—245. l.)*
 Névjelzés: *M—th K—n.*
 II. *Hi. 5. köt. Az én halottaim. Bp., 1914. 185—198. l.*

Kései nekrológ egy kedves ismerősről

Ma már nem tudjuk megállapítani, hogy mi lehetett az oka annak, hogy az 1895. szept. 28-án lakóhelyén, Váchartyánon nyolcvanéves korában elhunyt asszonyról több mint hét hónappal később emlékezett meg.

A millenniumi ünnepségek kapcsán MK meleg hangú visszaemlékezésben idézi fel Veres Pálnénak, a magyar nőnevelés kiemelkedő alakjának emlékét. Őszinte nagybecsüléssel eleveníti fel portréját és küzdelmes tevékenységét. MK-nak Veres Pálhoz és feleségéhez Veres Pálné Beniczky Herminhez fűződő barátságáról, bensőséges kapcsolatáról több korábbi cikke tanúskodik. (Ld. *A Veres Pálné férje* Krk 54. köt. 136—138. l., *Veres-Beniczy Hermin* Krk 67. köt. 139—141. l., *A vanyarci kastély* Krk 69. köt. 18—19. l., az *Asszonymozgalmak* Krk 69. köt. 19—23. l., *A veres Házból* Krk 70. köt. 49—53. l., *Műlik a vármegye* Krk 72. köt. 51—54. l., *Az Országos Nőképző Egyesület jubileuma* Krk 82. köt. 12—14. l.) Itt csak utalás-szerűen említjük ezeket az írásokat, mert *Az Országos Nőképző Egyesület jubileuma* c. cikkhez fűzött jegyzetekben erről már részletesen szoltunk.

Tárgyi magyarázatok

- Lap Sor
 13 8—10 *Talán ott függne a falon a szép Zrínyi Ilona, de csak azért, mert olyan volt, mint egy férfi* — Hasonlóan fogalmazott Mikszáth az *Asszonymozgalmak* c. karcolatában: »Kétszáz esztendő óta nem bírtak egyébbel előállni, ha dicsekedni akartak, mint a derek vitélzli Zrínyi Ilonával. De az is csak azért kitündöklő asszony, mert majdnem férfi.« (Krk 69. köt. 21 3—6.)
 14 6 —7 *Azok az asszonyok, aminőkről Sainte-Beuve írt esszéket,* — Az utalás Sainte-Beuve: Arcképek a francia újabbkori társadalomból. Ford. Wohl Janka Bp., Révai. 1888. munkájára vonatkozik.
 14 16 *Pantheon* — itt: kiváló emberek emlékének szentelt díszcsarnok.

- Lap Sor
- 14 27—28 *senki se érzi szük ségét Geoffrin asszony vagy a Scudéry kisasszony szellemének* — Marie Thérèse Geoffrin szalonja a XVIII. század egyik leghíresebb párizsi központja volt, Montesquieu és D'Alembert bizalmasai közé tartozott. — Madeleine Scudéry íróő, főleg regényeket írt, kora ünnepelte.
- 14 29—30 *Du Duffand marquise vagy a D'Epinay asszony emlékiratai* — Az előbbinél névelírásról van szó, helyesen: Du Deffand (Marie de Vichy-Camrond) marquise. Levelezései halála után jelentek meg. »Lettres de la Du Deffand a Horace Walpole« 1—4 tom. Paris, 1812. Madame D' Epinay neves társasági dáma, egy ideig Rousseau pártfogója volt. »Memoires« (1818) c. munkájában korának társadalmáról festett érdekes képet.
- 15 1—2 *Ha akad is egy-egy merész kezdeményezés, mint a Wlaccisá, — Wlaccis Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter kezdeményezésére 1895-ben az egyetemek tanári, orvosi és gyógyszerész fakultásai megnyíltak a nők előtt.*
- 15 8—9 *arkképét nem most először mutatjuk be a »Vasárnapi Újság«-ban. — Az utalás Az Országos Nőképző Egyesület jubileuma c. cikkre és az illusztrációkra, mely az 1893. március 26-i számban jelent meg (Ld. i. h. 206. l., A választmány ülését megörökítő kép a 200. lapon.), valamint az 1895. 40. számban megjelent nekrológra vonatkozik.*
- 15 32 *lázi kastély* — A Lázi puszta és a rajta levő kastély — Nógrád megye Terbeléd községében — a Beniczky család birtokában volt.
- 16 6 *Zschokke: »Stunden der Andacht«* — a Mikszáth által említett könyv Veres Pálné egyik kedvenc olvasmánya volt. Ld. erről Rudnay Józsefné és Szigethy Gyuláné: Veres Pálné Beniczky Hermin élete és működése. Bp., 1904. 27. és 32. l.
- 16 38—39 *Veres Pál, aki maga nem vágyik szerepre,* — MK Veres Pált személyesen ismerte Balassagyarmatról. Alakját először *A Veres Pálné férje* c. cikkében rajzolta meg, ahol jelentéktelennek, szürke kormánypárti képviselőnek festette le. (Krk 54. köt. 136—138. l.) *A Múlik a vármegye* c. cikkében már szelídebb, elégikus hangon, kegyelettel emlékezett meg róla: »Egyszerű, igénytelen ember volt, akiben nem találni nagy ambíciókat, de nagy kötelességérzetet.« (Krk 72. köt. 54 6—7. l)
- 17 4 *vanyarci kastély* — Vanyarc kisközség Nógrád megye sziráki járásában. — Ld. a bevezetőben említett *A vanyarci kastély* c. MK-cikket (Krk 69. köt.).
- 17 5—6 *Odajár Szontagh Pál nagy jövőjű fiatalember* — Szontágh 1848 előtt Nógrád megyében a liberális ellenzék egyik vezére volt. — MK korábbi parlamenti karcolatainak szeretettel megrajzolt alakja volt.
- 17 7 *néha megjelenik Madách Imre is,* — Madách Imre és Veres Pálné szellemi kapcsolatáról MK *A vanyarci kastély* c. karcolatában írt. (Ld. Krk 69. köt. 18—20. l.)

- Lap Sor
- 17 9—11 *Sűrű levelezés folyik éveken át Sztregova, Horpács és Vanyaro között.* — Sztregován Madáchnak, Horpácson Szontagnak volt kúriája és birtoka, ez utóbbit Szontagh elhalálózása után néhány évvel Mikszáth vásárolta meg.
- 17 20—21 *Kölcsey sorai, hogy »idegen nyelveket szép tudni, de a magyar nyelvet tudni kötelesség.* — A Mikszáth által említett idézet Kölcsey Ferenc: Parainesis Kölcsey Kálmánhoz c. írásából való: »... de soha ne feledd, miképpen idegen nyelveket tudni szép, a hazait pedig lehetségesig mívelni kötelesség.« (Kölcsey Ferenc: Összes Műve. Bp., 1943. 916. l.)
- 17 38 *pulchra persona* — gyönyörű asszony
- 18 5 *interessál* — érdekel
- 18 6 *Honderű* — szépirodalmi és divatlap 1843—1848-ig. Petrichevich Horváth Lázár szerkesztette, Emich Gusztáv adta ki.
- 18 7 *Auróra* — Kisfaludy Károly alapította, hetenként megjelenő magyar szépirodalmi zsebkönyv; 1822—1837-ig.
- 18 7 *klavir* — zongora
- 19 4 *frájla* — kisasszony
- 19 12 *gouvernante* — nevelőnő
- 19 14—16 Kaunitz és a magyar asszonyok germanizálása — MK hasonló gondolatot örökölt meg két korábbi írásában, a *Veres-Beniczy Hermin* c. karcolatában (Krk 67. köt. 140 13—18), valamint *Az Országos Nőképző Egyesület jubileuma* c. cikkében (Krk 82. köt. 12. l.), azzal a különbséggel, hogy ezekben az írásokban az előkelő lányok germanizálásának törekvését II. Józsefnek tulajdonította.
- 20 31—32 *Meddig kellett öntöznie a szegény Belliot Magdolnának a seprűnyelet, hogy azon rügek sakadjanak!* — Utalás egy keresztény legendára.
- 20 3 *korifeus* — vezéregyéniség, tekintély
- 20 4 — *Kanállal akarja a tengert kimerni?* — Ezt a kijelentést Veres Pálné lánya, Rudnay Józsefné is megörököltette fent idézett munkájában: »Ballagi Mór ... egy ízben a női mozgalom gyengeségére célozva azt mondta: „Kanállal akarják kimeríteni a tengert.”« (Ld. i. h. 58. l.)
- 20 6 *írt a lapokba a nőnevelés mellett,* — Veres Pálné cikke »Felhívás a nőkhöz« címmel a Hon 1865. okt. 28-i számában jelent meg.
- 20 11—12 *összejött (1867-ben május 24-én) Pesten az első értekezlet,* — az alakuló értekezletet a »Tigris« szállodában tartották.
- 20 30 *Ekkor jelent meg Veres Pálné röpirata:* — Az említett röpirat Pesten, 1868-ban jelent meg.
- 21 8— 9 *A nőképző egyesület a saját palotájában székel a Zöldfa utcában.* — A Zöldfa utcában felállított leányiskolát Veres Pálné élete végéig irányította, az utcát később róla nevezték el, a hajdani iskolában a mai Veres Pálné Gimnázium működik.
- 21 22—23 *odafüggesszék a művészhez által festett képét,* — MK korábbi

- Lap Sor
- írásaiban is említést tett Veres Pálné és a másik elnöknő, gr. Teleki Sándorné falon függő képeiről. (Ld. *A veres Házból* Krk 70 köt. 51 : 8—11, valamint *Az Országos Nőképző Egyesület jubileuma* c. karcolatot Krk 82. köt. 12. l.) Veres Pálné arcképét Barabás Miklós festette.
- 21 26 *feltűzték mellére a koronás aranykeresztet* — 1893. március 25-én az egyesület fennállásának huszonötéves jubileumán Ráth Károly, a főváros polgármestere adta át a magas kitüntetést.
- 21 36 *détail* — részlet
- 22 8 *verve* — tűz, lelkesedés
- 22 12 *Csáky szalmája*; — ismert magyar szólás, a. m. gazdátlan, szabad prédára hagyott holmi. Állítólag gr. Csáky László országbíróra (†1655) vonatkozik, aki jószívűségében azt sem bánta, ha szerűjéről elhordták a szalmát. (Ld. Tóth Béla: Szállóigék lexikona. Bp., 1906. 55. l.)
- 22 17 *ez asszony Cincinnatus*, — Cincinnatus, Lucius Quinctius az ósrómai erény és erkölcsösség példaképe volt.
- 22 23—23 I a Borz utcai szalon — Mikszáth Kálmán: Visszaemlékezései (Bp., 1922. II. könyv VI. fejezet) szerint Mikszáth Veres Pálné szalonját »a Borz utcai kis akadémiának« nevezte el.
- 22 23—24 *mint a Madame Adaméban*, — Juliette Adamról van szó, akinek »*A magyarok hazája*« c. munkájáról nem sokkal a mű magyar kiadása után MK szellemes ismertetést közölt a »*Szép asszony könyve*« címmel. (Ld. Krk 69. köt. 34—38. l.)
- 22 36—37 *Vadnai Károly, aki annyi ideig szerkesztette a nők lapját*, — 1856—1864-ig Tóth Kálmánnal együtt szerkesztette a *Hölgyfutárt*, majd annak megszűnte után 1864-től 1892-ig a *Fővárosi Lapokat*.
- 23 15—16 *Onnan diktálta utolsó művét, »a lélektan«-t* — Az említett munka pontos címe: »*Tapasztalati lélektan felnőttek számára*«. Bp., 1895.

NÉHÁNY MEGJEGYZÉS A MINISZTERELNÖKI ESTÉLYRŐL

M *Pesti Hírlap. 1896. április 21., 18. évf. 110. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A nem arisztokrata mentalitás dicsérete

Bánffy Dező miniszterelnök április 18-án nagyszabású estélyt rendezett a miniszterelnöki palotában, melyre a politikai, társadalmi, irodalmi és művészeti élet számos kitűnőségét meghívta. A PH másnapi száma *Estély a miniszterelnöknél* címmel (PH 1896. ápr. 19. 9. l.) részletesen tájékoztat az eseményről. A cikk tanúsága szerint az estélyen Mikszáth

is jelen volt. A szívélyes vendéglátás, a kellemesen eltöltött este készítette Mikszáthot a reflexiók megírására. Karcolatában dícsérőleg emeli ki, hogy a miniszterelnök nemcsak az arisztokrácia képviselőit, hanem a *középosztály művelt hölgyeit* (25 : 13—14) is meghívta, továbbá követendő példaként említi a miniszterelnöki vendéglátás hivalkodásmentes egyszerűségét, mely elősegítheti a magyar társasági érintkezés egyszerűbbé, olcsóbbá tételét.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
24	2	<i>Noch nie da gewesen</i> — még nem létezett; ilyen még nem volt
24	2	<i>Mon dieu</i> — istenem!
24	9	<i>haute-crème</i> — a legelőkelőbb társaság
24	17	<i>Bachruch kirakata</i> — Bachruch Károly cs. és kir. udvari ékszerész elegáns üzlete a Királyi Pál u. 13-ban volt.
25	28	<i>akceptál</i> — elfogad
25	30	<i>megülő betűje</i> — ez lett a veszte (bibliai idézet), MK-nál gyakran előfordul.
26	4	<i>homár</i> — izletes húsú tengeri rákfajta
26	13	<i>gróf Vigyázó hajdani</i> estélyei, — MK valószínűleg az 1895-ben grófi címet kapott Vigyázó Sándor estélyeire utal.

A T HÁZ A SZABAD ÉG ALATT

M *Pesti Hírlap. 1896. május 3., 18. évf. 122. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés: *Ypszilon*.
Kötetben itt először.

Az ezredéves kiállítás

A millenniumi kiállítás előkészítése már 1891-ben megkezdődött. Az előkészítő, szervező munkát *Baross Gábor* kereskedelem és közlekedésügyi miniszter indította meg. Halála után a kiállítás megszervezése *Lukács Béla*, majd *Dániel Ernő* miniszterek feladata lett. A kiállítást a külön erre a célra kiépített Városligetben rendezték meg, ahol felépítettek, ill. felállítottak mintegy kétszáz kiállítási csarnokot, apró elárusító pavilonokat és sátrakat. A kiállítás legnagyobb részét a történelmi főcsoport épületei foglalták el. Ez az épületcsoport a hazai építészettörténet legkiemelkedőbb mozzanatait, egy-egy érdekes részletét mutatta be. Itt gyűjtötték össze a Magyarországra vonatkozó történelmi műkincseket, valamint az ősi vadászat, halászat és pásztorélet emlékeit. A kiállítás másik impozáns része a Városliget felső részében megrendezett kiállítási falu volt, ahol a különböző tájegységek házait építették fel, a szobákat az egyes vidékek jellegzetes bútoraival rendezték be. A falu közepén templom, belsejében gr. Zichy Jenő gazdag kaukázusi gyűjteményeit bemutató néprajzi kiállítás kapott helyet. A templom körüli boltokban a háziipar termékeit árulták.

A faluban nádfedeles csárda, községháza, iskola, kórház és tűzoltó telep reprezentálta a falusi életet. A kiállítás többi részében bemutatták Magyarország erdőgazdaságát, mezőgazdaságát, iparát, közlekedését, oktatását, egészségügyét stb. A kiállítás látványosságát emelte a kiállítási korzó, a színes szökőkút, a vendéglők, pezsgőspavilonok, a kávéház és az elárúsító bódék. Az anyagi jólétet és Magyarország civilizációs felzárkózását reprezentáló nagyszabású kiállítást máj. 2-án nyitotta meg Ferenc József. A kiállítás megnyitására — mely a millenniumi ünnepségsorozat kezdetét jelentette — a fővárosba érkeztek az uralkodóház tagjai, a Monarchia tábornokai, vezető politikusai, valamint külföldi diplomaták. Az ünnepségre a főváros díszbe öltözött. Az épületeken zászlók lengtek, szőnyegek, címerek díszítették a falakat. A budai Várból levezető úton végig a Városligetig az ünneplő tömeg ellepte az utcákat. A kiállítás meghívott vendégei a kiállítás területén várták az udvar megérkezését, erre a délelőtti órákban kb. 1/2 11-kor került sor. Elsőként *Dániel Ernő* kereskedelemügyi miniszter, a kiállítás elnöke üdvözölte a királyt. Ezt követően *Ferenc József* elmondta ünnepi megnyitó beszédét, majd *Bánffy Dezső* miniszterelnök és *Dániel Ernő* miniszter jelenlétében megtekintette a kiállítást. (Ld. VÜ 1896. 43. évf. 18. sz. 279. , 280—281. , 290—291. 292. 1., 19. sz. 307—308. 1.)

*

Mikszáth jelen írásában a fényűzően, nagy pompával megrendezett millenáris kiállítás megnyitásáról ad színes, hangulatos beszámolót. Szatirikusan állapítja meg, hogy a rendezés gondatlansága miatt a képviselők csupán a kedvező időjárásnak köszönhették, hogy részt vehettek a megnyitó ünnepen. Érzékletes képet fest a látványos cseményről, a díszbe öltözött ünneplő képviselőről, kiknek láttán csipősen jegyzi meg, hogy az embert »Bizonyos csömör fogta el. Az a képzelődés kezdte fölverni, hogy valami papagájkiállításon van,« (28 25—26.). Beszámol az érdekesebb látóvalókról és eseményekről, a királyi pár és kíséretének megérkezéséről. Tájékoztat a kiállítást megnyitó miniszteri beszéd, majd pedig a királyi megnyitó beszéd nagy tetszést kiváltó, lelkes fogadtatásáról. A lelkes, ünneplő hangulatról szóló beszámolót *Ugron Gábor* ellenzéki képviselő szájába adott zsörtölődő megjegyzéssel zárja.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
27	12—13	<i>mulatságok csarnoka</i> — A »Pallas Nagy Lexikona« XII. kötete a 670—671. lap között külön mellékletet tartalmaz »Ezredéves emlékünnepe« címmel. Itt részletesen leírták a kiállítás épületeit is. A »mulatságok csarnoka« nem szerepel a szöveges felsorolásban, viszont a képmellékletek között (a II. íven) látható az »Ünnepélyek csarnoka« c. épület képe. MK utalása valószínűleg erre az épületre vonatkozhatott.
27	28—29	» <i>Ma teszi le a vizsgát Rudnay főkapitány</i> « — 1896-ban nevezték ki Rudnay Bélát Budapest főkapitányává.

- Lap Sor
- 28 6 *insurrekció* — a magyar rendiség korában a nemesség hadba-
vonulása, a nemesi felkelés.
- 28 27 *übereicher* — felöltő
- 29 1—2 *de mégis legtöbbet ér az, aki itt nincs. Agliardi nem jött el* — Mik-
száth arra utal, hogy a bécsi pápai nunciust, Agliardit előző évi
(1895. április) politikai szereplése, amikor illetéktelenül be-
avatkozott a magyar belügyekbe, népszerűtlenné tette Magyar-
országon.
- 29 6 *merénylet történt a sah ellen*, — A kiállítás megnyitásának napján
a PH Napi hírek rovata egy Teheránból érkezett távirati jelen-
tésre hivatkozva szűkszavú tudósítást közöl a Nasr-Eddin sah
elleni merényletről. (Ld. PH 1896. május 2. 9. l.) A PH másnapi
száma megerősíti a sah elleni merényletről szóló hírt és további
részleteket közöl az eseményről. (Ld. i. h. máj. 3. 11. l.)
- 29 31 *graciózus* — keccses, bájos, kedves
- 29 39 *fringia* — szablya
- 30 3 *Fürdő utca* — A Lánchídról levezető út, a mai József Attila utca.
- 30 17—22 A királyné gyásza — A királyné fia, Rudolf trónörökös
1889. jan. 30-án a Baden melletti mayerlingi vadászkastélyban
öngyilkosságot követett el.
- 31 5—7 *Ezer szerencse, hogy ezúttal messze állott a királyi sátoztól, frin-
gijára támaszkodva, gr. Széchenyi Pál.* — MK célzása ma már
nem oldható fel. Gróf Széchenyi Pál a Tisza-kormányban
1882—1889 között földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi
miniszter volt, az 1885-ös országos kiállítás megrendezéséért
első osztályú vaskoronarendet kapott.

NÉMELY ÉSZREVÉTELEK A BANDÉRIUMRÓL

M *Pesti Hírlap. 1896. június 10., 18. évf. 159. sz. (1., 2. l.)* A Tárca
rovatban. Névjelzés: *x-y*.

Kötetben itt először.

A június 8-i koronázási ünnep

A millenniumi ünnepsorozat legimpozánsabb rendezvénye a
koronázási ünnep volt. Jún. 5-én a koronát és a koronázási jelvényeket a
királyi palota kápolnájából a Mátyás-templomba vitték, ahol megfelelő
őrizet mellett kiállították. Erről a helyről június 8-án, az 1867-i koronázás
évfordulóján, országos ünneplés közepette átszállították az új Országház
első ülésére.

Ezen a napon az Országház dísztermében az országgyűlés mind-
két háza együttes ülést tartott. Az ülés egyedüli tárgya a honfoglalás ez-
redéves emlékének megörökítésére hozott törvény felolvasása volt. *Szilágyi
Dezső*, a képviselőház elnöke olvasta fel a honalapítás ezredéves emlékének
törvénybeiktatásáról szóló 1896. VII. törvénycikket. A törvénycikk fel-

olvasását a képviselők hosszantartó, szünni nem akaró, lelkes éljenzéssel fogadták. (KNapló 1892—96. 33. köt. 227—229. l.)

Az ülést követően a koronát visszazállították a királyi palotába, ahol a király ünnepélyesen fogadta az országgyűlés küldöttségét.

A korabeli lapok részletesen beszámolnak a fényesen megrendezett, nagyszabású ünnepségről. Az alábbiakban az ünnepség egy-egy érdekesebb részletét »*A korona ünnepe*« c. cikk alapján ismertetjük. (Ld. V Ú 1896. 43. évf. 24. sz. jún. 14. 389—391. l.) »Minden törvényhatóság lovas bandériumot küldött fel az ünnepre. Ezek nagy része történelmi emlékü fegyverzetet, öltözetet öltött. Nyolcvankilenc törvényhatóság bandériuma vonult ki, ami ezer főnyi festői lovasságot tett. A törvényhozás tagjainak egy része is lóra ült, s a régi magyar viselet kimeríthetetlen változatát, szingazdagságát, fényét mutatta. Külön is impozáns alakjai voltak a menetnek a zászlóvivők, egy-egy főúr, kik az országrészek, s az egykori tartományok zászlóit vitték a menetben. Hozzá csatlakozott a menethez a főpapság és magánosok díszfogata.« A cikk a továbbiakban beszámol arról, hogy százezrek nézték a hosszú útvonalra kiterjedő felvonulást. Az üres telkeken és tereken tribünöket állítottak fel a városi tisztviselők, a képviselőház tagjai, valamint a diplomáciai testület tagjai számára. Az utcákon a tömeg sűrű sorokban helyezkedett el, a kapualjak, boltajtók, erkélyek, ablakok zsúfolásig megteltek. Az utcákon ételt, italt, hűsítőket árultak, a tribünök alatt pedig vendéglőket rendeztek be. A cikk pontos leírást ad a koronázási menetnek az új Országház elé érkezéséről: »A menet 11 óra után negyeddel ért a térre, elvonult az Országház előtt, aztán befordult az Alkotmány utcába, ahol megállapodott. A főrendi és törvényhatósági bandéristák leszálltak a téren, s a hintók is ott állapodtak meg. Az Országház lépcsőzetén fedetlen fővel várták a korona megérkezését, melyet a kirendelt képviselők vittek fel. . . . A sisakos, alabárdos koronaőrök sorfalat állottak, míg a koronát és a többi jelvényt 3 bársony párnán föl vitték s elhelyezték a kupolás teremben.« A rövid parlamenti ülés után a menet továbbvonult a királyi palota elé, visszazállítva a koronát és a koronázási jelvényeket. A koronázási menet kora reggeltől délutánig tartott. A lovasok mintegy hét órát ültek a nyeregben.

*

MK a koronázási országgyűlésről írt cikkében lefesti a középkori főúri viseletbe öltözött mamelukok nyüzsgését, gyülekezését, érzékletes képet festve a szemkápráztató látványról. Jelzésszerűen tájékoztat a koronázási menet színes forgatagáról, a részletes beszámoló helyett inkább »csak némely általános észrevételekre« (33 : 9) szorítkozik. Elismeréssel szól az egyöntetűen öltözött, valamilyen korszakot reprezentáló bandériumokról, ugyanakkor bírálattal illeti a drága, de stílus nélküli ruhákat. A tizenegy tartományi zászlóvivőről szólva tájékoztat a szerb zászlóval történt balesetről; kiaknázva e szituáció nyújtotta lehetőséget, a karcolatot a képviselők beszélgetésének csattanójával és ennek kapcsán Darányi miniszter rovására csipkelődéssel zárja.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
31	9	<i>Herold</i> — ünnepélyes alkalmakkor szereplő futár, hírnök a középkorban.
31	14	<i>csótár</i> — tájszó, a. m. szíjból hasított, lelógó dísz, sallang a lószerszámon.
31	17	<i>csalma</i> — tájszó, a. m. kucsma, süveg. MK írásaiiban többször is előfordul. (Ld. Rubinyi Mózes: Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve. Bp., 1910. 123. l.)
32	5	<i>Úcsu</i> — Urbanovszky Ernő
32	6—7	<i>Míntha az öreg Szvatopluk volna, ki Árpád elé hódolni jöven,</i> — A fordulat alapjául a honfoglalásról fennmaradt fehér ló mondája szolgál, mely mind Anonymusnál, mind Kálti Márk krónikájában fellelhető. — Szvatopluk I. morva fejedelemmel a magyar fejedelmek 894-ben szövetséget kötöttek és megtámadták Pannóniát. Szvatopluk 894-ben meghalt.
32	15	<i>kanapé</i> — vajas sonkás zsemle, általános értelemben: rakott kenyér, szendvics.
32	16	<i>ad libitum</i> — tetszés szerint
32	17—19	<i>Minden gyomor egyforma. (Drexler szerint) mindenik két forint terjedelmű.</i> — Drexler ezekben az években a parlamenti büfét bérelte, az ő árkalkulációjára vonatkozik MK tréfás megjegyzése.
32	30	<i>denique</i> — végül is, tehát
33	5	<i>rákosi országgyűléseken</i> — az első országgyűlést Rákos mezején IV. László idejében, 1286-ban, az utolsót 1540-ben tartották.
33	27	<i>Mária Terezia korabeli</i> — az 1740 és 1780 közötti időszak.
33	30	<i>Apaşi korabeli</i> — az 1661 és 1690 közötti időszak.
33	34—35	<i>Az ember Grünbaum és Weinert érezte ki bennük,</i> — szabó, MK is nála varratta ruháit. (Ld. a <i>Kitüntetések</i> c. cikket a jelen köt. 37. lapján.) Az író játékosan valószínűleg a szabóság cégtáblájáról nevezte el a tulajdonost.
33	39	<i>perzekútor</i> — megyei csendbiztos
34	24	<i>veteránoskodás</i> — sajátos szóhasználat a veterán latin szóból. Itt: kiszolgált katonák felvonulása.
34	37—39	<i>a régi Rácország zászlaja . . . melyért annyiszor harc folyt nemrég a parlamentben.</i> — Ld. erről a <i>Szerb kérdés a Házban</i> c. karcolatot és a hozzáfűzött jegyzeteket a jelen köt. 98—102 és 236—241. lapokon.
34	39—35	: 2 Keglevich balcsete — az esetről a VÚ említett cikke is beszámolt: »A Vérmezőn egy-két lovas kiesett a nyeregből. A régi Szerbia sárga lobogójával is lehanyaglott egy percre gr. Keglevich István, de azonnal rendbe hozta nyugtalankodó paripáját, s szilárdan megülte a menet befejeztéig.« (Ld. VÚ i. h. 390. l.)

KIRÁLYNÉ A TRÓNON

M I. *Pesti Hírlap*. 1896. június 10., 18. évf. 159. sz. (10. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

II. *Jk 20. köt. Az én kortársaim I. köt.* Bp., 1910. 144—147. l.

A jelen Krk a Jk szövegét közvetíti.

A szövegről

Mikszáth negyvenedik írói jubileumára megjelent Jk kötetek szövegét az író által jóváhagyott szövegnek kell tekintenünk, minthogy a textus tudtával és még életében látott napvilágot. A milleniumi ünnepségeken megjelenő Erzsébet királynéről szóló meleg hangú írásán a kötetben való megjelenéskor kisebb változtatásokat eszközölt, amelyeknek egy része valószínűleg az 1898-ban, Genfben bekövetkezett gyilkos merénylet következtében vált szükségessé. Az eltéréseket az alábbiakban soroljuk fel.

Cím: PH: *A királyné* Jk: *Királyné a trónon*

Lap Sor

- 35 1—2 PH: a királyné, *régi sugár* természetével. Jk: a királyné *elbuztíthatatlanul nyúlánk* természetével.
- 35 10 PH: magyarosan, hajtúk Jk: magyarosan, a hajtúk
- 35 13 PH: Az, melyet Jk: Az, amelyet
- 35 14 PH: ismerünk Jk: ismerünk
- 35 15 A Jk-ban sajtóhiba miatt »holokra« szó helyett a PH-beli hibátlan és értelmezhető »homlokra« alakot közvetítjük
- 35 22 PH: strucctollak *a trón tetéjén* reszketni Jk: strucctollak reszketni
- 36 22 A Jk-ban sajtóhiba miatt »trucctollak« szó helyett a PH-beli »strucctollak« alakot közvetítjük
- 36 30 PH: lecsillapszik. Jk: lecsillapul
- 36 38—39 PH: s az a régi ragyogás Jk: s a régi ragyogás
- 37 13 PH a *mater dolorosa* Jk: a *Mater Dolorosa*

A királyné rövid budapesti tartózkodása

A parlament tagjainak, az országos méltóságok és a törvényhatóságok küldötteinek várbeli királyi fogadására jún. 7-én este Budapestre érkezett Erzsébet királyné, hogy a már a magyar fővárosban tartózkodó Ferenc Józseffel együtt fogadja a tisztelgőket. A királyné érkezéséről a PH a következőket írta: »A királyné öfelsége ma este 6 óra 10 perckor érkezett a Ludvig Gyula, a magyar államvasutak elnökigazgatója, főrendiházi tag által vezetett külön magyar udvari vonaton a nyugati pályaudvarra. A királyné kíséretében voltak Bellegarde gróf első főudvarmester, Korniss grófné és Ferenczy Ida udvarhölgyek. Minthogy hivatalos fogadtatás nem volt, a királyné öfelségét Daróczy állomásfőnök várta. A pályaudvar előtt nagy közönség gyűlt össze, mely a felséges asszonyt látni kívánta. A királyné már kedden visszatér Bécsbe s e hó végéig Lainzban marad, akkor pedig nyári tartózkodásra Ischlbe költözik.« (1896. jún. 8. 5. l.)

Jún. 8-án reggel az ünnepségek folytatódtak. A bandérium a Vércmezőről felvonult a királyi vár elé, ahol a királyi palota oszlopos erkélyén tisztelgésüket fogadta a király és a királyné kíséretük jelenlétében. A királyi pár végignézte a tiszteletükre megjelent menet elvonulását, amely a Bécsi kapun át távozott a Margit híd irányában az új országházhoz vonulva. Oda negyed tizenegyre megérkeztek, és az új országházban egy rövid ünnepi ülést tartottak. Az aznapi ünnepség a királyi várban ért véget. A VÚ beszámolója szerint: »A törvényhozás tagjai d. u. 2 óra után a királyi trónteremben gyűltek össze, s félkörben állottak föl a trón előtt. Az uralkodó család tagjaival és az udvari méltóságoktól környezve jelent meg a királyi pár s foglalt helyet a trónon a leglelkesebb üdvözlés közt. Az országgyűlés nevében Szilágyi Dezső elnök remek beszéddel üdvözölte a királyt. A király meleg szavakkal válaszolt. Bensőbb érzelmességgel és hévvel a magyar király már századok óta nem beszélt a nemzethez. A király magasztalta a magyar nemzet erejét, lángoló haza- és szabadságszeretetét, államfenntartó képességét . . .« (VÚ 1896. jún. 14. 24.sz. 391. l.)

A Budapestről való elutazásról a PH rövid hírben számolt be: »A királyné ma délben [jún. 9-én] egy óraker kíséretével együtt külön udvari vonatot elutazott a fővárosból Bécsbe. A hivatalos fogadtatás elmaradt.« (PH 1896. jún. 10. 10. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 35 3 *Magyarország patrónája.* — MK a cikk második mondatában már ezzel a fordulattal a Krisztus halála miatt szenvedő Szűz Mária képet rávetíti Erzsébet királynéira, aki Rudolf trónörökös tragikus halálát élete végéig nem tudta feledni, és a fekete gyászszínt élete végéig viselte. A »Magyarország patrónája« a latin és liturgikus fordulatnak a »Patrona Hungariae«-nek részbeni magyarítása, aminek jelentése Magyarország Nagyszszonya, azaz Szűz Mária.
- 35 8—10 *minden fekete volt rajta, minden, minden: haja átkötve gyászfátyollal magyarosan, a hajtűk és gyöngyök mind feketék voltak.* — MK ezzel a hangsúlyozott felsorolással érzékelteti a királyné nem szűnő gyászát.
- 35 11—12 *Egy mater dolorosa* — fájdalmas anya, liturgikus szövegek környezetben a szenvedő Szűz Mária.
- 36 1 *hiába koppantanak háromszor a pálcás urak,* — a királyi udvartartás etikettje szerint az ünnepi alkalmat irányító főudvarmester a kezében lévő bottal tett három koppantással jelzi a ceremónia kezdetét.
- 36 8 *Hát egyszer csak belevegyíti a szónok a királyné nevét is.* — Szilágyi Dezső beszédének a következő részére vonatkozik MK utalása: » . . . Midőn felségedet, oldalán a királynéval, akit e nemzetnek soha nem szűnő hálája és kegyelete környez, királyi házunk fenséges tagjainak közepette, mint emlékeink és örömeink osztályosát és jövő törökvéseink vezérét megjelenni láttuk . . .« (Magyarország 1896. jún. 9. 9. l.)

Lap	Sor	
36	11—12	<i>fölzúg az éljen. És milyen éljen az!</i> — Az általunk használt forrás nem tünteti fel a beszéd közben elhangzott éljenzést. (Magyarország 1896. jún. 9. 9. l.)
36	24—25	<i>csalma</i> — török eredetű szó, a. m. süveg
36	26	<i>kócsagokból</i> — értsd: a kalapokon lévő kócsagtollakból
36	29—30	<i>A szónok abbahagyja beszédét és várja, míg a féktelen lelkesedés lecsillapul.</i> — ld. a 36 : 11—12 sorhoz fűzött megjegyzésünket. A Szilágyi-beszéd szövege után a következő olvasható: »Percekig tartó éljenzés követte a hatalmas beszédet, melyet a király és királyné feszült figyelemmel hallgattak . . . « (Magyarország 1896. jún. 9. 9. l.)
37	4	<i>reciprocitás</i> — kölcsönösség, viszonyosság (lat.)
37	12—15	<i>a gyászba borult királyné, a Mater Dolorosa, halványan, csöndesen, érzéketlenül, mint egy fehér mozdulatlán szobor, mely egy édes arcra emlékeztet.</i> — A cikk elején, a második mondatban (35 : 3) jelzett kép és a 35 11—12 sorban használt, kisbetűvel írt <i>mater dolorosa</i> , itt a szerkezet nagybetűvel való írásával egyértelműen Szűz Máriára utal, mint ahogy a befejező szavak is Szűz Mária szobormását idézik.

KITÜNTETÉSEK

- M** I. *Pesti Hírlap. 1896. június 18., 18. évf. 167. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. *Teljes névjelzéssel.*
 II. *Jk 33. köt. = Hi I. köt. A saját ábrázatokról.* Bp., 1914. 208—212. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Jókai és Mikszáth hírlapi polémiája

Mikszáthot pályája elején rajongó tisztelet, majd később mély baráti szeretet fűzte a nagy íróhoz, Jókai Mórhoz. Kettejük barátságát csak igen rövid időre árnyékolta be a millenniumi kitüntetések kapcsán támadt hírlapi vitájuk. A polémiát MK indította el *Kitüntetések* c. cikkével, melyben keserű gúnnyal nyilatkozik arról, hogy az írók rendjellel való kitüntetését feleslegesnek tartja. Mikszáthot valószínűleg bántotta, hogy az ezredéves ünnepségek alkalmából a király annak ellenére, hogy számos kitüntetést osztott ki — politikusok, tudósok, papok, tanárok, testületek, közintézetek elnökei stb., sőt még szabómester is részesült benne — az ő nevét kihagyta a kitüntetettek hosszú listájáról.

Mikszáth a *Kitüntetések* c. cikk első bekezdésében egy fővárosi »lap-társunk« cikkére hivatkozott, amely kifogásolta, hogy bizonyos szabómesterek kaptak kitüntetést, míg az írók közül egy sem részesült e megbecsülésben. MK szerint a felsoroltak »közt van az én nevem is, három kiváló íróé mellett«. A saját elmékedésére alapot adó és állítólag Mikszáth nevét is megemlítő cikk érdekében a következő fővárosi napilapokat néztük át: Magyar Állam, Egyetértés, Hazánk, Magyar Hírlap, Budapest,

Budapesti Hírlap, Magyar Újság, Magyar Szemle, Magyarország, Szabad Szó, Kis Újság, Magyar Esti Hírlap, Nemzeti Hírlap, Fővárosi Lapok, Nemzet, Pesti Napló. *A felsorolt sajtóorgánumok egyikében sem találtunk olyan írást, amely tartalmazta volna a Mikszáth-cikk első bekezdésében lévő két kifogást: a szabók kitüntetését és másodjára az írók kitüntetésének elmellőzését, példaként írók nevét is megemlítve.* Tehát úgy tűnik, hogy a »fővárosi laptárs« cikkére való hivatkozás csupán írói fogás, mód a sérelem, az írók sérelmének előadására.

A fővárosi napisajtó átnézése után a hetilapok között lapozva A Hét 1896. jún. 14-én megjelent 24. számában, a 410—411. lapon »Az üres gomblyuk« címmel Semper álnévvel Kóbor Tamás írását találtuk. Ez a cikk méltánytalannak tartotta, hogy a legkülönbözőbb foglalkozásúak és társadalmi rétegből származók közül egy író nevére sem bukkant, kivéve Kodolányi Antalt, aki gazdasági szakíróként szerepelt a kitüntetettek között. Kóbor Tamás cikke több vonatkozásban összecseng MK *Kitüntetések* c., négy nappal később megjelent írásával, ezért szövegét az alábbiakban teljes egészében közöljük. De azért is hozzáférhetővé tesszük, mert az a véleményünk, hogy Kóbor Tamás cikke adott tápot MK indulatos és személyeskedő hangú cikkének megírásához. Következzék A Hét tárcája:

»AZ ÜRES GOMBLYUK.

— június 12.

Gratulálással foglalkozik ma minden rendű és rangú ember, mert nincs olyan, kinek ismerősét, társát vagy föllebbvalóját királyi kitüntetés ne érte volna. A listán, melyet a Budapesti Közlönyből az összes lapok átvettek, szerepel festő, szobrász, fő-, al- és kispap, főrend, alrend, nagybirtokos, kisbirtokos, bíró, bankdirektor, ügyvéd, orvos, egyetemi professzor és vidéki iskolamester; gazdász, építész, városatya, főszo­l­gá­bíró, kishivatalnok, pallér és szabó. Különösen meleg gratulációkra érdemes a nagy­kikindai polgármester, nemkülönben a szurdoki körjegyző és Alibunár község érdemes bírāja.

Az ilyen nevezetes ünnep nem is eshetik meg tömeges kitüntetés és tömeges amnesztia nélkül. A legjelesebbek és a legkomiszabbak egyaránt örüljenek és legyenek boldogok. A fejedelem kegye kiszabadított egy csomó gazembert és betöltött sok kiváló gomblyukat. Így van ez a szabad Franciaországban és a szolga Oroszországban, így van ez nálunk is, ahol a kitüntetés és az amnesztia csakúgy hozzátartozik az ünnepi alkalomhoz, mint az ágyúszó a gellérthegyi citadelláról.

A gratulációkkal végeztem, meggratuláltam nemcsak a kitüntetetteket, hanem az amnesztiáltak közül is egynehányat, akiket sajtóvétség miatt csuktak el Szegeden. Sok derék íróember ült ott, vagy kellett volna most oda ülnie, de a királyi kegyelem rájuk mosolygott, s ők most szabad emberek.

Ekkor hirtelen eszembe ötlött valami, hogy akaratlanul fölkeltem s a tükör elé állottam. Szentül meg voltam győződve, hogy a tükör nem mutat majd semmit, s nagyon meglepett, hogy mégis megláttam benne

ábrázatomat. Az igaz, hogy elég százalmas figurát mutatott. Éppen csak meg volt minden ami kell, hogy az ember definíciójának megfeleljek. Iparkodtam képet alkotni magamnak Alibunár község érdemes bírójáról: mennyivel különb legény lehet az nálamnál! Széles, vállas alak, tisztelgetreméltó potroha, méltóságos járás, a szíve arany s a beszédje ezüst. Bizonyára a legderekből községi bíró, amit magamról, mint íróról nem mondhatok. De csak van legalább egy valaki, aki az írók között éppoly derék, mint az alibunári községbíró a községbírák között! S a községbíró kapott rendjelet s az író — az írónak csak az amnesztiából jutott.

Honnan van ez? Nincs-e az írónak gomblyuka, vagy nincsen érdeme, vagy megvan mind a kettő s az ördögnek sem kell egyik se? Miért hogy az általános örömnép keretében, mikor csak úgy hullanak a csillagok, az uralkodó kitüntetettő figyelme kihat a pusztai iskolamester negyven szolgálati évére s a színházi rendező díszelőadásos buzgóságára is, a hosszú lajstromban nincs egy név, a júniusi csillaghullásban nincs egy parányi szírporka sem, mely az irodalom elismerését, avagy csak észrevétetését jelentené?

Tudom, nagyon jól tudom, hogy az érdem önmagát jutalmazza. De miért respektálják pusztán az irodalomnál ezt a fölötté respektálandó axiómát? Az érdem önmagát jutalmazza, de más tünteti ki. A gomblyukat a szabó csinálja és az ambíció tölti be. Magyarországon nincs ambíció, mely ne talált volna a maga gomblyukára és mégis maradt egy üres gomblyuk: az íróé.

Ha nem marad üresen: föl se tűnik. Azaz így sem tűnt föl. Sem a sajtóban, sem a publikumban nem veszik észre a mellőzést, s ha meginterpellálnám Jósika Samu bárót, nagyon meg volna lepve s azt mondaná: erre nem is gondoltam.

Méltóztassék elhinni, nem a gomblyukam fáj! Magyarország negyvenezer élő írója között én vagyok az utolsó, akinek a gomblyuka reménykedhetett volna. De az író annyira kívül szorult a rendes társadalmi osztályozáson, hogy bizonyos faji érzés fejlődött ki benne, s ezérzi e mellőzés bántalmát. S a faji önérzet címén merem szóba hozni, amit a személyes önérzet soha nem engedne meg: hát a millennium esztendejében, midőn az egész nemzet a trón köré sorakozik s a trón elismeri egyesekben az összesség érdemét, a magyar irodalom nem számít? Az az irodalom, mely valahányszor az élöket kell agyonütöni, mindig első, döntő faktora volt a magyar államélet virágzó alakulásának, mely vezére volt a közvéleménynek, kormányzója a nemzeti érzésnek és hatalmas agitátora az emberi szabadságoknak! Nem beszélék a mai irodalomról ilyen nagy hangon, hadd legyen igazuk azoknak, akik a mai irodalmat egyszerű sajtószerzőknek mondják. De hát a sajtó, annak nincsenek oly érdemei, mint az iskolamestereknek, vagy a községi bírónak? Ha az irodalom eltörpült, óriássá lett csak a sajtó! S ha az irodalom nem vezeti az ország szellemét, csak megteszi ezt a publicisztika! S nem volt szem, mely ez érdemet észre vegye, nem volt memória, mely rá emlékeznék?

Kétlem. A kitüntetettek között van olyan is, aki per idearum associatione emlékeztetett az frott betűre. Van egy kitüntetett író, ez Kodolányi Antal, egy igen jeles gazdasági író, akit nem ismernek. De hát az írás csak akkor érdem-e, ha kakoricáról szól, s papíros-pusztítás, ha verse-

ket farag? Ha úgy van, ám legyen úgy, de akkor váljék nyilvánvalóvá a faktum, s ne áltassuk magunkat frázisokkal. Ne szavaljunk ideális javakról, miknek letéteményese a szépirodalom és jelöljük ki az írók számára a faluvéget. Ne bizgassuk benne a képzelgést, mintha odatartoznák azok közé, kik az első sorban dolgoznak a nemzet fényén. A hódoló körmeneten az elején, mindjárt a rendőrök után, nyargaltak a harsonások, díszes volt a kontósuk és ezüstös a lovuk szerszámja. Belefújtak a harsonába, ők kapták a hámszokdó tömegtől az első éljeneket, s mégis ők voltak az utolsók s gazdag öltözetükben egytől egyig szegény emberek.

Hát így vezet a poeta is a nemzeti élet nagy körmenetén. Belefű a harsonába: figyelem, utánam következnek az urak!

Rendjén volna így, ha mindenütt így volna. Ha éppen az irodalom pozíciója a társadalomban, a becsület, melyben részesül, nem volna mérő foka a nemzet igazi fejlettségének. Nincs az a július 14-iki rendjeleső, melyből néhány légión d'honneur nem író gomblyukába hullana. Ott fel lehet ültetni a kormányt is, a közvéleményt is egy apokrif távirattal, mellyel a német császár kondoleál Franciaországnak egy író halála alkalmából. Ha mi hozzánk érkeznék ilyen távirat, akár csak a kis szerb király nevével, rögtön tisztában volnánk, hogy az valódi nem lehet.

Ott nincs valamire való író, akinek a frakkja rendjeltől szűz volna. A Bánffy Dezső báró ebédjein pedig, ahol mindig hivatalos néhány író, a többi vendég arról ismeri meg őket, hogy üres a gomblyukuk.

Nem akarok igazságtalan lenni: az üres gomblyukat az írók maguknak is tulajdoníthatják. Mert nyilvánvaló, hogy a kitüntetés nem hull mint a manna a magasból, s alig kapott még valaki rendjelet, hogy a Budapesti Közlönyből tudta volna meg először. Biz egy kis biztatás és utánajárás nélkül az ilyesmi nem esik meg. Az író meg nem jár utána, mivelhogy nemigen szenved gomblyukbetegségben. A Schiller alvajáró poétája, aki a föld felosztásához is későn érkezett, él ma is és ma is csak a mennyországgal kínálják meg. De a Goethe Sängerte, aki fejedelme előtt éneklő dicsőségét a férfikarnak és a női szépségnek, s aranylánc helyett egy pohár bort kíván csak, az már kiveszett minálunk. Az aranyláncnál ma is többre becsülne egy teli serleget, gyöngye női kéztől koszorúzottat, de nem hívják be a dús lakomához. A kapunál lapul meg és ott veri kobzát a kapus és a csatlósok közönsége előtt. Zengi a női arc rózsáit, a szerelem búbáját, a haza nagyságát és a nagyok dicsőségét, de odafönt a tószat járja, a nagyok egymásra köszöntik a gyöngyöző serleget, a poeta meg elviszi dalát a szerkesztőségbe, ahol ötven krajcártól tíz forintig takálják a rövid sorokat.

Az indolenciája pedig abban van, hogy nem veszi el a jókedvét és zöngicsél tovább. Ha frakkot húz, piros szegfűt tűz a gomblyukába, ezt az illatos, édes rendjelet, melyet egyetlen mecénása, a nagy természet adományoz neki, nem is díjmentesen. Arva poeta, elégedj meg azzal a rendjellel, mást úgysem kapsz. Hogy az általános csillaghullás sem juttat neked semmit, az nemzedet hibája, de a te erényed. Majd valamikor, ha már szemmel láthatóvá válik a tolongás a hiúság aranyborjúja körül, érdemet látnak majd benne, hogy egyedül neked nincs érdemjeled.

Semper.«

Mikszáth cikke nem tetszett Jókainak. »A pennám hegye egy kis karcolást ejthetett a hiúságán vagy megszúrta,« (Ld. *Kedélyes háború*. Az Újság 1904. nov. 20-i 323. sz.) Jókai Mikszáth karcolatára »A napi kérdésekről« c. alábbi írásával reagált, de először egy napi szenzációról írt:

»A NAPI KÉRDÉSEKRŐL

Nagy a fölháborodás a gőzsiklón történt baleset miatt. Szigorúan elítélünk mindenkit, aki a szerencsétlenségnek valami minőségben okozója volt: az igazgatóságot, a kezelő személyzetet, a rendőrséget. Rá is szolgáltak. De hát a mélyen tisztelt közönség számára ne szolgáljánk-e egy intő szóval?

Hisz a mi gondatlan, fegyelmetlen közönségünk magatartása mellett igazán isten csudája, hogy a legnagyobb katasztrófák sorozatát nem jegyeztük föl eddig a milleniumos ünnepek alatt.

En láttam a komáromi dobogó hidat leszakadni a nézőközönség terhe alatt, István nádor díszfölvonulása napján; több száz ember ott veszett a Dunában. Mikor Baross minisztert temettük, ismét láttam a budapesti Lánchidat, mint egy hintát, úgy lebegni jobbra-balra a tízezernyi számban tolongó néparadat alatt. Csak egy srófnak az elpattanása: s tízezer ember leli sírját a hullámokban. Hogy a moszkvai katakizma be nem következett nálunk a koronakisérő banderialis fölvonulás alatt, az igazán a rendező körök elővigyázó intézkedéseinek köszönhető.

Hogy éppen a miniszterelnök estélye alatt kellett ennek a fatális kötélszakadásnak megtörténni. Hiszen törte volna be az orrát akárhány pasasér, csak ne a külföldi újságírók!

De hogyha hibáztatjuk a közegeket, nem kell-e egy kis fejcsoválással aposztrofálnunk magát a közönséget is?

Hiszen a záróra már betelt; ez tudatva lett. A gépész elvégezte a kötelességét, hazament. Akkor jön még egy csomó elkésett kiránduló, beül az üres kocsiába, s követeli a továbbszállítást.

Ugyan mit mondanának, ha Bádenben az utolsó bécsi vonat tovarobogott, még jönne egy csoport ünneplő, s felülne egy befűtött mozdonyra, vezető nélkül, gépész nélkül, s nekiindulna a kék mindenségnek.

A közönség maga is legyen körültekintő, megfontoló, s gondolja meg, hogy mire vállalkozik. Minden ember háta mögött nem állhat egy rendőr, aki az épségére vigyázzon.

*

A másik meg az, amiért a pennámat a kalamárisba mártottam, hogy az én kedves pajtásom, Mikszáth Kálmán a mai tárcacikkében meg lehetőszen lebeszélte a magyar írókat a rendjelek után való áhítózásról.

Hát hiszen a rendjelekkel én is úgy vagyok, mint az egyszeri ember a lopott süveggel, hogy nappal nem merte viselni, hanem éjszaka járt-kelt vele a szobában, s mikor a felesége azt kérdezte tőle: »mi az apjuk?« azt mondta rá: »hallgass! a süveget viselem.«

Biz azzal nem járunk-keelünk az utcán, s nagy ünnep legyen, ami-

kor föltesszük. Nem magunkat, de az ünnepet tiszteljük meg vele; nem a saját drága személyünknek felülbecsülését látjuk benne, hanem annak az osztálynak a megbecsülését, amelyhez tartozunk. Nekem a Gyulai Pál Szt. István rendje éppen olyan becses, mint a magamé. Ő sem fitogtatja, én sem fitogtatom. Még csak abban sem erősködöm, hogy mikor udvari ebédhez vagyok hivatalos, engem kínáljanak meg előbb a sülttel, csak azután a »vaskorona«, a »Lipót-«, a »Ferenc József-rend« tulajdonosait, ahogy a Szt. István rend statútumai elrendelik. Nem formálok belőle juszt.

Úgy hiszem, hogy a pályatársaimnak nem lehet ellenem emiatt panaszuk.

Más kérdés, hogy hát el kellett-e fogadni az érdemrendet?

Igaz, hogy Deák Ferenc nem fogadott el semmiféle érdemrendet.

Hanem hát Deák Ferenchez egyikünk se hasonlítsa magát.

Ő annyira fölmagaslik a történelmi alakok sorába, ahol már az emberi fő glóriát visel. Ki gondolna arra, hogy a Megváltó oldalán a vérző sebet egy rendjellel takarja be?

Visszaautástani a kínált kitüntetést.

Erre mondják azt, hogy »a legnagyobb szerénység a legnagyobb büszkeség«.

*

Ma voltam a királynál megköszönni a nekem adományozott (saját alapítású) rendjelt, a »litteris et artibus«-t.

A király ekkor ezt mondta nekem:

„Ezt a rendjelet ön megérdemelte sokféle munkálataival, s ezt én köszönöm meg önnek.”

Van ennél több?

Jókai Mór fenti cikke a PH jún. 19-i számában (168. sz.), az 1. és a 2. lapon jelent meg. Az újság következő napi számában *Felelet Jókai Mórnak* címmel (ld. a következő cikket e köt. 43. lapján) MK szelíd viszontválaszt írt. A vita lezáródásáról az ehhez a cikkhez fűzött jegyzeteinkben szólunk (e köt. 198-199. l.).

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
37	1 <i>Egy fővárosi laptársunkat</i> , — Ld. a bevezetőben írottakat a 189. lapon.
37	4 <i>Tiller szabómester a legvörösebb posztó</i> . — Ld. a bevezetőben írottakat a 189. lapon.
37	6 <i>három kiváló íróé mellett</i> . — ld. a bevezetőben írottakat a 189. lapon.
38	2—3 (<i>Jókai</i>) már többször részesült királyi kitüntetésben, — 1876-ban a Szt. István rend kiskeresztjét kapta, 1894-ben 50 éves írói jubileumán a kitüntetések egész sorával halmozták el, 1896-ban a Pro litteris et artibus érdemjelvénnel tüntették ki.
38	8 <i>manifesztáció</i> — megnyilvánulás, felszínre jutás

Lap	Sor	
38	21	<i>filiszter</i> — nyárspolgár
38	22	<i>sablonemberek</i> — itt: azok az emberek akikről mintát lehet venni, akiket utánozni lehet
38	24	<i>stréber</i> — törtető, akarnok
38	25	<i>licitál</i> — felülígér
38	36	<i>faktora</i> — hajtó ereje
39	25	<i>deklaszifikál</i> — lefokoz, leminősít
39	30	<i>ad absurdum</i> — a képtelenségig
39	31	<i>excentrikus</i> — különködő, eredetieskedő
39	34	<i>koronás ezüst érdemkereszt</i> — Valószínűleg a Szent István-rend kiskeresztjéről van szó. Ez a Monarchia rendjeleinek rangsorában a 9. helyet foglalta el.
39	35	<i>Ferenc József-rend kis keresztje</i> — Ez a kitüntetés a Ferenc József-rendjel harmadik osztálya volt, a Monarchia rendjeleinek rangsorában a 13. helyen szerepelt.
39	37	<i>aranygyapjú</i> — az osztrák—magyar rendjelek rangsorában a legmagasabb kitüntetés volt.
40	12	—14 <i>nekem is nagy örömet okozna, és egy álló esztendeig lenézném Gyulai Pált.</i> — MK e tréfásnak tűnő fordulattal is ismételtlen érzékelteti a közte és Gyulai Pál között kialakult rossz viszonyt. (Ld. Krk 82. köt. <i>Mikor a hóhért akasztják</i> c. Gyulai-kritikájához fűzött jegyzeteinket: 265—270. l.)

A SIKLÓ-ESET

M *Pesti Hírlap. 1896. június 20., 18. évf. 169. sz. (3. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés: *M—th K.*
Kötetben itt először.

Nemzetközi hírlapírói kongresszus Budapesten

A millenniumi ünnepségek idején rendezett kongresszusok közül az első a hírlapíróké volt. A nemzetközi hírlapírói kongresszus, mely az újságírói érdekek általános védelmére alakult, 1896. jún. 15—17-ig Budapesten tartotta soros (harmadik) összejövetelét. A kongresszuson a különböző újságok képviselői, valamint a hírlapírói egyesületek küldöttei vettek részt, mintegy négyszázan. A kongresszus napirendjén az előző évben Bordeaux-ban hozott alapszabályok megvitatása és elfogadása, a sajtó-egyesületek központi irodájának felállítása, valamint a legközelebbi kongresszus helyének meghatározása szerepelt. A külföldi hírlapírók tiszteletére a vendéglátók különböző programokat szerveztek, melyek közül az egyik Bánffy miniszterelnök jún. 17-én adott estélye volt. Az éjfélig tartó fényes összejövetelen a sajtó képviselőin kívül a főváros előkelőségei is jelen voltak. A mulatságot követően a hazafelé tartó külföldi újságírók egy csoportját a budai gözsziklón kisebb baleset érte, amit a napilapok, különböző személyekre hárítva a felelősséget, meglehetősen kiszínezve és eltúlozva írtak meg. A Siklón történt incidensről a PH minden vádas-

codás nélkül a történetek részletes leírásával tájékoztatta olvasóit. A baleset jelentéktelenségének érzékeltetésére a PH említett cikkét az alábbiakban közöljük:

»SZERENCSETLENSÉG A SIKLÓN

A miniszterelnöki estélyről hazatérő külföldi újságírók, sajnos, nem vihettek magukkal hazájukba egészen zavartalanul azokat a kellemes benyomásokat, amelyeket háromnapos itt-tartózkodásuk alatt, de főleg a mai miniszterelnöki estélyen szereztek.

Lefelé jövet a várból a külföldi újságírókkal megtelt gőzsziklóval baleset történt, amelynek fájdalom, külföldi vendégeink közül kilencen áldozatai lettek.

Este 11 órakor történt a szerencsétlenség, és éjfélkor már erről beszéltek a főváros minden kávéházában, minden mulatóhelyén, természetesen nagyítva, rémhíreket terjesztve, hogy több emberélet esett áldozatul. Szerencsére a hírek túlzottaknak bizonyultak, ámbár így is elég súlyos a baleset, amelynek a nagyságát még fokozza az is, hogy épp azokkal kellett megtörténnie, akik a nagyvilág előtt fognak arról beszámolni.

A siklón történt szerencsétlenségről tudósítónk a következőket írja:

A külföldi újságírók tiszteletére a miniszterelnök által adott mai estélyről a vendégek 11 óra felé már oszladozni kezdtek. Tizenegykor a várba vivő gőzszikló is rendesen beszünteti a közlekedést. Így történt ma is. Nagy Mihály gépész otthagynva a gépházat, el is távozott és csak Tápolyi György fűtő maradt ott.

Tizenegy óra után pár perccel nagyobb csoport külföldi hírlapíró jött ki a miniszterelnöki palotából, és a sikló felső beszállója felé mentek, de nem kis bosszúságukra a közlekedést már beszüntették. Bérkocsikat közelben már alig lehetett kapni, jókedvük lévén, egyszerre hat nyelven kezdtek lefelé kiabálni.

— *Még egy kocsit kell indítani!*

Λ pályaőr, akinek talán a sok frakk és klakk imponált, megparancsolta Tápolyi fűtőnek, hogy indítson még egy vonatot. Ez meg is történt. Az alsó bejáratnál csak *Prileszky* Károly főudvarmesteri titkár szállott be, míg a felső kocsi csaknem megtelt a miniszterelnökségből jövő vendégekkel.

A fűtő teljesen járatlan a kocsik indításában és fékezésében, most sem fékezett, és a gyorsan föl- és leszaladó kocsik *óriási erővel vágódtak a falnak.*

A hatalmas ütődés zaját fönt a miniszterelnöki palotában is meghallották. Egy pillanat alatt vége szakadt az estélynek, és mindenki szaladt ki megtekinteni, mi történt.

A siklóban pedig óriási zűrzavar. A bent ülők egyike a másikához vágódott. Maguk sem tudták, mi történt velük. A kiskocsiban levő villamos lámpa elaludt. Az ablakok csörömpölve hullottak ki, mindkét kocsi pedig teljesen összetört.

Jajgatás, nyögés, káromkodás, szitkozódás hallatszott ki a kocsi belsejéből, még pedig öt nyelven is egyszerre. A siklónak még lent levő alkalmazottjai maguk sem tudták, mi történt.

Mind odarohantak a kocsihoz segíteni. A hírlapírókat, akik a kocsi-
ban alig tudtak föltápászkodni, egyenkint segítették ki a kocsiból. Sajnos,
váltak közöttük súlyosabban sebesültek is.

Első dolog volt, mint minden ily alkalommal, a mentőket hívni
segítségül. Négy kocsival vonultak ki derék mentőink dr. Kresz Géza és
dr. Kovács Aladár vezetése alatt.

Elsősorban a legsúlyosabban sérültet vették ápolás alá. És ez *Pri-
leszky* Károly főudvarmesteri titkár, aki a várba fölfelé ment, és *akinek
mindkét lába eltörtött*. A szerencsétlen embert bevitték a miniszterelnöki por-
tás lakására, és ott vették első ápolás alá.

Pár perc múlva már a királyi palotában is tudtak a szerencsétlen-
ségéről, mert a súlyosan megsérült *Prileszkyt* megnézték *Ditrichstein* herceg
és *Kulmez* báró hadsegédek, továbbá dr. *Kerzl* udvari főorvos, aki nagy
buzgósággal segített a mentőknek az elsősegély nyújtásában. A szeren-
csétlen embert, mielőtt elszállítható állapotba tették, bevitték a mentők
kocsiján a Szent János Kórházba és ott fektették ágyba.

Addig serényen folyt alul is a mentés. A sérülteket kicmelték a
kocsiból, és egyelőre leültették a padokra, ahol ápolás alá vették őket.

A sérült újságírók névsora a következő:

Dr. *Horovitz* John, a *Daily Chronicle* bécsi levelezője. Ez a szegény
ember sérült meg a lefelé jövők között a legsúlyosabban. Feje betörtött, és
agyrázkódást szenvedett. Ő volt az első, akit a mentők elszállítottak. Mint-
hogy azonban kórházba vitetni nem akarta magát, a mentők elvitték
Markó utcai telepükre. Ott lefektették és ápolás alá vették. *Horovitz* egész
éjjel ott maradt a mentőknél, ahol folyton voltak látogatói.

A második súlyosan sérült *Paulo Valero*, milánói újságíró. Fején
szenvedett 6 cm hosszú zúzódást. Kórházba mindazonáltal nem vitték,
hanem elszállították *Zöldfa* utcai lakására.

Schipstedt, christianiai újságíró bal arcán szenvedett több jelenté-
kenyebb horzsolást. Elvitték *Bristol* szállóbeli lakására.

Clerici Julio, olasz újságíró mindkét combját érte nagyfokú zúzó-
dás. Őt is lakására, a Rémi Szállodába vitték.

Chiesi Gusztávnak a bal lábán voltak láthatók nagyobb fokú zúzó-
dások. Őt szintén *Zöldfa* utcai lakására vitték.

Kevésbé súlyosan sérültek meg:

Ives de Constantin,

Vivianne Paul párizsi,

Hammer christianiai újságírók, azonkívül *Bardocski* Gyula rendőr-
nek a neje, aki véletlenül szintén akkor szállt föl a kocsi-
ba, mikor az újság-
írók, és aki *bordatörést* szenvedett. A sérültek között van állítólag a sikló-
társaság egyik alkalmazottja is, aki azonban csakhamar el is párolgott.

Míg a sérülteket kötözték, ápozták, roppant sok ember gyűlt össze
a siklonál. A miniszterelnöknél volt vendégek legnagyobb része is meg-
jelent a szerencsétlenség színhelyén. Maga *Perczel* belügyminiszter is ott
volt, *Rudnay* főkapitány, *Pekáry* főkapitányi helyettes, *Pauer* rendőrfogal-
mazó, *Szukop* rendőrtisztviselő és *Saly* vizsgálóbíró vezették a vizsgálatot.
Megnézték az összetört kocsi-
t, amely telve volt vérről, és kihallgatták a
személyzetet. Letartóztatás azonban éjjel utánig nem történt.«

*

Mikszáthot a napilapok túlzó, az eseményt jóval a jelentőségén felül kiszínező, többnyire a miniszterelnököt vádló cikkei készítették karcolatának megírására. Itt említjük meg, hogy a gőzsikló-balesethez Jókai is fűzött néhány reflexiót »A napi kérdésekről« c. cikkében, melyet a *Kitüntetések* c. Mikszáth-karcolathoz kapcsolódó jegyzeteknél közlünk a jelen kötet 193. lapján.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
40	9	<i>reputáció</i> — hírnév, tekintély
40	9	<i>zseníroz</i> — zavar, feszélyez
40	14—15	<i>be kellett volna az életüket biztosítani a Hegedüs Sándor valamelyik intézetében.</i> — Hegedüs Sándor a korszak kiváló pénzügyi szakembere, elnöke, ill. igazgató-tanácsosa volt több biztosító társaságnak: Magyar Jég- és Viszontbiztosító társaság, Magyar Általános Takarékpénztár, Magyar Jelzalog Hitelbank, Pénzváltó és Leszámitoló Bank, Trieszti Assicurazione Generali, a balesetek ellen biztosító bécsi társaság.
42	21	<i>Abdera</i> — ókori tráki város. Lakói buták hírében állottak, így az abderita gúnynév lett, az abderitizmus korlátozott hőbortosságot, kisvárosiasságot jelent. A városnév említése MK-nál ez utóbbi jelentésre is utalhat.
42	26	<i>extrawurst</i> — kiváltságos elbánás

FELELET JÓKAI MÓRNAK

- M** I. *Pesti Hírlap. 1896. június 20., 18. évf. 169. sz. (7. l.)* Rovaton kívül.
Névjelzés: *M—lh K—n.*
II. *Jk 33. köt. = Hi 1. köt. A saját ábrázatomról.* Bp., 1914. 213—214. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Viszontválasz Mikszáth módra

A *Kitüntetések* c. Mikszáth-cikkre Jókai Mór érzékenyen válaszolt (ennek teljes szövege a jelzett cikk jegyzetei között megtalálható e köt. 193—194. lapján).

Jókai írására a következő nap MK a jelen, kissé élcebb hangú írással válaszolt. MK-nak ezzel a cikkével a hírlapi polémia lezárult, de Jókai Mór megbántódottsága semmivel sem csökkent. Erről nyolc év múlva, Jókai halála után a *Jókai Mór élete és kora* c. regényes életrajzon dolgozva maga MK vallott Az Újság hasábjain. Kettőjük kapcsolatát teljesen felhőtlennek minősítette, egyedüli konfliktust a *Kitüntetések* c. cikk robbantotta ki, amelyre Jókai kioktatóan reagált, ő pedig válaszában »megnyomta a tollat, kigúnyolván Jókainak az udvarhoz való szertelen vonzódását«. (Hi 1. köt. 225—277. l.) A polémia rövid összegezése és jel-

lemzése után a következményekről MK a következőket írta: »Az öregúr nagyon megorrolta egypár éles mondásomat s ez időtől fogva látható elhidegülés támadt köztünk. Nem gíbiceltem asztalánál, a folyosón nem szincerizáltunk együtt (még akkor képviselő volt), sőt úgy tettünk, mintha véletlenül nem láttuk volna egymást, ha elmentünk egymás mellett. De a Jókai galambszíve ezt se állotta sokáig. Kereste a megbékülés módjait. Kívált a következő nyáron, mikor én is a Svábhegyen laktam, a Milassin-féle villát bérelve . . .« (Hi 1. köt. 227. l.) A továbbiakban MK előadta a lőtt fogoly-madarak kölcsönös és növekvő számú küldésének történetét úgy, mintha az a következő, azaz az 1897-es évben történt volna. A valóság az, hogy a »fogoly-ügy« alig két hónap múlva, 1896. augusztus második felében »robbant ki«. Ennek dokumentumait ld. e kötetben a *Nyilatkozat a foglyokról és Jókairól* c. cikkhez fűzött jegyzeteinkben a 204—206. lapokon.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
43	1	<i>mogul</i> — uralkodó; eredetileg: a közép-ázsiai eredetű mohamedán dinasztiából származó uralkodó
43	2	<i>enciklika</i> — pápai pásztorlevél
43	18—19	<i>inkább Deák Ferenchez hasonlítson, mint Posner Károly Lajoshoz.</i> — MK korábbi írásaiban sokat élcelődött Posner hiúságán, aki valósággal hajszolta a kitüntetésekét.
43	27	<i>akceptál</i> — elfogad
43	28—30	<i>mindenkor hangoztatni fogom, hogy vannak bizonyos pozíciók, ahol a személy nem jön számba, ahol a pozíció fényét és méltóságát fönntartani kötelesség.</i> — Feltehetően MK-nak ez a tényeket nem kimondó, hanem körülíró megfogalmazása érinthette érzékenyen Jókai Mórt, hiszen ezzel MK egyértelműen kimondta, hogy a nagy írói nimbuszhoz méltatlan a szokványos kitüntetés.
43	31—32	<i>az elődök megszentelt piedesztálja.</i> — A korábbi magyar irodalom erkölcsi magaslatára való hivatkozás még tovább fokozta az előző körülírásban kifejezett ítéletet.

A BANDÉRIUM

M *Vasárnapi Újság. 1895. június 21., 43. évf. 25. sz. (410. l.)* Rovaton kívül. Szignó: *M—th K—n.*

Kötetben itt először.

Az ünnepségek fénye

A koronázási ünnep hangulatát az események után néhány nappal — ez alkalommal a VÜ olvasói számára — MK újra lefestette. (Ld. erről a »*Némely észrevételek a bandériumról*« c. írás és a hozzáfűzött jegyzeteket a clen köt. 33—35 és 184—186. lapján.) Jelen írásában is kiemeli a mesebe illő hangulatot; a nagy hatású rendezéssel kapcsolatban ismét

megörökíti Türr István elragadtatott kijelentését (44 10—14). A koronázási menet részletes leírását mellőzve, főként hangulati elemek felhasználásával varázsolja az olvasók szeme elé a történelmi felvonulás szemképrázató, színpompás kavalkádját.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
44	6	<i>Türr István, aki immár nem hoz nekünk puskát</i> — az utalás Türr 1866-os szervezkedésére vonatkozik, ld. alább a 44 8—9 sorhoz fűzött jegyzetünket.
44	8—9	<i>s aki ott volt a század második felének minden parádéjánál</i> , — Türr István a szabadságharc kitörése előtt a Monarchia hadseregében szolgált; 1849. jan. 19-én átállt a piemonti hadsereghez, ahol századosi rangban megszervezte a magyar légiót. A légió feloszlata után csapatával a badeni felkelőkhöz csatlakozott, ezt követően Velencében bekapcsolódott a mazzinista konspirációkba. A krími háború idején előbb török, majd angol szolgálatban állt. Megbízataása értelmében mint hadianyag-beszerző a román fejedelemségekben járt, ahol az osztrákok letartóztaták, és a haditörvényszék 1856. febr. 23-án halálra ítélte, azonban az angolok közbelépésére sikerült kiszabadulnia. 1859-ben az olasz függetlenségi harc kitörésekor Garibaldi csapatában részt vett az Ausztria elleni háborúban. 1860-ban megalakította a magyar légiót. 1866-ban a porosz—osztrák háború idején Belgrádban szervezett egy csapatot, mellyel délen szándékozott betörni Magyarországra, de a közbejött fegyverszünet miatt erre nem került sor. Az általános amnesztia után 1867-ben visszatért Magyarországra és élénken részt vett a politikai életben.
44	10—14	Türr István mondása — Ezt a kijelentést MK hasonló megfogalmazásban a néhány nappal korábban írt <i>Némely észrevételek a bandériumról</i> c. karcolatában már megörökítette. (Ld. a jelen köt. 33. lapján.)
44	24—25	<i>éppen úgy bővülnek csoda módon, mint a Hatvani professzor subája</i>), — MK korábbi írásaiban több ízben foglalkozott Hatvani István debreceni professzor személye körül kialakult legendakör egy-egy epizódjával. A legendakör egyik ismert motívuma a professzor »szoba nagyobbító« művészetete. Ld. <i>A magyar ördög</i> c. elbeszélést. (Krk 35. köt. 198. l.) MK a mondakört most egy hasonló epizóddal, a <i>suba</i> bővüléssel gyarapítja.
44	28—29	<i>ez a kis kővér kacsá maradt meg a bandérium után, mely eltűnt, mint egy álom</i> . — MK e fordulattal a sajtóban elterjedt állír alaptalanságára utalt.
45	7—9	<i>a modern kor »fogdmegei«, a fényképező készülékek, a város száz pontján</i> . — MK e tréfás fordulattal illeti az általa is elismert technikai eszközt, amely már az általa megélt történelmi események sokaságát megörökítette az utókor számára, így ezt a

Lap	Sor	
		parádés felvonulást is, amelyhez MK írása hangulatkeltő kommentár, képmagyarázat.
45	17	<i>Báthori Zsigmond korabeli</i> — XVI. század vége — XVII. század legeleje.
45	20	<i>perzekútor</i> — megyei csendbiztos

[MIKSZÁTH NAGYVÁRADI TÓSZTJA]

M *Pesti Hírlap. 1896. június 27., 18. évf. 176. sz. (7. l.)* Rovaton kívül. Kötetben itt először.

Tisza Kálmánnal Nagyváradon

A milleniumi ünnepségsorozatok júniusban vidéken folytatódtak. Több vidéki városban ezredéves szoboremlék ünnepet tartottak, melyek mindegyikéről a napilapok részletes beszámolót közöltek. Nagyváradon jún. 25-én került sor a milleniumi ünnepségre, melyen részt vett Tisza Kálmán, a város képviselője, kíséretében néhány országgyűlési képviselővel, köztük Mikszáth Kálmánnal. A délelőtti ünnepségen Tisza nagy hatású beszédet mondott, majd ezt követően bankett volt a *Rózsabokor* étteremben, melyen mintegy kétszázan vettek részt. A banketten MK Sal Ferencre, a város polgármesterére mondott szellemes pohárköszöntőt, melyet a napilapok átfogalmazva, pontatlanul közöltek le. Az alábbiakban közöljük a Pesti Naplóban, valamint a Fővárosi Lapokban megjelent szöveget. (Ld. PN 1896. jún. 26. 47. évf. 175. sz. 5. l.; Fővárosi Lapok 1896. jún. 26. 33. évf. 2. l.)

»Tisztelt uraim! (Halljuk! Halljuk!) Én úgy tudom Péchy Tamástól, hogy ahol, úgy mondja, az ember leül, ott nem illő beszélni (Derültség), én pedig most először vagyok Nagyváradon. Az igaz, hogy ez sem hiba, mert ez csak egy forma (Derültség), én a váradiaikat mind megismertem akkor, amikor nem voltam itthon (Derültség), ma csak a falakat néztem meg, a teret és azt a szobrot, amely az ő társát várja, akit mi elevenen kísértünk ide. (Élénk tetszés és éljenzés.) Én a tisztelt Terényi barátom mellett akarok tanúságot tenni és voltaképpen be akarom bizonyítani, hogy mennyire figyelemmel kísérem az cseményeket, mert polemizálni akarok az urakkal. (Derültség.) Önök a múlt banketten azt mondták Gajári Ödönnek, hogy mióta Tisza Kálmán nem ül hatalmon, lassanként megfogynak a képviselők: Nincs már más csak Gajári Ödön. (Derültség.) Hanem az én tisztelt barátom valami ilyet méltóztatott mondani: Nagy mester, keveset beszél, és eleven képviselőkkel argumentál, egy egész vagonnal hozott ide. (Derültség és tetszés.) Ez nem is a földolog, mert az olyan mellékes, hogy Tisza Kálmán körül vannak-e képviselők; hát nem közömbös-e, hogy van-e a holdnak udvara vagy nincs? (Élénk tetszés és derültség.) Csak hold az azért, és a kellő pillanatban ki fognak gyúlni a milliárd és milliárd csillagok a hold körül, és habár némelykor nem is láthatók,

azért azok mindig ott vannak. (Élénk tetszés és derűtség.) [A Fővárosi Lapokban e mondat után még a következő olvasható: »Igaza van t. barátomnak, neki híre van nemcsak Békésen, mert hisz az igaz, hogy ő nem bécsi Kabos, ő tovább nemigen volt külföldön, nemcsak Fogarason, ott ahol én ismerős vagyok.«]

Szegeden azt mondják, ezt a várost Tisza építette. A törvénykönyvben, ha valami jó vagy rossz törvény van, erre azt mondják: Tisza csinálta. (Derűtség.) Mindenütt ott vannak az ő nyomai. A minap jártam egy kisközségben, ahol azt mondták, hogy ez az a híd, amelyet Tisza épített. Az ő alakját már nimbusz veszi körül mindenütt; mintegy a *szemünk előtt olvad be az ő egyénisége és vonul be a történelembe*; ezeken a nagy boltíves ajtókon látjuk átmenni az ő alakját oda. Azt mondják: itt az a híd, itt az a ház, amelyet Tisza Kálmán épített, itt az a törvény, amelyet alkotott. Előpatakon azt mondják: itt az a híd, amely *Tisza Kálmán alatt beszakadt.* (Zajos derűtség.) Nem tudom igaz-e, de nagyon örülök, tisztelt uraim, hogy most végigtekintve ezen a gyülekezeten, látom azt a hidat, amely Tisza alatt sohasem fog beszakadni. (Zajos tetszés, meg-megújuló éljenzés és taps.) Isten éltesse ennek a hídnak az oszlopát: Sal Ferencet. (Hosszan tartó élénk éljenzés és taps.)«

*

A pontos Mikszáth-szöveget a PH közölte le, a következő magyarázatot fűzve hozzá: »Nagyváradról már tegnap jelezték nekünk a nagy hatást tett pohárköszöntőt, de a távirat olyan zavarosan hozta a szöveget, hogy nem tudtunk abban kiváló munkatársunk egyszerű és világos, szó- és gondolatfűzésére ráosmerni. Ma aztán megkaptuk nagyváradai tudósítónktól a hiteles szöveget, és közöljük olvasóink élvezetére szőről szóra: . . . « (A továbbiakban ld. a közölt eredeti Mikszáth-szöveget. PH i. h.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
46	2	<i>a múltkori Tisza-féle bankettel.</i> — MK utalása feltehetően egy korábbi években elhangzott és a szabadelvű párt berkeiben visszatetszést szült fordulatra vonatkozott.
46	4	<i>mióta Tisza Kálmán nem ül a hatalmon,</i> — Tisza 1890-ben mondott le miniszterelnöki tisztségéről, de mint Nagyvárad országgyűlési képviselője, a szabadelvű pártnak továbbra is irányítója és tanácsadója volt.
46	9	<i>most egy vagon képviselőt hozott ide.</i> — A Tisza kíséretében leutazott országgyűlési képviselők a következők voltak: Beöthy Algernon, Rezei Sylvius, Telegdi József, Baranyi Ödön, Dániel Gábor, Pogány Károly, Markovits Kálmán, Molnár Béla, Kabos Ferenc, Terényi Lajos, Papp Géza, Szunyogh Szabolcs és Lehoczky Vilmos.
46	32—33	<i>mikor a Jansky-ügyben a levélért jött.</i> — MK visszaotal az 1886-os év több hónapig tartó belpolitikai feszültségét kiváltó

Lap Sor

- Jansky-ügy befejezésére, amikor is a király engedni kényszerült, és királyi kéziratban erősítette meg Tisza álláspontját. (Ld. a Krk korábbi köteteit.)
- 47 2— 3 *Éltem ennek a hídnak a főszlopát, Sal Ferencet.* — Sal Ferenc 1875-től 1897-ig volt Nagyvárad polgármestere.

[MIKSZÁTH BESZÉDE
A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETE
ALAKULÓ KÖZGYÜLÉSÉN]

M *Pesti Hírlap. 1896. július 13., 18. évf. 191. sz. (2. l.) Budapesti Újságírók Egyesülete. Alakuló közgyűlés címmel.*

Kötetben itt először.

A Budapesti Újságírók Egyesülete alakuló közgyűlése

1896. máj. 25-én a budapesti újságírók gyűlést tartottak, melyen elhatározták a budapesti újságírók anyagi és erkölcsi érdekeinek védelmére az újságírók egyesületének megalakítását. Tizenegy tagú előkészítő bizottságot választottak, mely összeállította az alapszabály-tervezetet, és felhívást intézett valamennyi budapesti lap szerkesztőségéhez, felkérve tagjait az egyesületbe való belépésre. Az alakuló közgyűlést júl. 12-én tartották. A közgyűlés megtárgyalta és elfogadta az alapszabály-tervezetet, mely többek között kimondta, hogy az egyesületnek tagja csak az a budapesti újságíró lehet, aki már legalább három éve hivatásszerűen újságíró, azaz hírlapírói működése az állandó foglalkozása; az alapszabályokban foglalt kötelezettségeknek eleget tesz és a választmány tagjai sorába felveszi. A közgyűlés megállapította a tagsági díjat, majd megválasztotta a tisztkart és a választmányt. Elnök Mikszáth Kálmán, al-elnök Hoitsy Pál és Veigelsberg Leó, titkár Szatmári Mór lett. Mikszáth egyhangú megválasztását szellemes, frappáns beszédben köszönte meg. Beszédének szövegét néhány napilap teljes terjedelemben közölte.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 47 16 *latifundium* — nagybirtok, uradalom
48 9 *vice versa* — megfordítva

[A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETÉNEK
ELSŐ HIVATALOS JELENTKEZÉSE]

M *Nemzet. 1896. július 27. 5003, 205. sz. (2. l.) Újságírók a kiállításnak címmel. Kiállítási hírek rovatban.*

Kötetben itt először.

Mikszáth első jelentkezése az Újságíró Egyesület elnökeként

MK mint a Budapesti Újságírók Egyesületének elnöke, jelen levélben az egyesület önzetlen, erkölcsi támogatását ajánlotta fel az ezredéves országos kiállításnak. Mikszáth soraira a kiállítás igazgatósága az alábbi levéllel válaszolt: »A Budapesti Újságírók Egyesülete tekintetes elnökségének. Köszönöm, nagyságos elnök úr szíves értesítését arról, hogy a budapesti újságírók új egyesülete megalakult, kétszeresen köszönöm pedig azt az előzékeny biztosítást, hogy az új egyesület országos és nemzeti ügyünk, az ezredéves kiállítás érdekeit teljes önzetlenséggel kész szolgálni. A magyar zsurnalisztikától, ettől a mindig hazafias testülettől, amely minden nemzeti ügyet minden alkalommal teljes önzetlenséggel támogatott, nem is volt másképp várható, minthogy erkölcsi testületté alakulván, egyik első dolga leszen, hogy az ezredéves kiállítás országos ügyét, úgy mint eddig is tette, továbbra is felkarolja. Az ezredéves kiállítás igazgatósága minden alkalommal sietni fog az egyesületnek szívesen felajánlott készségét igénybe venni és bízom benne, hogy mindig szíves támogatásukkal találkozom. Fogadja nagyságos elnök úr köszönetemet és kiváló tiszteletem őszinte megnyilvánítását. Budapest, 1896. július 27. Schmidt József miniszteri tanácsos, kiállítási igazgató.« (PN 1896. júl. 29. 207. sz. 2. l.)

MK-nak ezt a hivatalos elnöki levelét a Krk 25. köt. (Levelczés II. köt.) nem tette közzé, ezért itt a karcolatok sorában tesszük közzé, mert szerves részének tekintjük írónk publicisztikai tevékenységének.

NYILATKOZAT A FOGLYOKRÓL ÉS JÓKAIRÓL

- M** I. *Pesti Hírlap*, 1896. augusztus 22., 18. évf. 228. sz. (8. l.) Rovaton kívül. Névjelzés: *M—th K—n*.
II. *Jk 33. köt. = Hi 1. köt. A saját ábrázatomról. Bp., 1914.* A »Fogolyügy« aktái gyűjtőcím alatt. I. Nyilatkozat a foglyokról és Jókairól címmel 214—218. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Jókai, Mikszáth és a foglyomadarak anekdotája

A történet először az Új Idők hasábjain T. R. (Tábori Róbert) tollából látott napvilágot. (Új Idők 1896. aug. 16. 34. sz. 146—147. l.), melyet azután a napilapok egy része is lcközölt: PN 1896. aug. 18. 224. sz. 19. l., Fővárosi Lapok 1896. 226. sz. aug. 18. 7. l. Újdonságok rovat, PH 1896. aug. 19. 227. sz. Napi hírek rovat. Az alábbiakban a PH-ban megjelent cikket közöljük, mely szó szerint átvette az Új Idők sztoriját.

»— (Jókai, Mikszáth és a foglyomadarak.) Az Új Idők legutóbbi száma T. R. tollából a következő csinos apróságot közli:

A természetbúvárok sokat regélnek hatalmas állatfajokról, amelyek a megváltozó éghajlati viszonyok kipusztítottak a föld színéről. El-

túnt a hatalmas mammut, követni fogja nemsokára példáját a bölény, és boldog lesz az a múzeum, amely csontvázát bírja. Hasonló sors fenyegeti Magyarország egyik legkedveltebb madarát, a foglyot is, csakhogy ennek vesztét nem a klíma okozza, hanem két kiváló magyar írónak a versenye. A múlt héten történt, hogy Vas megyének volt főispánja, Radó Kálmán nagy vadászatot rendezett birtokán, és olyan tömeges vadkészletre tett szert, hogy azonnal eszébe jutottak jó barátai. Fogta magát, becsomagoltatott nyolc darab fogolymadarat és elküldte Mikszáth Kálmán budapesti címére, azzal a hő kívánsággal, hogy a magyarok istene adjon jó bort és jó egészséget a peccsenyéhez. Mikszáth megevett ebédre két foglyot, vacsorára ismét két foglyot, de reggelinél eszébe jutott a toujours perdrix, és visszahökken a következményektől. Szerencsére meggondolta, hogy neki is vannak jó barátai, bepakoltatta a hátralevő négy foglyot, és kiadta a rendeletet, hogy vigyék azokat a Syábhegyre nagyságos Jókai Mór úrhoz, aki ott villa- és szőlőbirtokos. Éppen mikor útnak akart indulni a küldönc, becsengettek és jött egy másik, aki csomagot hozott nagyságos Mikszáth Kálmán úrnak. Nyolc darab fogolymadár volt benne, mind a nyolcat Jókai Mór küldte és hozzá sok-sok jókívánságát. (Olyan Vas megyei illata volt — nem a kívánságnak, hanem a fogolynak.) Mikszáth eleinte megijedt a fogoly-invázió miatt, de aztán pokoli ötlete támadt. Rögtön sürgönyözött Radó Kálmánnak és lelkére kötötte, hogy valami nagyon fontos diplomáciai célra küldjön neki azonnal tizenhat fogolymadarat. Amint ezek megérkeztek, elküldte őket Jókaihoz. Harmadnapra pedig beköszöntött hozzá egy targoncás, aki harminckét darab foglyot adott át a költőkirály nyájas üdvözlésével.

Nem folytatom a költők versenyének leírását. Vas megyében és mindenütt széles Magyarországon, ahol csak fogolymadár található, ki van adva a rendelet az irtó harcra. Ropog a vadászfegyver, még egyszer csapkod szárnyaival a halálra talált madár, aztán ládába csomagolják és elküldik Budapestre hol Mikszáth Kálmán, hol pedig Jókai Mór címére. S így megy ez mindaddig, míg az utolsó eszkimó meg nem ette az utolsó fókát. Aki tehát még nem evett belőle — nem az eszkimóból, sem pedig a fókából, hanem a fogolymadárból — siessen, mert rövid idő múlva még a mesés griffmadárnak peccsenyéje is népszerűbb lesz en ételsorainkon.«

*

A történetre MK először a *Nyilatkozat a foglyokról és Jókairól* c. jelen írásában reagált, itt még határozottan cáfolta a történetet: »mert ami nem igaz, az nem igaz«. (49 : 16—17) »légből kapott állítás« (49 21), »az egész fogoly-háborúzásnak köztünk nyoma sincs.« (51 : 8—9). Írásában, mely a Jókai iránti szeretetéről és tiszteletéről tanúskodik, meglehetősen szavakkal örökíti meg az író házában folyó vasárnapi tarokk-partikat, újabb részletekkel gyarapítva a Jókairól festett képet.

Itt jegyezzük meg, hogy a Krk 25. köt. Levelezés II. köt. a szövegben közölt levelet a szöveggörnyezetből kiszakítva misszilis levélként közli 64—65. l. és jegyzeteli 209. l.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
49	12—15	az Alkotmány című lap rágalma — A MK által említett vádaskodásnak a néppárt Alkotmány című napilapjában nem bukkantunk nyomára.
49	16	<i>episztola</i> — levél
49	23	<i>kubus</i> — harmadik hatvány
49	23—25	<i>a rendjel-kitüntetések polémiája óta a legnagyobb békében élünk egymással.</i> — Ld. erről a <i>Kitüntetések</i> , valamint a <i>Felelet Jókainak</i> c. karcolatokat és a hozzáfűzött jegyzeteket a jelen köt. 37—40., 43., 189—195., 198—199. lapján. Ezzel ellentétes az 1904-ben, írt visszaemlékezés haragtartási története a jelzett helyen a 193. l.
49	26—27	<i>kétféle rakéta is van, egy ami Konstantinápolyból idelátszik,</i> — Az utalás a millennium idején létrehozott »Konstantinápoly« nevű szórakozóhely egyik fő látványosságára a hetente kétszer, háromszor megismételt nagy népszerűségnek örvendő tűzijátékokra vonatkozik. (Ld. erről bővebben VÜ 1896. 43. évf. 36. szám 598. l.)
50	29	<i>instancia</i> — kérvény, folyamodvány
50	32	<i>diurnumatlan</i> — napidíj nélkül

[MIKSZÁTH FOGLYAI]

- M** I. *Pesti Hírlap*, 1896. szeptember 13., 18. évf. 252. sz. (7. l.) Rovaton kívül. *Teljes névjelzéssel.*
II. *Jk* 33. köt. = *Hí* 1. köt. *A saját ábrázatomról. Bp., 1914. A »Fogolyügy«* aktái gyűjtőcíme alatt. II. *Még egy nyilatkozat* címmel. 219—223. l.

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti.

Újabb történet a foglyomadarokról

MK a PH hasábjain megírt korábbi történetét (Ld. a *Nyilatkozat a foglyokról és Jókairól* c. cikket és a hozzáfűzött jegyzeteket a jelen köt. 49—51. és 204—206. lapján.), tovább színezte, újabb mulatságos sztorit kerekített belőle, szellemesen gúnyolva az I. kerületi előljáróság bürokratikus forma-nyomtatványait, valamint a fogyasztási adók bevallása körüli érthetetlen visszasságokat. Jelen karcolatában már nem tagadja határozottan a »fogoly-háború« történetét, mint korábbi írásában, inkább szellemesen, ügyesen ködösíti a valóságot, bizonytalanságban hagyva az olvasót: »... s nincs rá eset, ha olajban sütnének is, hogy bevalljam, még ha igaz lenne is, de mikor mondom, nem igaz.« (54 : 37—39)

Mikszáth jelen írását az Új Idők szept. 13-i száma is leközelte, az alábbi kommentárt fűzve hozzá:

»A foglyomon túladtam. — Mikszáth mosakodása. — Az Új Időkben nemrég egy szenzációs közlemény jelent meg a magyarországi fogoly-

madarak rohamos pusztulásáról és a sorok között az is olvasható volt, hogy kik okozzák eme becses madár vesztét. Senki más, mint a magyar irodalom két büszkesége: Jókai és Mikszáth. A közleményt átvették a hazai napilapok, ezekből átment a bécsiekbe és végre eljutott Berlinbe is, ahol azzal a címmel: Mord unshuldiger Gefangener adták ki. Mert a berlini fordító szótárral dolgozván, összecserélte a két fogalmat és fogolymadarak helyett fogságot szenvedő embereket gyilkoltatott le a két hírneves magyar íróval. Csakis annak a körülménynek, hogy Konstantinápolyban éppen akkor ölték halomra az örményeket, köszönhetjük, hogy a német sajtó nem követelte ellenünk az európai nagyhatalmak együttes akcióját, mert másként . . . ki tudja? nem kötött-e volna már ki az angol hadiraj a Svábhegyen, a Jókai-nyaraló előtt? A méltatlankodás azonban olyan erősen nyilvánult Európa összes sajtójában, hogy Mikszáth Kálmán szükségesnek találta nyilatkozni és magát a vádak alól tisztázni. A következőkben reprodukáljuk az ő védekezését, amely hivatalos lapjában a Pesti Hírlapban megjelent.« [A cikk további része azonos MK jelen írásával.] (Új Idők. 1896. szept. 13. 2. évf. 38. sz. 225. l.)

MK évekkel később a készülő Jókai életrajz anyaggyűjtése kapcsán felidézi a Jókai és közte folyt »fogyó-háború« történetét. Ott — mint azt az előző *Felelet Jókai Mórnak* c. karcolat jegyzetében a 198—199. lapon már idéztük — az eltelt nyolc év távlatából komorabbnak érzékeltette az »összekoccanást«.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
51	6—8	MK »Nyilatkozat«-ára az <i>Új Idők</i> megjegyzéseket tett — A fordulat írói fogás, MK említett cikkére az <i>Új Idők</i> nem reagált.
51	12	<i>démenti</i> — valótlán közlemény hivatalos cáfolata
52	8—9	<i>nem értik a csíziót</i> — nem tudják, nem értik az útját-módját, hogy elintézzenek valamit
52	16—17	<i>agent provocateur</i> — beugrató titkos rendőrkiem
52	29	<i>difficilis</i> — itt: nehézkes
53	26	<i>kucseber</i> — házaló kereskedő
53	28	<i>aritmetika</i> — a matematikának az az ága, amely a valós számok körében végzett műveletekkel foglalkozik
53	31	<i>verzátus</i> — jártas, gyakorlott
53	36	<i>Moloch</i> — ókori, föníciai napisten, akinek emberáldozatokat is hoztak
54	5	<i>linea</i> — vonal
54	7	<i>kulminál</i> — eléri a csúcspontját
54	9	<i>reciprocitás</i> — kölcsönösség
54	16	<i>prókátor</i> — ügyvéd
54	16	<i>protektor</i> — pártfogó

A VÁLASZTÁSOK

M *Pesti Hírlap. 1896. október 11., 18. évf. 280. sz. (2., 3., 4. 1.) Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Az 1896. évi választások

A képviselőház utolsó ülését okt. 3-án tartotta, majd okt. 5-én a miniszterelnök feloszlatta a Házat. Az országgyűlés feloszlátása után a hivatalos lap közzé tette az új választások határidejéről intézkedő belügyminiszteri rendeletet, mely a választásokat okt. 28. és nov. 6. közötti időre tűzte ki. A törvény a választások vezetését központi választmányokra bízta. Miniszteri rendelet intézkedett arról, hogy a városi és megyei törvényhatóságok központi választmányai válasszák meg az egyes kerületek választási elnökeit, a helyetteseket és a jegyzőket, valamint tűzzék ki a választás napját. A választásokat egy törvényhatósági terület összes kerületében egy ugyanazon napon kellett megtartani. Az országban teljes erővel megindult a választási előkészület. A pártok választást intéző bizottságokat hoztak létre, ezek foglalkoztak a jelölésekkel. Kivételt csak a szabadelvű párt képezett, ott nem történt intézkedés a jelölésekről. Bánffy mindent önhatalmúlag intézett. Egymás után jelentek meg az ellenzéki manifesztumok, melyek az ellenzéki pártok politikáját tartalmazták. Ezekben a korábbi évekhez képest nem volt sok változás, csupán az, hogy valamennyi ellenzéki párt az agráriusok követeléseit nyilatkozataiba fölvette. Az ellenzéki pártok közül a nemzeti párt, valamint a függetlenségi párt két csoportja az egyházpolitikát nem vette bele programjába, míg a néppárt az egyházpolitikai reformok revízióját tűzte a zászlajára. Az említett ellenzéki pártokon kívül kisebb befolyással bíró pártok és pártcsoportosulások is állítottak jelölteket: az agrárpárt, a párton kívüliek, a szocialisták, a szociáldemokraták, a nemzeti demokraták, a szászok pártja és a nemzetiségiek. A választási küzdelemben a pártprogram, a politikai elv a korábbi választásokhoz képest még inkább háttérbe szorult és jóval nagyobb súllyal esett latba a pénz. Számos ismert képviselő már a jelöléstől is visszalépett, főként a középbirtokos osztály tagjai. Helyükre kormánypárti dúsgazdag főurak, a pénzarisztokrácia emberei vagy a központi kassa segítségével támogatott hivatalnokok kerültek. A kormány rengeteg pénzt költött a választásokra. Számos állami és közigazgatási tisztviselő került fel a jelölőlistákra, ezek választási költségeit a kormány fedezte, őket küldte az ellenzéki kerületekbe ellenjelölteknek. Az 1896. évi választások a választási visszaéléseket tekintve a korábbiakat is felülmúlták. A kormánypárt óriási győzelmet aratott: 287 mandátumot szerzett, míg az ellenzék mindössze 125-öt, a kormánypárti mandátumok felét sem kapta meg.

*

MK a választási előkészületekről beszámoló jelen írásában szomorúan állapítja meg, hogy a parlamenti élet süllyedőben van. Ennek alátámasztására felvázolja az elmúlt harminc év választási színvonalának

hanyatlását. Egy anekdota közbeiktatásával Bánffy ellenjelölt taktikájának gyenge pontját gúnyolja, ugyanakkor találóan állapítja meg: »*Bánffy olyan talentum a választásokban, hogy pártját alig alig lehet találni.*« (58 : 2—3). Számba veszi a választások várható kimenetelét, érzékelteti a várakozás légkörét, ráirányítja a figyelmet az 1896. évi választás legnagyobb érdeklődést kiváltó eseményére, a jászberényi választásra.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
55	4	<i>dégoût</i> — utálat, undor
55	5—6	<i>stréber</i> — törtető, akarnok
56	13	<i>derogál</i> — méltóságán alulinak tart
56	13	<i>fórum</i> — a Római Birodalom városaiban a politikai és a közélet központja
57	16	<i>ornamentális</i> — díszítő
57	16	<i>couleur</i> — szín
57	19	<i>Horváth Lajos nem vállal mandátumot Miskolcon.</i> — A PH jelentése szerint: »Horváth Lajos, Miskolc város északi kerületének képviselője, ma levélben beszámolt és végbúcsút vett választóitól, kijelentve, hogy jövőre mandátumot nem vállal . . .« (PH 1896. okt. 7. 6. l.)
57	20	<i>Ernusz Kelemen megunta a parlamenti levegőt.</i> — Ernusz Kelemen visszavonulási szándékáról sem, de jelöltetéséről sem találtunk híradást okt. 11-ig a PH hasábjain.
57	20—21	<i>Wekerle visszamegy egy meteorszerű szereplés után a büróba.</i> — A napilapok a Politikai Értesítő könyomatos értesüléseire hivatkozva megírták, hogy Wekerle visszavonul a parlamenti élettől és a szervezendő közigazgatási bíróság elnöke lesz.
57	22—23	<i>Horváth Gyula szintén nem kívánkozik mandátum után.</i> — Az újsághír szerint a Budapest III. kerületben »Horváth Gyula, a kerület eddigi képviselője, többé nem pályázik jelöltségre, sőt hír szerint a jövő országgyűlésre egyáltalán nem vállal mandátumot.« (PH 1896. okt. 10. 6. l.)
57	23—24	<i>Szapáry Gyula keserű kiábrándulással távozik a népképviselői pozícióról.</i> — A PH híre szerint: »Telbisz polgármesterhez írt levélben Szapáry Gyula, Temesvár eddigi képviselője, a legközelebbi napokra jelzi választóihoz intézendő búcsúiratát, melyben köszönetet mond az ismételt szívélyes fogadtatásért, biztosítva a közönséget, hogy a város érdekeinek előmozdítására mint magánember is szívesen közrehatni fog. Az utóbbi passzus úgy hangzik, mintha Szapáry egyáltalán nem vállalna többé mandátumot. Ismeretes, hogy Szapárynak a temesváriak egyházpolitikai magatartásáért, annak idejében, bizalmatlanságot szavaztak.« (PH 1896. okt. 6. 6. l.)
57	24—25	<i>Jókai Mór nem lép fel többet. Az igaz, hogy nem is igen törték magukat utána a választókerületek.</i> — Jókai Mór képviselő jelöléséről nem találtunk nyomtatásban megjelent híradást. Valószínűleg MK hallomás útján jutott e hírhez.

- Lap Sor
- 57 28—29 *Krausz Lajos barátunk is kapott vagy tíz invitációt . . .* — A PH-ban e cikk megjelenésének időpontjáig, okt. 11-ig nem találunk semmi híradást arról, hogy Krausz Lajost valamelyik kerület meginvitálta volna.
- 57 35—36 *Az angol alsóház romlottsága minden fogalmat meghaladott e század első éveiben,* — Az angol alsóház romlottságáról részletesen ír Palgrave Reginald: *Képek az angol Alsóház történetéből* c. könyvében, mely 1888-ban Csernátony Lajos fordításában Ráth Mór kiadónál jelent meg. A könyvet valószínűleg Mikszáth is olvasta.
- 58 8—9 *(azt a levélmárkát értem, amit Podmaniczky a jelölteket ajánló levélre ragasztott)* — Az 1890-es években a szabadelvű pártkör élén Podmaniczky Frigyes állt.
- 58 10—11 *E kerületek megromlottak a néppárt fölbujzása által,* — A korábbi években a kormánypárt mandátumait főképp a nemzetiségi kerületekben szedte, az ellenzék pedig a magyar vidékeken toborzott. A jelen választáson a nemzetiségi vidékek a kormánytól elpártoltak és általában a néppárthoz csatlakoztak.
- 58 13 *a boldogtalan véget ért Szapáry pártból* — Szapáry Gyula volt miniszterelnök 1894 januárjában a kormány egyházpolitikája miatt kivált a szabadelvű pártból, és alakított egy reformellenes pártönkívüli csoportot. Az 1896-os képviselőválasztásokon nem indult, visszavonult a politikai élettől, és így pártja feloszlott.
- 58 14 *agóniában levő* — haldokló, kimúló
- 58 14—16 *Maga a vezér is [Apponyi Albert] bujdosóban van földetlen földeken, ahogy a választási hírvolatokból kitetszik.* — A PH-ban hír jelent meg arról, hogy Jászberény szabadelvű párti polgárai Erdély Sándor igazságügy-minisztert kérték fel képviselőjelöltnek. (PH 1896. okt. 9. 3. l.) A következő nap pedig arról számolt be az újság, hogy Budapest III. kerületében az ellenzék Apponyi Albertet kérte fel a szabadelvű párti jelölt ellenfelül. (PH 1896. okt. 10. 6. l.)
- 58 26 *status quo* — a korábbi helyzetnek megfelelő állapot
- 58 37 *fumigáló* — lenéző
- 59 1 *furor* — düh, őrzöngés
- 59 11—12 *excentrikus* — itt: eredeti, rendhagyó
- 59 17—18 *az eddigieken kívül Herczeg Ferenc, Werner Gyula, Kenedi, Porzsolt, Lipcsey Ádám, Heltai Ferenc, Szóts Pál* — MK ezeket az értesüléseket valószínűleg szóbeli információkból meríthette, a PH-ban a felsorolt nevek nem szerepeltek.
- 59 18—19 *az ellenzék újságírói közül Szatmári Mór, Rákosi Viktor* — MK ezeket a híreket valószínűleg ugyancsak szóbeli információ alapján írhatta le.
- 59 30—31 *korifeus* — vezéregyéniség, előkelőség
- 59 38—60 :2 Erdély Sándor és a jászberényi választás. — Az 1896-os képviselőválasztás egyik leghevesebb és egyúttal a legnagyobb érdeklődéssel kísért küzdelme a jászberényi mandátumért folyt. Bánffy ki szeretete volna buktatni a parlamenti életből Apponyit,

Lap	Sor	
		ezért Jászberénybe, mely évek óta Apponyi választókerülete volt, ellenjelöltként Erdély Sándor igazságügy-minisztert küldte. A választási küzdelem végül Apponyi győzelmével ért véget. 90 szótöbbséggel győzött Erdély ellen.
60	3	<i>ostábla</i> — a sakkábla elavult elnevezése

OLCSÓ KERÜLET

M *Pesti Hírlap. 1896. október 21., 18. évf. 290. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés: *Kopogó Menyhért*.
Kötetben itt először.

Szatíra az ellenzéki jelölt lelkiállapotáról

A választások zajos előkészületei, a pártklubok kilincseit egymásnak adó jelöltek számszerű növekedése, ugyanakkor a jelöléstől egyre-másra történő visszalépések, az egyre több pénzt felemészítő korteskedésekről kiszivárgott hírek, adták az ötletet a jelen karcolat megírására. Az egyre dráguló választási költségek kapcsán MK keserű iróniával állapítja meg, hogy »*Ki beszél ma elvekről, eszmékről, irányokról, meggyőződésekről és hazafiságról?*« (60 : 19—20) A csípős humorral előadott történet egyrészt bemutatja a képviselői jelöltség lelkiállapotát, másrészt érzékelteti, hogy a mandátum elsősorban az ellenzéki jelölteknek kerül sokba, mert saját zsebük-ből kénytelenek fizetni. Akinek nincs pénze, az nem is vállalhat jelöltséget, mert a választók követeléseinek nem tud eleget tenni, s a pénzt vesztegető kormánypárti jelöltekkel szemben minden bizonnyal elbukik.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
60	22	<i>Irányi halála óta</i> — a függetlenségi párt elnöke, Irányi Dániel 1892-ben halt meg
60	27—28	<i>Parnasszus</i> — a múzsák hegye
60	30	<i>kupcihér</i> —korhely, dologkerülő, naplopó. Mikszáth írásaiban máshol is előfordul. (Ld. Rubinyi Mózes: Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve. Bp., 1910. 180. l.)
61	5	<i>infámis</i> — gyalázatosan, pokolian rossz
61	6	<i>gajdolni</i> — tájszó, a. m. a szavakat érthetetlenül ejtve éneklő hangon beszélni
61	10	<i>pragmatika</i> — ügyrend, szabályzat (gör.)
61	20	» <i>Érti a turi fenyő</i> — népi szólás, a. m. nem érti
61	31	<i>spirítusz</i> — szellem, szellemi képesség
62	5—6	<i>az ember a bárónál kezdődik, de ezt az 1848-iki törvénycikkék megváltoztatták,</i> — Utalás a polgári átalakulás feltételeit megteremtő 1848. ápr. 11-én szentesített törvénycikkekre.
62	11	<i>fiskális</i> — ügyvéd

Lap Sor

62 : 13 *rossz ortográfiaú írás* — rossz helyesírással megírt írás

62 : 29 *fuser* — kontár

63 : 4 *deputáció* — küldöttség

63 : 9—10 *reggelit kell fizetni Szikszaynál.* — Vendéglő, a Rákóczi út elején épült első Nemzeti Színház bérházában. Tulajdonos Szikszay Ferenc volt.

A FÖLÖSLEGES LELKEK

M I. *Pesti Hírlap. 1896. november 8., 18. évf. 308. sz.* (8. l.) Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

II. *Új Idők.* (Szerk.: Herczeg Ferenc.) *1896. november 15., 2. évf. 47. sz.* (429—430. l.) *Az akkurátus vokskereskedő* címmel. Névjelzés nélkül. [Az alább található bevezetésben szól a folyóirat MK szerzőségéről.] Linek Lajos három rajzával.

Kötetben itt először.

Ironikus történet egy megtörtént választási »finis«-ról

Az ÚI másodközlésben jelentette meg ezt a friss választási történetet, a következő bevezető szöveget illesztve az átvett szöveg elé: »Mikszáth Kálmán, akiről tudva van, hogy a választási érdekesebb mozzanatoknak leghivatottabb historikusa, pompás történetet mondott el a *Pesti Hírlapban*, amelynek az is az érdeme, hogy szóról szóra igaz. Bemutatjuk ezt az érdekes históriát az *Új Idők* olvasóinak és még csak azt jegyezzük meg, hogy *Linek* Lajos a maga módja szerint meg is rajzolta.«

Az ÚI beharangozó szövege nem szerkesztői »túlzás«, a Somlyóvásárhelyi kerület képviselője valóban Meszlényi Pál lett és valóban néppárti programmal jutott mandátumához. A vesztes kormánypárti jelölt szintén valódi nevén szerepelt: Bamberger Béla volt a pórul járt »lélek«-vásárló, polgári foglalkozására nézve ügyvéd.

MK a történetet a képviselőházban vagy esetleg a szabadclvű klubban hallhatta és némileg megkomponálva, mint jellegzetes választási »csíny« adta elő lapja olvasóinak.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

64 7 *galopin* — futár, küldönc (fr.)

64 16 *Egy országot hat szavazatért!* — A kormánypárti képviselőjelölt felkiáltása Shakespeare »III. Richárd« c. drámájának V. felvonásának 4. jelenetében elhangzó »Lovat, lovat! Egy loért országomat!« felkiáltás persziflázsa.

65 5 *dukál* — vkinek kijár, vkit megillet vmi (lat.)

65 27 *az istenfélő táborban* — MK ironikus fordulata Meszlényi katolikus néppárti voltára utalt.

HOGY LESZ AZ EMBER LÁNGÉSZ?

M *Pesti Hírlap. 1896. november 18., 18. évf. 318. sz. (4. 1.)* Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

Egy bevált szavazatszerző kortesfogás

Mikszáth már jóval korábban, amikor még nem is volt képviselő, az 1884-es választások alkalmával, több választási történetet megírt, olyan cseteket, amelyeknek híre hozzá, a parlamenti tudósítóhoz is eljutott. Így a *Hogy terem a képviselő?* c. rajzában egy vidéki lapszerkesztőről szól, aki kimutatást készített a kerület falvaiban uralkodó hangulatról, szokásról, arról, hogy mivel lehet a választók kegyét elnyerni. (Krk 35. köt. 72. 1.) A rajzbéli szerkesztő e segédlet alapján több képviselőpályázónak nyújtott segítséget.

Ez a választói gyengeségeket számbavevő regiszter a későbbi regényben, *A Noszty fiú esete Tóth Marival* címűben újra felbukkan. Itt Kope-reczky főispán Noszty Ferinek ad át egy kis paksamétát, amelyben a járás hangadó embereinek gyenge pontjai, hiúságának megfogható helyei, általában emberi gyengéi fel vannak sorolva. Kope-reczky a füzet átadásánál kioktatta Noszty Ferit arról is, hogy miként veszi legjobban hasznát ennek az útmutatónak (ld. Krk 21. köt. 61—62. 1.).

Úgy tűnik, hogy a jelen karcolat X. betűvel megnevezett képviselőjelöltjének története a forrása a tíz év múlva a regényben leírt helyzetnek, azzal a különbséggel, hogy míg itt e választási segédlet eredményességének és használhatóságának bemutatása a karcolat tárgya, addig a regényben a segédletben lévő instrukciók néhányának felsorolásával érzékelteti MK, hogy a helyi hatalmasságok milyen információk birtokában tudják a favorizált jelölteket alapos »helyismerethez« juttatni és így sikeres megválasztásukat elősegíteni.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
66	12.—13 <i>egy Pozsony vidéki városi kerületbe.</i> — MK e fordulattal inkább az országrészt, a Felvidéket jelölte meg, a helységet természetesen elkonspirálta.
67	14 <i>curriculum vitae</i> — életrajz, történet (lat.)
67	36 <i>au fait</i> — tájékozott (fr.)
68	11 <i>kordálisan</i> — szívélyesen, barátságosan (lat.)
68	14 <i>fascínál</i> — megigéz, megbűvöl (lat.)
68	23—24 <i>Azért ér sokat egy jó főispán, csak hogy még egy naiv város is kell hozzá.</i> — Ezzel a fordulattal érzékeltette MK, hogy az előadott történet nem az éppen lezajlott választásokkor, hanem a korábbi években vagy évtizedekben történhetett meg. Hiszen előző írásaiban az 1896-os választásokkor mozgósított nagy anyagi eszközöket minduntalan megemlítette.

A POÉTA JELÖLTTSÉGE

M *Pesti Napló.* (Szerk.: Neményi Ambrus.) 1896. november 22., 47. évf. 321. sz. (1., 2., 3., 4. l.) *Teljes névjelzéssel.*
Kötetben itt először.

Egy újabb választási történet — meg nem nevezett főhőssel

A PN olvasóinak előadott »friss« választási történet elolvasása után — a történetben kiemelt motívumokat latolgatva — óhatatlanul Vajda János egyénisége és személyisége bukkan elő a meg nem nevezett poéta mögül. (Ld. pl. a 69: 8, 71: 6—7, 71:21—22, 72:1—2, és 73: 7.) Az első felismerés után a tények a feltevésnek ellene mondanak. A jelölési történetet Mikszáth az 1896-os választásokhoz köti: a képviselőségre áhítózó poétát Bánffy Dezső miniszterelnökhöz küldi (70 : 5), amikor a történet hőse erre nem volt hajlandó, akkor Podmaniczky Frigyeshez, a szabadelvű párt végrehajtó bizottságának elnökéhez utalta (70 : 34). Végül is Podmaniczky járult hozzá a korábban versbe foglalt helységnévhez kötődő kerületben való jelöléshez (71 : 30—36). Ezek a mozzanatok az 1896-os évhez kötik a karcolatban előadottakat.

Az életrajzi tények viszont arról szólnak, hogy Vajda János 1896-ban és különösen az év végén már súlyos betegségekkel küszködött, és emellett filléres anyagi gondokkal is viaskodott. (Kömlös Aladár: Vajda János. Bp., 1954. 312. l.) Állapota 1896. december elején súlyosra fordult: összeesett és ágyban fekvő beteggé vált, ételt sem vett magához, míg 1897. jan. 17-én a reggeli órákban a szó szoros értelmében éhen halt. (Kömlös A.: i. m. 317. l.) Ezek az életrajzi mozzanatok egyértelműen arról tanúskodnak, hogy a *friss* választási történetként előadott történetnek Vajda János rohamosan romló egészségi állapotával és legendás életerejének gyors elvesztésével nem lehetett főhőse.

Friss választási történetről szóltunk, de Kömlös Aladár monográfiája arról is szól, hogy Vajda János »társadalmi helyzetéről valló váltokozó képzelődésének egy-egy hullámhegyén néha azt álmodja, hogy ő is bejuthat a képviselőházba«. (Kömlös A.: i. m. 213. l.) Az időpont közelebbi megjelölése nélkül két Nagy Miklóshoz írott levélrészletét idézi és mellette Mikszáthnak jelen cikkét, amelyet a PN a Vajda elhunytát követő napon, 1897. jan. 18-án újra közzétett. Ehhez Kömlös hozzáfűz egy Kazár Emil nekrológiájában leírt esetet, amely a függetlenségi pártnál tett jelöltségi próbálkozásáról szól. (Ld. Kömlös A. i. m. 213—214. l.)

A képviselői ambíciókról szóló legendákat a Vajda János »Összes Művei« (továbbiakban: VJÖM) X., a költő leveleit tartalmazó kötetec bizonyítja, és az időpontokban is eligazít bennünket. A kötetet gondozó Boros Dezső a következőkben összegezte a levelekből meríthető tényeket. »V[ajda] három ízben gondolt arra, hogy indul a képviselőválasztáson: 1884., 1887., 1891. Milkóhoz írt leveléből (195. sz., Sch. 41. l.) tudjuk, hogy 1883-ban és 87-ben kormánypárti körök felajánlották támogatásukat és Vaálban akarták felléptetni. Egy másik Milkó levél (155. sz. Sch. 35. l.) arról tanúskodik, hogy 1887-ben Szabadkán érdeklődött. 1891-ben Szabadkán és Vaálon De ehhez pénzre van szüksége, ezért akar (váltóra)

kölcsönt felvenni. Alig hihető, hogy csak néhány forintról volna szó . . . « (VJÖM X. köt. 336. l.) Vajda Jánosnak Milkó Izidoron kívül Nagy Miklóshoz írott levelei is megemlítik a képviselő jelöltséget. Az 1884 elején írott levelében a vaáli jelöltetési szándékaról ír és arról, hogy kezest keres a váltón való pénz felvételre (VJÖM X. köt. 78. l.). Az 1891-es szándékaról is írt Nagy Miklósnak (VJÖM i. h. 140. l.) Milkó Izidornak írott 1886 november eleji levelében a jelöltetési szándékon kívül arról is szól, hogy kik ösztönözték erre a lépésre: »Néhány barátom — Mikszáth — Vadnay — nem rég azt bizonygatták előttem, hogy jó lenne képviselő-ségre törekednem. Most öt évre választanak — (ennyi lehet legcsodásabb esetben hátra életemből) — a díjakat is fölemelik. Ez hát épen jó lenne nekem existentiálul. Mit gondol ön, nem lenne-e Szabadkán is e végre nyílás?» (VJÖM i. h. 115. l.) MK és Vadnay Károly »barát«-kén titulálásához Boros Dezső a jegyzetekben hozzáfűzi, hogy »a köztük levő kapcsolat nem lehet barátságna nevezni . . . Mikszáth talán azzal érde-melte ki a barát titulust, hogy 1886. május 14-én a PH-ban Vajda János-ról címmel cikket írt a közönség közömbösségéről« (i. h. 384. l.).

A *Vajda Jánosról* c. cikkét MK a közönség közönyén ironizálva »Egy meggazdagodott újságíró« szignóval jelentette meg és az 1886-os Vajda-kiadás érdekében írta. E cikk azt követően keletkezett, hogy a VÜ-ban megjelent »Felhívás«-ban harminckét íróársával együtt a kötet megjelentetésének támogatására szólította fel az olvasókat. (Ld. Krk 72. köt. 55—56. l. és hozzáfűzött jegyzeteinket 284—287. l.)

Összegezve az elmondottakat: Mikszáth hiteles tanú és résztvevő-ként írta meg Vajda János próbálkozásait a képviselői mandátum megszerzésére, de nem a kárcolat megírásának, az 1896-os évnék idejében, hanem az 1880-as években vagy esetleg az 1891-ben megtörtént esetet illetőleg helyzetet vetítette át az 1896-os választási kampányra. *A Mikszáth kárcolat így hitelesen örökítette meg Vajda János vágyainak vagy ambícióinak egy kevésbé ismert szeletét. Így érthető a Pesti Napló szerkesztőségének eljárása, hogy ezt a cikket Vajda János halála alkalmával újra közreadta.*

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
69	8	»Beretvált tigris« — ez a jelzős szerkezet valószínűleg korabeli megfogalmazása Vajda János harcias költői és publicisztikai megnyilvánulásának és sajátos szakállviseletének.
69	14	<i>stréberség</i> — törtetés, akarnokoskodás (ném.)
69	15	<i>inficiál</i> — fertőz, megfertőz (lat.)
70	34	<i>eredj el legalább Podmaniczkyhoz!</i> — Podmaniczky Frigyes báró ezekben az években a szabadelvű pártnak és a párt végrehajtó bizottságának volt az elnöke.
70	36	<i>lelicitál</i> — itt: lealkuszik
71	2	<i>nexus</i> — összeköttetés, kapcsolat (lat.)
71	4	<i>mappa</i> — térkép (lat.)
71	6—7	<i>ő az egész országnak dalolt ötven esztendőn át,</i> — Vajda János 1894-ben ünnepelték írói fellépésének ötvenedik évfordulója al-

- kalmából. (Az ebből az alkalomból történt megnyilvánulások felsorolását ld. VJÖM X. köt. 431—433. l.)
- 71 8 *Olimpusz* — hegység Görögországban, ahol a görög hitrege szerint az istenek éltek. Átvitt értelemben és itt: irodalmi és művészeti hírnév, elismertség.
- 71 18—19 *Mártonfalva* — a történelmi Magyarországon a múlt század végén két ilyen helység volt: Mártonfalva nagyközség Szabolcs vármegye nagykállói járásában, az 1891-es népszámlálás szerint 1685 lakossal és Mártonfalva kisközség Nagy-Küküllő vármegye bólya-berethalmi járásában, ugyancsak az 1891-es népszámlálás szerint 650 lakosa volt. Ld. még az 71 23—24 sorhoz fűzött jegyzetünket.
- 71 21—22 *van egy remek költeménye »A mártonfalvi réten« címmel*, — MK a Vajda János személyének elrejtése miatt — feltehetően súlyosbodó betegségének híreiről értesülve — alakította át az 1876-ban keletkezett »A vaáli erdőben« c. költemény címét és helyezte át Vajda képviselőjelölti próbalkozását Vaáról a nem létező Békés megyei Mártonfalvára.
- 71 23—24 *ott villog ki valahol Békés megye közepéről ez az ismerős szó »Mártonfalva«*. — A helység lokalizálása jellegzetesen mikszáthi homályba burkolás eszköze. Ld. 71 18—19 sorhoz fűzött jegyzetünket.
- 71 26 *re bene gesta* — a dolgot jól végezve, elvégezve (lat.)
- 71 34—35 *ha már a Harruckernek olyan olcsón kapták egyszer Békést az aerariumtól* — MK utalása Harruckern János Györgyre vonatkozik, aki a török elleni háborúban, majd a Rákóczi szabadságharc idején a császári hadsereg élelmezési biztosa volt. Érdemei elismerésül királyi adományként megkapta Békés, Csongrád és Zaránd vármegyékben a kincstárra visszaháramlott birtokokat.
- 71 35 *aerarium* — kincstár (lat.)
- 72 1—2 *(világfájdalmas versei merő ostobaságnak tetszettek előtte e percben)*, — Az utalás az 1870-es évek közepétől kibontakozó filozófiai költészetére vonatkozik, amelynek egyik fő témája a halál.
- 72 7—8 *él-e ott iránta hazafias kegyelet, s lehet-e kilátása?* — eufémisztikus fordulat annak tisztázására, hogy van-e esélye a képviselőjelöltség megszerzésére.
- 72 10 *nótárius* — jegyző (lat.)
- 72 12 *circumstantia* — körülmény (lat.)
- 72 12—14 *a circumstantiák nehézségeinek kellő mértékbeni eltávolítására kívántató eszközök igénybevételi szándéklatainak szem előtt való tartása mellett*. — MK ezzel a tekervényes körmondatral érzékeltette a vármegyei stílus körülményes nehézségeit.
- 72 31 *monéta* — pénz, érem (lat.)
- 73 7 *a Vasárnapi Újság Nagy Miklósa!* — Ebben az időben Nagy Miklós volt a képcs hetilap szerkesztője. Vajda János 1870-től rendszeres dolgozó munkatársa volt a lapnak eleinte névtelen, majd később névvel is szereplő állandó belső munkatársként. A szerkesztővel való személyes kapcsolatot jól jellemzik a Nagy

Lap Sor

- Miklósnak írott Vajda levelek (ld. a VJÖM X. kötetben megjelenteket).
- 73 24—25 *engedd meg, hogy leírjam az esetedet, amelyből egy szó sincs költve*, — Mikszáth ezzel a fordulattal is érzékeltette az irodalmi életben járatosabb olvasóival, hogy sem a személy, sem a bemutatott helyzetek nem újságírói lelemény születtei.

[ELŐSZÓ AZ EGYETEMES REGÉNYTÁR ALMANACHJA
AZ 1897-ES ÉVRE C. KÖTETHÉZ]

- M I.** *Egyetemes Regénytár. Almanach az 1897-es évre.* (Szerk.: Mikszáth Kálmán.) XII. évf. 3., 4. köt. Bp., 1896. Singer és Wolfner kiad. 51—57. l.
- II. a. *Pesti Hírlap.* 1896. november 28., 18. évf. 328. sz. (8. l.) *Teljes névjelzéssel.*
- II. b. *Nemzet.* (Szerk.: Neményi Ambrus.) 1896. november 28., 15. évf. 328. sz. (3. l.) *Teljes névjelzéssel.*
- II. c. *Budapesti Napló.* (Szerk.: Vészi József.) 1896. november 28., 1. évf. 101. sz. (5. l.) *Teljes névjelzéssel.*
- II. d. *Ország-Világ.* (Szerk.: Váradi Antal.) 1896. november 30., 17. évf. 49. sz. (770. l.) *Teljes névjelzéssel.*
- II. e. *Új Idők.* (Szerk.: Herczeg Ferenc.) 1896. november 29., 2. évf. 49. sz. (469. l.) *Teljes névjelzéssel.*
- III. *Hi 3. köt. = Jk 35. köt. Tudós írások. Bp., 1914.* 50—54. l.
- A jelen Krk az 1896-os Almanach szövegét közvetíti.

Az Egyetemes Regénytár Almanachjának tizedik kötete

Az 1887-es év őszenek könyvpiacán megjelent a Singer és Wolfner cég kiadásában, az Egyetemes Regénytár szerkesztésű köteteként az Almanach első darabja, mely a következő, 1888-as évről szólt. Ezt követően minden év téli könyvpiacán, rendszeresen november végén egy újabb kötete látott napvilágot az Almanachnak, tucatnyi elbeszélő újabb írásával, közöttük természetesen Mikszáth elbeszélésével is. Az eddig megjelent kilenc kötet elé — éppúgy, mint a jelen tizedik kötet elé, Mikszáth Kálmán írta az előszót. (Ld. Krk 75. köt. 63—64. l., Krk 77. köt. 71—72. l., Krk 78. köt. 32—36. l., Krk 79. köt. 65—69. l., Krk 80. köt. 57—61. l., Krk 81. köt. 76—81. l., Krk 82. köt. 33—37. l., Krk 83. köt. 22—33. l. és Krk 84. köt. 84. l.)

*

A korábbi évek Almanach-előszavaiban Mikszáth arról panaszkodott, hogy milyen nehéz minden évben valami új témát találni, és így az olvasó figyelmébe ajánlani a kötetbe összeválogatott írók elbeszéléseit.

A jelen *Előszó* szakított az előzők tematikájával, és a legaktuálisabbhoz, az őszi parlamenti választás eseményeihez nyúlt. Nem is általában választási történeteket hozott elő, hanem fiktív levél formáját vá-

lasztva saját választó kerületének gondjaival, a nemzetiségi kerületbe szorult magyar író helyzetének érzékeltetésével, félig komolyan, félig ön-ironikusan ad számot saját körülményeiről és gondjairól. Ehhez természetesen azonnal hozzá kell fűznünk azt, hogy a választási kampány végnapjairól datált fiktív levél akkor látott napvilágot az új Almanach kötetben, amikor a választások már lezajlottak és Mikszáth Kálmánt Fogaras újból megválasztotta szabadelvű képviselőjének.

Ezeknek az utóbb említett tényeknek ellenére külön érdemes felhívni a figyelmet a személyes érzéseknek és helyzetértékelésnek hangot adó fordulatokra, amelyekkel majd a Tárnyi magyarázatokban részletesebben is fogunk foglalkozni.

De ezt megelőzően röviden bemutatjuk az új Almanach-kötetet, és statisztikát készítve szólunk a felvonultatott írókról.

*

Ez alkalommal is először — az előző közlésekhez hasonlóan — felsoroljuk az Almanachba illesztett elbeszéléseket a közlés sorrendjében:

Gyarmathy Zsigáné:	
»A „jó” és az „imádságos” asszonyok«	59— 82.
Benedek Elek: »A nagymama«	83— 97.
Papp Dániel: »A Wirth románca«	99—116.
Kozma Andor: »Így születik a nép«	117—125.
Szomaházy István: »A sorsjegy«	127—134.
Tolnai Lajos: »A Pávakisasszonyok«	135—146.
Herman Ottóné: »Nem veszett el«	147—162.
Kóbor Tamás: »Az első lopás«	163—172.
Szivos Béla: »A cigány«	173—193.
Herczeg Ferenc: »Toldi testvérei«	195—204.
Tutsek Anna: »Asszony-szív«	205—215.
Murai Károly: »A váltó«	217—224.
Hevesi József és Hetényi Béla: »Tavasza«	225—243.
Pekár Gyula: »Symbolum amoris«	245—262.
Mikszáth Kálmán: »Szegény ember tőkéje«	263—280.

Az 1897-es Almanachban Mikszáthtal együtt tizenhat író szerepelt. A kötet szerzőinek többsége már az előző Almanachokban is szerepelt, új szerzőként olvasható Herman Ottóné, Papp Dániel és Szivos Béla egy-egy elbeszélése. Az előző kötet írói közül Mikszáth Kálmán tizedszer; Jókai Mór, Rákosi Viktor és Tóth Béla nyolcadszor; Beniczkyné-Bajza Lenke hetedszer; Bársony István, Herczeg Ferenc, Hevesi József, Kozma Andor, Murai Károly és Vadnai Károly hatodszor; Justh Zsigmond, Gyarmathy Zsigáné ötödször; Pekár Gyula negyedszer; Ágai Adolf, Bródy Sándor, Békefi Antal, Sebők Zsigmond, Szomaházy István, Tábori Róbert, Tolnai Lajos és Tutsek Anna harmincszor; Benedek Elek, Kazár Emil, Kóbor Tamás, Lipcsey Ádám, Petelei István, Szabóné Nogáll Janka másodszor kapott megszólalási lehetőséget. Míg Dóczi Lajos, Gardonyi Géza, Margittay Dezső, Szalóczy Bertalan, Tömörkény István és Vértési

Arnold az előző kötetekben csak egy-egy alkalommal szerepelt elbeszéléssel.

A tíz kötet száznegyvennégy elbeszélését Mikszáth Kálmán — a tőle származó írásokat is számításba véve — tehát negyven író alkotásából válogatta.

Az Almanachban közzétett írásokról és a mikszáthi előszóról a korabeli sajtó mindig megemlékezett.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
74	5—6 <i>Ha ezt a négy-öt napot föl nem használom, mandátum nélkül megyek haza.</i> — A fiktív levélformát öltő előszó fölé MK az »1896. okt. 23.« dátumot illesztette. Ez volt a képviselőházi választásokat megelőző utolsó négy-öt nap.
74	7—8 <i>apprehendál</i> — nehezten (lat.)
74	8—20 A fogarasiak kritikája és MK válasza. — MK ezt az argumentációt nyolc év múlva <i>Az én kerületem</i> c. karcolatában röviden felelevenítette. (Hi 1. köt. <i>A saját ábrázatokról</i> 318. l.)
74	27—28 » <i>Fratilor allegatori! Mulcamesce que meace primit qua candidat de deputat . . .</i> « — Mikszáth Kálmán által közzétett román nyelvű szöveggel kapcsolatban Bakos Ferenc szíves véleményét kértük. A következőt írta: »A román szöveg iszonyúan romlott. Majdnem minden szóban van hiba, különösen ami a mellékjeleket illeti. El tudom képzelni, aki ezt a mondatot Mikszáth számára megfogalmazta, maga sem tudott jól románul. A mondat mai helyesírás szerinti rekonstrukciója: Frajilor alegători! Mulțumesc că m-ați primit ca candidat de deputat A román szöveg fordítása kicsit szabadon, de a magyar terminológia szerint: Barátaim, választók! Köszönöm, hogy engem képviselőjelöltnek elfogadtok . . . A fentiekből kitűnik, hogy a Mikszáth közölte szöveg nem is transzliterálás, de a „que” és „qua” lehet éppen valamiféle visszalatinosítás.«
75	4—5 <i>hogy melyik közüle a »köszönöm«, melyik az »elfogadtatok«, nem vagyok a megmondhatója.</i> — A MK által közzétett román szöveg »mulcamesce« tagja jelentése »köszönöm« és a »meace primit« szerkezet jelentése az »elfogadtatok«.
75	1-1—20 A teljes bekezdés. — A jelzett sorokban lévő fordulatok tartalmazzák a feltehetően fiktív kézíratsürgető táviratban foglaltakat.
75	17—19 <i>most az egyszer küldjem még el a kéziratot, ezzel letelik a tíz év (amennyit ígértem), s sohase kérnek többet.</i> — Az Almanach-előszó első mondata ugyanezt az állítást tartalmazza (74 : 1—3) és chhez a kiadó csillagot illesztett, és lábjegyzetben tiltakozott az ellen, hogy a tizedik előszó lenne az utolsó. Valójában így is történt, MK haláláig írta az Almanach-előszavakat.

- Lap Sor
- 75 22 *Igazán én írtam volna önöknek a tíz előszót?* — MK-nak ez álkérdésére rimel az a tény, hogy az Almanach 3—48. lapján újra közölték az előző kilenc kötetben megjelentetett kilenc előszó szövegét.
- 75 29—35 Mikszáth magyar író volta és a nemzetiség lakta kerület. — Az előző, 1892-es választásokkor MK ironikusan szólt arról, hogy Jókait és őt is nemzetiségi kerületben választották képviselővé. (Ld. Krk 81. köt. 90. l. és jegyzeteinket a 325. lapon.)
- 76 1—2 *elég szép a fajunktól, hogy Jókai Mórt megválasztja olyan tiszta magyar helyen, mint Karcag,* — MK a nov. 15-én megjelent *Az új t. Ház* c. karcolatában felháborodottan jegyezte meg: »Sajnálatos esemény, hogy Jókai kimaradt. Csúnya bizonyítványt állított ki magáról a magyar közönség.« (E kötet 120 : 25—27 sora.) Karcagon Jókai Mór előtt a Kossuth-párt, Madarász Imre szerelte meg a mandátumot.
- 76 2—3 *azt a Jókai Mórt, aki hatvan éve szerzi a dicsőséget a magyar névnek.* — A hatvan év megemlézése írói túlzás: Jókai Mór 1894. január elején ünnepezték ötvenéves írói jubileuma alkalmából. (Ld. Krk 83. köt. 7—18. l. és jegyzeteinket a 186—192. lapokon.)
- 76 7—11 Képviselői mandátumhoz való jutás négy »jogcíme« — MK ezzel az ironikusan megfogalmazott négy indokból az első kettőt az ellenzéki, a másik kettőt a kormánypárti »ki-választás« szempontjaként említette meg.
- 76 14 *Olvassom, hogy Ernuszt Kelemen se jön most a Házba, se Horváth Lajos, se Teleszky, se Csernátony* — Ernuszt Kelemen és Horváth Lajos képviselőjelöltségének elutasításáról MK az okt. 11-i *A választások* c. karcolatában írt (ld. a 57 : 19—25 sorhoz fűzött jegyzetünket a 209. lapon). Teleszky és Csernátony kimaradásáról a korabeli PH-ban nem találtunk érdemi utalást.
- 76 22 *sansz* — esély, kilátás a sikerre (fr.)
- 76 23—25 *Egybár községem már most is kezd gyanakodni, hogy a jóhangzású nevem Mike — szath (románul: kis falu) csak erre az alkalomra van fölvéve.* — Mikszáth ezt az életimológiát már kilenc évvel korábban 1887-ben megemléltette. Akkor ezt írta: »Hiszen nemrégén sütötte ki az én tisztelt barátom Gáll József, hogy oláh vagyok, mert a „Mik” — kicsit jelent, a „szát” pedig falut. Én ebbe is belenyugodtam, legalább közel járok ebben az oláh köntösben Kisfaludyhoz.« (*Levél a szerkesztőség összes tagjaihoz.* Krk 75. köt. 66. l.) E karcolathoz fűzött jegyzetünkben elmondtuk, hogy a MK által említett Gáll József-cikket az 1887-es évben megjelent cikkek között nem találtuk, arról is szóltunk, hogy ez az állítólagos etimológia az 1910 körüli életrajzokba félig-meddig hiteles adatként fel-felbukkan (Váradai Béla, Simon János, Miskolczy-Simon János írásaiban), sőt Miskolczy Simon János még Mikszáth születésének 100. évfordulóján is felelevenítette ezt az adalékot. (Krk 75. köt. 204—205. l.) A korábbi Krk kötetben és itt is hivatkozunk Melich Jánosnak 1957-ben meg-

- jelent »Mikszáth Kálmán és a Mikszáth-nemzetség viszonya a magyarsághoz« c. tanulmányára, amelyben megállapította: »... Román nyelvi szempontból sem lehet a magyar Mike-szásza helységnév a román *mic* 'kis' = román *sat* 'falu' összetétele. Egy román *Mic-sat* = Kisfalu, Kisfalud román nyelvi szempontból lehetetlen összetétel. Románul csak *Satulmic*, ebből *Satulmic* lehetne, mert a román nyelvben ilyen esetben a jelző hátra kerül ...« (Melich János: »Dolgozatok«. I. Bp., 1957. 6. l.)
- 76 26—29 *ámbrá éppen ma reggel tanácskoztam a tisztiorvossal, nem üthetne-ki e falvakban 27-ikére a trachoma (az egyiptomi szembetegség), úgy-hogy hivatalosan eltiltassanak a bejövételtől a választás reggelén.* — MK ezzel a fordulattal a választók manipulálásának, azaz a választásból való kirekesztésének sajátos eszközére utalt. Feltűnő és meglepő, hogy saját mandátumának »biztosítása« érdekében vetette fel ezt a lehetőséget. Igaz, amikor ez az írás megjelent, akkor már a fogarasi mandátum birtokában volt, de azért még a választások időpontja elég közel volt ahhoz, hogy a tréfás fordulatot komolyan véve valaki vagy valakik megtámadhassák mandátumát vagy legalább meghurcolják nevét.
- 76 27—28 *trachoma* — a szem kötőhártyájának gennyes, ragályos, idült gyulladása (gör.). — A MK által zárójelbe illesztett »egyiptomi szembetegség« a kór népryelvi elnevezése, pontosabban: »egyiptomi szemgyulladás« alakban használják.
- 76 30 *difficilis* — nehéz, kényes (lat.)
- 76 31 *nincs alkotmányos érzéke.* — MK ezzel az ironikus fordulattal visszaautal a 76 26—29 sorban leírt választási csel ötletére.
- 76 35—36 *míg itt engem a románok választanak, azalatt is a magyarokat mulattassam.* — MK ezzel a könnyeden ironikus fordulattal érzékeltette, hogy nem volt közömbös számára, hogy kormánypárti képviselőként kiszorult a központi kerületekből és a szabadelvű párt számára a szélen, többségében nemzetiség lakta fogarasi kerületet tudta csak biztosítani.
- 77 1—2 *De nehogy ezt a leveletem közöljék le aztán bolondságból előszónak.* — Ez az utóiratba foglalt figyelmeztetés természetesen írói fogás, ami az olvasóval érzékeltette, hogy a »levél«-ben előadottak személyes, magánjellegű vallomások a közügyekről.

[BESZÉD A BUDAPESTI ÚJSÁGÍRÓK EGYESÜLETE
HELYISÉGEINEK FELAVATÁSÁN]

- M** I. *Pesti Hírlap. 1896. december 9., 18. évf. 339. sz. (4., 5., 6. l.)* Az »Újságírók lakomája« c. beszámoló cikkben.
- II. *Pesti Napló.* (Szerk.: Neményi Ambrus.) *1896. december 9., 47. évf. 339. sz. (4. l.)* »Témák és kritikusok« c. beszámolón belül Mikszáth beszédének teljes szövege.

III. *Fővárosi Lapok.* (Szerk.: Vadnai Károly.) 1896. december 9., 33. évf. 339. sz. (3. 1.) »Egy szellemes banket« címmel részleteket közöl MK beszédéből.

Kötetben itt először.

A szövegről

A jelen Krk a PH szövegét közvetíti abból a tényből kiindulva, hogy a PH volt MK saját redakciója, így minden bizonnyal vagy MK kéziratával rendelkeztek, vagy ha nem, akkor Mikszáthnak módja volt a nyomdai szedést ellenőrizni. Az alábbiakban közöljük az eltéréseket, a FL-beli közlést nem tekintjük variációs lehetőségnek, mivel csak részeket közölt a rövid beszédből.

Lap	Sor
77	1 tisztelet <i>uraim!</i> (PH: tisztelet <i>társaság!</i>)
77	3 <i>tósztozni</i> (PN: <i>toasztírozni</i>)
77	5— 6 közös <i>praduktumát</i> , a keresztyény (PN: közös <i>termékét</i> , a keresztyény)
77	13 Hiszen <i>azon</i> testület (PN: Hiszen <i>ama</i> testület)
77	15 <i>élő érzése e szokást</i> (PN: <i>élő érzelme e szokást</i>)
77	17 <i>szokás ezen szerencsés</i> (PN: <i>szokás e szerencsés</i>)
77	19—20 királynét, <i>második szent magyarországi Erzsébetet.</i> (PN: <i>királynét, Magyarország második Szent Erzsébetét.</i>)
77	21 <i>most, t. uraim,</i> (PN: <i>most, tisztelet uraim,</i>)
77	29—30 Nekünk, kik harcban (PN: nekünk, akik harcban)
78	1— 2 paskoljuk (Derültség) <i>és</i> csak abban (PN: paskoljuk? (Derültség) <i>Nekünk is</i> csak abban)
78	12 benne van, mint (PN: benne van <i>az</i> mint)
78	13—14 asztalunknál! Magyar (PN: asztalunknál! <i>A</i> magyar)
78	15—16 önökkel, <i>ami</i> tőlünk (PN: önökkel, <i>amennyire</i> tőlünk)

Itt a szöveg változatok felsorolása után jegyezzük meg, hogy a FL a teljes szövegből az 77 25 sortól a 78 20-ig, tehát a beszéd végéig terjedő részt jelentette meg.

Az újságírók lakomája

A Royal Szálló nagytermében tartott ebédéről a PH részletes beszámolót közölt, de ez csak száraz krónikáját adja az eseménynek, és inkább arra törekedett, hogy a beszédek szövegét tegye közzé. A PN »Témák és kritikusok« címmel számolt be a rendezvényről, és a bevezető szakaszokban igyekezett visszaadni az ünnepi ebéd hangulatát, érzékeltette benne azt a központi helyet, amelyet az ebéd folyamán Mikszáth betöltött. Ezért az alábbiakban ezt az atmoszférát felidéző cikket — amely egyben a beszédekre tett mikszáthi megjegyzéseket is közvetíti — az alábbiakban közöljük:

«Ahogy belépett a Royal Szálló nagytermébe és meglátta azt a ravaszul elhelyezett gyönyörű társaságot, amely a Budapesti Újságírók Egyesületének vendégeként együtt ünnepelt az ifjú egyesülettel — Hegedüs Sándor mosolyogva jegyezte meg:

— Lám, az újságírók mindenre képesek. Egy táborba tudják hozni a legnagyobb ellenségeket, mihelyt — nem írnak . . .

A dolog félig sem tréfa. Tessék csak meghallgatni egyet-mást a vendégek elhelyezéséről. Közepütt *Mikszáth* ül, az egyik oldalán a nagyváradi bíboros, a másik oldalán a belügyminiszter; *Schlauch* mellett *Tisza* Kálmán, vele szemben *Hoitsy* Pál; egy ugrásnyira *Erdély* Sándor igazságügyminiszter és mellette *Kossuth* Ferenc, akivel szemben a *Neue Freie Presse* levelezője helyezkedik el; valamivel távolabb *Szemere* Attila és mellette *Papp* Géza. És így tovább. Pedig ez még csak véletlen lehet. De most tessék jól figyelni, hogy a mi jó palócunk, az Újságírók Egyesületének elnöke, milyen ravaszul és milyen pikáns módon osztotta ki a tiszteket! Nagyváradi bíboros püspökét felköszönti — *Veigelsberg* Leó; *Tisza* Kálmán dicséretét zengi — *Hoitsy* Pál; *Kossuth* Lajos fiát élteti — *Singer* Zsigmond, a *Neue Freie Presse* levelezője; az összes vendégeket pedig, akiket valaha megcsipkedett, fölköszönti — *Mikszáth* Kálmán.

Csupa pikantéria, arra való, hogy a pezsgőnél is jobban csiklandozza a társaságot. Mivelhogy azonban van egy magyar ember, akivel szemben még látszatra sincsen ellentét: ezt az egyet — a magyar királyt mindenki éltesse.

. . . Ezen a programon csak egy kis változás esett. A magyar királyt *Mikszáth* Kálmán tiszta után lelkesen éljenezte az egész társaság; okosan és elmésen cselekedtek meg az ő kényes feladatukat, *Veigelsberg* is, *Hoitsy* is, *Singer* is; (jó Isten, hiszen azért újságírók, hogy — akár tojásokon is tudjanak táncolni!) De *Mikszáth* Kálmán rejtgetett még valamit a tartalékban, amivel a vendégeket is megszólaltassa. Ez a valami megint rávallott a jó palócra. Ráfogta az újságírókra, hogy nincsen barátjuk, s miután valakit mégiscsak meg kellett hívniok az ünnepükre, hát meghívták a — témákat.

Hogy talált ez a szó! Egyszerre mozogni kezdtek a témák — a vendégek.

Főlemelkedett először is *Perczel* Dezső belügyminiszter és kijelentette, még pedig az egész kormány nevében, hogy nemcsak mint témának, de mint az újságírók igazi barátjának és megbecsülőjének is jussa volna ebben a válogatós társaságban megjelenni. De jó, hát legyen csak téma. Ebben a minőségben is szívesen kívánja, hogy az újságírók zsenge egyesülete felvirágozzék.

(— Ez nagyon kedves és udvarias téma — jegyezte meg *Mikszáth*.)

Aztán fölkelt *Kossuth* Ferenc és kijelentette, hogy ő Lajos öccsével együtt benne volt abban a bujdosó társaságban, amely a sötét időkben külföldön próbált a magyarságnak barátokat szerezni. Plato már akkor is legfőlebb azt mondhatta volna róla, hogy kétlábú állat, de azt, hogy *tollatlan* — semmi esetre sem. Ő tehát nemcsak téma, hanem kritikus is . . .

(— Ez nagyon kritikus téma — morogta magában a jó palóc.)

Jókai Mór is szívére tette a kezét, ami azt jelenti, hogy valami mondánivalója volna. És ő is beszélt. Teremtő Isten, micsoda édes ital volt

ez! Előbb a habja fehérlett ki; csupa merő édesség. Aztán gyöngyözni kezdett: aranyosan és mámorítva. A végére pedig maradt egy icipici keserűség; s még az is jól esett. Hogy szűröcsölte az egész társaság ezt az italt és milyen mámorosává lett tőle még az a sok öreg politikus is, akiknek pedig inkább csak a keserűjét szánta a mi áldott mesemondónk!

(Mikszáth Kálmán a nyakába húzta a fejét:

— Ez fájdalmas téma, de Ráth Károlynak legyen igaza és az Isten tartsa meg az emberit kor legvégsőbb határáig.)

S még Jókaival sem végződött be a témák sora. Mert egyszerre csak harsogott a terem:

— Halljuk Tisza Kálmánt!

Fehér fejét megemelte a generális és mélységes csöndben mesélte, hogy ő is igen, ő is Árkádiában született. Kezdetben hűséges külső munkatársa volt a Jókai újságjának és kereste, nyújtogatta a témákat, pedig abban az időben a témák még kissé *szűrös* természetűek voltak. Csak azután lett maga is téma. Furcsa tapasztalásokat is szerzett. Amikor még ő adta a témákat, arra kellett ügyelni, hogy jól elrejtsek az igazságot; amikor pedig maga lett témává, bizony el sem tudott már igazodni a sokfajta igazságon. Mert amit a barátai írtak, nem hihette el szerénységéből; amit pedig az ellenségei írtak, nem hihette el önértetből. De mindegy. A témákon túl is élni, haladni fog a nemzet . . .

(— Ez az igazi téma — jegyezte meg *Mikszáth Kálmán* és csak hunyorgott ravaszul, hogy így megszólaltatta a sok témát a kritikusaik előtt.)

És talán még mások is beszéltek volna, ha Nagyvárad bíboros püspöke asztalt nem bont. A magas ablakokon keresztültetszett már az alkonyodó ég és a társaság (miután az igazán fényes napirendet, magyarul: a menüt megette) lassan kihúzódott a nagy előcsarnokba, ahol feketekávémellett még egy darabig együtt maradt. Vidáman és fesztelenül elegyedtek el témák és kritikusok — a finom szivarok füstje pedig följük szállott, mint a tömjén. Am ez a füst jótékony lepelle fejlődött, amely szelíden eltakarta a szökevényeket. Nem mindenki állhatta sokáig, s az ajtó közelében állók éljenzése jelezte, mint távozik egyik notabilitás a másik után. A minisztereket, Nagyvárad bíborosát, *Tisza Kálmánt*, *Jókai Mórt* és *Falk Miksát* egész kis táborok kísérte le a lépcsőkön.

Már sok volt a füst és kevés a vendég. De a hangulat még egyre rózsásabb lett. *Maszák Hugó* egy székre állva hirdette, hogy ő szónok. Félhivatalos társa, *Egyesi Géza* ezt az állítást alaptalan koholmánynak jelentette ki. S az a néhány újságíró, aki még ott volt, hallgatag megállapodással mind a két félhivatalos nyilatkozatot tudomásul vette. A füst pedig immár mindnyájukat jótékonyan elfödte

Az Újságírók Egyesületének bankettje

Elnök: Mikszáth Kálmán

Jegyzők: Szatmári Mór és dr. Fabró Henrik (az utóbbi gyorsjegyző).

A kormány részéről jelen vannak: *Perczel Dezső*, báró *Dániel Ernő*, *Darányi Ignác*, *Erdély Sándor*.

Az *elnök* jelenti, hogy *Wlassics* Gyula kultuszminisztertől távirat érkezett.

— Már megint levelezik? kiáltják az ellenzéken.

A távirat szerint Magyarország kultuszminiszterét kötelessége a fővárostól távol tartja, de érzéseivel a gyülekezetben van. Jelenti továbbá az elnök, hogy báró Bánffy Dezső miniszterelnök, aki a szobát kénytelen őrizni, levélben mentette ki távolmaradását, míg *Wekerle* Sándor személyesen járt a gyülekezés helyén és úgy kért engedelmet, hogy váratlanul érkezett dánosi vendégeit kell megvendégelni, s ennél fogva szintén csak érzéseivel időzhet a gyülekezetben.

Tudomásul szolgál.

*

Bocsánat, de az országgyűlési tudósítások keretei némileg korlátoztak, s nem fér beléjük minden, amiről a krónikásnak mostan meg kell emlékeznie. Még ha a két Ház együttes tanácskozásának formáját akarná használni, akkor is csak dr. *Schlauch* Lőrincnek, Nagyvárad bíboros püspökének jutna helye és legfőlebb még *Jókai* Mórnak, aki maholnap úgyis csak a főrendek közé szorul. Pedig hol vannak még a többiek: a volt miniszterek és a volt képviselők, a főispánok és a főkapitány, a politikusok és az újságírók? Mert abban a társaságban, amely ma délután két órakor a *Budapesti Újságírók Egyesületének* vendégeként a Royal-szálló nagytermébe gyűlt — igazán az egész magyar társadalom tükröződött.

Ott voltak: *Schlauch* Lőrinc bíboros, *Tisza* Kálmán, *Mikszáth* Kálmán, *Falk* Miksa, *Kossuth* Ferenc, *Radó* Kálmán, *Neményi* Ambrus, *Jókai* Mór, *Gajári* Ödön, *Fenyvessy* Ferenc, *Rosenberg* Gyula, *Hieronymi* Károly, *Lukács* Béla, *Papp* Géza, báró *Nopcsa* Elek, *László* Mihály, *Győrffy* Gyula, *Hentaller* Lajos, *Mallekovits* Sándor, *Csávolszky* Lajos, *Matuska* Péter, *Szemere* Attila, *Werner* Gyula, *Heltai* Ferenc, *Pulszky* Agost, *Szöts* Pál, *Bolgár* Ferenc, *Hegedüs* Sándor, *Wolfner* Tivadar országgyűlési képviselők, báró *Ötvös* Loránd, a Magyar Tudományos Akadémia elnöke, *Ludvigh* Gyula főrendiházi tag, báró *Roszner* Ervin főispán, *Rudnay* Béla főkapitány, *Halász* Imre, *Horváth* Gyula, *Veigelsberg* Leó, *Singer* Zsigmond stb., összesen körülbelül kétszázan. Többen a meghívottak közül vagy személyesen, vagy levélben és sörgönyben mentették ki távolmaradásukat, köztük *Josipovich* Imre, báró *Fejérváry* Géza, báró *Jósika* Samu és *Lukács* László miniszterek. *Tóth* Vilmos főrendiházi elnök, gróf *Apponyi* Albert, gróf *Csáky* Albin, *Gyulai* Pál, *Wekerle* Sándor, *Szilágyi* Dezső, *Széll* Kálmán, *Horánszky* Nándor, *Ráth* Károly főpolgármester, *Márkus* József polgármester, *Bródy* Zsigmond, *Lánczy* Leó stb.

A menü a következő volt:

Budapest, 1896.

Egyetlen szám

Kedd, december 8.

M E N Ü

Kiadja: Budapesti Újságírók Egyesülete	A Budapesti Újságírók Egyesületének Alkalmi Étlapja	Szerkeszti: GLÜCK E. J. ROYAL nagyszálloda igazgatója
---	---	--

OLVASÓINKHOZ

A *Budapesti Újságírók Egyesülete* helyiségeinek megnyitása alkalmából a mai napon, déli 2 órakor ünnepi ebédet rendez a *Royal* nagyszálloda dísztermében, a következő étekkre:

ÉTEKREND

Éltető leves Brillat Savarin módra
Fogas Normand módra
Marhaszelet körítve M o n t m o r e n c y módra
Áttört szalonka L u c u l l u s módra
Jérce sülve
Saláta
Fagylalt
Gyümölcs
Sajt

Sör
Kőbányai fehér bor
Sashegyi vörös
Kávé, likőrök

A negyedik fogásnál *Mikszáth Kálmán* emelkedett szólásra.«

Ezt követően tette közzé a PN Mikszáth Kálmán beszédét, amely az első volt az ünnepi ebédén elhangzó beszédek között. Mikszáth után, a kormány nevében *Perczel Dezső* belügyminiszter köszöntője hangzott el. Őt követte *Veigelsberg Leó*, *Hoitsy Pál*, *Singer Zsigmond*, *Kossuth Ferenc*, *Roszner Ervin* báró, *Szatmári Mór*, *Jókai Mór*, *Tisza Kálmán*. Tisza beszéde után felolvasták *Wlassics Gyulának* Bécsből küldött, Mikszáth-hoz intézett távirát. (PH 1896. dec. 9. 4., 5., 6. 1.)

A PH még ugyanebben a számában egy hangulatos glosszával idézte föl az ünnepi lakoma légkörét. Ennek szövegét még az alábbiakban közöljük:

»(Az újságírók mulatnak.) A Budapesti Újságírók Egyesületének mai lakomájáról előbb számol be tudósításunk. Egy-két szót azonban még

toldani kell hozzá. Az újságírók lakomái eddig is híresek voltak eleven-ségükről s szanaszét röpködő szabad ötleteikről, amelyeket legtöbbször leírni sem lehet. Ma a miniszterek és a kiváló politikai vendégek jelenléte bizonyos mérsékletet hozott az amúgy is fényes, nagystilú terembe, ami azt jelenti, hogy a víg hangulat és ötletesség is nemesebb és válogatottabb volt, mint máskor. Ennek az is volt az egyik oka, hogy ma Jókai szelleme rég nem hallott üdeségben ragyogott. Őt és Tisza Kálmánt beszédek után az a kitüntetés érte (a legnagyobb, amit a sajtó emberei adhatnak), hogy az asztal fejéhez gyűlt hírlapírók pártkülönbösg nélkül a beszéd után is ott maradtak, s Jókait is, Tiszát is szinte véget nem érő zajos és hosszas ovációban részesítették, ami nagy dolog olyan társaságban, ahol a népszerűség nem megy olyan könnyen. Akadt persze néhány jóízű dolog is. Amikor Jókai a terembe lépett, egyik hírlapíró képviselő barátunk megkérdezte tőle:

— Fogsz valamit beszélni kedves bátyám?

Jókai rekedten válaszolt:

— Nem hiszem; mert rekedt vagyok.

— No, akkor engedd át a tósztodát, majd én elmondom.

— Hiszen éppen az annak a baja, hogy csak én mondhatom el és nem te.

— Mi az?

— Hát azzal kezdődik, hogy megbuktam a képviselő-választásnál . . .

Amikor Jókai a kávézó teremből eltávozott, egy fiatal országgyűlési képviselő szolgálatkészen rásegítette a kabátját. Jókai azt hitte, hogy pincér (az is lehet, hogy meg akarta tréfálni), és egy ezüstkoronát nyomott a markába. A körülállók vihogtak, de a fiatal honatya Jókait békén hagyta menni, s holnap az ezüstkoronát aranyba foglaltatja, hogy az óraláncán viselje.

Volt egy elmaradt *téma* is. Nem kisebb, mint Apponyi Albert gróf. Az ő megjelenésére is számítottak, s egy tósztt készen is volt Mikszáth Kálmán begyében, de a *téma* az ebéd végéig sem jött el, s így szerencsésen be is fagyott. Pedig kár a témáért is, a tószttért is, mivel az asztalnál csakugyan nem volt politika, vagy ha volt, az bizony cléggé ellenzéki volt.

A legjobb dolgot azonban mégis Tisza Kálmánról kolportálták, de ezt csak szomszédai tudnák megmondani, hogy így volt-e? Mikszáth első tószttjánál — amikor pedig mindenkinek föl kellett és illett állani — egy valaki vagy szórakozottságból, vagy ifjúi különcökdésből (egy dekadens ifjú volt) ülve maradt. Az asztal fejénél észrevették, s a tósztt után beszélgettek is egyet-mást róla. Tisza Kálmán a kezével legyintett:

— Hagyjátok el! Valamikor én is tettem ilyent fiatal koromban, régen amikor még bajjal járt.«

NYITRA, DRÁGA NYITRA

M I. *Pesti Hírlap*. 1896. december 25., 18. évf. 355. sz. (1., 2. l.) A Tárca rovatban. Teljes névjelzéssel.

II. *Jk 20. köt. Az én kortársaim I. köt. Bp., 1910.* 198—201. l. — A Jk

nem közli a teljes karcolat szövegét, hanem csak a 80 1-től a karcolat végéig *A furfangos Nyitraiak* címmel.

A jelen Krk a teljes karcolat szövegét a PH alapján közli, mivel a található szövegváltozatok a kiszakított közlés miatt valószínűleg a sajtó alá rendező Rubinyi Mózes változtatásai alapján jöttek létre.

A szövegről

A 78 1—80 1 sorig terjedő rész nem került be a Jk-ba.

- 80 2 tótság, *akik a papokra hallgatnak.* (Jk: tótság, *mely a papokra hallgat.*)
- 80 3—4 *S a papok szája nem gyepesedett be az idén. Egy csöppet se voltak röstek kitanítani a népet.* (Jk: ez a két mondat törölve!)
- 80 5 Vince volt. A nép (Jk: Vince volt *1896-ban.* A nép)
- 80 5 Vaczulik Vincét. Mert (Jk: Vaczulikot, mert)
- 80 8 vármegye *azonban* Frideczky (Jk: vármegye Frideczky)
- 81 20—21 *ők is választási lajstromokkal s mindenféle egyéb paksamétákkal,* (Jk: *ők is mindenféle paksamétákkal*)
- 81 36 betolakodott ravasz *emberek.* (Jk: *betolakodott és ott inkognitó lézengő ravasz Fridericzkytárk*)
- 81 37 menjünk *szavazni,* atyafiak (Jk: *menjünk, atyafiak*)

Egy újabb választási családi történet

Az 1896. október végi választások után, mint az eddigi Mikszáth-karcolatokból is kitűnt, a szabadelvű párt jelentősen megnövelte mandátumainak számát a függetlenségi párt és a mérsékelt ellenzék rovására. A katolikus néppárt új politikai erőként tizenhét képviselővel jutott be az új parlamentbe.

Az újra választott parlamentben — a szükséges adminisztrációs és választási procedurák (osztályba kerülés, elnök, alelnök és jegyzők megválasztása, bizottságok megválasztása) után — az új országgyűlést megnyitó trónbeszéd, azaz a kormány programjának a király által való előadása után az ellenzéki pártok választfelirati javaslatot nyújtottak be, amelyben megtették az észrevételeket, kifejtették ellenvéleményüket a kormánynak a királytól előadott programjával kapcsolatban.

A választfelirati vitában a programmal kapcsolatos kifogások mellett igen sok képviselő tett észrevételt a választásokon tapasztalt visszaélésekről. *Apponyi Albert* még elvi síkon és főleg általánosságban szólt arról, hogy »az összes ellenzéki jelölt« tanúsíthatja, »hogy eddig hallatlan mértékű és mérvű pénzerővel állottak szemben a hivatalos nyomáson kívül.« (KNapló 1896—1901. I. köt. 101. l.) *Molnár János*, a néppárt frissen megválasztott képviselője hosszú beszédének nagy részét a választási visszaélések ecsetelésére fordította. Szólt arról, hogy igen sok választót kihagytak a listából (KNapló i. h. 109. l.), az elnöki hatalommal visszaélő, az ellenzéki jelöltekre szavazó polgárokkal packázó elnökök különböző fogásait csoportosítva mutatta be (i. h. 111—112. l.) *Makfalvy Géza* szintén a

választási szabálytalanságokról beszélt: »... A választást azzal kezdték, hogy a kormány Nyitrán, Stomfán és Girálton mintaválasztásokat rendezett (*Mozgás a szélsőbaloldalon.*), ahol a felnőttek oktatást tartottak a főispánoknak, választási elnököknek, közigazgatási tisztviselőknek, hogy miként kell a törvényt lábbal tiporni, miként kell az embereket szavazataiktól megfosztani, miként kell korteskedni, miként kell a csendőrséget és katonaságot felhasználni. (*Úgy van! a baloldalon.*)...« (I. h. 115. l.) *Szmalovszky Valér* a katolikus néppárt által kifejtett lelki erőszakról és félrevezetésről beszélt, megjegyezve: »A Felvidéken a népről azt mondják, hogy tudatlan. Én meg is engedem, hogy bizonyos mértékig az, mert különben ezen agitációk ilyen erősséget és terjedelmet nem nyertek volna. Ámde ennek, t. Ház, megint talán azok az okai, részben legalább, akik azt előidéztek. (*Igaz! Úgy van!*) A Felvidéken ez a koholmány akörül forgott, hogy a pápa őszentsége nincs megelégedve Ófelségével, ezért őt detronizálja és új királyválasztás lesz. (*Élénk derűlttség.*) s akkor jöttek a káplánok a feszülettel és a vallás egyéb eszközeivel... és megeskették a nőket, hogy ne engedjék azt, hogy férjcek liberális emberre szavazzanak...« (KNapló i. h. 122. l.) A kormánypárti *Szűts Pál* is a néppárt választás előtti tevékenységéről szólt: »... Tessék elhinni, végtelenül komikusan hangzik az, amikor a néppárt engedi meg magának azt, hogy izgatásról, terrorizmusról beszéljen. (*Tetszés és helyeslés a jobboldalon.*) Az a néppárt, amelyhez fogható terrorizmussal nemcsak itt Magyarországon, de a parlamentáris Európában sehol, egyetlenegy párt sem kezdte meg pályafutását (*Úgy van!*) *Úgy van! a jobboldalon.*), az a néppárt beszél korteskedésről és beszél arról, hogy a hivatalnokok átváltoztak a választás tartamára kortesekké, a hivatalos helyiségek pedig kortestanyákká. De ugyanakkor feledik, hogy nemcsak a választás folyama alatt, hanem a választást megelőzőleg már éveken át azok a férfiak, akik a hitnek sáfárjaiul szegődtek, ezt a hivatásukat sarokba dobták, a templomokból kortestanyákat csináltak és a szószekről, ahonnan a szeretet tanainak kellett volna hangoznia, a felekezeti béke, a fennálló törvényes rend ellen hangzott az izgatás mindig és szüntelenül...« (KNapló i. h. 155. l.)

A képviselőház 1896. decemberi ülésein elhangzott felszólalásokból kiragadott részletek érzékeltetik, hogy az ellenzék a kormánypártot, a kormánypárt a katolikus néppártot vádolta — a jelek szerint nem minden alap nélkül — a választások durva befolyásolásával.

Mikszáth jelen karcolata — különösen annak bevezető része, amelyet az 1910-es kötetkiadásból kihagytak — arra mutat, hogy a korábbi felszólalásban negatívan aposztrofált Nyitra megyéből választotta a képzelt személyekkel, de lehetséges, hogy nem képzelt taktikai húzással leírt választási esetet, amelyhez végső csattanóként hozzáfűzte: egy plébános tollbamondása után írta: »... Ha nem igaz, semmi az. Mindössze még többet tettek egy emberrel (ti. énvelem) bolonddá az idén a papok.« (82: 8—10).

Ez a zárómondat volt a helyzet szignatúrája és egyben Mikszáth személyes véleménye a választásokról és a parlamenti vita során felsorakoztatott érvekről.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
78	3	<i>quod Deus avertat</i> — mitől mentsen meg az Isten (lat.)
78	13	<i>(persze pro)</i> — persze mellette, érdekében
78	16	<i>bonne</i> — gyermek mellé fogadott leány, nevelőnő
79	12	<i>tempó</i> — itt: szokás, viselkedés (ol.)
79	29	<i>fuser</i> — kontár (ném.)
80	2	<i>bigott</i> — vakbuzgó (fr.—ném.)
80	10	<i>punktum</i> — és ezzel vége! az úgy be van fejezve! (lat.)
80	15	<i>nomina sunt odiosa</i> — a. m. a nevek gyűlöletesek, azaz a nevek említése kerülendő (lat.)
80	32	<i>nix-nux</i> — szó sem lehet róla! (ném.)
81	3	<i>bontómia</i> — kedélyesség (fr.)
81	9	<i>periféria</i> — itt: vminek a külső rész (gör.)
81	21	<i>voks</i> — itt: szavazó (lat.)
81	33	<i>szekatúra</i> — zaklatás, bosszantás (ol.)
82	7	<i>anno Domini 1896.</i> — az úrnak 1896. évében (lat.)

PARLAMENTI KARCOLATOK

ÜNNEPLŐ MAMELUKOK

M *Pesti Hírlap. 1896. január 2., 18. évf. 2. sz. (1., 2. l.) A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

Az újévi üdvözlés szokása

1896. január elsje a nagy pompával megrendezett millenniumi év kezdetét jelentette. Az újévi szokásos gratulációk minden egyes pártkörben lezajlottak, de a korábbi évekhez hasonló nagyszabású ünneplésekre csupán a kormánypárt körében került sor. A szabadelvű párt tagjai a kora délelőtti órákban nagy számmal összegyűltek a pártkör helyiségeiben, ahol *Perczel Béni*, a párt jegyzője ünnepi beszéddel köszöntötte a kormánypárt elnökét, báró *Podmaniczky Frigyes*t. Az ünnepség a miniszterelnöki palotában folytatódott, ahol a kormány valamennyi tagja, élén a miniszterelnökkel jelen volt. *Berzeviczy Albert* intézett üdvözlő beszédet *Bánffy Dezső* miniszterelnökhöz. Beszédében pártja bizalmáról és ragaszkodásáról biztosította a kormányt. Vázolta a szabadelvű párt húszéves fennállása alatt elért eredményeket és a párt előtt álló feladatokat. Bánffy válaszbeszédében hangsúlyozta, hogy a szabadelvű párt legnagyobb és egyúttal legnehezebb alkotása az egyházpolitikai reformok volt, melyet még az előző kormány kezdett meg, de érvényre juttatása és életbe léptetése a jelen kormány feladata. Számba vette a kormány előtt álló feladatokat: a közigazgatási reform megalkotását, az Ausztriával való kiegyezés rendezését, Magyarország czredéves fennállásának megünneplését. Utalt arra, hogy az ezredéves évfordulóra fegyverszünetet kell kötni az ellenzékkel. A miniszterelnöki beszéd elhangzása után a kormánypárt tagjai a képviselőházba mentek, ahol *Münnich Aurél* köszöntötte *Szilágyi Dezső*t, a képviselőház elnökét. Beszédében az elmúlt esztendő eseményeit sorolta fel. A jövő parlamenti harcairól szólva ő is kifejtette azt az óhajt, hogy a millenniumi ünnepek szorítsák háttérbe a politikai ellentéteket. Szilágyi Dezső a szokásos jókívánságok megfogalmazása után a képviselői ötelességekről szólt.

*

MK karcolata a szabadelvű párt hagyományos újévi köszöntőiről ad színes beszámolót. Lefesti a gyülekező, majd a Várba felvonuló szabadelvű tábor, tudósít a miniszterelnöknél tett látogatásról, röviden szól

Berzeviczy, majd Bánffy beszédéről, kiemelve az utóbbiból Apponyi karácsonyi cikkére adott miniszterelnöki reagálás lényegét. (87 2—9). A karcolat záró részében beszámol a képviselőházban tett látogatásról, elismerően szólva Szilágyi szónoki képességéről.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
86	28	<i>epitheton</i> — jelző; MK a közismert jelzős szerkezetből, az »epitheton ornans«-ból, a. m. díszítő jelző, elhagyta a jelzőt.
87	2—3	<i>Különösen az istenbékére mondott passzus kellett nagy helyeslést</i> — A miniszterelnöki beszédből kiemelt részlet a következőképpen hangzott el: »... igen úgy van és úgy kell lenni, hogy Isten béke évének tekintsük ezt az évet, midőn főnnállásunknak ezredéves ünnepét üljük, hogy együtt érezzünk mindnyájan, akik e hazának igaz, hű fiai vagyunk; kell, hogy akik e jó hazának jót akarnak, félretéve minden ellentétet, minden személyes ellenkezést, együtt ünnepeljünk örömére annak, hogy Magyarország ezer éve főnnáll. (<i>Élénk helyeslés.</i>)« (Ld. az »Újévi üdvözlések« c. cikket a PH 1896. jan. 2. 2—5. lapján. I. h. 4. l.)
87	3—5	— <i>mert Apponyi jobbja ott lebegett láthatatlan ködben a fejek fölött.</i> — MK arra utal, hogy Apponyi Albert, a nemzeti párt vezetője 1895-ös karácsonyi cikkében a millenniumra való tekintettel fegyverszünetet ajánlott a kormánypártnak. A fegyverszünet feltételül a kúriai bíraskodásról szóló törvényjavaslat letárgyalását és törvénybe iktatását, valamint ennek kapcsán a választások tisztaságát biztosító módzatok megbeszélését szabta meg. (Ld. erről a »Fegyverszünet« c. cikket a PH 1896. jan. 2. 1—2. lapján.)
87	7—9	<i>sértett önérettel nem lehet békésen egy asztalnál ünnepelni, azért úgy legyen ez a jobb nyújtva, hogy egyik fél se érezzen megalázást.</i> — MK a miniszterelnöki beszéd alábbi részletét ragadta ki: »... szükséges az, hogy minden oldalról a bíráló igazságos és méltányos, hogy a béke érdekében tett ajánlat kibesbítő, sértő és bántó ne legyen (<i>Élénk helyeslés</i>), mert megalázottakkal ünnepet ülni, az önérettében sértettel együtt örvedeni nem lehet. Én azonban örömmel keresem a módot és alkalmat, sőt örömmel fogadom a nyújtott jobbot, ha mód van rá, hogy békésen, egy érzelemmel, együtt ünnepeljük meg az ezredéves ünnepet.« (PH 1896. jan. 2. 4. lap.)
87	16	<i>prognosztikon</i> — előjel (gör.)
87	18—27	A miniszterelnöki palota melléktermében levő csillár lezuhanása — A történet MK szatirikus ötlete. Néhány évvel korábban, még Szapáry minisztersége idején 1892. ápr. 13-án, Gyula napkor, a szabadelvű párt tagjai valóban felköszöntöttek a miniszterelnököt. Az ünnepségen Mikszáth is jelen volt. A miniszterelnöki felköszöntőről, az ünnepség lefolyásáról a PH részletesen beszámolt, azonban a csillár lezuhanásáról nem

Lap	Sor	
		tett említést. (Ld. »Tisztelgés a miniszterelnöknél«. PH 1892. ápr. 13. 2. l.)
87	37—88	2 Szilágyi nimbusza — A szónok meleg hangon méltatta Szilágyi érdemeit: »Mindenkor meg tudod óvni a pártatlanságot magas állásodban, mindenkor igazságot szolgáltatsz a szenvedélyekkel szemben, minek természetes következménye, hogy még politikai ellenfeleid is tisztelettel viseltetnek személyed iránt.« (PH 1896. jan. 2. 4. lap.)
88	3	<i>speaker</i> — Angliában az alsóház elnöke (ang.)
88	6	<i>Hanem beszélék nektek a kötelességeitekről.</i> — MK Szilágyi beszédének alábbi részére utal: »Én azon hitemnek, sőt meggyőződésemnek adok kifejezést, hogy amint a mandátummal mindenki, aki a nemzet képviselőházába van küldve, átvette azt a kötelességet, hogy ápolja az ország érdekeit, valósítsa annak feladatait, őrizze meg annak reményeit, fejezze ki érzelmeit, tartsa fenn jogait és méltóságát, amint mindenki átvette azokat a kötelességeket, én azon reményemet és meggyőződésemet fejezem ki, hogy annak a minden oldalról való átérzése nem fog hiányozni és éppen ezért nem fogunk letérni a sikeres együttműködésnek arról a közös talajáról, amelyre a nemzet kezéből vett megbízatásunk bennünket állít.« (PH 1896. jan. 2. 5. l.)

AZ ELŐREGEDETT PARLAMENT

M *Pesti Hírlap. 1896. április 5., 18. évf. 95. sz. (1., 2., 3. l.)* A Tárca rovatban. *Első közlemény* alcímmel. [Folytatása nem jelent meg.] Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

Számvevés a ciklusról

MK érzékletes képet fest az öt éves országgyűlési ciklus végéhez közeledő »előregedett« képviselőházzal, amelynek munkája már nem tarthat számot érdeklődésre. Sem az előadói beszédek, sem a botrányok nem vonzanak igazán senkit, a képviselők már csak szavazni járnak be. MK az eltelt országgyűlési ciklust értékelve az egyházpolitikai reformok közül a polgári házasság — a legfontosabb és a legnehezebben szentesített törvény — megalkotását emeli ki. E küzdelem során Wekerle és kormánya megbukott, az ismert nagy tekintélyű miniszterek ismét képviselők lettek. Az új miniszterelnöknek, Bánffy Dezsőnek nem volt könnyű dolga, egy »megcsappant többség«-et vett át. — Itt jegyezzük meg, hogy Bánffy a parlament ciklus végére megerősödött pozíciójában, az elintézetlen egyházpolitikai javaslatokat jelentéktelen módosítással sikerült törvényerőre emelnie. A szabadelvű párt is megerősödve került ki az egyházpolitikai küzdelemből, annak ellenére, hogy a katolikus klérus nagy része szembefordult a szabadelvű párttal és a párt nagybirtokos bázisa is meggyengült. Ezzel szemben sikerült maga mellé állítani a nemzeti közvéle-

ményt. A pártviszonyok sem változtak meg lényegesen. 1895 májusától az addigi hárompártrendszer egy negyedikkel, a katolikus néppárttal bővült. — MK a karcolat további részében jelzi, hogy kormánypárti körökben megoszlanak a vélemények az Apponyi-féle nemzeti párttal való fűzöt illetően.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
88	1—2	<i>Valami bolondos, indus tárgyú operettben éneklük: »Buddha kisfia kétszázhusz éves vala, mikor meghala«</i> — A rendelkezésre álló forrásokból nem tudtuk az operettet azonosítani.
88	5—7	<i>Úgy látszik, a magyar temperamentumnak jobban megfelelt a három esztendő.</i> — Az 1886. I. tc. 1. §-a értelmében 1887-től a parlamenti ciklus időtartama nem három, hanem öt év.
88	8	<i>excentricitás</i> — különködés
88	13—14	<i>filippika</i> — éles hangú, támadó politikai beszéd
88	14	<i>vehemens</i> — heves, indulatos
88	15	<i>stimuláló szer</i> — izgatószer
89	3	<i>az »admirális« Janicsárj</i> — Ma már nem lehet tudni, hogy miért használta MK Janicsárj neve előtt az admirális jelzöt. Valószínűleg ezzel egy korabeli tréfát örökített meg.
89	4—5	[Janicsárj] <i>bezárván az ülést, arra a közbekiáltásra, hogy a következő ülés mikor lesz, vállvonogatva odamordult: »Tudja az ördög«.</i> — Amint Mikszáth is utal rá, ez a fordulat valóban legenda. A KNapló tanúsága szerint az említett ülésen Janicsárj pontos választ adott a legközelebbi ülés időpontjára vonatkozóan. (Ld. KNapló 1892—96. I. köt. 5. l.)
89	9—10	<i>Az akkori kabinetből nincs már meg Fejérváryn kívül egy lélek sem,</i> — A megállapítás némi korrigálásra szorul, Fejérváryn kívül még Josipovich Imre is megtartotta miniszteri tárcáját. Az 1892—96-os országgyűlési ciklus megnyitásakor a kormány összetétele a következő volt: gróf Szapáry Gyula miniszterelnök, Wekerle Sándor pénzügyminiszter, Szilágyi Dezső igazságügyi, Baross Gábor kereskedelmügyi, Csáky Albin közoktatásügyi, Fejérváry Géza br. honvédelmi, Josipovich Imre horvát-szlavon-dalmát, Szögyény — Marich László a király személye körüli miniszter.
89	10—12	<i>maga a vezér is, . . . otthagya pártját,</i> — Szapáry Gyula 1892. november elején lemondott miniszterelnöki tisztségéről, majd 1894 januárjában a szabadelvű pártból is kilépett.
89	38	<i>angol speaker</i> — alsóházi elnök
89	38—90	: 2 sir Bloke és az angol spcaker párbeszéde — A történet MK karcolatirőtiölete. Az említett politikus nevét valószínűleg PH szövegében elírták. Robert Blake-ról, az angolok tengeri uralmának megalapítójáról lehet szó, aki 1640-ben és 1645-ben tagja volt a parlamentnek.
90	: 5	<i>»mezei hadak«</i> — MK-tól származó kifejezés. Azokat a képvisc-

Lap	Sor	
		lőket nevezte így, akik nem laktak Pesten, s akiket távirattal szoktak összehívni. (Ld. Rubinyi Mózes: Mikszáth Kálmán stílusa és nyelve. Bp., 1910. 193. l.)
90	13	<i>sedatus</i> — higgadt, nyugodt
90	15—16	<i>fiatalnak csak Beöthy Aldzsi maradt.</i> — Az említett képviselő ekkor 57 éves, így ez a fordulat nem annyira a korára, mint inkább fiatalos jókedvére vonatkozhat; erről MK korábbi karcolataiban is több ízben tett említést.
90	26—32	Anekdota Tisza Kálmánról — E történet MK korábbi írásaiban nem bukkan fel. Valószínűleg Tisza Kálmán miniszterelnökségtől való megválását követően került elő mint miniszteri habitusát jellemző megnyilatkozás.
91	8	<i>fascinálo</i> — megigéző, megbűvölő
91	7—10	Apponyi szónoki vonzereje — MK korábbi írásaiban is hasonlóan festette le Apponyi szónoki képességeit.
91	25	<i>decadence</i> — hanyatlás
91	28	<i>csak a dátum hiányzik.</i> — A parlamentet Bánffy 1896. okt. 3-án királyi kézirattal feloszlattatta. Az új választásokat az okt. 28. és nov. 6. közötti napokra írták ki.
91	36—37	<i>succrescentia</i> — utánpótlás, az új nemzedék
92	27	<i>ostábla</i> — társasjáték, melyet fehér, ill. fekete kővekkel játszottak. MK más írásában is előfordul a sakk régies kifejezésékként.

EGY MINISZTER A BÜDZSÉJE ELŐTT, A BÜDZSÉJE UTÁN ÉS A MINISZTERSÉGE UTÁN

M *Pesti Hírlap. 1896. április 7., 18. évf. 96. sz. (1., 2., 3. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A hatalom pszichológiája

MK jelen karcolatában a miniszteri hatalom fázisait és az ezzel együtt változó lelki állapotot rajzolta meg. Amint a karcolatból kitűnik, a történetet Darányitól hallotta, de hogy a történet melyik miniszterrel esett meg, azt igyekezett kérdésessé tenni, ezzel is hangsúlyozva, hogy az mondanivalója szempontjából lényegtelen. A mulatságos adomát végül is Gorove Istvánról meséli el, aki az Andrássy-kormányban 1867. febr. 20-tól 1870. máj. 23-ig földművelésügyi, ipar- és kereskedelemügyi miniszter volt. Itt jegyezzük meg, hogy írónk néhány évvel korábban humoros politikai anekdotát adott elő arról, hogyan esett a kereskedelemügyi minisztert kereső Andrássy választása Gorovéra. (Ld. a *Hát velem mi lesz?* c. cikkben a Krk 63. köt. 21—24. lapján.) A jelen karcolattal MK tovább színezte, bővítette a politikai karrier mulandóságáról rajzolt korábbi képet. (Ld. például *Az alkonyat* c. írást a Krk 40. köt. 144—146. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
93	1 <i>jurista</i> — jogász
93	1—2 [Darányi] <i>pompás földművelésügyi miniszternek ígérekzik</i> , — Darányi 1895. nov. 2-ától vette át a földművelésügyi tárcát.
93	21 <i>janitor</i> — kapus, ajtónálló
93	21—25 A janitor hivatala — MK a janitor hivataláról hasonló eszmefuttatást közölt a <i>Tisztelt Ház</i> c. kötetben (Krk 71. köt. 149 26—150), valamint ezt az eszmefuttatást <i>Az országházból</i> c. karcolatába is beillesztette (Krk 71. köt. 111. l.).
94	6 <i>débat</i> — vita
94	18 <i>durkhaus</i> — átjáróház
95	14 <i>korridor</i> — folyosó
95	23—24 <i>kiókumlál</i> — kisüt, kiagyal
95	24 <i>diskurzus</i> — beszélgetés, társalgás
95	30—31 <i>mi volt akkor egy miniszter! Hűsz évvel Fabiny előtt!</i> — Fabiny Teofil volt igazságügy-miniszter — 1886. máj. 15—1889. ápr. 9. — kárára elkövetett csipkelődés.
95	35 <i>ahogy gróf Festeticset a kotteles szakálla végett.</i> — Az utalás gr. Festetics Andorra vonatkozik, aki a jelen országgyűlési ciklusban 1894. júl. 16-tól 1895. nov. 2-ig volt földművelésügyi miniszter.
95	35 <i>kottelet</i> — oldalszakáll
95	36 <i>Igaz, hogy van egy híres útikönyve, sokat utazott a világban</i> — Gorove István útikönyvének címe: »Nyugat. Utazás külföldön«. 1—2. köt. Pest, 1844.
97	36—37 <i>processzus</i> — folyamat, lefolyás

SZERB KÉRDÉS A HÁZBAN

M *Pesti Hírlap. 1896. május 17., 18. évf. 136. sz. (2., 3., 4. l.) A Tárca rovatban.*

Kötetben itt először.

A szerb kérdés

A vita Szerbia és Magyarország között a millenniumi ünnepek megrendezése kapcsán pattant ki. A magyar kormány és a király a június 8-i koronázási ünnepre, a korona előtt tizenegy történelmi zászló vitelét határozta el, melyek közül az egyik régi szerb zászló volt. A magyar kormány a millenniumi ünnepekre többek között a szerb kormányt is meghívta, hogy képviseltesse magát. A meghívást azonban a szerb szélső ellenzéki lapok propagandája következtében a szerb kormány nem fogadta el. A képviselőház ápr. 28-ünlésén az ellenzék Szerbia magatartása miatt a kormányt hibáztata, bírálta erélytelen, gyenge külpolitikáját. *Bánffy Dezső* miniszterelnök az eseményeknek nem tulajdonított nagy jelentőséget és politikai fontosságot. »Örültünk volna, óhajtottuk azt, hogy Szerbia itt megjelenjen, mint szomszéd és velünk barátságos viszonyban le-

vő állam, és a mi ünnepélyünkön részt vegyen; de elmaradását olyannak tekinteni, amely ünnepélyünket megzavarná, vagy amely megtorló intézkedéseket tenne szükségessé, olyannak nem tekinthetjük. (Élénk helyeslés jobb felől.)» (KNapló 1892— 96. 32. kötet 374. l.) Ilyen előzmények után került sor máj. 2-án a Városligetben megrendezett millenáris kiállítás megnyitására, amely a látványos millenniumi ünnepségsorozat kezdetét jelentette. A kiállítás megnyitásával egy időben Szerbiában magyarelles tüntetésekre került sor. A napilapok tanúsága szerint Belgrádban máj. 2-án egy diákokból álló csoport a színház téren a Mihály-szobor előtt elégetett egy magyar zászlót, majd az orosz követség elé vonult és a cárt éltette. A zavargások este tovább folytatódtak, a tömeg fákllyakkal, szerb, orosz és francia zászlókkal gyülekezett. A szerb királyt és az orosz cárt éltette, Magyarországot pedig szidalmazta. A rendőrség, ill. a csendőrség némi késedelemmel lépett csak közbe, de még aznap este szétverte a tömeget. Az eseményekre azonnal reagált a szerb király és a kormány. Szerbia kormánya az osztrák—magyar követ előtt sajnálkozását fejezte ki, Sándor király pedig azonnali hatállyal nyugdíjazta a tüntetést szervező diákok rektorát, valamint megfosztotta állásától a csendőrpáncsnokot és a belgrádi rendőrfőnököt. (Ld. PH 1896. máj. 3. 12. l. Napi hírek rovat, PH máj. 4. 6. l. »Szerb tüntetés a magyarok ellen.«) Ezt követően a sajtó hasábjain naponta újabb és újabb közlemények jelentek meg, melyek a belgrádi zászlósértésre és annak fejleményeire vonatkoztak. A sajtó kiszínezte az eseményeket; azt próbálta bizonyítani, hogy a zászlóégetés tervszerűen elő volt készítve: egy helybeli fényképész idejében elfoglalta a helyét, előkészítette a fényképezőgépet és a lemezeket, hogy az eseményeket megörökíthesse. Hír jelent meg arról, hogy azt a rendőrtisztet, akinek közvetlen rendelkezése alatt állottak az ügyeletes rendőrök, a kormány elmozdította ugyan a rendőrségi szolgálatból, de visszaküldte a hadseregbe további szolgálattételre. A napilapok beszámoltak továbbá arról, hogy a belgrádi rendőrfőnököt nem bocsátották el állásából, hanem hasonló rangban áthelyezték a minisztériumba; azonos fizetéssel kinevezték a belügyminisztérium rendőri felügyelőjévé. A sajtó hírül adta, hogy a szerb kormány jegyzékben utasította külföldi diplomatáit arra vonatkozóan, hogy milyen felvilágosítást adjanak a zászlósértés ügyében. Az instrukció szerint a magyar kormány millenniumi nagyzása, valamint a Magyarországon élő szerbek elnyomása okozta a belgrádi incidenst. A napilapok hírei alapján a Monarchia belgrádi követe felvilágosítást kért a szerb külügyminisztertől. (Ld. »A belgrádi „hósett”« PH máj. 6. 3. l., »Szerb lapok a belgrádi botrányról« i. h. Külpolitikai hírek rovat, »A szerb botrány és még valami« PH máj. 7. 1—2. l., »A szerb álnokság« PH máj. 10. 3. l., »A titokzatos monitor« PH máj. 12. 1—2. l., »Leleplezés Szerbiából« PH i. h. 3. l., »A belgrádi zászlósértés« PH máj. 15. 2. l., »A szerbiai elégtétel« PH máj. 17. 1—2. l.)

A képviselőház üléseiről

A belgrádi zászlósértéssel és annak fejleményeivel a képviselőház is foglalkozott máj. 6-i, 13-i és 16-i ülésein.

A máj. 6-i képviselőházi ülés napirendjén a zárszámadás-vizsgáló bizottság jelentései szerepeltek, majd ezt követően az interpellációk előterjesztésére került sor. Először *Kossuth Ferenc*, majd *Ugron Gábor* nyújtott be interpellációt a miniszterelnökhöz. Mindketten arra kívántak választ kapni, hogy a miniszterelnök milyen elégtételt kíván szerezni a magyar nemzetnek. *Bánffy Dezső* miniszterelnök válaszában kijelentette, hogy a kormánynak tudomása van a belgrádi eseményekről. Megengedhetetlennek tartja a magyar zászló megsértését, de miután maga a szerb kormány az osztrák—magyar nagykövetnek kifejezte sajnálkozását, és a megfelelő megtorló intézkedéseket megtette, a további lépéseket szükségtelennek tartja. A miniszterelnök választát sem *Kossuth*, sem *Ugron* nem fogadta el. (KNapló 1892—96. 32. köt. 399—407. l.)

A máj. 13-i ülésen *Horánszky Nándor* nyújtott be interpellációt a belgrádi zászlósértés újabb fejleményei tárgyában. (KNapló 1892—96. 33. köt. 8—27. l.)

A máj. 16-i ülés — amelyről a jelen karcolat szól — ismét foglalkozott a belgrádi zászlósértéssel. A jegyzőkönyv hitelesítése és az elnöki bejelentések után sor került az interpellációkra. Elsőként *Ugron Gábor* nyújtott be interpellációt a miniszterelnökhöz a szerb kormány sértő magatartása tárgyában. A napilapokra hivatkozva szóba hozta a zászlósértés újabb fejleményeit. Választ kért arra, hogy mit tett és mit szándékozik tenni a magyar kormány annak érdekében, hogy elégtételt szerezzen Szerbia kormányától. Ezt követően *Kossuth Ferenc* interpellált a szerb kormány jegyzéke ügyében. Véleménye szerint a szerb kormány jegyzékében Magyarország tekintélyét sértő kifejezések és vádak vannak. Az ellenzék interpellációira — beleértve az előző ülésen *Horánszky Nándor* által benyújtott interpellációt — *Bánffy Dezső* miniszterelnök együttesen válaszolt. Válaszában rámutatott arra, hogy a napilapok hírei még nem bizonyított tények, s ez idő szerint semmiféle intézkedésnek szükségét nem látja. Hírlapi hírek alapján politikai, nemzetközi akciót kifejteni nem fog. Felolvasta a Monarchia belgrádi követéhez intézett szerb külügyminiszteri választ. Hangsúlyozta, hogy a szerb kormány megtette a megfelelő megtorló lépéseket, ezért a magyar kormány újabb intézkedéseket nem tart szükségesnek. *Horánszky Nándor* a választ nem vette tudomásul. A belgrádi kormány újabb nyilatkozatait félrevezetésnek és szemfényvesztésnek minősítette. A miniszterelnök választát *Ugron Gábor* sem fogadta el. A vitát közjogi térre terelte. Azt állította, hogy a belgrádi zászlósértés ügyében a miniszterelnök a Monarchia külügyminiszterétől tudja meg, hogy mit kell tennie, holott ebben az ügyben a közös külügyminisztérium útján a magyar miniszterelnököt illeti a kezdeményezés. A miniszterelnök választát *Kossuth Ferenc* sem fogadta el. Ő is az eset közjogi oldalát emelte ki. *Bánffy* visszautasította az ellenzéki álláspontot. Kijelentette, hogy a jelenlegi külügyminiszterrel a törvényben előírt egyetértés minden körülmények között megvan. A Ház többsége a miniszterelnök választát tudomásul vette. (KNapló 1892—96. 32. köt. 37—51. l.)

*

A millenniumi ünnepség pompájában természetesen zavaróan hatottak a belgrádi események, amelyekre elsősorban az ellenzék reagált hevesen. Az ellenzék szónokai a képviselőház soros ülésén interpellációkat nyújtottak be a miniszterelnökhöz, ezekben a hírlapi cikkekre hivatkozva felnyújtották, eltűzötték a belgrádi eseményeket, a nemzeti sérelmek miatt elégtételt és megtorló intézkedéseket követeltek. Mikszáth híven tájékoztat a nagy érdeklődéssel várt aznapi képviselőházi ülésről. Elutasítja az ellenzék túlzó álláspontját, amely a kelletténél nagyobb súlyt fektetett a történetekre, hogy minél nagyobb politikai tőkét kovácsolhasson belőle.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
98	5	<i>monitor</i> — erős tűzérsséggel ellátott folyami vagy partmenti hadihajó
98	17	<i>lappália</i> — csekélység, jelentéktelen dolog
99	1—8	Jelvények, színek, zászlók, kardbojtok vitája — MK a korábbi években többször beszámolt a nemzeti szimbólumok megsértése miatt kirobbant heves képviselőházi vitákról.
99	38—39	<i>Belgrád alá megindítani a monitorokat</i> , — Ezzel a fordulattal MK az ellenzék kardcsörtető magatartására utal. A KNapló tanúsága szerint Ugron felszólalásában a következők hangzotta el: »Kell, hogy célja legyen a mi jövődöbeli politikánknak. A Keleten nem az udvarias formát respektálják. A nép Keleten a tekintélynek, az erőnek hódol meg. Ott azon félcivilizált állapottok mellett sem a miniszterelnök úrnak ékesszólására, sem a mi diplomáciánknak finom kifejezéseire nem adnak semmit, hanem adnak arra, hogyha az erő nyilvánul. Azt az erőt pedig mikor kell nyilvánosságra hozni? Nem minden alkalom nélkül, hanem akkor, mikor alkalom van adva, hogy megmutassuk azt az erőt, melyet ezen országban szerveztünk és fenntartunk. Mit ér nekünk a közös hadsereg, mit ér egész tengerészetünknek minden hajóhada, ha annak ágyúí és fegyverei akkor némák és mozdulatlanok, mikor Magyarország zászlóját kellene, hogy megvédjék? (<i>Úgy van! a szélsőbaloldalon.</i>)« (KNapló i. h. 47. l.)
100	1—3	<i>melynek csak az imént üzentek szép szavakban tiszteletüket, nyújtas köszöntésüket a földgolyó leghatalmasabb uralkodói.</i> — Máj. 5-én a külföldi nagykövetek és követek testületileg jelentek meg a királyi várban, hogy uralkodóik és kormányaik nevében üdvözlöjék a magyar királyt. Erről a VÜ is beszámol. (Ld. »A diplomáciai kar üdvözlése a magyar királynál«. VÜ 1896. 43. évf. 19. sz. 306. l.)
100	7—8	<i>Horánszky előbbi interpellációja</i> — Amint az előzőekben már utaltunk rá, Horánszky interpellációja a máj. 13-i ülésen hangzott el. Az utalás erre vonatkozik.
100	10—13	<i>Günnyal jegyezte meg, hogy Bánffy előbb Bécsben kérdezte meg, mi az ő véleménye ebben a kérdésben, most visszatért Bécsből, tehát halljuk.</i> — Ez a fordulat Ugron beszédében a következőképpen

- hangzott el: »A miniszterelnök úr elment Bécsbe, de ott azt mondták neki, hogy ne alkalmatlankodjék ilyen apróságokkal, ez befejezett dolog, és most eljön a miniszterelnök úr és azt mondja nekünk tovább, hogy mi se alkalmatlankodjunk többé, mert ez már befejezett dolog.« (KNapló i. h. 46. l.)
- 100 15 *Krajtsik is fölébredett egy pillanatra*, — MK korábbi írásaiban többször élcélődött azon, hogy Krajtsik elalszik az ülések alatt.
- 100 16—17 *hiába bosszantották [Krajtsikot], hogy az állatkerti fakírnak fogadást ajánlott volna a mélyebb alvás tekintetének szempontjából*, — MK-nak ez a fordulata nem elírás: a múlt században és századunk elején a városligeti állatkert területén (néha az üres ketrecekben) egzotikus népeket mutattak be, fakírok, bűvészek szórakoztatták a közönséget.
- 100 19—20 *mert ha az anyapárt interpellál, a fiúpárt se hagyhatja szó nélkül*: — MK az 1895. febr. 28-án kettészakadt függetlenségi és 48-as párt csoportjait nevezi anyapártnak, ill. fiúpártnak. Az egyik csoport az agrárius programot követő Ugron Gábor köré tömörült. A másik csoport — Justh Gyula és Eötvös Károly hívei — Kossuth Ferencet választotta elnökévé.
- 100 24—27 régi történelmi címek viselése — MK hűen közvettette a szónok szavait: »... az angol királyok évszázadokon át viselték a francia királyság címét és a magyar királyok mai napig is viselik a jeruzsálemi király címet, és ezen a török porta fenn nem akad.« (KNapló i. h. 40. l.)
- 100 28—29 Ugron közbeszólása — A közbeszólást és a közbeszólás okozta derűtséget a KNapló is megörökítette. (Ld. KNapló i. h. 40. l.)
- 100 32—33 *Kossuth e történelmi fejtegetések sorában egy elnöki rendreutastáshoz is jutott*, — MK pontosan tájékoztat az ülés lefolyásáról, az elnöki figyelmeztetést a KNapló is feljegyezte. (Ld. KNapló i. h. 40. l.)
- 100 34—37 Kossuth humorizáló megjegyzése — Mikszáth hűen tolmácsolja az elnöki figyelmeztetést kiváltó fordulatot: »Ez nem a mai szerb állam címere, amely vörös mezőn ezüst kereszt és a vörös mezőnek négy sarkában van négy kova acél, melynek ottlétét nem tudom másképp magyarázni, mint úgy, hogy az a kovautó acél talán Kara-Gyurgyó zsebében levő acél volt akkor, mikor még disznópásztor volt. (*Tetszés a szélsőbalon.*)« (KNapló i. h. 40. l.)
- 101 8—9 [Bánffy válasza arra] *hogy Bécsből tudja meg, mi a véleménye*, — A miniszterelnök a következőket mondta: »Mí, t. Ház, az 1867-iki kiegyezést magunkénak, helyesnek valljuk. Ezen az állásponton vagyunk és kell is, hogy legyünk, mert hát csak nem képzeli a képviselő úr, hogy itt egyszerűen felvetett kérdésekre, oly kérdésekre, amelyek tisztán külügyi szempontból ítélendők meg, a miniszterelnök azonnal, a kellő felvilágosítások beszerzése nélkül, válaszoljon. (*Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és mozgás a szélsőbaloldalon.*)« (KNapló i. h. 41. l.)

- Lap Sor
- 101 12—14 *mert ha megint nem találna egy véleményen lenni a külügyminiszterrel, abból nagy baj származhatnék rá, ti. Goluchowskira.)* — MK csipkelődő megjegyzése az Agliardi-afférra és Kálnoky bukására vonatkozik. 1895 áprilisában Agliardi, az új pápai nuncius Magyarországra látogatott. Látogatását felhasználta arra, hogy nyilvánosan elítélje a törvényhozás világi szellemét, és ezzel illetéktelenül beavatkozott a magyarországi belügyekbe. Bánffy mielőtt válaszlépésre szánta volna magát, előtte kikérte a külügyminiszter Gustav Kálnoky gróf véleményét, és csak ezt követően nyilatkozott a képviselőházban. Elítélte a nuncius magyarországi szereplését. Továbbá kijelentette, hogy a külügyminiszterrel egyetértésben tiltakozó lépéseket tettek a Szent-széknél. Kálnoky meghazudtolta Bánffyt, tagadta, hogy a diplomáciai lépésekre sor került. A Kálnoky—Bánffy afférral az egyházpolitikai küzdelem közjogi vitába torkollott.
- 101 15 *farizeus* — képmutató
- 101 15—16 *Aztán megcáfolván a lapok híreszteléseit a farizeus körlevélről,* — A miniszterelnök az alábbi kijelentést tette: »... a hírlapi közleményekből én is olvastam, hogy egy bizonyos jegyzék és körülbelül azon tartalommal lett volna a szerb kormány részéről intézve az egyes államoknál levő képviselőihez, mint ahogy azt a képviselő urak említették, erről azonban hivatalosan tudomásom nincsen, mégpedig nem csak nekem nincsen, hanem állíthatom, hogy a külügyminiszter úrnak sincs, tehát ez idő szerint az egész kérdést apokrifnek kell, hogy kijelentsem, tehát ennek folytán most semmiféle intézkedésnek szükségét nem látam. *(Helyeslés jobb felől. Nagy zaj és mozgás szélsőbaloldalon.)*» (KNapló i. h. 41. l.)
- 101 26—27 *(Az ördög kifogásolja a fizetését. Hiszen a szerb hivatalnokok úgyse kapják ki a fizetésüket.)* — A fordulat MK karcolatírói ötlete.
- 101 28 *Szegény Stefánovics Nikola!* — Az elcsapott, ill. áthelyezett belgrádi rendőrfőnök.
- 101 37—39 a szerb kormány megtorló intézkedései — MK ismét hüen tolmácsolja az elhangzottakat. A vizsgálat addigi eredményéről, a letartóztatottak számáról, a szerb külügyminiszteri levél pontos adatokkal szolgált.
- 102 9 *börszönyös tojás* — A vöröshagyma héjának kifőzött levével festett húsvéti tojás.

FÚZIÓ HÍREK A LEVEGŐBEN

M *Pesti Hírlap. 1896. május 23., 18. évf. 142. sz. (2., 3. l.)* A Tárca rovatban. *Eredeti tudósítás* alcímmel. Névjelzés: x—y.
Kötetben itt először.

Kísérletek a Nemzeti Párt és a Szabadelvű Párt fúziójára

A szabadelvű párt és a nemzeti párt fúziója az előző években több ízben felvetődött. A Wekerle-kormány 1894. május—júniusi válsága idején történtek tapogatódzások, hogy Apponyi és pártja milyen feltételek mellett venne részt a hatalom gyakorlásában. A nemzeti párt ragaszkodott elvi alapjainak sérthetetlenségéhez, így a tárgyalások eredménytelenül végződtek. A Wekerle-kormány lemondása után 1894. december közepétől újra szóba került a fúzió, amely a Bánffy-kormány 1895. jan. 14-i kinevezésével ismét meghíusult. Néhány héttel később febr. 22. és 25. között Horánszky és Apponyi újabb fuzionális megbeszéléseken vett részt, melyek ezúttal is eredménytelenek voltak. Apponyi 1895. márc. 7-én elmondott képviselőházi beszédében kifejtette, hogy pártja a nemzeti követelésekből nem enged. A tárgyalások azért híusultak meg mindannyiszor, mert a nemzeti párt politikája a »nemzeti politikát 67-es alapon« demagóg módon volt áradikális, ragaszkodott a közjogi és katonai követelményeihez, ugyanakkor kormányprogramként elfogadhatatlan, irreális volt, nem felelt meg a dualista Monarchia berendezkedésének.

Az egyházpolitikai küzdelem végére új helyzet állt elő, a pártok erőviszonyai megváltoztak. A nemzeti párt soraiban nem volt egyetértés, a pártban politikai elkedvetlenedés lett urrá. Erről maga Apponyi így vall: »A nemzeti pártnak belső megrendülése nem maradhatott észrevétlen. Az egyházpolitikai reformok hívei a pártban természetesen elégedetlenek voltak és nehezen viselték el a klerikalizmusnak megújult vádjait, az ellenkező nézetűek a néppárttal rokonszenveztek. . . . De a régi lelkesedés és önbizalom erősen megfogyatkozott.« (Apponyi Albert: Emlékirataim. 1. köt. Ötven év. Bp., 1926. 243. l.) A több ízben meghíusult fúzió is elkedvetlenítette a párt tagjait. »Azokat, akik lelkük mélyéből hibáztatták a hatalomrajutás alkalmának elmulasztását és a nemzeti követelményeink feláldozásával történő fúzió merev visszautasítását, csupán a személyes ragaszkodás és hűség tartotta a párt kötelékében.« (Ld. i. h. 257—258. l.)

1896 tavaszán a nemzeti párt látványos gyengülése, egyes csoportjainak útkeresése a szabadelvű párthoz, valamint Apponyi távolmaradása a delegációktól, politikai találgatásokra adott alkalmat. A PH máj. 18-i száma arról tájékoztat, hogy Apponyi nem vesz részt a delegációk tárgyalásain, visszavonulását családi ügyeivel magyarázza. A cikk rámutat arra, hogy Apponyi távolmaradása fontos politikai esemény. Egyes vélemények szerint ily módon akar végleg visszavonulni a parlamenti élettől, hogy politikai barátainak fúzióját a szabadelvű párttal ne akadályozza. (PH 1896. máj. 18. 1. l. Belpolitikai hírek.) A PH máj. 22-i száma már arról számol be, hogy a nemzeti párt a felbomlás stádiumába jutott. A párt klerikális és szabadelvű csoportja elidegenedett egymástól. A párt belső meghasonlását az is jelzi, hogy Apponyi is csak elvétve jelenik meg a Házban, a delegáció tárgyalásain sem vesz részt. A cikk szerint az lenne a megoldás legkézenfekvőbb módja, ha a párt liberális elemei fúzióra lépnének a szabadelvű párttal, a klerikális rész pedig beolvadna a néppártba. (PH 1896. máj. 22. 2. l. »Szakadás a Nemzeti Pártban«.)

*

A nemzeti párt gyengülése, a politikai szóbeszéddek és találgatások Mikszáth érdeklődését is felkeltették. Korábbi parlamenti karcolataiban visszatérően csipkedte, gúnyolta a Mérsékelt Ellenzék, majd a későbbi nemzeti párt és vezére, Apponyi felemás kompromisszumait, a nemzeti ellenzékiég vérszegény követeléseit. Jelen karcolatával tovább színezi az Apponyiról festett korábbi politikai portrékat. Véleménye szerint a nemzeti párt annyira meggyengült, amit Apponyi hiúsága segített elő, hogy már nem fúzióról, csupán a párt egy csoportjának »bejövételé«-ről lehet szó.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
102	20	<i>miazma</i> — kóros hatású kigőzölgés
102	22	<i>fama fuzionis vulgaris</i> — közönséges fúzió éhség
103	5—6	<i>Az újságok hozzáteszik, hogy atyja birtokán akar gazdálkodni.</i> — Apponyi említett munkájában, az »Emlékirataim«-ban utal rá, hogy apja ebben az időszakban súlyosan megbetegedett, és így vissza kellett vonulnia eberhardi birtokaira. (Ld. i. h. 260. és 269. l.)
103	21	<i>non putarem</i> — váratlanul közbejött dolog
103	31	<i>modus moriendi</i> — a halál módja
103	31	<i>modus vivendi</i> — itt: túlélés
104	21	<i>pitoyabilis</i> — szánalmas, siralmas, nyomorúságos
105	13	<i>gügyü</i> — házasságközvetítő (szegedi tájszó)
105	13	<i>alkusz</i> — kereskedelmi ügyletek közvetítésével hivatásszerűen foglalkozó személy
105	16	Apponyi pávatollai — Az utalás Apponyi és pártja programjára vonatkozik: a magyar udvartartás, címer és katonai oktatás bevezetésének követelésére.
105	35—106	1 <i>Az országgyűlés napjai meg vannak számlálva,</i> — Az országgyűlést 1896. okt. 3-án oszlatták fel.
106	14	— <i>Egy csomó eszkimó érkezik.</i> — MK e fordulattal Madách Imre »Az ember tragédiája« XIV. színére utal, ahol az eszkimónak az a kívánsága, hogy »kevesebb ember legyen s több főka«. A karcolat szövegében ez azt jelenti, hogy a kevésnek tűnő választói kerületre (MK ironikus képe szerint: fókára) az Apponyiekkal való fúzió révén még több aspiráns, azaz eszkimó tart majd igényt.
106	27	<i>skrupulizál</i> — aggályoskodik, aggodalmaskodik
106	35	<i>Treuga Dei</i> — a harc, a viszálykodás ideiglenes felfüggesztése. A <i>Treuga Dei</i> -t maga Apponyi indítványozta. 1895 karácsonyan Apponyi cikket tett közzé a Nemzeti Újságban, ebben a millenniumi ünnep idejére a pártok közt fegyverszünetet javasolt.
107	1	<i>a Vágó-féle menetek és látványosságok</i> — A Vágó-féle történelmi felvonulást — melyben ezer lovas és ugyanannyi gyalogos korbú ruházatban és fegyverzetben vonul fel — országos

- bizottság rendezte, melynek elnöke Wekerle Sándor volt. Az országos bizottság a felvonulást szeptember közepére tervezte, 5—10 napos időközökben, háromszori ismétléssel. (Ld. VÜ 1896. 43. évf. 20. sz. 331. l.)
- 107 4 [Apponyi] *Csak az eberhardi csöndes kastélyban fog ülni a tornác* — Pozsony vármegye felső-csallóközi járásában a Kis-Duna mellett lévő község Apponyi Albert gr. birtokával és kastélyával.

EGY KÉPVISELŐ LEVELEI AZ ORSZÁGGYŰLÉSRŐL

- M** *Pesti Hírlap. 1896. június 16., 18. évf. 165. sz. (1., 2., 3. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés: *Menyhért*.
Kötetben itt először.

A képviselőházi választások feletti bírászkodásról szóló törvényjavaslat

A XIX. század végén Európa államainak nagy részében a képviselőválasztások feletti bírászkodás joga a parlament hatáskörébe tartozott. Ezt a jogot Magyarországon is 1848 óta a képviselőház gyakorolta. Az 1874: XXXIII. tc. 89. § kimondta ugyan, hogy a kérvénnyel megtámadott választások érvénye felett a kir. kúria ítél, azonban az anyagi és eljárási szabályokat, amelyek szerint a kúria ezen hatáskörében eljár, külön törvénynek kellett volna megállapítani. A törvény hiányában ezt a jogot továbbra is a képviselőház gyakorolta. A törvény megalkotására történtek próbálkozások: 1877-ben Perczel Béla igazságügy-miniszter, majd 1881-ben Pauler Tivadar igazságügy-miniszter terjesztett be törvényjavaslatot, de mindkét esetben a javaslatot a képviselőház elvetette. 1891-ben Szilágyi Dezső igazságügy-miniszter dolgozott ki egy újabb törvényjavaslatot, melyet egy harminc tagú bizottság vitatott meg. A bizottság 1895. máj. 22-én terjesztette be a törvényjavaslatra vonatkozó jelentését. Ezután több hónapig nem történt semmi érdemleges. 1896 februárjában Apponyi Albert indítványt tett, és indítványa kapcsán módosítványokat nyújtott be az 1895. máj. 22-én beterjesztett kúriai bírászkodásról szóló javaslatához. A módosítványokat a bizottság megtárgyalta, és jelentését 1896 májusában a képviselőház elé terjesztette. A törvényjavaslatot a képviselőház máj. 29-től jún. 20-ig tárgyalta. Az általános vitára máj. 29-én, 30-án, jún. 2-án és 3-án került sor, majd ezt követően a jún. 10-i, 12-i, 13-i, 15-i, 16-i, 17-i, 18-i, 19-i és 20-i üléseken a törvényjavaslat részleteit vitatta meg. (Ld. KNapló 1892—96. 33. köt. 141—425. l.) A törvényjavaslat célja az volt, hogy a választási visszaéléseket a politikai életből kiküszöbölje, megszüntesse. A javaslat a képviselőválasztások feletti bírászkodás jogát nem ruházta egészen a kir. kúriára, hanem csak bizonyos, a törvényben körülírt és felsorolt esetekre nézve, minden más esetben a bírászkodás joga továbbra is a képviselőházat illette meg. A javaslat nemcsak a kérvénnyel megtámadott választások elbírálásáról intézkedett,

illetőleg körülírta a kúria hatáskörét, hanem a választási törvény több szakaszának módosításába is bocsátkozott. Az ellenzék a törvényjavaslatot általánosságban elfogadta (az általános vita végén mindössze hárman szavaztak a törvényjavaslat ellen), azonban igen élesen bírálta, kifogásolta a javaslat részletes intézkedéseit, számos módosítványt nyújtott be. Különösen élénk vita alakult ki a 3. § 9. pontja tárgyalásánál. Ez a paragrafus azt célozta, hogy valamennyi felekezeti lelkésze ki legyen zárva a politikai korteskedésből. Az ellenzék kifogásolta, hogy a szövegezés félreértésre adhat alkalmat, az intézkedések határozatlanok és így a képviselőválasztás ki van téve a bíraskodás önkényének. (Ld. KNapló i. h. 231—240. l.) Ugyancsak heves vitát váltott ki a 7., a 8. és a 9. § tárgyalása. E paragrafusok a választási megvesztegetésekkel foglalkoztak, arról intézkedtek, hogy a választók fuvarozása, ill. megvendégelése mely esetekben nem büntetendő. (Ld. KNapló i. h. 271—299. l.)

Itt jegyezzük meg, hogy a tárgyalt törvényjavaslatból a jelen országgyűlési ciklusban nem lett törvény, mert a főrendiház a törvényjavaslaton olyan módosításokat eszközölt, amelyek szükségessé tették annak újbóli képviselőházi megtárgyalását. Erre pedig időhiány miatt a jelen országgyűlési ciklusban már nem kerülhetett sor. A törvényjavaslatból csak három évvel később, 1899-ben lett törvény. Ld. az 1899. XV. tc. 1., 143., 149. és 181. paragrafusokat.

*

MK az 1893-ban elkezdett és a PH olvasói előtt már jól ismert Katángy-levél formáját, könnyed stílusát használja fel arra, hogy tájékoztasson a kúriai bíraskodásról szóló törvényjavaslat képviselőházi vitájáról. A javaslattal kapcsolatban kételyeinek ad hangot: »*A tisztá választások ez előtt is utópia voltak, ezután is utópia lesznek.*« (109 : 2—3) Humoros, csipkelődő hangon mutat rá arra, hogy a jelen törvényjavaslat paragrafusait ki lehet játszani, egyes pontjai visszaélésre adnak lehetőséget.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
107	2	<i>az Ósbuda tart itt.</i> — A millenniumi kiállítás vendéglőket, mulatókat magába foglaló része
107	8	<i>Béni nem ereszt</i> — Az utalás Perczel Béni szabadelvű párti politikusra vonatkozik, aki ebben az időszakban a képviselőház egyik jegyzői tisztét töltötte be.
107	16—17	<i>az ellenzék hívására előttoppant.</i> — Utalás Apponyi februárban be nyújtott módosítványára. Ld. erről a fenti regesztát.
108	19	<i>mint az elődje.</i>) — Erdélyi Sándor pénzügyminiszter elődje Szilágyi Dezső volt, aki a Wekerle-kormányban 1892. nov. 17-től 1895. jan. 14-ig töltötte be ezt a tisztséget.
109	7—13	A képviselők és példaként emlegetett külföldi országok. — MK a korábbi években írott karcolataiban is több ízben szólt arról, hogy egyes képviselők példáikat, hasonlataikat meghatározott országok viszonyaiból merítik.

- Lap Sor
- 109 25 *riposzt* — gyors, csattanós válasz
- 110 2—3 *Szombaton megszavaztuk a 8-ik §-t, mely törvénybe iktalja a választók fuvardíját és élelmezését.* — Az ellenzék a fuvardíjak megterítését jogtalanoknak tartotta. Többen e szakasz módosítására, ill. kihagyására tettek javaslatot. E szakasz vitájában az ellenzék részéről Kossuth Ferenc, Molnár Józsiás, Szentiványi Kálmán, Lukáts Gyula, Horánszky Nándor, Herman Ottó, Madarász József, Vajay István, Polónyi Géza és Visontai Soma szólalt fel. (KNapló i. h. 290—299. l.)
- 110 6—21 Kristóf sógor levele és Katángy aggodalma — MK humoros eszme-futtatása a törvényjavaslat 3. § 9. pontját gúnyolja. E szerint ha valaki egy egyházközségi gyűlésen vagy akárcsak egy temetésen valaki mellett vagy ellen korteskedik, akkor abból a községből akárhányan szavaztak rá, azokat a szavazatokat bírói úton törlik. Ez természetesen visszaéléskre is adhat lehetőséget.
- 110 28—29 *A moszkvai tolongás rémítő katasztrófája* — II. Miklós cár nagy pompával megrendezett koronázási ünnepségén, mely máj. 21-én kezdődött és a különféle szertartásokkal együtt két hétig tartott, történt a szerencsétlenség. A koronázás alkalmából a Moszkva melletti Hodinka-mezőn nagy népünnepélyt tartottak. A vékony földréteg, mely alatt hatalmas üregek húzódtak, a roppant nagy terhelés következtében beomlott. Egye-becslesek szerint több ezer áldozata volt a tragédiának. A VÜ 1282 halotról számol be. (Ld. VÜ 1896. 43. évf. 24. sz. jún. 14. 394—396. l.)
- 110 35—36 *még Ósbuda várában is. Azért láttak ott a legutóbbi napokban ismerőseid.* — MK tréfás visszautalása a levél elején is olvasható men tegetődzésre.

A KÉT LUDVIGH

- M** I. *Pesti Hírlap. 1896. október 1., 18. évf. 270. sz.* (1., 2. l.) A Pesti Hírlap tárcája rovatban. Névjelzés nélkül.
- II. *Jk 21. köt. Az én kortársaim II. köt. Bp., 1910.* 116—119. l.

Egy főrendiházi kinevezéshez fűződő anekdota

A napilapoknak az új főrendiházi tagok kinevezésével kapcsolatos kombinációi, a kiszivárgott hírek adták az ötletet Mikszáthnak egy korábbi főrendiházi kinevezés anekdotájának megírására. Itt jegyezzük meg, hogy Mikszáth 1885-ben a főrendiház hosszas vita után elfogadott reformját követően több ízben foglalkozott az élethosszigan kinevezhető főrendiházi tagokkal kapcsolatos kombinációkkal. E várákozást és találgatást érzékeltette *Hogy készülnek a főrendek?* c. cikkében és több, ebből az időből származó *A t. Házból* c. karcolatban. (Ld. Krk 70. köt. 74—76. l. és a 212., 213. lapokat.) A főrendiházi tagsággal kapcsolatos eszme-futta-

tás a témája *Az új főrendiház első ülése, A tekintetes mágnások és Ki az a Mixich Kálmán* c. írásoknak is. (Ld. Krk 71. köt. 7., 10., 91. lapokat és a hozzáfűzött jegyzeteket a 217., 220. és 288. lapokon.)

MK jelen karcolatának megjelenése után néhány nappal tette közzé a Budapesti Közlöny a hivatalos királyi kéziratot, mely Bródy Zsigmond hírlapíró, Masirevics Samu nyugalmazott kúriai bírót és Szabó Jenő nyugalmazott miniszteri tanácsost nevezte ki a főrendiház örökös tagjaivá. (Ld. Budapesti Hírlap 1896. okt. 4. 5. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 111 2—3 *említik Bródy Zsigmondot (aki már régen megérdemelte volna, hogy ott üljön), — Bródy Zsigmond mintegy harminc éve folytatott hírlapírói tevékenységet. Munkatársa volt a Pesti Naplónak, később a Pester Lloydnak, majd a Neues Pester Journal-nak. Számos alapítványt tett. Mikszáth Bródy Zsigmondot az ötvenedik születésnapja alkalmával létesített alapítványai kapcsán dicsérte meg a VÜ hasábjain. (Ld. Krk 79. köt. 70—73. l.)*
- 111 3—4 *de előfordul a kombinációk közt a Bezerédy Viktor miniszteri tanácsos neve is. — A PH szept. 29-i száma Új főrendek* c. rövid hírfoglalójában a felterjesztettek között említi Bezerédy Viktort. (Ld. i. h. 2. l.)
- 111 17—18 *nyugalomba meneteliük után lettek a főrendiház tagjai, így Madarassy, Gervay, Ribáry. Madarassy Pál miniszteri tanácsos, a pénzügyi közigazgatási bíróság elnöke 1892-ben, Gervay Mihály országos főpostamester 1888-ban, Ribáry József belügyi miniszteri tanácsos 1890-ben lett a főrendiház tagja.*
- 111 19—20 *Ludvig Gyula kinevezésével, — 1893-ban nevezték ki a főrendiház tagjának*
- 111 27—28 *két Pókai, és csak az egyiket lehetett lefejezni. — Az anekdota szerint a levert Békés Gáspár párthívei között, akiket Báthori 1575-ben halálra ítélt, volt két testvér, két fiatalember, Pókai János és Pókai Péter. Báthory csak az egyiknek adott kegyelmet, de hogy melyik fiú legyen az, azt az édesanyának kellett kiválasztani. A történetet Gyulai Pál »Pókainé« c. balladájában is megírta, valószínűleg innon merítette alakjukat MK.*
- 111 33—34 *Akkor járt itt Holubár, — Mátyás király nevéhez fűződő anekdota. Holubár hírneves német lovag, akit Mátyás párbajban legyőzött, majd gazdagon megjutalmazott.*
- 111 34 *a cinkotai kántor, — Az anekdota szerint a cinkotai templom újjáépítésénél a kántor bizonyítékot talált arra, hogy régen a cinkotai plébánia apáturaság volt és apáturasághoz illő jövedelemmel bírt. A plébános Mátyás királyhoz folyamodott régi jussainak megújításáért, aki ezt ahhoz a feltételhez kötötte, hogy előbb három kérdésre helyesen válaszoljon meg. A kérdésekre a plébános mestere adta meg a válaszokat, és ezzel megszerezte principálisa számára az apáturaságot.*

Lap	Sor	
112	34—35	<i>akkor élt itt az icipici esztergomi érsek, a kilencéves esztei Hippolyt, — Beatrix királyné nővérének, Eleonóranak kisebbik fia, akit Mátyás felesége kívánságára 1487-ben primássá nevezett ki. Róla szól MK A kis primás c. elbeszélése (Krk 4. köt. 69—120. l.).</i>
112	6	<i>nem akkorát értek, mint Gyulai Pál — csipkelődő utalás az író közismerten alacsony természetére.</i>
112	15	<i>Non sum paratus — nem vagyok felkészülve</i>
112	23	<i>Burg — a bécsi császári palota</i>

BÁNYFY VIASKODÁSA

M *Pesti Hírlap. 1896. október 2., 18. luf. 271. sz. (6., 7. l.)* Rovaton kívül. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A harcos miniszterelnök portréja

A képviselőház okt. 1-ji ülésén elsőként *Horánszky Nándor* szólalt fel. Támadta a miniszterelnököt, mert az országgyűlést feloszlato szándékát először nem a képviselőházban, hanem a főrendiházban jelentette be. *Bánffy* miniszterelnök eljárására azt a magyarázatot adta, hogy Ház feloszlatasi szándékáról előző nap a főrendiházban interpelláltak. A képviselőház váratlan feloszlátását pedig azzal indokolta, hogy a kormány a költségvetés gyors letárgyalását már nem remélheti ezen az országgyűlésen. A miniszterelnök szavai heves ellenzéki felszólalásokat váltottak ki. *Ugron Gábor* elítélte a miniszterelnök eljárását. Véleménye szerint a kormány a képviselő-választásokra történő előkészületek miatt határozta el a parlament váratlan feloszlátását. *Helfy Ignác* sem fogadta el azt az álláspontot, hogy az országgyűlést a költségvetési tárgyalások elhúzódása miatt oszlatják fel. *Polónyi Géza* a kvóta-kérdésről interpellálta a miniszterelnököt. Annak a véleményének adott hangot, hogy a képviselőház feloszlatására azért került sor, mert a kormány el akarja kerülni a kvótabizottság jelentésének megtárgyalását és az e kérdésben való nyílt állásfoglalást. *Bánffy Dezső* miniszterelnök a szónokok kérdéseire kitérő válaszokat adott. Az ülés második részét a Vaskapu-ünnepséggel kapcsolatos interpellációk töltötték ki. *Komjáthy Béla*, *Apponyi Albert* és *Ugron Gábor* bírálta a kormányt és a miniszterelnököt, mert a Vaskapu megnyitásán, mely az ezredéves ünnepek sorába tartozott, Magyarország államiséga nem nyert kifejezést. Egyebek között szóvá tették, hogy a megnyitó beszéd nem magyar nyelven folyt, az ünnepségen a magyar állam külső jelvényeit mellőzték, és a királyi beszéd nem említette Magyarországot, mely saját erejéből teljesítette e nagy munkát. *Bánffy* válaszában azt fejtegette, hogy a Vaskapu-ünnepségen Magyarország közjogát és államiségát semmiféle sérelem nem érte. A miniszterelnök választát az ellenzék nem fogadta el. Az ülés hosszúra nyúlt, így néhány interpellációt a következő ülésre halasztottak. (KNapló 1892—96. 34. köt. 172—190. l.)

*

A főrendiház előző napi, szept. 30-i ülésén Bánffy bejelentette, hogy a kormány felosztatja az országgyűlést. A miniszterelnök Ház-felozlatási szándékának főrendiházi bejelentése, mely az addigi gyakorlattal ellentétes volt, valamint a Vaskapu-ünnepség megrendezésével kapcsolatos hibák a jelen képviselőházi ülésen az ellenzék éles bírálatát váltották ki. Jelen karcolatában MK az ülőszak végeéhez közeledő parlament hangulatáról ad számot, a képviselői hatalom mulandóságán medítál. A továbbiakban tájékoztat az aznapi ülés főbb mozzanatairól, regisztrálja a felszólalásokat, érzékeltetve az ellenzék heves támadását, az ülés élénk hangulatát. Írásának középpontjába az ellenzékkel viaskodó Bánffyt állítja, aki jól sikerült szónoki fogásokkal, kitérő válaszokkal, ügyes polemi-zálással verte vissza az ellenzéki akciókat.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
113	1	<i>konsternáció</i> — zavar, megdöbbenés
113	2—3	<i>Bánffy tegnapi válasza a főrendiházban.</i> — A főrendiház szept. 30-i üléséről van szó, ahol Vécsey interpellációjára hangzott el a miniszteri bejelentés.
113	7—8	<i>Heute rot, morgen Todt.</i> — a. m. ma még piros, holnap halott, vagyis minden mulandó. — MK gyakran idézte ezt a német szólást, valószínűleg megragadta érzékletes képszerűsége.
113	23	<i>hercig</i> — bájos, aranyos
113	29—31	<i>Ugron Gábor buzogányának hegye már a jövő Ház személy-zelét is éri</i> — Ugron többek között az alábbi kijelentést tette: »Igen, de ebben a törvényben garanciák foglaltatnak a hatalom túlkapásaival szemben, garanciák foglaltatnak a pizskos korteskedésekkel szemben és garanciák foglaltatnak az ellen, hogy pénzzel, itt a budapesti árucarnokokból összeszedett tőzsér-ekkel, uzsorásokkal és kupecekkel (<i>Hosszan tartó zajos helyeslés és taps a szélsőbaloldalon. Nagy zaj jobb felől.</i>) és szemérem nélküli erkölcsstelen kufárokkal az országot ne lehessen megtölteni, hogy ne álljanak oda magukat kínálni pénzükért, szemérmetesség és minden önérzet nélkül, és ugyanakkor ne láthassa az ország, hogy a főispán az ilyen pénzeszsákkal körüljáró férfiakat ajánlja a választóknak hamis ürügyek alatt bevezetve és kicdicsérve. (<i>Zaj a szélsőbaloldalon.</i>)« (KNapló i. h. 175—176. l.)
113	31	(<i>Weiss Bertold úr csuklik most odahaza</i>), — Az említett név Ugron beszédében nem hangzott el. A megerősödő ipari és banktőke egyik reprezentánsának kipécézése Mikszáth ötlete. Weiss Bertold nagyiparos, az 1880-as évektől részt vett az ipar fejlesztését célzó törvények előkészítésén. Fővárosi bizottsági tag, tagja a Kereskedelmi és Iparkamarának, az 1896-os képviselőválasztáson szabadelvű párti programmal lépett fel.
113	32—33	<i>a kúriai bíraskodásról szóló törvényjavaslat elbukott tegnap a főren-deknél.</i> — E törvényjavaslaton, mely a választási panaszok ügyé-ben rendelkezik, a főrendiház olyan módosításokat eszközölt,

Lap	Sor	
		amelyek szükségessé tették a törvényjavaslat újbóli képviselőházi tárgyalását. Erre az idő rövidsége miatt a jelen országgyűlésen már nem kerülhetett sor.
113	37	<i>verve</i> — hév, tűz, lelkesedés
113	38	<i>debatter</i> — ügyes vitázó
114	15	<i>Még két interpelláció maradt szombatra</i> , — Hock János vallás elleni kihágás tárgyában, Szalay Imre a nagybajomi körjegyző elmozdítása tárgyában nyújtott be interpellációt.
114	18	— <i>Mert még ezen az országgyűlésen akarom a választ.</i> — Hock János kívánta interpellációjára még az aznapi ülésen megkapni a választ. (Ld. KNapló i. h. 189. l.)
114	21	<i>quasi</i> — mintegy, úgyszólván
114	23—27	Polónyi érvelése — MK hücn közvetítette Polónyi érvelésének lényegét: »T. Képviselőház! Én azt hiszem, hogy t. barátaim tévedésben vannak. Ha a miniszter akar felelni, felelhet azon ülésben rögtön, ha pedig nem akar felelni, csak harminc nap múlva kell felelnie, tehát nem felel se pénteken, se szombaton. (<i>Úgy van!</i>) Arra tehát nincs ok, hogy holnap is, meg szombaton is tartsunk ülést; azért kérem, járuljunk hozzá a javaslatához, hogy szombaton tartassék meg az ülés. (<i>Helyeslés.</i>)« (KNapló i. h. 190. l.)

BÁNFFY GYŐZELME, A NAGY TÖBBSÉG KÖVETKEZMÉNYEI ÉS EGYÉB ÉSZREVÉTELEK

M *Pesti Hírlap. 1896. november 11., 18. évf. 311. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés: *M—th K—n.*
Kötetben itt először.

A választások lezajlása után a PH-ban nov. 3-án »A szabadelvű párt« címmel összegző vezércikk jelent meg: »Nem elég, hogy a szabadelvű párt nagy. Egységesnek, homogénnek is kell lennie, s ismernie kell önmagát és hivatását . . . A szabadelvű pártnak tehát, miután a nemzet bizalma nemcsak fokozódott, hanem meglepő mértékben fordult feléje és tüntetőleg elfordult az ellenzéki pártoktól, mindent el kell követnie, hogy új elemeit asszimilálja, s ekképp belső egységét védelmezze. Ez azonban csak elvi alapon történhetik s az elvi alap a liberalizmus . . . Az egyházpolitikai program idején találta meg a szabadelvű párt a varázsigét, mely örökre összefűzte vele a nemzet génuszát; ekkor ivott azon bájtalból, mely vénülő tagjait megifjította és hanyatló erőit fölfrissítette . . . A szabadelvű párt ugyanaz a választások után, ami volt a választások előtt; csak száma nagyobb, de erkölcsi létalapja és szelleme ugyanaz, ami volt a választó harcban és az egyházpolitikai program idején. Amely pillanatban erkölcsi létalapja megváltoznék és szelleme átalakulna, számbeli túlnyomósága meg nem mentené a bomlástól, sőt a Deák-párt sorsa várna

reá . . . A szabadelvű párt vagy szabadelvű marad, vagy nem lesz soká kormányzó párt. De az lesz, mert diadalmasan fogja visszautasítani az elvi egységnek megbontására tett komoly és jól kieszelt támadásokat is. A szürke, konzervatív kabátban járó fekete reakciót nem ereszti be so-raiba . . . » (PH 1896. nov. 3., 1—2. l.)

A választások lebonyolítása után a PH-ban egy gyors összeállítás jelent meg, amelyekben az előző ciklus eredményeit összevetették a friss választási eredményekkel. (Az első oszlopban az előző, a másodikban a friss eredmények olvashatók.)

»Szabadelvű	216	274
Kossuth-párti	51	50
Nemzeti-párti	57	30
Néppárti	1	19
Ugron-párti	47	8
párton kívüli	41	10
pót választást kell tartani		9«

A közvetlenül a választási csatározások lezajlása után, a választási győzelem hangulatában íródott cikk megvonja az események mérlegét. A kormány pozíciójában megerősödött, számszerűen jelentős eredményt könyvelhetett el magának, míg az ellenzék vereségeket szenvedett. Mikszáth igyekszik clostlatni azokat az aggodalmakat, melyek a fényes győzelem következtében a megváltozott erőviszonyok árnyoldalaira hívják fel a figyelmet. A magyar parlamentarizmus történetére visszatekintve azt a következtetést vonja le, hogy az ellenzék veresége a magyar parlamenti élet javulását fogja eredményezni: »Amivel most már annyi év után újra rendes, szabályos kerékvágásba juthat a parlamentarizmus.« (117 15—16)

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
114	1—3	Vizsolyi ambíciója — Vizsolyi gyakorta szereplő jellegzetes figurája volt MK képviselőházi karcolatainak. Azt az ambíció-ját, hogy a szavazáson kerek száz legyen a szabadelvű párt többsége, Mikszáth korábbi írásaiban többször megörökítette. (Ld. a Krk 76. köt. 156. lapján <i>A t. Házból</i> , valamint a Krk 82. köt. 70. l. <i>A jövő országgyűlés</i> c. karcolatokat.)
115	8	<i>plauzibilis</i> — elhíhető, valószínű
115	20—21	<i>megeszik egymást, mint a báró De Manx kakasai</i> — A de Manx báró mulatságos történeteiről szóló könyv először Pozsonyban 1805-ben, majd Pesten 1859-ben jelent meg. (Báró de Manx: »Lengyel ország conf. generálisnak a tengeren és szárazon tett tsudálkozásra méltó történetei, összev szedettek és magyar nyel-ven kiadattak hív unokája által«. Posony, 1805. Lampel Róbert. Báró de Manx: »Vízen, szárazon és a levegőben, gyalog és ló-háton, háborúban és békében való egyedül igaz élményei«. Pest, 1859. Lampel Róbert.)

- Lap Sor
- 116 3 *lappália* — csekélység, jelentéktelen dolog
- 116 4 *ellenargumentum* — ellcnérv
- 116 5 *argumentum* — érv, bizonyíték
- 116 12—13 *e rophant többség egy szerencsés fordulata a magyar parlamentarizmusnak.* — MK a szabadelvű párt szemszögéből nézi a választási eredményeket. A valóságban a kormánypárt egy számszerűen megcsapant, de annál dühödtebb ellenzékkel találta szembe magát. Erdemes felidézni Apponyinak a nemzeti párt vezetőjének véleményét: »Pcdig nagyon rövidlátó volt az a politika, mely ezekkel az eszközökkel erőszakolt ki egy aritmetikai diadalt, mert a számban megfogyott ellenzék nemcsak oly mélységes elkeseredéssel jött a parlamentbe, mely minden békés együttműködést kizárt, hanem azzal a meggyőződéssel is, hogy neki nem alkotmányos kötelessége egy ekképp létrejött választási verdikt előtt meghajolni, hanem hogy neki ezzel szemben minden meg van engedve, amivel a nemzeti akarat ilyctén meghamisítását megtorolhatja, annak sikerét megíú-síthatja.« (Apponyi Albert: Emlékirataim. Bp., 1926. 1. köt. 262. l.)
- 116 13 *organizmus* — élő szervezet
- 116 16 *illuziórius* — kétes, kétségés
- 116 19—20 *Tisza Kálmán a kisebbség különös hadviselése miatt volt kénytelen eltávozni helyéről.* — Tisza Kálmán 1890. márc. 13-án a miniszterelnökségről lemondani kényszerült. MK utalása érzékelteti azt a tényt, hogy a szabadelvű párt egy része meg volt győződve arról, hogy Tisza egy taktikai lépés, egy furcsa manőver áldozata lett. Tisza bukásának körülményeivel a Krk 79. kötet részletesen foglalkozott. (Ld. i. h. 216—225. l.)
- 116 24 *Cayenne* — Sziget az Atlanti-óceán partján. A francia forradalom alatt és 1852—54 között hírhedt deportációs telep volt.
- 116 34—35 (*péllda rá Baross, hogy eleven ne mondjak*), — Mikszáth korábbi karcolataiban többször utalt arra, hogy Baross Gábor kereskedelmi miniszter az ellenzéki képviselők osztatlan elismerése mellett végezte munkáját.
- 116 37 *fuzionális gútarpengetések*, — Ld. erről bővebben a *Fúzió hírek a levegőben* c. írást és a hozzáfűzött jegyzeteket a jelen köt. 102-107, 241—244 lapján.
- 117 1 *apprehenzió* — neheztelés, sértődés
- 117 1—2 (*Treuga Dei.*) — a. m. Isten békéje, átv. értelemben ideiglenes fegyverszünet. Apponyi 1895. karácsonyi cikkében a millenniumra való tekintettel fegyverszünetet ajánlott a kormánypártnak. Mikszáth erre több ízben is utalt. (Ld. az *Ünneplő mamelukok*, *Fúzió hírek a levegőben* c. írásokat a jelen köt. 85—88, 102—107 lapjain.)
- 117 6 *remédium* — segítség
- 117 19—20 *Pichleren kívül még a magyarok istene is vigyáz egy kicsit Magyarországra* — MK utalása ma már nem világos. Az tény, hogy Pichler Győző hirtelen képviselői fellépésével elütötte a man-

Lap	Sor	
		dátumtól Busbach Péter szabadelvű párti jelöltet és egy Varga nevű néppárti jelöltet és a Tolna megyei Kölesd kerületben lett Kossuth-párti képviselő.
117	32—33	<i>a csacait kivéve, melyet a választási elnök ostobasága rontott meg</i> , — Csacán Gebauer Károly választási elnök Lánczy Leó szabadelvű párti jelöltet egyedüli jelöltnek nyilvánította, mert az ellenjelölt Csernoch János esztergomi kanonok ajánlását nem fogadta el. Ezt azzal indokolta, hogy az ellenjelölt beadott írásos ajánlatán nem szerepelt polgári állása és lakóhelye. Csernoch jelölésének mellőzésével Lánczyt egyhangúlag képviselővé választották. (Ld. Budapesti Hírlap 1896. okt. 29. szám 7. lap.)
117	36—37	<i>»kaposvári mandátumok«, borzalmas vitaanyagok, szennai voksok</i> , — Utalás Somogy megye kaposvári kerületében 1887. jún. 18-án lezajlott képviselőválasztásra, ahol Széchenyi Pál földművelés-, ipar- és kereskedelemügyi miniszter javára írták 24 szennai választó szavazatát, aki czzel legyőzte az ellenében fellépő függetlenségi párti jelöltet. A helytelenül vezetett közokiratok ellenére a képviselőház Széchenyi Pált igazolt képviselőnek fogadta el. A kaposvári választás körüli visszaélés a képviselőházban többször is napirendre került. MK is több karcolatában foglalkozott vele. (Ld. <i>A somogyi levél</i> . Krk 75. köt. 94—97. l., <i>A kaposvári mandátum</i> . Krk 75. köt. 117—121. l. <i>A szennai választók</i> . Krk 76. köt. 139—142. l.)
117	38	<i>szcéna</i> — botrányos jelenet
118	1	<i>Jeremiás siralmak</i> — Jeremiás próféta énekeit tartalmazó gyűjtemény, amely a zsidó népnek Jeruzsálem pusztulása fölött való gyászát szólaltatja meg.
118	1—2	<i>vizitkártya</i> — névjegy
118	7—8	<i>a Szapáry-párt néhány kiváló és rokonszenves embere hozzászólott a mi zászlónkhoz</i> , — Szapáry László, Batthyány Tivadar, Rudnyánszky Béla, Szentiványi Kálmán, Szapáry Gyula gróf bizalmas emberei, akik korábban a kormány egyházpolitikája miatt léptek ki a szabadelvű pártból és fejtettek ki klerikális oppozíciót, most vissza kívántak lépni a pártba.
118	11	<i>szpáhi</i> — török lovas katona
118	12	<i>kortina</i> — függöny

AZ ÚJ T. HÁZ

M *Pesti Napló*. (Szerk.: Neményi Ambrus.) 1896. nov. 15., 47. évf. 315. sz. (1., 2., 3. l.) *Teljes névjelzéssel*.
Kötetben itt először.

Újabb összefoglaló a parlamenti választásokról

Mikszáth a PH számára írt *Bánffy győzelme, a nagy többség következményei és egyéb észrevételek* c. előző cikkében már kifejtette véleményét a magyaránú kormánypárti győzelemről és annak bizonyos következményeiről. A PN számára írt karcolatban érvei a korábbi cikkéhez hasonlóak, néhány fordulattal tovább színezte a saját lapjában már kialakított képet. Ezekről alább szólunk a Tárgyi magyarázatokban.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor
118	11—12 <i>Az öt évet úgy kontemplálta Tisza Kálmán, — MK utalása a Tisza Kálmán miniszterelnöksége alatt az 1887-es választásoktól érvénybelépő ötévenkénti választás bevezetésére vonatkozik.</i>
118	17 <i>Janicsáry Sándor, az »admirális« lesz — az 1892-es választásokkor Janicsáry Sándor mint a legidősebb képviselő lett a korelnök az ülés tisztikarának megválasztásáig. (Ld. Krk 81. köt. 92., 93., 95., 96., 97., 98. l.) — Az »admirális« titulus ma már megfeythetetlen, mivel Janicsáry fiatal éveiben a huszároknál szolgált, »ahol kapitányig vitte«. (Sturm Albert: Országgyűlési almanach 1892—1897. Bp., 1892. 242. l.)</i>
119	5 <i>finesz — (fr.—ném.) fogás, fortély, furlang</i>
119	12—14 <i>csupa udvariasságból nem állítottak a mieink ellenjelölteket az ellenzék főembereinek. — A sajtó részletesen beszámolt, hogy a kormánypárt az ellenzéki vezeték választási körzeteibe is küldött kormánypárti jelöltet.</i>
119	16—17 <i>»Kein Bruder im Spiel« — A játékban nincs tekintettel a testvérré (ném.)</i>
119	19 <i>rezseg—hemzseg, nyüzsög (tájszó)</i>
119	25 <i>reciprocitás — kölcsönösség (lat.)</i>
119	27—28 <i>»A reciprocitás az volna, hogy előljáróban öközülük is ki kellene tízenhárom generálist végeztetni, — Az 1867-es kiegyezést követő idők függetlenségi párti fordulata az Ausztriával való kiegyezés »igazi« feltételeként az Aradon kivégzett magyar tábornokok elvesztésére utalva.</i>
119	31—34 <i>A falusi bíró választási lajstroma. — MK e fordulattal a választási csalások egyik forrására, a magyar »holt lelkek«, az időkzben elhunytak szavazatának »hasznosításá«-ra utalt.</i>
120	1 <i>díszgusztáló — itt: undorító (lat.—fr.)</i>
120	20—24 <i>csak két ember halt meg a kampány alatt, az se választó, hanem jelölt (Kalmár István és Fáy Barnabás), — Kalmár István képviselőjelöltségének helyszínét nem sikerült kideríteni, Fáy Barna a rimacsécsi választókerület függetlenségi párti képviselőjelöltje volt, elhunytának napját a választási mozgalmakról hírt adó írások nem jegyezték meg.</i>
120	24—24 <i>Ugron Gábor kibukása, Beöthy Ákosé és a gróf Andrássy Gyuláé. — Ugron Gábor Szatmáron lépett fel, szabadelvű párti ellen-</i>

Lap	Sor	
		jelöltje Chorin Ferenc volt, aki a szavazáskor megszerezte a többséget. Beöthy Ákost Kassán jelölték, Eder Ödön szabad- elvű párti jelölt szerezte meg előtte a többséget. Andrassy Gyulát Mádon jelölték, őt Bernát Béla néppárti jelölt győzte le.
120	25—27	<i>Sajnálatos esemény, hogy Jókai kimaradt. Csúnya bizonyítványt állított ki magáról a magyar közönség.</i> — Jókai Mór Karcagon lé- pett fel, jelöléséről okt. 17-én adtak az újságok hírt, okt. 26-án tartotta választási gyűlését. A szavazáskor Madarász Imre Kos- suth párti képviselő megelőzte és legyőzte Jókai Mórt, aki így nem jutott kerülethez.
120	31	<i>Volenti non fit injuria.</i> — Ulpanius egyik jogi tételéből származ- tatják ezt a mondást, a. m. nem törvénytelenég, amit valaki maga akar.
120	34—35	<i>Nyerészszámba kell venni Radó Kálmán bejövételét, a Tallián Bélaét, Enyedi Lukácsét stb.</i> — E felsorolásban MK személyes ismerőseit üdvözölte a képviselői poszt elérésében.
121	17—18	<i>Csupán még a wipjét, Perczel Bényt veszttete el.</i> — Az előző ülés- szakban Perczel Béni volt a szabadelvű pártnak az a tagja, aki- nek az volt a feladata, hogy szavazáskor biztosítsa a kormány- párti képviselők jelenlétét.
121	37—38	<i>A néppárt felhúzódik a »hegy«-re, ahonnan egykor a vén sün dörge- dezett.</i> — MK a korábbi években Csatár Zsigmond antiszemita képviselőt illette az »öreg« vagy »vén sün« kifejezéssel, érdes, támadó stílusa miatt. (Ld. Krk 79. köt. 118. l.)
121	39	<i>ultramontán</i> — szélsőséges klerikális, pápapárti (lat.)

A KLUB TITKAI

M *Pesti Hírlap. 1896. november 22., 18. évf. 322. sz. (4. l.)* Rovaton kí-
vül. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Az ellenzék dilemmája

A választási eredmények összegzése után a közvéleményt és a sa-
jót egyaránt foglalkoztatta az ellenzéki képviselők létszámának nagy-
arányú csökkenése. A PH aznapi vezércikke ezzel a kérdéssel foglalkozik
»Vert had« címmel. »Legyűrt ellensfélnek — kezdi az anonim cikkíró —
vert hadseregnek lenni nem jó. A vert had rendesen erkölcsi depresszió-
ban szenved, csüggedten végzi szomorú vonulását. Rendszerint csak két
választása van: a föltétlenül meg nem adja magát: vagy gerilla-csapa-
tokra bomlik szét vagy ha bizalmat érez vezér iránt, újra szervezkedik és
csatát áll, hogy a győzelmet végre kicsikarja. A magyar politika vert had-
seregének, az ellenzéknek az a baja, hogy az alternatíva e másik felét nem
választhatja, mert nem bízik vezéreiben, sőt ezek voltak okai romlásá-
nak . . . Apponyi okozta a nemzeti párt és Ugron Gábor a klerikális szélső-
bal Königrätzét és Sedánát.« A cikkíró megállapítja, hogy az ellenzék-

nek nincs programja, amint megfogalmazza: »A napokban már megnyílik az országgyűlés és az ellenzék ott áll a parlament küszöbén, vezérek, eszme és program nélkül. A pártklubokban most tanácskozik, kapkod és tervezget, mit tévő legyen? . . . A régi ellenzéki pártoknak nem szabad a vert hadseregek azon példáját követniök, hogy végleg fölbomlanak és gerilla-csapatokká alakulnak át.« A vezércikk írója a néppártot nem tekinti sem pártnak, sem ellenzéknek, mint ahogy megfogalmazza: »a felekezeti gyűlölet háborgó vizének salakos lerakódása az.« A cikkíró hangsúlyozza, hogy az ország politikai helyzete megjavulásának nélkülözhetetlen feltétele az ellenzék regenerálódása. »Itt az ideje — fejezi be gondolatmenetét a vezércikk írója —, hogy az oppozíció megkorrigálja saját sorsát s nemzeti konszolidációnk problémáival kapcsolatban oly programot állítson föl, mely míg egyrészt lendületbe hozza az ország közszellemét, másrészt tettekre sarkallja a kormánypártot.« (PH 1896. nov. 22. 1., 2. 1.)

Az ellenzék benuátlását kitűnően érzékeltette a vezércikk. Ennek a bizonytalan helyzetnek lehetett az a pszichológia is a következménye, amelyet MK karcolata középpontjába állított: azt a híresztelést, hogy a kormánypárton belül is nagy a zűrzavar, és emellett az ellenzék úgy próbálja erőit összeszedni, hogy kémkedéssel, spionálással deríti fel a kormánypárt politikai terveit és az elkövetkező idők taktikai lépéseit.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
122	5	<i>koktum</i> — főzet (lat.)
122	7	<i>fluidum</i> — folyadék (lat.)
122	8	<i>pádimentom</i> — padló, padozat (lat.)
123	9	<i>spion</i> — kém, besúgó (fr.—ném.)
123	10	<i>Flammarion se figyeli a Mars csillagzatot behatóbban</i> , — A francia csillagász 1892-ben megjelent »La planete Mars« c. művére utalt MK. A francia csillagász különben a bolygók és első sorban a Mars lakottságát hirdette írásaiban.
123	16	<i>waldecki forradalom</i> — A waldecki forradalomról MK már egy korábbi írásában szólt. A <i>Képek</i> címűben is a képviselői »lázon-gás« ironikus ábrázolására használta fel a német tartományból származó anekdotát (Ld. Krk 79. köt. 92—94. és jegyzeteinket a 298—299. lapokon). A korábbi előadásban nem említi meg a történet előadóját, itt Pulszky Ferenc személyéhez köti a történet felelevenítését. — Waldeck a német birodalomhoz tartozó fejedelemség Westfália és Hessen-Nassau porosz tartományok között.
123	37	<i>skandalum</i> — botrány, szégyen (lat.)
124	8	<i>entreffet</i> — kisebb, általában politikai jellegű újsághír (fr.)
124	11—19	Mikszáth és a meg nem írt és megírt dolgok — Ezzel a fordulattal MK újságírói diszkrécióját érzékelteti, és erélyesen elutasít minden olyan kimondott vagy utalásban szereplő vádat, amely párttitkok kifecsegésére utalt.

Lap	Sor	
124	21	<i>pro domo</i> — belső, házi használatra (lat.)
124	21	<i>apológia</i> — védőbeszéd, védőirat (gör.—lat.)
124	37—38	<i>többnyire csak a Sturm úr szemüvegén keresztül.</i> — Sturm Albert 1881-től a Pester Lloyd parlamenti rovatvezetője volt 1895-ig. Ekkor megvált a németnyelvű újságtól és átvette a Budapesti Tudósító (Budapester Correspondenz) szerkesztését.
125	16	<i>kolumna</i> — nyomtatott oldal, hasáb (lat.)
126	1	<i>summa summárum</i> — mindent összevéve, végeredményben (lat.)

A »TISZTELT URAK« ÖSSZEGYŰLEKEZÉSE

M *Pesti Hírlap. 1896. november 26., 18. évf. 326. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A képviselőház alakuló ülése

A parlament első ülésével, a megszerveződés aktusával a PH napi számában MK jelen karcolatán kívül még két írás is foglalkozott: »Az új Ház« c. beszámolót »Viharos« álnévvel szignálták, míg az ülést a gyorsírói jegyzőkönyv részletességével taglaló részt megelőzően »Országgyűlés« címmel foglalták össze az ülésteremben történeteket.

A három írás közül Mikszáthé a legsikerültebb: megragadta a gyűlekezés hangulatát, és elevenen közvetítette a korelnök megválasztása körüli eseményeket és helyzeteket. Ezek mellett Mikszáth részletesen szólt a szélsőbaloldalnak a parlamenten kívül a várbeli trónteremben sorra kerülő királyi megnyitóval kapcsolatos állásfoglalásáról. Erről a mozzanatról az említett másik két cikk is szólt, sőt a vezércikk is foglalkozott vele. Ez az írás történelmileg közelíti meg a kérdést, és konklúzióként megállapította: »... a szélsőbal óvásának tehát törvényben gyökerező creje nincs s őfelsége, a király, palotáján a saját házi címerének és lobogójának lojális módon helye van. De ez nem azt jelenti — aminek egyébként részletes kifejtését éppen a szélsőbal mellőzte és keverte el mindig —, hogy a közös ügyek *többi* területein a címer- és színekérdések rendbe volnának hozva ...« (»Mumusok«, PH 1896. nov. 26. 326. sz. 1., 2. l.)

Az alakuló ülésen felmerült vitás kérdésekről alább, a Tárgyi magyarázatok között részletesen fogunk szólni, úgyszintén azokról a közbeszólásokról is, amelyek meghatározták az ülés hangulatát.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
126	9—11	<i>Valóságosan történelmi arcoknak látszanak a Rónay Jánosé, Demkó Pálé és a többi középszerű embereké.</i> — Mindkét képviselő a közép-szerűség jellegzetes megtestesítőjeként szerepel MK korábbi parlamenti karcolataiban (Ld. Krk 81. köt. 147., 240., ill. 74.,

Lap	Sor	
		173. l.; Krk 82. köt. 147., 173., ill. 128. l.; Krk 83. köt. 80., 148., ill. 125. l.)
126	17	<i>gránic</i> — határ (szláv—ném.)
126	21	<i>Nem csoda, hogy három napig tartott a gyülekezés</i> , — MK utalása arra vonatkozott, hogy az első ülés előtt került sor az osztályokon a képviselői mandátum megvizsgálására, majd ezt követően mind a kilenc osztály jelentést tett a vizsgálat eredményéről.
126	26—28	<i>Horváth Lajos nincs többé itt . . . , sem Horváth Gyula . . . , sem az öreg Jókai, se a jó Ernuszt Kelemen</i> . — MK előző karcolataiban is név szerint sorolta fel a kisebbségben maradt képviselőket.
127	10	<i>Van olyan ember is, aki Pichlert szeretné látni elevenen</i> . — Ld. a <i>Bánffy győzelme, a nagy többség</i> c. karcolat 117 19—20 sorához fűzött jegyzetünket. Ez a megjegyzés is valószínűleg a váratlanul győzedelmeskedő fiatal képviselő iránti érdeklődést érzékelteti.
127	35—39	<i>Madarász József távolléte az alakuló ülésről</i> . — Az 1892-es új országgyűlés megnyitásakor a korelnökséget előbb Csanády Sándornak ajánlották fel, aki azt visszautasította, majd Madarász József követte, aki elfoglalta korelnökként az elnöki széket, egy darabig vezette az ülést, majd bejelentette, hogy csak akkor vesz részt a királyi várban az ünnepélyes ülés megnyitóján, ha a király körül csakis magyar zászlósúrak lesznek. Szapáry e kívánságát visszautasította, így Madarász elhagyta az elnöki emelvényt. (Krk 81. köt. 90—91. l. és jegyzeteink 326. l.)
127	39—128	—2 <i>más ravaszság rejlik alatta, amint az később kiszült Komjáthy főszóalásából, hogy a párt egy líkkal kijebb eresztette a nadrágszját</i> . — E fordulattal MK azt kívánta érzékeltetni, hogy a szélsőbal újabb érvet talált annak megokolására, hogy miért nem akar a királyi rezidencián, a budai vár tróntermében megtartandó ülészak megnyitón részt venni. Komjáthy érveit a 4 : 17—20 sorhoz fűzött jegyzetben találhatja meg az olvasó.
128	6	— <i>Zsandár káplár!</i> — Lukáts Gyula közbekiáltásának valóság-alapja homályos: Janicsáry Sándor fiatal éveiben a huszároknál szolgált és ott a kapitány fokozatig vitte, később birtokán gazdálkodott, majd 1868-ban Deák-párti képviselőként lépett fel és »Deák Ferenc személyes jóindulatával dicsekedett«. (Sturm: Országgyűlési Almanach 1892—97. Bp., 1892. 242. l.) Lehet, hogy buzgó Deák-pártiságából fakad a csúfoló mondat. A közbekiáltást a KNapló is megőrizte. (KNapló 1896—1901. I. köt. 3. l.)
128	10	<i>cukkedli</i> — cukorka, édesség, itt: kedveskedés (ném.)
128	13	<i>(az admirálisí kajütbe)</i> , — a házelnöki emelvény illetén elnevezése is valószínűleg Janicsáry személyéhez fűződik
128	18—19	<i>ki éppen úgy ott az ő irattekercsével, mint a budapesti szobrok</i> . — MK korábbi karcolatában kissé ironikus hangon említette meg, hogy Széchenyi István szobor-alakjának kezében egy irattekercs van. (Ld. Krk 75. köt. 36. l.)

- Lap Sor
- 128 20—21 *Csakhogy ő nagy hasznát vette az irattekercsnek — nem úgy mint ezek.* — Ld. a 128 : 18—19 sorhoz fűzött jegyzetet.
- 128 23—25 *nem úgy, mint a múltkor, hogy az »angom térde« is belejutott a mondkába. Igaz, hogy a múltkor mulatságosabb elnöklés volt,* — MK utalása Janicsáry 1892-es korelnökösködésére vonatkozik. Akkor a képviselőt véletlenül érte a korelnöki felkérés és nem tudta, hogy mit kell tennie. MK botladozásairól részletesen beszámolt, és karcolatát a következőkkel rekesztette be: »Ilyen volt a Ház csecsemő korának első napján. Mulatságos és egy kicsit ügyetlen.« (Krk 81. köt. 92—93. l.)
- 128 29 [Janicsáry beszéde] *Egy pár üdvözlő szó, belekeverve a millennium,* — Janicsáry rövid beszédében a következőket mondta: »Magyarország és a magyar nemzet ez évben ünnepelte meg ezeréves állami létét. Ritka nemzetnek jut ez a szerencse. Mídon a második évezred elején az első országgyűlésen engem ér e megtiszteltetés elfoglalni ezen elnöki széket, azon reményben, hogy mindnyájan versenyezni fogunk, mint bölcs elődeink, koronás királyunk iránti törhetetlen hűséggel (Élénk éljenzés.) biztosítani szeretett hazánknak az önálló és állami létét, a magyar politikai nemzet lenségét és a nép jólétét (Éljenzés.) üdvözlöm önöket Szent István koronája összes országgyűlése képviselőházának első ülésén. (Élénk éljenzés.) . . .« (KNapló i. h. 3. l.)
- 128 34—38 *mire Komjáthy Béla emelkedett föl a szélbalról kijelentvén azokat, amiket már hallottunk Iránytól, Madarásztól, de még megtoldta azzal, hogy a királynak itt a teremben kellene megnyitnia az ülést.* — Ezt a mozzanatot Komjáthy a következőképpen fogalmazta meg: » . . . Az egész világon, ahol parlamentáris rendszer van, a törvényhozást a fejedelemmel egyenrangú tényezőnek tekintik. Ennek a kifolyása, hogy a koronás fejedelem nem tartja a korona fényével ellenkezőnek, ha a nemzetgyűlés termében nyitja meg az országgyűlést. Ez, fájdalom, nálunk másképp van, mert hitünk és meggyőződésünk szerint a korona tanácsosai, kiket a törvény azért tesz oda, hogy a nemzet önérzetére is figyelemmel legyenek, sohasem adtak a koronának oly tanácsot, aminőt kellett volna. (Úgy van! a szélsőbaloldalon.) . . .« (KNapló i. h. 4. l.)
- 128 39 — *Úgy van! úgy, úgy — hangzott itt-ott balról.* — A közbekialtást a KNapló is megőrizte, ld. az előző 128 34—38 jegyzetünk végét.
- 129 1— 2 (. . . *A király könnyebben eljöhet — vélekednek egymás közt a balon. — Ideje is van, kocsija is van.*) — MK e zárójeles megjegyzéssel a felszólaló és az ülésen részt vevő baloldali képviselők hangulatát érzékeltette.
- 129 4 [Bánffy] *az ellenzék terjeszkedését aposztrofálja.* — Bánffy Dezső miniszterelnök az ellenzék kérdés-felvetését a következőkkel jellemezte: » . . . De nem látom helyénvalónak azt sem, hogy a képviselő úr ez alkalommal újabb, messzebbmenő követelések-

- kel lép fel ez országgyűlés megnyitási ünnepélyét illetőleg, mint éppen pártja a múltkor. Nem ismerhetem el indokolt voltát a sérelmeknek e kérdésre vonatkozólag a múltban, nem ismerhetem el jogosságát ma . . .« (KNapló i. h. 4. l.)
- 129 6—7 *Bolgár Ferenc maliciózusan szölt közbe: — Hisz ez készült beszéd! —* A KNapló a közbeszólást feljegyezte, MK szó szerint közvetítette. A KNaplóban Bolgár közbeszólása után még a következő olvasható: »(Zaj és derűtség a szélsőbaloldalon.)« (I. h. 5. l.)
- 129 10 *Bánffy elmosolyodott a közbeszólásra. —* Ez a megfigyelés természetesen Mikszáth személyes észlelése volt, az újságok nem jegyezték meg.
- 129 12—19 *Bánffy beszédének fontosabb mondanivalója. —* A miniszterelnök beszédében kijelentette, hogy a függetlenségi pártiak a korábbi országgyűlés megnyitásokor »... azon kifogást tették, hogy az országgyűlés megnyitására, a trónbeszéd meghallgatására Budára a királyi várba nem mehetnek fel, mert őfelségét ezen ünnepélyek alkalmával nem a magyar közjognak megfelelő magyar méltóságok veszik körül (Zaj. Halljuk! Halljuk!) és hogy a királyi várra feltűzött zászló magyar törvényeinknek meg nem felel. Ma a képviselő úr többet kíván. Ma azt mondja, hogy eltekintve ezektől, nem mehet oda, mert a királynak kellene ide lejönni. (Igaz! Úgy van a szélsőbaloldalon.) . . .« (KNapló i. h. 5. l.) A továbbiakban elmondotta Bánffy, hogy 1893 óta a királyt a magyar törvények értelmében hivatott méltóságok veszik körül, a kitűzött zászlók pedig a Monarchia közös zászlója, a horvát—szlapon—dalmát zászló és a királyi család színeit jelentő zászló. Bánffy a következő szavakkal fejezte be beszédét: »... a királyi trónbeszéd meghallgatására őfelsége palotájába felmegyünk, s a dolgon semmit sem változtat az, hogy a Háznak egyik vagy másik része ott nem lesz jelen. (Élénk helyeslés jobb felől. Derűtség és „hoch” kiáltások a szélsőbalon.)« (KNapló i. h. 5. l.)
- 129 23 *komputus* — itt: számításon alapuló meghatározás (lat.)

A KIRÁLYNÁL

M *Pesti Hírlap. 1896. november 27., 18. évf. 327. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A trónbeszéd a királyi várban

Mikszáth karcolata a királyi megnyitó hangulatát ragadta meg, az ünnepi mise légkörét éppúgy, mint a trónterembeli hangulatot. A PH-ban megjelent egy részletes beszámoló »Az országgyűlés ünnepélyes megnyitása« címmel. Ez az írás tételen veszi számba az eseményeket és tel-

jcs egészében közli a trónbeszédet. Ebből az írásból idézünk néhány — a hangulatot érzékeltető — részletet.

»Az országgyűlést ma nyitotta meg a király. A trónteremben udvari méltóságoktól körülveve. Beszédje a törvényhozó munkának óriási programja. Nagy föladataknak egész serege és minden egyes közülök szentes és szükséges. Aki a sorközök retorikájához ért, kiolvashatja azt az intelmet, hogy nincs érkezés egyébre, csak a komoly dologtevésre. A munkacélisorolást ez a sorközötti komoly szózat megfosztja szárazságától. Van valami különös lendület abban az elhallgatott és mégis megérthető királyi figyelemzetésben.

A képviselők és főrendek a trónteremben gyülekeztek. Félten-kettőkor már együtt voltak a díszmagyarba öltözött törvényhozók. Várták a királyt, aki előbb a Zsigmond-kápolnába ment a *Veni Sancte* meghallgatására. A templomban a törvényhozás tagjainak egy része is megjelent, hogy imával kezdje meg a törvényhozó munkát. A király a misét az oratóriumban hallgatta végig.

Mise után az uralkodó a belső termekbe vonult vissza, hogy ott megvárja az udvarnagy jelentését arról, hogy a trónteremben a szer-tartási rendhez híven állottak föl a törvényhozók. Kis idő múltán gróf Apponyi Lajos udvarnagy megtehetette a jelentést, s a király kalpagját kezében tartva, kíséretével a trónterembe ment. A kíséretet egy kamará-írnok nyitotta meg. Utána a zászlósúruk jöttek párosan, azután a herceg-prímás, a miniszterek, a magyar főudvarmester a pálcával, a főlovász-mester kivont karddal, jobbján gróf Csáky Károly, esztergomi kanonok, a kettős keresztrel. Csak ezután jött a király, mögötte a magyar főkamarás, a testőrkapitány és gróf Paar Ede főhadsegéd . . .

. . . Báró Bánffy Dezső mélyen meghajolva átadta neki a trónbeszéd kéziratát. A király fejére tette kalpagját, s azután hangosan, éles hangsúlyozással olvasta fel a beszédet.«

A PH ezt követően teljes egészében közölte a trónbeszédet, majd a fogadtatásáról a következőket írta:

»... Egyes helyeken éljenzés szakította félbe a királyi beszédet. Különösen élénk volt ez az éljenzés azoknál a mondatoknál, melyek a katolikus önkormányzatról és a lelkeszek anyagi helyzetének javításáról szólnak. A beszéd végén hatalmasan zúgtak az éljenek és percekig tartott a lelkesedés nyilvánulása. A király levette kalpagját s kíséretével együtt elhagyta a termet . . .« (PH 1896. nov. 27. 4—5. l.)

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

129 2 *charme* — kedvesség, báj (fr.)

130 1 *Veni Sancte* — Jöjj el Szentlélek Isten (lat.). Kezdő szavai a katolikus egyházban a pünkösdi szekvenciáknak. Használatos a segítség hívása prédikáció előtt, tanév elején és általában minden fontosabb cselekedet kezdetén.

- Lap Sor
- 130 6—8 Wlassics Gyulának tulajdonított mondás. — Mikszáth cze-
zel a fordulattal érzékeltette, hogy a szabadelvű párt vezetését
és a kormányt is váratlanul érte a kormánypárti képviselők lét-
számának megemelkedése.
- 130 13—14 *Van a királynak elég fája és elég pénze. Hiszen ti szavaztátok meg
neki.* — Mikszáth czezel az ironikus fordulattal a költségvetési
tárgyalásokkor a királyi udvartartás számára szóló összegre, a
civilistára utalt.
- 130 18—19 *még jól emlékszel a benyomásra, amit V. László esküje gyakorolt
rád.* — V. László 1456. nov. 23-án megesküdtött, hogy a Hunya-
diakat, Lászlót és Mátyást nem éri semmi bántódás, őket test-
vérekül, anyjukat anyjává fogadja. A király ígéretét megszegte,
Hunyadi Lászlót 1457. márc. 16-án a budai Szent György té-
ren kivégeztette.
- 130 19—21 *látad te azt [V. László esküjét] valahol képen is, amint a temp-
lomban megesküszik, hogy a Hunyadi-fiúkat nem fogja bántani.*
— Mikszáth valószínűleg Székely Bertalan 1870-ben készült
»V. László és Czillei« c. festményére gondolt e sorok írásakor.
- 130 23 *fizionómia* — arcvonás (lat.)
- 130 24—26 *Szülágyi Örsébet ugyan hiányzik, meg a két fiatalember is, akikből
az egyiket majd lenyakazzák később odakünn a Bánffyék lakása előtt.*
— A szemlélődés közben a múlt és a jelen összemosódását érzé-
kelteti MK. A két fiatalember Hunyadi László és Mátyás.
Hunyadi Lászlót 1457. márc. 16-án kivégezték a
Szent György téren, ahol — a cikk írásának idején — a
miniszterelnöki rezidencia, tehát Bánffyék lakása is volt.
- 130 30 *Újlaki Lőrincnek vélnéd hátulról* — Mikszáth történelmi vízió-
jában pár évtizeddel tovább lépett, és Mátyás király hű embe-
rét, Újlaki Lőrincet látta bele a mise egyik résztvevőjébe. Ld.
130 : 32 sort, ahol kitűnik, hogy ki is az Újlaki Lőrincnek vélt
személy.
- 130 35 *plundra* — ócska, rossz ruha (ném.)
- 130 36 *geschäft* — üzlet (ném.)
- 130 39 *comptoir* — iroda, hivatal (fr.)
- 131 8 *alabárd allé* — alabárdal szegélyezett egyenes út
- 131 21 *szuverénitás* — felségjog, állami főhatalom (lat.)
- 131 27 *ráfoltat* — a »ráf« vasabroncs, vaspánt ném. szóból alakított
ige, a. m. vaspánttal ellátta.
- 131 31 *tréma* — remegés, félelem (ném.)
- 132 14 *A június 8-iki díszülés festésével vagyok megbízva.* — Ez a dátum a
millenniumi ünnepségek központi ünnepsége volt, amelyen a
királyon kívül a királyné is részt vett. Az ünnepségsorozatnak
erről az eseményéről MK *Királyné a trónon* c. karcolatban szá-
molt be. (Ld. e kötet 35—37. lapján.) — Valószínűleg az
1907-ben elkészült »Millenniumi hódolat« című festmény elő-
készületeiről lehetett szó. Benczúrnak ez a műve 1944-ben el-
pusztult.

Lap	Sor	
132	26	<i>kvóta</i> — hányad; itt: az Osztrák—Magyar Monarchiában Magyarország hozzájárulásának aránya a közös ügyek költségeihez.
133	18	<i>öreg betűk</i> — itt: nagybetűk

A KORELNÖK IS STRÉBER

M *Pesti Hírlap. 1896. december 1., 18. évf. 331. sz. (1., 2., 3. l.)*
A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

Janicsáry, az »aga« portréja

A képviselőház nov. 30-i ülésén az osztályok előadóinak a mandátumok érvényességéről szóló jelentésével befejeződött a Ház megalakulásának procedúrája. Ezt követte az elnök, a két alelnök és a hat jegyző megválasztása. A tisztségviselők választási eredményének közlésével a korelnök és korjegyzők feladata véget ért. Janicsáry Sándor a következő szavakkal mondott búcsút funkciójának: »T. képviselőtársaim! (*Halljuk! Halljuk!*) Ezzel be van fejezve mindazon teendő, amit a házszabályok szerint a Ház alakulásának előkészítése végett nekem és fiatal képviselőtársaimnak mint korjegyzőknek végeznünk kellett. (*Éljenzés.*) Mielőtt elhagynám e díszes helyet, a magam és a korjegyzők nevében hálás köszönetünket fejezzük ki képviselőtársainknak, hogy szíves elnézésükkel s nagybecsű támogatásukkal kegyeskedtek megkönnyíteni munkánkat, amit mi legjobb lelkiismerettel és igyekezettel kívántunk végezni. (*Élénk éljenzés.*) Midőn ezúttal t. képviselőtársainknak nagybecsű jóindulatát továbbra is kérjük, azon forró óhajtással, hagyjuk el helyeinket, hogy a mindenható áldását áraszsa a Ház munkálkodására, hogy az hazánk felvirágzását és nemzetünk erősbödését mozdítsa elő. (*Élénk éljenzés.*) Most pedig felkérem a Háznak megválasztott tisztségviselőit, hogy helyeiket elfoglalni méltóztassanak. (*Megjörténik. Élénk éljenzés és taps a jobboldalon.*)« Ezt követően Szilágyi Dezső, az újra megválasztott Ház-elnök tartotta meg székfoglaló beszédét, majd a miniszterelnöknek a további programot körvonalazó beszédével folytatódott az ülés. (KNapló 1896—1901. I. köt. 15. l.)

A korelnöki búcsúbeszéddel befejeződött Janicsáry közszereplése. Ez alkalmat szolgáltatott Mikszáthnak arra, hogy az amúgy is formális parlamenti ülésről szóló beszámoló helyett a korelnökről adjon eleven és színes portrét. Ehhez személyes indítékot is komponál: a nyolcvanas évek korelnökének, Boér Antalnak képviselői székébe 1892-ben őt választották meg Fogaras választói, tehát valami jussa neki is lenne — az utód jogán — a korelnöki székhez. (134 : 1—6) E tréfás »jogcímkeresés« néhány erőltetett és túlzó fordulatra is készítette Mikszáthot (134 6—8, 134 9—12, 134 18—21, részletesebben e helyekhez fűzött tárgyi magyarázatokban szólunk.)

E személyes mozzanatokkal vezeti be Janicsáry két korelnökösködéséről szóló bemutatását. Az előző, 1892-es szerepléséről akkori karc-

lataiban megírt helyzeteket élesebben, kontrasztosabban fogalmazza meg (134 24—135 10 és a Krk 81. kötetének jelzett helyein). A jelenlegi tevékenységéről már egyik előző írásában is szólt Mikszáth, ezt itt megismétli. De a jellemképet egy korábbi történettel is kiegészítette Szapáry Gyula miniszterelnökségének idejéből (135 38—136 36), a másik történet már az 1896-os jelen időbe vezet vissza: ironikusan szól Janicsárynak idős korával való »dicsekvéséről« és a fiatal képviselők tréfás évődéséről (137 4—30).

A karcolat befejező része (137 : 31—138 : 4) teljesen az írói kompozíció szülötte: a jegyzetek bevezetőjében szoltunk arról, hogy a Ház nov. 30-i ülésén befejeződött Janicsáry korelnöki tevékenysége, rövid beszédben a koros képviselő meg is köszönte a képviselőház támogatását (ennek szövegét közöltük is), majd átadta a helyet Szilágyi Dezsőnek, a frissen megválasztott Ház-elnöknek. Mindez a képviselőház nov. 30-i ülésének keretei között zajlott le. Tehát a karcolat jelzett záró sorai inkább szolgálták a karcolat csattanóját, mint a tárgyszerű tények megelevenítését. De ezek voltak és maradtak azok a jellegzetességek, amelyek másfél évtizednyi parlamenti helyzetképfestés után is az egykori és a mai olvasó számára is változatlanul vonzóvá teszik Mikszáth Kálmán parlamenti beszámolóit.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
133	3—4	<i>in ultima analysi</i> — végső elemzésben, végeredményben (lat.)
134	4	— <i>Én vagyok a Boér egyenes utódja.</i> — Az 1892-es téli választásokkor Fogarasban Boér Antal idős korára való hivatkozással nem jelöltette magát, helyébe a szabadelvű párt választmányja Mikszáth Kálmánt ajánlotta a kerületbe képviselőjelöltnek. (Krk 81. köt. 263., 264. l.)
134	5—6	<i>Azelőtt ugyanis Boér korelnökösködött beláthatatlan idők óta,</i> — Boér korelnökösködéséről MK több alkalommal írt. 1884-ben csak röviden szólt róla <i>A megalakulás</i> c. karcolatban (Krk 69. köt. 100. l.) Az 1887-es választások után is Boér Antal lett a korelnök, ebbéli tevékenységéről MK két ízben is említést tett <i>Az új Ház</i> címűben és <i>A képviselőház első ülése</i> (Krk 75. köt. 82., 87. l.)
134	6—8	<i>Lehetett már az öreg talán száz esztendő is, mikor utoljára tipegett föl a katedrára.</i> — Boér Antalt legutoljára 1887-ben kérték fel a korelnöki teendőik ellátására, akkor — mivel 1802-ben született — »csak« nyolcvanöt éves volt. MK tehát a poén kedvéért tette korosabbá képviselő elődjét.
134	9—10	<i>Talán már nem is élt az első öt éves ciklus alatt,</i> — Ez a fordulat is írói túlzás, Boér Antal 1892 derekán halt meg, tehát az 1887—92-es ciklusban végig tagja volt a parlamentnek és mint az 134 : 5—6 sorhoz fűzött jegyzetben jeleztük, az 1892-es téli választáskor nem jelöltette magát magas kora miatt, és így lett MK a Fogarasi mandátum birtokosa.
134	10—13	<i>csak aláírt nyugtákat hagyott a halála utánra, melyekkel a napi-</i>

- díjakat vehessék föl az örökösei. Legalább ez a legenda tartotta magát a folyosón.* — MK 1887 és 1892 között írott parlamenti karcolataiban halvány utalás sincs erre a szóbeszédre. Így feltételezhető, hogy a jelen karcolat egyik csattanója kedvéért rögtönözte e történetet.
- 134 13—17 a XVII-ik századbeli kassai esetnek párául, ahol ft. Baltser János kanonokot (Mikulik-krónikája 118-ik lap) jégen tartották a pincében a halála után majdnem egy esztendeig a fursangos rokonai, hogy a kanonoki jövedelmeket élvezzék. — Mikszáth korábban a Szontagh Pálné c. elbeszélésében bevallottan használta Mikulik József a »Magyar kisvárosi élet« c., 1885-ben Rozsnyón megjelent munkáját az 1886-ban megjelent elbeszéléséhez (Krk 37. köt. 31. l., és ld. jegyzeteinket a forráshasználatról a kötet 157—161. lapján). — A jelen esetben MK Mikulik munkáját »Mikulik-krónikájá«-nak nevezi ugyan, de pontos lapszámot is megad, ahol a Baltser kanonok története megtalálható lenne. De Mikulik János munkájának 118. lapján ez az eset nem olvasható, de Baltser kanonok neve az egész műben elő sem fordul, de még más néven sem olvashatunk hasonló kegyeletsértő csalásról. Így ez a történet éppenúgy kitalált história, mint a Boér Antalról szóló, nem éppen hízelgő történet is.
- 134 18—21 a legközelebbi (1892-iki) . . . országgyűlésre az aggastyánnak teljesen híre veszett. Meghalt-e? Él-e? Senki se tudta. Többet soha élő nem jött. — Ld. az 134 5—6 és 134 : 9—10 sorokhoz fűzött jegyzeteinket, itt csak ismételten megemlítjük, hogy 1892-es választásokkor Mikszáth lépett Boér Antal helyére, és Boér 1892 derekán hunyt el.
- 134 23 Nesztór — valamely testület legidősebb tagja (Homérosz »Iliász«-ában szereplő idős, tapasztalt és bölcs görög király, Nesztór nevéből).
- 134 24—135 : 10 Janicsáry Sándor váratlan korelnöki szereplése az 1982-es ciklus megnyitásakor. — MK ezt a helyzetet annak idején *A kezdet kezdete* c. karcolatában megírta (Krk 81. köt. 92—93. l.)
- 134 25 Az »aga« korelnök. — MK az említett 1892-es karcolatában leírta Janicsáry Sándor arcberendezését: »... két hatalmas fölfelé kunkorodó bajusz közé függőlegesen elhelyezett férfias alak . . . kissé kopasz, tatár fej, aminőket a trafik boltokon lát az ember lefestve. Az aga! Az aga! — Suttogták a környéken . . .« (Krk 81. köt. 92 13—16).
- 134 34—35 — *Inkább hittem volna — kezdé —, hogy admirális leszek tengeri vizeken, mint hogy ezen elnöki székre üljek.* — A dokumentumok tanúsága szerint Janicsáry ezeket a szavakat nem a korelnöki szék elfoglalása, hanem Bánffy Dezső elnökké való megválasztása után, búcsúbeszédében mondta. A hiteles szöveg a következő: »... Valóban mondhatom: hamarabb reméltem volna, hogy admirális leszek valaha a tengeren, pedig tengert sohasé láttam (*Zajos derűltég, tetszés és taps.*), mintsem, hogy e díszes helyre kerüljek.« (KNapló 1892—96. I. köt. 16. l.)

Lap	Sor	
135	2—4	Az ellenzék javaslata a miniszterelnök rendre utasítására. — MK az egykorú ülés-leírásában kissé finomabban fogalmazta meg ezt a helyzetet (Krk 81. köt. 93 : 14—18)
135	8—10	A következő ülés kijelölése. — Az egykori karcolat szerint Janicsáry »Tudja a fene!« fordulat helyett »A Jézus tudja!« szavakkal válaszolt a feltett kérdésre (Krk 81. köt. 93 : 33).
135	11—23	A korelnöknek készített ülés-levezetési sillabusz. — MK az »irattekercs«-ről, amelyben az ülés levezetésének forgatókönyve volt, a korábbi <i>A »tisztelt urak« összeületekezése</i> c. karcolatának 128 : 20—23 sorában írt.
135	28	<i>Janicsáry, aki 1821-ben születvén</i> , — MK valószínűleg Sturm kézikönyvéből merítette ezt és a következő adatokat is (i. m. 242—243. l.).
135	30	(<i>szülői görög kereskedők voltak Pesten</i>) — E megjegyzéssel kapcsolatban Jókai Mór a PH következő napi számában helyesbítést tett közzé a főszerkesztőhöz intézett levelében: »... A PH mai tárcájában Mikszáth remek cikkében egy nagy suskus van. Az íródik, hogy Janicsáry Sándor országgyűlési korelnök szülei Pesten laktak. De már ez ellen reklamálok. A Janicsáry család háza Komáromban emelkedett, ott áll most is. Két országos képviselő, s egy híres jogtudós ügyvéd került ki a házból; én a szűkebb pátriám celebritásait nem engedem tőlünk elvitetni. Íme Révkomárom nemcsak csodagyerekeket, hanem csodaöregket is adott az országnak. Ennek a helyreigazításnak kérek helyet a lapodban ...« (»Levél a főszerkesztőhöz egyről-másról« PH 1896. dec. 2. 332. sz. 1. l.)
135	31	<i>de legyen bár görög, mégis »Agának« nevezik</i> , — az elnevezés okáról ld. a 2 : 5—6 sorhoz fűzött jegyzetünket.
135	35	<i>lajdinántos</i> — a ném. Leutnant, a. m. hadnagy, népies, kiejtés szerinti írása.
136	9	<i>Virgilius</i> — Vergilius nevének eltorzult, kiejtés szerinti alakja.
136	23	<i>traktér</i> — étkezdé, vendéglő régies alakja (lat.)
136	27	<i>masina</i> — itt: tűzgyújtásra alkalmas eszköz
136	28	<i>statarialiter</i> — rövid úton, taktória nélkül (lat.)
136	30	<i>immunitás</i> — itt: képviselői mentelmi jog (lat.)
137	32	<i>galopin</i> — futár, hírnök (fr.)
138	4	<i>placc</i> — nyilvános cselekvési, szreplési hely (ném.)

AZ ÚJ ÁLLAMTITKÁR

M *Pesti Hírlap. 1896. december 4., 18. évf. 334. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.
Kötetben itt először.

A miniszter és államtitkára

Az országgyűlés dec. 3-án délben ült össze, és egy és negyed óra alatt befejezte a bizottságok tisztikarának jóváhagyását, a miniszterek formai bejelentéseinek tudomásul vételét. (K.Napló 1896—1901. I. köt. 38—40. l.)

Az érdektelen ülés helyett Mikszáth a képviselőket foglalkoztató eseménnyel, a földművelési miniszteri államtitkár személyének kiválasztása szempontjait és körülményeit latolgatta.

A kinevezés hivatalos híre a PH dec. 7. számában a 2. lapon jelent meg: »A földművelésügyi új államtitkár. Nemeskéri Kiss Pál földművelésügyi államtitkárrá történt kinevezéséről, melyet már jelentettünk, a hivatalos lap vasárnapi száma közli a királyi kéziratot. A kinevezési irat szövege a következő:

Földművelésügyi magyar miniszterem előterjesztésére nemeskéri Kiss Pált, Zólyom vármegye főispánját, a földművelésügyi miniszteri-um államtitkárává kinevezem.

Kelt Bécsben, 1896 évi november 29-én.

Ferenc József s. k.
Darányi Ignác s. k.«

Nemeskéri Kiss Pál földművelésügyi államtitkárrá való kinevezésével kapcsolatban érdemes lenne történész számára egybevetni a szabadelvű pártnak a földművelésügyi minisztériumban érvényre jutó álláspontját az agráriusok álláspontjával — tekintettel a kinevezett államtitkár nagybirtokos voltára. Az egybevetés során esetleg fény derülhetne arra, hogy a szabadelvű párt döntően liberális politikájában csupán az agrárszegénység megmozdulásainak elnyomása volt-e konzervatív vonás vagy más, az agrárkérdéssel összefüggő mozzanatban is észlelhető volt-e.

A VÜ-ban, a hetilap dec. 20-án megjelent 51. számában, a 857. lapon Sz. T. — valószínűleg Szana Tamás — tollából írás jelent meg, »Nemeskéri Kiss Pál« címmel. Ennek szövegét, a benne foglalt érdekes és jellegzetes információk miatt az alábbiakban teljes egészében közöljük:

»A mezőgazdaság mostani állapota Európa-szerte, tehát hazánkban is tagadhatatlanul aggasztó, minél fogva természetesen nem lehet közömbös a magyar közönség előtt az, hogy milyen erők kezében van a gazdasági kormányzat. S minthogy ebben a kormányzatban igen fontos része van a miniszter mellett az államtitkárnak, közérdekű dolog közelebbről is megismerni azt a férfit, aki e kiváló szerepet fogja ezentúl betölteni.

Nemeskéri Kiss Pál 1856-ban St.-Angeban (departement Saine et Marne) Franciaországban született, ahol édesapja, Nemeskéri Kiss Miklós, 1848/49-ik évi magyar honvédezered mint száműzött élt. Édesanyja, előbb özv. Roys grófné, született Le Charron Matild Mária Angelika örgrófnő, régi előkelő francia főúri család tagja volt, akit a család mély bánattal ez évi április hó 24-e óta gyászol. Kiss Pál középiskolait és jogi

tanulmányait Párizsban végezte. Később egyéb más foglalkozása mellett különös gondot fordított a kémia tanulmányozására is.

Édesapja a magyar alkotmány helyreállításával királyi kegyelmet kapván, családjával együtt hazátogatott, s ezentúl a család az év egy részét rendszeren magyarországi birtokain, Végghlesen vagy Gödön töltötte.

Kiss Pál, ki gyermekkorra óta beszéli a magyar nyelvet, itthon először is a magyar jogtudományokkal ismerkedett meg. Később mint Zólyom megye törvényhatósági és közigazgatási bizottságának tagja olyan tevékenységet fejtett ki, hogy az 1882-ik évben, szabadelvű programmal, a korponai kerület egyhangúlag országgyűlési képviselőjévé választotta, 1883-ban kamarási méltóságot kapott. Ugyanezen évben nőül vette Szapáry Vera grófnőt, Szapáry István gróf, Pest megye egykori főispánjának és Ráday Biri grófnőnek leányát.

Őfelsége 1895-ben Zólyom megye főispánjává, közelebb pedig november hó 29-én földmívelésügyi államtitkárrá nevezte ki.

Az új államtitkár nem magyar földön született ugyan, de a st.-angei ősi várban és a párizsi családi palotában nevelkedve is zsenge gyermekkorától fogva jól ismerte a magyar szót és édesapja hazájának történetét s mai állapotait. Párizsi palotájukban mindig szívesen látott vendégek voltak a száműzött és átutazó magyarok. Kiss Miklós ezredes párizsi otthonában sok nagy fontosságú politikai tanácskozást tartottak s úgy Kossuth Lajos, mint Viktor Emanuel olasz király és Napóleon francia császár is bizalommal tisztelték meg az éles eszű, jellemes és művelt lelkű magyar emigránst. A száműzött magyar ezredes két idősebb fiát, Aladárt és Pált magyarnak nevelte, kik közül azután Pál tényleg Magyarországot választotta hazájának, míg bátyja, Aladár, francia állampolgár maradt.

Amióta Kiss Miklós megvette a végghlesi nagy uradalmat és a gödi pusztát, családjával együtt sokat időzött itthon. Az évet megosztotta a francia otthona és igazi hazája között. Pál fia, aki mindig csöndes, komoly s gondolkodó természetű volt, mint szenvedélyes vadász és kitűnő lövő a végghlesi uradalom 50.000 holdnyi erdejében sok szórakozást talált s bátran szembe állt az őserdő medvéivel. A gazdálkodás is érdekelte, mert már Franciaországban is ő kezelte szülőinek st.-angei mintaszerű gazdaságát, ahol a többek között jeles tehenészet van és kitűnő sajtot készítenek. Hazatérte óta személyes tapasztalás útján évről évre mind jobban megismerte a nagy uradalom mező- és erdőgazdasági gépezetét. A nagy uradalom főigazgatását édesapja, az „ezredes úr” példás eréllyel, kitarással és áldozatokkal maga vezette s tőle annak idején az új államtitkár bizonyára sokat is tanult. Kiss Pál apjának birtokán mindent értékesíteni iparkodott. Ő vitte keresztül a „Vera” című ásványos gyógyvíz és üdítő víz árusítását is, amivel a vidék szegény lakosságának új keresetforrást nyitott meg.

Nemeskéri Kiss Pál mint országgyűlési képviselő nem volt a Ház mindennapos szónoka, de különös éber figyelemmel kísérte a mező- és erdőgazdasági, valamint a vízrendezési ügyeket. Sok gonddal tanulmányozta a francia mezőgazdasági kísérleti állomások szervezetét és működését, s igen helyes módon gondolta azoknak sikeres meghonosítását mi nálunk.

Megemlítjük még, hogy az új államtitkár édes és mostoha testvére¹

francia földön élnek. Testvérbátyja Aladár le Charron őrgróf, francia nagykövetségi tanácsos. Testvérhúga, Margit, Lambrecht Lajos francia lovassági kapitány neje és öccse, Miklós, francia lovas főhadnagy. Mos-toha testvérei a de Roys őrgróf nevet viselik.«

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
138	12	<i>skrupulus</i> — kétség, aggály (lat.)
138	18	<i>fürtől</i> — itt: valamilyen ötlettel kacérkodik
138	21—24	Noé és a mammut. — MK ezzel a fordulattal egy iskolai éveiből származó anekdotát örökített meg.
138	26	<i>disszertál</i> — itt: értekezik valamiről
138	28—29	<i>Rosenberg, aki elsőnek szokta kiásmi a mélyen elrejtett államtitkokat</i> , — Rosenberg Gyula neve Mikszáth 1892-es választások után frott karcolataiban fel-felbukkan, de korábban nem említette jól értesültségét, titkos kombinációk kifürkészésére való készségét. Viszont MK 1903-ban írt <i>Az István-szoba</i> c. cikkében már »Rosenberg Gyula, a szenvedélyes kombinátor« epitheton ornans-szal illeti. (Jk 20. köt. 174. l.)
139	5	<i>Kiss Pali, a zólyomi főispán</i> . — Kiss Pál 1895. ápr. 22-től lett Zólyom megye főispánja.
139	7—10	XIV. Lajos és a mellények — Ezzel a történettel MK egy korábban ismert történelmi anekdotát örökített meg.
139	13—14	<i>Kiss Pál három országgyűlésen volt a szabadelvű párt tagja</i> . — 1882-ben a korponai kerületben, 1887-től Zólyom szabadelvű párti képviselője volt, 1892-ben itt újraválasztották.
139	17	<i>studio</i> — itt: tanulmány, tanulmányozás
139	26	<i>egy Szapáry grófnő a felesége</i> . — Kiss Pál 1883-ban vette feleségül Szapáry István gróf, Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye főispánjának Vera nevű leányát.
139	28	<i>egy uradalma van (Véghles)</i> — Kiss Pál az 1880-as hazatérte után apja Zólyom megyében lévő, nagy kiterjedésű véghlesi birtokát átvette és mintagazdasággá alakította.
139	30—31	<i>egy savanyú vize van (a Vera-forrás), mely a dörgicsei borral (a Darányi bora) keverve, jó italt ad</i> . — A »Vera«-forrás Kiss Pál Zólyom megyében lévő véghlesi birtokán volt található. A Darányi borának aposztrofált »dörgicsei bor«-ról még utalásszerű megjegyzést sem találtunk. Lehet, hogy egy fajta bort jelentett, lehet, hogy valamilyen egykorú tréfás fordulatot tartalmaz Kiss Pál váratlan kinevezésével kapcsolatban.
139	32—35	Kiss Pál bajusz-levágatása. — A leírt fogadás a képviselőházban visszatérő adomaként keringhetett.
140	1	<i>hieroglif</i> — itt: rejtvény, talány (gör.)
140	5— 8	Kiss Pál franciaországi születése. — Az ironikus ötlet kifejtésénél MK mintha megfedkezett volna arról, hogy Kiss Pál a szabadságharc emigráns ezredésének fiaként született Franciaországban. Mikszáth más alkalommal ilyen tényt nagy megbecsüléssel kezelt.

Lap	Sor	
140	15	<i>judicium</i> — ítélő, értékelő képesség (lat.)
140	16—25	A törtetők hoppon maradása. — Mikszáth ezzel a záró gondolatssal szinte a cikk megírásának a kiváltó okát is megadja: Kiss Pál kinevezésében azt a tényt tartotta a legfontosabbnak, hogy saját ismeretei szerint Darányi Ignác államtitkár kiválasztásában olyan személyt részesített előnyben, aki nem törekedett hatalomra, nem törekedett e stallumra.

A CSÓKA

M *Pesti Hírlap. 1896. december 13., 18. évf. 343. sz. (2., 3. 1.) A Tárca rovatban. Névjelzés nélkül.*

Kötetben itt először.

A parlament üléséről

A parlament a dec. 7., 8., 10., 11. ülénapokon az indemnyti javaslatot és a királyi trónbeszédre adandó különböző pártcsoportok válszait és észrevételeit hallgatta meg. A dec. 12-i ülésen először *Marsovszky Endre* a néppárt részéről mondotta el az észrevételeket a trónbeszédéről. Kiemelte, hogy pártja a katolikus egyházon ejtett sebek orvoslását fogja szorgalmazni, és nyugalmat, megbékélést hirdet a társadalom különböző rétegei és a nemzetiség között is. *Apponyi Albert* gr. hangsúlyozta, hogy maga és pártja véleménye teljesen független a választási eredményektől. Hangsúlyozta továbbá, hogy a legutóbbi választásokon minden korábbinál nagyobb választási terror uralkodott, és ennek köszönhető az ellenzéki pártok nagyarányú visszaszorulása. Ezért foglalkozott pártja a választásfelirati javaslatában a választási körülmények boncolgatásával. A néppárt nevében *Molnár János* szólalt fel, éles szavakkal és papi fordulatokkal szolt a választási visszaélésekről, több statisztikát sorakoztatott fel annak bizonyítására, hogy egyes helyeken megcsorbították a választói névjegyzéket, felét-harmadát kihagyva a korábbi jogosultaknak. Pontokba foglalta beszéde végén a választási visszaélesek különböző megnyilvánulásait. *Emmer Kornél* visszautasította azokat a megjegyzéseket, amelyeket Molnár János a kúria felszólamlási tanácsának a választási visszaélésekkel kapcsolatos tevékenységéről mondott. *Molnár János* szavai helyreigazítása címén azt magyarázta, hogy bírálata nem a kúria, hanem az alacsonyabb szintű szervek tevékenységét illette. *Makfalvi Gy Géza* a mérsékelt ellenzék nevében bírálta a kormánypárt választási manipulációját, elítélte a nagyarányú pénzösszegek megmozgatását, külön szolt a miniszterelnök eljárásáról, arról, hogy nagy pénzzel és tömérdék visszaéléssel Apponyi Albert ellen Jászberényben felléptették Erdély Sándor igazságügy-minisztert. *Erdély Sándor* igazságügy-miniszter visszautasította az előtte szolt képviselő személyeskedő hangnemét és insznuáló megjegyzéseit. (KNapló 1896—1901. I. köt. 97—119. 1.)

*

A királyi trónbeszédre adott válaszfeliratokhoz fűzött párt-álláspontok ismertetése az ellenzéki sérelmek felsorolásába torkolt. Mikszáth ezekről nem adott beszámolót. A tárgyalási nap négy szónoka közül a néppárti pap-képviselő portréját és szellemi munícióját jellemezte a tőle megszokottnál is ironikusabb hangnemben. Ezt a tónust magyarázza az a körülmény, hogy Molnár János személyében a katolikus néppárt egyik tevékeny szervezője és irányítója került be a parlamentbe, akinek Zichy Nándor gróf mellett tevékeny szerepe volt az egyházi jellegű politikai szerveződés erőre kapásában.

Tárgyi magyarázatok

L.ap	Sor	
140	1—2	<i>tudósnőü derékövel</i> , — a püspöklila szín helyett használta MK c fordulatot.
140	3—4	<i>Arca valamelyik madréhez hasonlít, de bajos elhatározni melyikhez.</i> — A feltett »álkérdésre« a szónoki portré felvázolása után a karcolat végén adja meg a választ MK a 142 : 8—9 sorban. Az így körülírt madárfajta nevét illeszti a karcolat élére is.
140	6	<i>fiziognómia</i> — arcberendezés (gör.)
140	7	<i>bonhómia</i> — kedélyesség, nyájasság (fr.)
141	14—15	<i>lerajzolván, hogy Angliában még nagyobbak a visszaélések.</i> — Molnár János előadta: »Angliában, mondom, maguk a királyok kezdték meg azokat . . . például Foxnak választása magának Foxnak 236.000 forintjába került és egy másik választás, még pedig ezen században, potom egy millió nyolcszázezer forintba . . . Sőt a kormányok tovább mentek Angliában és megvették nemcsak a választókat, de magukat a megválasztottakat, vagyis a képviselőket is . . .« (KNapló i. h. 109. l.)
141	16—17	<i>Apponyi egy negyed órával előbb az angol választások tisztaságát dicsőítette?)</i> — A néppárti szónok előtt Apponyi beszélt, hosszas felszólalásában igen konkrétan a hazai viszonyokról szólt és egyszer sem hivatkozott Angliára. Az idézett fordulattal MK Molnár vagdalkozó beszédét kívánta érzékeltetni.
141	18—19	<i>Részletesen tér át a választási fiókákra, amiknek nagy része Nyitra vármegyéből burjázott ki.</i> — Molnár pontokba csoportosította a választási praktikákat, de egyszer sem említette, hogy azok Nyitra megyéből származának.
141	24—25	<i>Ahol szalad ni, a középkorban VIII. Henriknél.</i> — A csoportosított választási visszaélések felsorakoztatása után Molnár a következőket mondta: » . . . mert biztosan eljő az az idő, midőn egy kormány, a saját vagy elődjei nevében, mint egykor a büszke VIII. Henrik, nyilvánosan és ünnepélyesen bocsánatot fog kérni a parlamenttől, hogy a törvényeket megsértette vagy megsérteni engedte . . .« (KNapló i. h. 112. l.)
141	30—31	Mikszáthnak szóló gratuláció. — MK ezzel az ironikus fordulattal érzékeltette, hogy Molnár Jánossal egy olyan kép-

- viselővel »gyarapodott« a parlament, akinek megnyilvánulásai gazdagítani fogják a karcolatokban megcsipkedettek számát.
- 141 32—142 : 2 A néppárt jellemzése. — MK ezekkel a sorokkal érinteltette a klérus közvetlen befolyását képviselők megjelenését. A tizenhét néppárti képviselő megemlézése nem véletlen, Molnár nem éppen szerényen hivatkozott számukra: »Igaz, hogy csak 17-en vagyunk és így a latban sokat nyomni nem látszunk; de valamint az aranyak nem a magasabb vagy alacsonyabb árfolyama adja meg az értékét, úgy egy keletkező politikai pártnak is nem nagyobb vagy kisebb száma adja meg a becsét.« (KNapló i. h. 113. l.)
- 142 1 *uticunque* — mindenképpen (lat.)
- 142 3— 4 [Molnár] *Most Cavournál van, majd Montesquieunél.* — Molnár beszédének KNapló-beli szövegében Cavour-idézetet nem találtunk, a Montesquieu-idézet megtalálható a következő szövegkörnyezetben: »... mert még a gondolatától is visszaborzadok annak, hogy teljesezhessék szegény hazánkon Montesquieu jóslata, hogy: „Elvész az alkotmány ott, ahol a legislatív hatalom gonoszabb, mint az egzekutív.”« (KNapló i. h. 113. l.)
- 142 14—15 *No, ez ugyan végigtanulta Aszalay »Szellemi omnibus«-át* — Aszalay József »Szellemi omnibus« c. munkája 1855—1856-ban jelent meg három kötetben. A szerző célját a következőképpen összegezte műve előszavában: »... Napjainkban életveszély, világ- és emberismeret nélkülözhetetlen kellékei az életnek. Még fiatal koromban körültekintvén a nagyvilág piacán és kockás talajain, támadt bennem a vágy megszerezni magamnak az életnek eme nélkülözhetetlen kellékeit. Azóta folytonos éber figyelemmel kísérvén mindent, mi azt közvetve vagy közvetlen eszközölhetné, már akkor kezdém meg jegyzeteimet, melyeket im leteszek — mivel magyarul írvák — hazám oltára alsóbb lépcsőjére. Egybegyűjtésük nekem képzés, elmetáp és valódi gyönyörűl szolgálván, ha visszhangra találандnak, kétszeresen boldognak érzendem magamat.« (I. h. I. köt. VII. l.) A bevezető után Aszalay 150, betűrendben elhelyezett címszóban tárja olvasói elé az összegyűjtött ismereteket. Címszavai jellemzésére megemléstünk néhányat: »Állam és államformák«, »Állatkedvelés. Állatkínzás«, »Babona, balhit«, »Félelem. Gyávaság«, »Kövérek. Soványak«, »Nemzetek«, »Oroszok«, »Törökök«, »Történelem«, »Únalom«, »Ügyvédek«. Az utolsó, a százötvenedik címszó: »Vidámság«.

NINCSENEK KÉREM ÉRTESÜLVÉ

M *Pesti Hírlap. 1896. december 15., 18. évf. 345. sz. (9. l.) Saját tudósítónktól* alcímmel. Névjelzés nélkül.

Kötetben itt először.

A pénzügyi bizottság ülése

A képviselőház üléstermében változatlanul a válaszfelirati vita folyt, az ülésteremben történekről »Országgyűlés« címmel jelent meg beszámoló, de annak hangja, stílusa, előadási módja nem mutatja Mikszáth szerzőségét.

Írónk inkább a pénzügyi bizottság üléséről számolt be színes tudósításban a lap olvasóinak. Az ülésről a PH dec. 15-i számában a 6. lapon »Az 1897. évi költségvetés« címmel tényszerű beszámoló jelent meg, amelynek alcíme »A pénzügyi bizottság ülése«. Ennek az írásnak közlésével akarjuk érzékeltetni a hivatalos kommentárt, amelyhez képest MK írása heves, szípkarkázó ríposztokat létrehozó ülés benyomását kelti.

»A képviselőház pénzügyi bizottsága *Tisza Kálmán* elnöke mellett ma délelőtt tárgyalta az 1897. évi állami költségvetési előirányzatot.

Először a „kisebb büdzsékett” tárgyalták *Papp Géza* előadó jelentése kapcsán. A miniszterelnökség szükségleténél, a rendelkezési alapról *Tomcsányi László* kijelentette, hogy a kormány iránt való bizalmatlanságánál fogva nem szavazhatja ezt a tételt meg.

Az 1848-iki honvédek nyugdíjazására és segélyezésére előirányzott összegnél *Justh Gyula*, *Kossuth Ferenc* és *Tomcsányi* felszólalására *Bánffy* b. miniszterelnök részletes felvilágosítást adott a nyugdíjazási és segélyezési ügy jelenlegi állásáról.

A felség személye körüli miniszter hivatalos elfoglaltsága miatt gátolva lévén a megjelenésben, tárcája költségvetésének tárgyalásánál a miniszterelnök képviselte őt. *Kossuth Ferenc* azon reményét fejezte ki, hogy a minisztérium épületének általános átalakítása alkalmával a kétfejtű sas le fog tűnni erről az épületről.

Bánffy b. miniszterelnök ismétli a kormánynak ez ügyben a jelen költségvetési vita alkalmával tett kijelentését. A bizottság változatlanul megszavazta a kisebb büdzsék előirányzatát.

Tárgyalás alá került ezután a *belügyi tárca* költségvetése (helyettes előadó *Hegedüs Sándor*). *Justh Gyula* kérde, hogy szándékozik-e a kormány a jelen országgyűlésnek előterjesztést tenni az iránt, hogy a census egységesítésével a választási jog kiterjesztessék, s a kérvénnyel megtámadott választások fölötti bíraskodás a Kúriára ruháztassék.

Bánffy b. miniszterelnök azt válaszolja, hogy a kormány elismeri a választási törvény több irányban való módosításának szükségét s foglalkozni is fog e kérdéssel, de kötelező nyilatkozatot nem tehet ez idő szerint arra nézve, hogy mikor és mely elvek szerint fog ez ügyben a Háznak előterjesztést tenni. Ami a kúriai bíraskodási törvényjavaslatot illeti, a tapasztalatok után *nem látja a kormány helyén lévőknek, hogy a kérdéses törvényjavaslatra* visszatérjen, hanem azt tartja, hogy a választási törvény revíziójával egyidejűleg lesz a kérvénnyel megtámadott választások fölötti bíraskodás kérdése is megoldható.

A tárca egyes tételei a vidéki színészet rendezése ügyénél *Fenyvessy Ferenc*, *Justh Gyula*, a kolozsvári nemzeti színház államosítása kérdésében *Hegedüs Sándor*, a közegészségügyi kiadásoknál *Kossuth Ferenc* felszólalásai és *Perczel* miniszter fölvilágosítása után változatlanul megszavaztattak.

Ezután tárgyalás alá vette a bizottság a *kereskedelmi tárca költségvetését* (előadó Pulszky Ágost). Kossuth Ferencnek a külkereskedelmi célokra s a tengeri hajózás segélyezésére s a déli vasútra, Fenyvessy Ferencnek és Hegedüs Sándornak a kisiparral konkuráló fegyenciparra, Andrássy Sándor grófnak a faipari szakiskolákra, Kossuth Ferencnek és Matlekovics Sándornak az államvasúti gépgyárra, Tisza Kálmánnak a teherszállító kocsik szaporítására vonatkozó néhány megjegyzése és b. Dániel miniszter és Vörös államtitkár fölvilágosításai után változatlanul megszavaztatván, tudomásul vette a bizottság a Vaskapu szabályozási költségekre vonatkozó előterjesztést.

Ezzel az ülés véget ért.«

*

A PH fenti összefoglalója és Mikszáth karcolata között jelentős az eltérés: a beszámoló az ügymenetet, az írói karcolat az ülés hangulatát és kihegyezett jeleneteit vette számba. Ezért írt Mikszáth karcolatot, a PH pedig referátát az ülésen megtárgyaltakról.

Tárgyi magyarázatok

Lap Sor

- 142 1—2 *A hajdani hatalmas pénzügyi bizottság, mely tradícióból élt, ma némi megszakítás után újra fölvette életfonalát.* — A képviselőház dec. 1-ji ülésén a pénzügyi bizottságba a következő tagokat választották meg: gr. Andrássy Géza, gr. Andrássy Sándor, Doboczky Ignác, Falk Miksa, Farbaky István, Fenyvessy Ferenc, Gajári Ödön, Gulner Gyula, Gyurkovics György, Hegedüs Sándor, Justh Gyula, Kardos Kálmán, Komjáthy Béla, Kossuth Ferenc, Matlekovits Sándor, Neményi Ambrus, Papp Géza, Pulszky Ágost, Rohonyi Gyula, Schmidt Károly, Szerb György, gr. Teleki Géza, Terényi Lajos, Tisza Kálmán, Tomcsányi László és gr. Zichy János. (KNapló 1896—1901. I. köt. 27. l.)
- 142 10 *kobold* — pajkos, jókedvű manó (ném.)
- 142 12 *Azután Tomcsányi kérdezett valamit.* — Ld. a jegyzetek élén lévő PH-összefoglalót.
- 142 12—13 *mire Bánffy jól megfelelt (Jósikát képviselve),* — A Bánffy-kormányban Jósika Samu báró volt a király személye körüli miniszter.
- 143 29—30 *Herkó Péter*—legendás hírű barát, egyesek szerint valóságos történelmi személy. (v. ö. Tóth Béla: Magyar Anekdota-kincs. Bp. 1912—13 I.köt. 279—280. l.) Itt a mondanivaló erőteljesebb hatására használt kifejezés. (v. ö. O. Nagy Gábor: *Mi fán terem?* Bp. 1972. 228. l.)
- 144 6 *palatinus* — nádor (lat.)
- 144 14 *morál* — itt: erkölcsi tanulság (lat.—ném.)
- 144 14—15 *Morál ebből az, hogy a Pesti Hírlap ára negyedévenként 3 forint*

Lap Sor

50 kr., házhoz hordva is annyi. — MK e tréfás fordulattal nemcsak a PH előfizetését propagálta, hanem azt is érzékeltette, hogy a képviselőnek, különösen ha bizottsági tag, akkor naprakész értesülésekkel kell rendelkeznie, különösen a közzétett kérdésekben. (Ezt ki is fejté alább 144 : 17—21 sorban.)

144 21 *vitális* — életbevágó, létfontosságú (lat.)

BÁNFFY EMELKEDÉSE

M *Pesti Hírlap. 1896. december 18., 18. évf. 348. sz. (1., 2. l.)* A Tárca rovatban. *Egy vén mameluk szignóval.*

Kötetben itt először.

A parlament üléseiről

A képviselőház dec. 14., 15. és 16. ülésein tovább folytatódott a válaszfelirati vita, egymást követték az ellenzéki pártok szónokai és újabb és újabb érveket sorakoztattak fel a trónbeszéd ellenében. (KNapló 1896—1901. I. köt. 120—185. l.)

A dec. 17-i ülésen — erről szól MK jelen karcolata — elsőnek *Polczner Jenő* függetlenségi párti képviselő szólalt fel, erőteljes szavakkal utasította el a közösügyes költségvetés Magyarországra háruló aránytalanul magas részarányát. *Madarász József* »Második tatárjárás!« közbeiktással erősítette meg a szónok állításait. Az ellenzéki felszólaló után *Bánffy Dezső* miniszterelnök kért szót. Erőteljesen visszautasította *Madarász József* közbeiktását, és erőteljes hangon felidézte azokat a plakátokat, szétküldött leveleket, amelyekkel az ellenzék, különösen a néppárt támadta és befeketítette a szabadelvű pártot. Visszautasította az ellenzéki képviselőknek azt a vádját is, hogy a választási elnökök tevékenysége következtében csökkent az ellenzéki képviselők száma. Ezzel szemben *Bánffy* több esetet említett meg, ahol a választási elnökök az ellenzék érdekében vetették be erejüket és éltek vissza elnöki hatalmukkal és erejükkel. Név szerint elutasította az ellenzék képviselőinek egyes megnyilatkozásait is. *Bánffy* felszólalását élénk közbeiktások, tiltakozó megjegyzések kísérték, főként az érintett képviselők részéről. *Bánffy Dezső* beszédét »Az ember tragédiájá«-nak az Úrnak Luciferhez intézett szavaival fejezte be, beszédét a kormánypárt nagy tetszéssel fogadta. *Polónyi Géza, Kossuth Ferenc és Horánszky Nándor* személyes megtámadtatás címen reagált a miniszterelnök észrevételeire. Ezt követően az elnök szünetet rendelt el, majd *Benyóvszky Sándor gr., Rakovszky István és Meskó László* felszólalásával tovább folytatódott a válaszfelirati vita. (KNapló 1896—1901. I. köt. 185—208. l.)

*

A jelen karcolatban Mikszáth a válaszfelirati vitában felszólaló *Bánffy Dezső* miniszterelnök polemikus felszólalását emelte ki. Beszéd-

ben Bánffy erőteljesen és helyenként személyeskedő hangnemet sem melőzve reagált az ellenzéknek a választásokkal és a kormány programjával kapcsolatban megjegyzéseire. A beszédet személyeskedő közbeszólások szakkírtották meg, amely a kormánypárti képviselőket még hevesebb szimpátia-megnyilatkozásra készítették a miniszterelnök beszédére tett reagálásukban.

Tárgyi magyarázatok

Lap	Sor	
144	2—3	<i>Münnich Aurél t. képviselőtársam, ki a tegnapi bankettet rendezte, — A PH »A szabadelvű párt bankettje« című cikkében beszámolt a »Royal Szálló« nagytermében megrendezett bankett-ről. Fő érdekességként megjegyezte: »Nem L-re volt az asztal, se nem U-ra, ahogy eddig szokott lenni, hanem úgy nézett ki, mint egy családfa. A főasztaltól, mely az egész pazar fényű termen végignyúlt, oldalvást számtalan mellékasztalok ágaztak ki.« Az újság közli a menüt és az elhangzott tósztozókat, és röviden adja beszédük szövegét. Podmaniczky Frigyes a királyt, Lukács Béla a Bánffy kabinetet ünnepelte. Bánffy Dezső b. a választásokon elért eredményt értékelte. Pulszky Ágost Szilágyi Dezsőt méltatta, Szilágyi Dezső a megválasztott képviselőket. Tisza Kálmán Podmaniczky Frigyes egészségére emelte pohárát. (PH 1896. dec. 17. 8. l.)</i>
144	3	<i>diétenclassis</i> — hivatali ranglétra
144	9	<i>val. b. t. tanácsos</i> — valóságos belső titkos tanácsos
145	8	<i>reverencia</i> — tisztelet, hódolat (lat.)
145	13	<i>attikai só</i> — finom elmésség, szellemesség
146	1—3	<i>Hát Bánffyval ez is csodálatosan történt, ő előbb lett miniszterelnök, és csak azután államférfi, sőt szónok is csak azután lett. — MK az 1895-ös évben írt parlamenti karcolataiban többször érzékeltette finom formában, hogy Bánffy Dezsőnek még fel kell nőnie addig a pontig, ahol a miniszterelnöki tekintély már kivívta a Ház valódi megbecsülését (ld. Krk 84. köt. 100—103., 136. l.).</i>
146	5	<i>debatteri</i> — vitatkozó (ang.)
146	29	<i>inparlamentáris</i> — parlamenthez méltatlan
146	31—32	<i>humor is megcsillant [Bánffy] előadásában, s ilyenkor élénk derűtség tört ki — MK Bánffy beszédének ilyen helyére utalhatott: »... Hát t. Ház, a lefolyt viták, az elhangzott beszédek során igen sok idézetet hallhattunk. Idézett Molnár apát t. képviselő úr. Talán az egész beszéde csak idézet volt. (Derűtség jobb felől.) Idézett, t. Ház, Eötvös Károly t. képviselő úr, megmondom honnét, a Mokány Berci naptárból (Derűtség jobb felől.), mert hát a trónbeszédéről szólva, a trónbeszédnek egy kifejezését bírálva, azt mondja, az közönséges ostobaság .« (KNapló i. h. 193. l.)</i>
147	2	<i>apportírozni</i> — (a kutya) elejtett vadat vagy elhajított tárgyat visszahoz, odahoz (fr.—ném.)

Lap	Sor	
147	14—18	A volt nemzeti párti politikus levele és átlépése a szabad- elvű pártba. — Bánffy két hosszabb részletet olvasott fel a le- vélből, majd ezután a következő olvasható a KNaplóban: »... (Felkiáltások bal felől: Ki az?) Nem fogom megmondani, az illető ezen program és álláspont alapján a Háznak ma tagja ...« (KNapló i. h. 196. l.)
147	19	Ivánka Oszkár közbekiáltása. — MK pontosan közvetítette a megjegyzést, amelyet a KNapló is szó szerint így rögzített. (I. h. 196. l.)
147	20—28	Bánffy Dezső által meg nem nevezett képviselő személyének »feltárása« — MK ezzel a személyes jellegű mozzanattal fedti fel a meg nem nevezett képviselőt: Groisz Gusztávot.
147	23	<i>Ez egy tisztelt nagy tehetségű férfiú — folytatta Bánffy.</i> A KNapló- ban is ezekkel a szavakkal háritotta el a kérdést Bánffy. (Ld. KNapló i. h. 196. l.)
147	31	<i>Merán</i> — klimatikus gyógyhely Ausztria tiroli részén
147	33	<i>nonchalance</i> — hanyag előkelőség, fesztelenség (fr.)
148	2	<i>a Madách-féle csattanós idézet</i> — Bánffy »Az ember tragé- diájá«-ból, a Tizenötödik színből Az Úrnak Luciferhez intézett szavaiból a következőket idézte: »Te, Lucifer meg, egy gyűrű te is / Mindenségemben — működjél tovább: / Hideg tudásod, dőre tagadásod / Lesz az élesztő, mely forrásba hoz, / S eltán- torítja bár — az mit se tesz — / Egy percre az embert, majd visszatér.« (KNapló i. h. 197. l.)
148	7	<i>Szent András rendjel</i> — Legmagasabb cári orosz rendjel katoná- tisztek számára. Nagy Péter cár alapította 1698. dec. 11-én. Egy osztálya van csak, s olyan katonatisztek nyerhetik el, akik altábornagyi rangot viseltek, s az Alekszander Nyevszkij- és a Fehérsas-rend birtokosai voltak már.

A KÉPMELLÉKLETEKRŐL

- I. *b. Kemény János. A »fejedelem« halálára.* Vasárnapi Újság, 1896. március 29., 13. sz. 201. l.
- II. *Veres Pálné a Váchartyánban lévő kastély parkjában.* Vasárnapi Újság, 1896. április 19., 16. sz. 245. l.
- III. *A díszmenet elindulása a Vérmezőre.* Vasárnapi Újság, 1896. június 21., 25. sz. 405. l.
- IV. *A díszmenet sorakozása az új országház előtt.* Vasárnapi Újság, 1896. június 21., 25. sz. 410. l.
- V. *A törvényhozás ezredévi díszülése az új országházban.* Vasárnapi Újság, 1896. június 21., 25. sz. 415. l.
- VI. *Kopogtatás.* Borsszem Jankó, 1896. november 8. 45. sz. 1. l.
- VII. *A Janicsárj végnapja.* Borsszem Jankó, 1896. december 6., 49. sz. 5. l.
- VIII. *Nemeskéri Kiss Pál.* Vasárnapi Újság, 1896. december 20., 51. sz. 857. l.

ÉLETRAJZI JEGYZETEK ÉS NÉVMUTATÓ

A névmutatóba felvettük mindazoknak a személyeknek nevét, akik a MK-karcolatokban szerepelnek. A jegyzetekben előfordulók közül csupán azoknak a korabeli személyiségeknek nevét illesztettük a névmutatóba, akiknek személyi adatai magyarázzák Mikszáth írásait. A felsorolt adatok csak a MK-karcolatok megjelenésekor meglévő tisztségeket, funkciókat tüntetik fel. A jegyzetekben megemlített, általánosan ismert személyek adatait és a ma élő kortársak nevét nem illesztettük a névmutatóba. Az álló számok a karcolatokban, a dőlt számok a jegyzetekben való előfordulásra utalnak.

Ábrányi Kornél — (1849—1913) író, lapszerkesztő, 1887-től a Pesti Napló szerkesztője. Az 1892—97-es ciklusban ismét a Borsod megyei Dédesd országgyűlési képviselője. — 104, 113

Adam, Mme Lamber, Juliette — (1863—1936) francia írónő, aki hazánk iránt nagy rokonszenvvel viseltetett. 1883-ban fogadta Párizsban a magyar írókat, 1884-ben hazánkba látogatott. — 22, 181

Ágai Adolf — (1836—1916) író, újságíró, élclapszerkesztő. — 218

Agliardi, Antal — 1893-ban bécsi nunciusnak nevezték ki, 1895 tavaszán Magyarországon tett látogatása belpolitikai vihart váltott ki. — 29, 184, 241

Alembert, Jean le Rond d' — (1717—1783) francia akadémikus, a francia nagy Enciklopédia egyik elindítója. — 179

Andrássy Géza, gróf — (1856—1938)

Andrássy Manó egyetlen fia. Apja halála után a rozsnyói választókerület szabadelvű párti képviselőjévé választották, a pénzügyi bizottság tagja. — 274

Andrássy Gyula, gróf — (1823—1890) 1867—1871-ig miniszterelnök, 1871—1879 között a Monarchia külügyminisztere volt, lemondása után visszavonult az aktív politikai élettől. — 94, 235

Andrássy Gyula, gróf — (1860—1929) Andrássy Gyula volt miniszterelnök és külügyminiszter fia. Diplomata, 1884-től tagja a képviselőháznak. Budapest terézvárosi kerületének szabadelvű párti programmal megválasztott képviselője volt az 1892—96-os ciklusban. — 120, 254, 255

Andrássy Sándor, gróf — (1863—?) Zemplén megyei tisztségviselő, majd a megye homonnai kerületének szabadelvű párti képviselője lett, az 1896—1901-es

- ciklusban a pénzügyi bizottság tagja. — 274
- Anonymus* — III. Béla magyar király névtelen jegyzője. A XII—XIII. sz. fordulóján ált. Ránk maradt történelmi munkája a *Gesta Hungarorum*. — 43, 186
- Apafi Mihály* — (1632—1690) 1661-től Erdély fejedelme. — 33, 186
- Apor Gábor*, báró — Háromszék vármegye alispánja. — 143
- Apponyi Albert*, gróf — (1846—1933) 1872-től különböző ellenzéki pártok képviselője, az 1880-as évek elején a mérsékelt ellenzék egyik vezére, majd a szerveződő nemzeti párt egyik irányítója, 1881-től Jászberény képviselője. — 22, 87, 91, 92, 103, 104, 105, 113, 119, 121, 122, 126, 132, 140, 141, 146, 172, 210, 211, 225, 227, 228, 232, 234, 235, 242, 243, 244, 245, 248, 252, 255, 270, 271
- Apponyi Lajos*, gróf — főrendiházi tag. — 132, 261
- Arany János* — (1817—1882). — 39
- Árpád* — (? —907) fejedelm. — 32, 85, 88, 186
- Aszalay József* — (1798—1874) helytartósági titkár, közíró, több népszerű ismeretterjesztő munka szerzője. — 142, 272
- Bach, Alexander* — (1813—1893) osztrák politikus. 1848-ban igazságügy-miniszter, 1849-ben belügyminiszter, 1852-től a kormány tényleges vezetője. — 176
- Bachruch Károly* — pesti ékszerész. — 24, 182
- Ballagi Mór* — (1815—1891) teológus, nyelvtész, szótáríró, az MTA tagja. — 180
- Baltik Frigyes* — (1834—1907) 1890-től lipitói püspök, a főrendiháznak 1894-től tagja. — 41, 112
- Baltser János*, kanonok — MK alkotta személy neve. — 134, 265
- Bamberger Béla* — a Veszprém megyei Somlyóvásárhely kerület szabadelvű párti jelöltje, aki a választásokkor kisebbségben maradt. — 63, 64, 65, 66, 212
- Bánffy Dezső*, báró — (1843—1911) 1883—1891 között Szolnok-Doboka és Beszterce-Naszód megyék főispánja. Az 1892—97-es ciklusban a Szilágy megyei szilágysomlyói kerületben szabadelvű párti programmal megválasztották képviselőnek, 1893-tól a képviselőház elnöke, 1895 januárjától miniszterelnök. — 23, 25, 26, 28, 30, 41, 42, 58, 59, 63, 70, 86, 87, 92, 100, 101, 105, 112, 113, 114, 116, 117, 119, 120, 122, 127, 129, 130, 133, 135, 141, 142, 143, 144, 145, 146, 147, 152, 169, 181, 183, 192, 195, 208, 209, 210, 214, 225, 231, 232, 233, 235, 236, 238, 239, 240, 241, 242, 248, 249, 250, 254, 258, 259, 260, 261, 262, 265, 273, 274, 275, 276, 277
- Barabás Miklós* — (1810—1898) festő, az MTA l. tagja. — 181
- Baranyi Ödön* — (1850— ?) ügyvéd, 1881-től a Bihar megyei margittai kerület szabadelvű párti képviselője volt, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 202
- Barkassy* — miniszteri tanácsos. — 41
- Baross Gábor* — (1848—1892) megyei tisztviselő, 1875-től tagja a képviselőháznak, 1883-tól közlekedésügyi államtitkár, 1886-tól közlekedési miniszter, az 1887—92-es ciklusban ismét Győr városában választották meg képviselőnek. 1889. márc. 22. és 1889. jún. 16. között belügyminiszter. — 93, 116, 182, 193, 234, 252
- Bársony István* — (1855—1928) újságíró, író. — 218

- Báthory Zsigmond* — (1572—1613) erdélyi fejedelem, 1588-ban vette át a kormányzást. — 45, 201, 247
- Batthyány Tivadar*, gróf — (1859—1931) politikus, 1892-ben szabadelvű párti programmal Fiume mandátumát nyerte el. — 253
- Bedekovics Kálmán* — (1818—1889) 1875-től a Tisza-kabinet horvát-szlavón-dalmát minisztere. — 12
- Békefi Antal* — (1859—1907) szegedi író, újságíró, a Dugonics Társaság egyik alapító tagja. — 218
- Békés Gáspár* — (1520—1579) Békés megyei köznemes, az erdélyi hatalmi harcokban fejedelemséglélt — 247
- Bekszics Gusztávné* — író. Útirajzokat, elbeszéléseket és verseket írt, több kötetet jelent meg. — 171
- Béla király névtelen jegyzője, ld. Anonymus
- Béldy László* — 1896-tól országgyűlési képviselő. — 128
- Belegarde*, gróf — Erzsébet királyné első főudvarmestere. — 187
- Benczúr Gyula* — (1844—1920) festő, a 19. századi magyar akadémikus történelmi festészet egyik jelentős alakja, az MTA tiszteleti tagja. — 132, 262
- Benedek Elek* — (1859—1929) újságíró, író, Az Én Újságom szerkesztője, 1887—92 között országgyűlési képviselő volt, előbb szabadelvű párti, majd nemzeti párti programmal. — 218
- Beniczky Árpád* — (1849—?) földbirtokos, megyei tisztségviselő, 1887-ben lett országgyűlési képviselő függetlenségi párti programmal. Előbb Balassagyarmat, majd a füleki kerület, a legutolsó választáskor a nógrádi kerületben választották meg. — 132
- Beniczky Hermin* ld. Veres Pálné
- Beniczkyne Bajza Lenke* — (1840—1905) író, a Petöfi Társaság tagja. Második férje Beniczky Ferenc volt. — 170, 218
- Benyouszky Sándor*, gróf — (1838—?) földbirtokos, utazó. Az 1896-os téli választásokkor a Pest megyei Dunavecse kerületben választották meg függetlenségi párti programmal. — 275
- Beöthy Ákos* — (1838—1904) publicista, a parlamentnek 1872-től tagja volt, 1881—84 között nem volt képviselő, az 1892—97-es ciklusban Kassa nemzeti párti programmal megválasztott képviselője, az 1896-os téli választáskor nem jutott mandátumhoz. — 109, 120, 254, 255
- Beöthy Algernon* — (1839—1900) megyei tisztségviselő, majd 1875-től a Bihar megyei ugrai kerület szabadelvű párti képviselője, 1896-ban a Bihar megyei Belényes kerületben választották meg. — 90, 202, 235
- Bernáth Béla* — (1850—1922) ügyvéd, 1890-től a Zemplén megyei mádi kerület nemzeti párti programmal megválasztott képviselője, 1896-ban is ugyanott megválasztották. — 255
- Berzeviczy Albert* — (1853—1936) kultúrpolitikus, 1881-től tagja a parlamentnek, 1886-tól a közoktatásügyi minisztérium államtitkára, az 1892—97-es ciklusban Budapest VIII. kerületében választották meg szabadelvű párti programmal, 1896-ban is ugyanott nyerte el mandátumát. — 86, 231, 232
- Berzsenyi Dániel* — (1776—1836). — 18
- Bezerédy Viktor* — miniszteri tanácsos. — 111, 247
- Blaha Lujza* — (1850—1926) színésznő, a századvég népszínműveinek híres primadonnája. — 171

Blake, Robert — (1599—1657) angol parlamenti képviselő, a köztársasági párt tagja volt, a polgárháború idején több tengeri csatában diadalt aratott, az angolok tengeri uralmának egyik megalapítója volt. — 89, 90, 234

Blake ld. Blake

Boér Antal — (1802—1892) Kossuth követője volt. Az 1870-es években Tisza Kálmán csoportjához csatlakozott; 1872-ben lett képviselő, 1875-től a fogarasi kerület képviselője volt, a Ház korelnöke. — 134, 263, 264, 265

Bokross Elek — (1844—1893) ügyvéd, 1878-tól képviselő, az 1892-es választásokkor is a nagyközi kerületben választották meg szabadelvű párti programmal, 1889-től a Ház egyik alelnöke volt. — 11, 177

Bolgár Ferenc — (1852—1923) hadmérnök, katonai szakíró, a Katonai Lapok szerkesztője, 1887-től országgyűlési képviselő, a Sopron megyei Kismarton kerületben választották meg 1896-ban is nemzeti párti programmal. — 129, 225, 260

Bónis Sámuel — (1810—1879) reformpolitikus, 1848-as kormánybiztos, jogász. — 20

Bornemisza Anna — (1630?—1688) Apafi Mihály későbbi erdélyi fejedelem felesége, akinek igen nagy befolyása volt ingatag férje elhatározásaira. — 13

Bottlik Lajos — (1832—?) ügyvéd, majd a keleti vasút főigazgatója. 1884-től Mezőkövesden választották képviselővé, a nemzeti párt híve volt, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 122

Bródy Sándor — (1863—1924) író, drámaíró, publicista. — 218

Bródy Zsigmond — (1840—1906) újságíró, író. 1873-tól a Neues Pester Journal főszerkesztője,

1896 szeptemberétől a főrendiház kinevezett tagja. — 111, 225, 247

Busbach Péter — (1827—1905) ügyvéd, 1881-től 1896-ig szabadelvű párti programmal tagja a képviselőháznak. Az 1896-os választásokon nem jutott mandátumhoz. — 253

Cavour Kamill di Benso, gróf — (1810—1861) olasz államférfi, katona és hadvezér. — 142, 272

Chorin Ferenc — (1842—1925) ügyvéd, politikus, közgazdász. 1884-től a Szatmár megyei Aranyosmeggyes kerület szabadelvű párti képviselője, 1896-ban Ugron Gáborral szemben Szatmár város képviselőnek választotta. — 255

Cincinnatus, Lucius Quinctius — (? —i. e. 439) az ókori Rómában a patriciusi előjogok legmakacsabb védője volt. — 22, 181

Csáky Albin, gróf — (1841—1912) Trefort halála után 1888-ban vallás- és közoktatásügyi miniszter 1894-ig, 1894-ben a breznóbányai kerület országgyűlési képviselőjévé választották. 1896-ban Szarvas város képviselője lett, a közoktatásügyi bizottság elnöke, a felirati bizottság tagja. — 85, 92, 102, 225, 234

Csáky Károly, gróf — (1852—?) pap, 1881-től esztergomi plébános, 1885-től esztergomi kanonok. — 133, 261

Csáky László, gróf — (?—1655) országbíró. — 22, 181

Csanády Sándor — (1841—1892) földbirtokos, 1861-től tagja volt a képviselőháznak, függetlenségi programmal lépett föl. Az 1887-es választásokon nem jutott mandátumhoz, 1890-ben pótválasztás

- táskor került be a képviselő-házba. — 258
- Csatár Zsigmond* — (1836—1893) községi jegyző, ügyvéd, 1875-től haláláig országgyűlési képviselő, előbb függetlenségi, majd antiszemita párti programmal. — 255
- Csávolszky Lajos* — (1841—1909) újságíró, lapszerkesztő, 1872-től tagja a parlamentnek előbb Mezőtúr, majd Poroszló, 1876-ban a Pest megyei Fülöpszállás kerület függetlenségi párti képviselője. — 225
- Csávossy Béla* — (1848—1915) földbirtokos. 1875-től megszakítás nélkül Torontál megye párdányi kerületének szabadelvű párti képviselője. — 128
- Csernátony Lajos* — (1823—1901) politikus, publicista, Tisza Kálmán egyik bizalmasa. 1875-től szabadelvű párti képviselő. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 12, 76, 120, 210, 220
- Csernoch János* — (1852—1927) 1890-től esztergomi kanonok. — 253
- Csiky Kálmánné* — Csiky Kálmán műgyetemi tanár, képviselő felesége. — 22
- Csokonai Vitéz Mihály* — (1773—1805). — 45
- D'Alembert* ld. Alembert
- Dániel Ernő* — (1843—1923) ügyvéd, 1884-től a Torontál megyei Pancsova kerület szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság tagja, 1895. jan. 15-től kereskedelemügyi miniszter. — 30, 40, 122, 182, 183, 224, 274
- Dániel Gábor* — (1854—1915) 1878-tól tagja a Háznak, előbb az oklándi, majd a székelyudvarhelyi kerületben választották meg szabadelvű párti programmal, 1896-ban Oláhfalu biztosította mandátumát. — 202
- Daranyi Ignác* — (1849—1927) nagybirtokos, ügyvéd, 1881-től a fővárosi II. kerületnek szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság előadója. 1895 áprilisától a Ház második alelnöke, 1895 szeptemberétől földművelésügyi miniszter. — 35, 93, 94, 122, 138, 139, 140, 185, 224, 235, 236, 267, 269, 270
- Daróczy János* — a keleti pályaudvar állomásfőnöke. — 187
- Deák Ferenc* — (1803—1876). — 11, 12, 20, 43, 56, 61, 96, 144, 145, 169, 177, 178, 194, 199, 250, 258
- Deffand, Marie de Vichy Chamrond marquise* — (1697—1780) francia irodalmi szalonjáról és irodalmi értékű levelezéséről híres társasági hölgy. — 14, 179
- De Lambert* ld. Lambert
- Demkó Pál* — (1835—1904) ügyvéd, bíró, 1884-től Nagybecskerek szabadelvű párti képviselője. — 43, 126, 257
- Diogenész* — (i. e. 404—323). — 7, 166
- Dobó István* — (1500 körül—1572) felvidéki nagybirtokos, főnemes. 1549-től Eger vár kapitánya. — 34, 45
- Dobó Krisztina* — Dobó István leánya, Balassa Bálint felesége. — 14
- Dobóczky Ignác* — (1857—?) miniszteri titkár, földbirtokos. 1896-ban a Heves megyei Nagyfüged kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 274
- Dóczi Lajos* — (1845—1919) költő, drámaíró, műfordító. — 218
- Drágffy-család* — A család a XIV—XVI. század történelmében gyakorta nagyobb szerepet játszott. — 130

- Drakulits Pál* — (1856—1907) ügyvéd. 1892-ben a Bács-Bodrog megyei Zombor kerületben nemzeti párti programmal képviselővé választották. 1896-ban nem jutott újra mandátumhoz. — 122
- Drexler* — a parlamenti büfé bérletje. — 32, 186
- Du Duffand* ld. Deffand
- Éder Ödön* — (1843— ?) kassai ügyvéd, a város törvényhatósági bizottságának tagja. 1896-ban Beöthy Ákossal szemben szabadelvű párti programmal városa képviselőjévé választották. — 255
- Egésy Géza* — (1844—1924) hírlapíró. 1869-ben Maszák Hugóval együtt megalapította az Országgyűlési Értesítőt, 1880-ban pedig a Magyar Távirati Irodát. 1892-től a magyarországi könyvnyomdászok és betűöntők egyesületének igazgatója. — 224
- Emich Gusztáv* — (1863—1927) minisztériumi tisztviselő, közgazdasági szakember. — 10, 180
- Emmer Kornél* — (1845— ?) bíró, kúriai bíró, 1896-ban Zichy Nándor gróf ellenében a Pozsony megyei Nagyszombat kerület szabadelvű párti programmal képviselőjévé választotta. — 270
- Enyedi Lukács* — (1845—1906) közgazdász, publicista, a Szegei Napló főszerkesztője. — 120, 255
- Eötvös József*, báró — (1813—1871) író, költő, reformpolitikus. — 15, 20, 169
- Eötvös Károly* — (1842—1916) író, hírlapíró, ügyvéd. Megyei tisztsegeit követően 1872-ben a parlament tagja lett, a fúzió után visszavonult, 1878-tól függetlenségi párti képviselő; 1887-től Nagykovács képviselője. — 240, 276
- Eötvös Loránd*, báró — (1848—1919) fizikus, egy. tanár, az MTA tagja, Trcfort halála után az MTA elnöke, a főrendiház tagja. — 225
- Épinay, Louise Florence Petronille* — (1726—1783) francia író, eszszéklet, visszaemlékezéseket írt. — 14, 179
- Erdély Sándor* — (1839—1922) ügyvéd, győri ítéltáblai elnök, 1892-től igazságügyi államtitkár, 1895. jan. 15-től igazságügy-miniszter. — 59, 108, 122, 210, 211, 223, 224, 245, 270
- Ernusz Kelemen* — (1832—1917) 1876 óta országgyűlési képviselő, az 1887—92-es ciklusban nem volt tagja az országgyűlésnek, az 1892-es választásokkor nemzeti párti programmal Szombathely képviselője lett. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 57, 76, 120, 126, 209, 220, 258
- Erzsébet Amália Eugénia* — (1837—1898) Ausztria császárnéja, Magyarország királynéja. A Wittelsbach-családból származó Miksa bajor herceg leánya. — 77, 187, 188, 222
- Esterházy István*, gróf — (1822— ?) 1875—1889 között Pozsony főispánja, a főrendiház tagja. — 54
- Fabiny Teofil* — (1822—1908) jogász, előbb a hétszemélyes tábla, majd a legfelső ítélőszék bírója. 1886. máj. 15. és 1889. ápr. 9. között igazságügy-miniszter. 1887-től Sopron képviselője, az igazságügyi bizottság tagja. — 95, 236
- Fabró Henrik* — (1867—1924) az Országgyűlési Gyorsiroda főnöke. — 224
- Falk Miksa* — (1828—1908) publicista, politikus, 1867-től a Pester Lloyd szerkesztője, 1869-től képviselő, 1884-től Arad, 1892-től Budapest I. kerülete választó

- totta meg szabadelvű párti programmal. — 87, 102, 127, 224, 225, 274
- Farbaky István* — (1836—1928) bányamérnök, bányászati akadémiai tanár. 1892-től a Hont megyei Selmec és Nagybánya kerület országgyűlési képviselője. Előbb a közoktatásügyi, 1896-tól a pénzügyi bizottság tagja. — 274
- Fáy Barnabás* — a Gömör megyei Rimaszécs kerület függetlenségi párti képviselőjelöltje, aki a választások után elhunyt. Mandátumát az új választásokkor István fia nyerte el. — 120, 254
- Fejérváry Géza*, báró — (1833—1914) tábornok, 1884 októberétől 1903 júniusáig honvédelmi miniszter. Az 1887—92-es ciklusban a főváros I. kerületében választották meg. Az 1892-es választás után mandátumát az ellenzék megtámadta, így ő arról lemondott és a főrendiházban gyakorolta politikai jogait. Az 1896-os választások alkalmával Temesvár választotta képviselőjévé. — 89, 122, 225, 234
- Fenyvessy Ferenc* — (1855—1903) lapszerkesztő, 1881-től a Veszprém megyei ugozdi kerületet előbb mérsékelt ellenzéki, majd nemzeti párti programmal képviselte. 1896-ban Pápa város választotta képviselőjévé. — 28, 32, 91, 225, 273, 274
- Ferenc József*, I. — (1830—1916). — 36, 39, 183, 187, 267
- Ferenczy Ida* — (1839—1928) Erzsébet királyné felolvasónője, 1864-től majdnem minden útján kísérője. — 187
- Fesletics Andor*, gróf (1843—1930) földbirtokos, 1892-ben Vas megye felsőöri kerületében szabadelvű párti programmal megválasztották, 1894 júliusától 1895 novemberéig földművelésügyi miniszter volt. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 95, 236
- Feszty Árpád* — (1856—1914) festő, főleg vallási tárgyú és történeti képeket festett, 1888-ban feleségül vette Laborfalvi Róza unokáját, Jókai Mór fogadott leányát. — 49, 50
- Flammarion, Camille* — (1842—1925) francia csillagász, író, több tudományos fantasztikus regény szerzője. — 123, 256
- Fríbeisz István* — (1822—1890) XIX. századi könyvkiadó. — 10
- Frídeczky Timót* — (1861— ?) jogász, megyei tisztségviselő, az 1896-os választásokkor szabadelvű párti programmal a Nyitra megyei Szakolca kerület képviselőjévé választották. — 80, 81
- Futtaki Gyula* — (1850—1895) hírlapíró, a kormány felhivatalos könyvgyűjtője és szerkesztője és tulajdonosa. — 32
- Gaál József* — (1811—1866) író, költő, az MTA I. tagja. — 167
- Gajári Ödön* — (1852—1919) hírlapíró, hosszabb időn át országgyűlési képviselő. Az 1887-es választáskor Pest megyei Dunapataj kerületben választották meg, 1892-ben nem jutott mandátumhoz, később pótválasztással lett Sepsiszentgyörgy képviselője. 1896-ban Csongrád város választotta meg. MK baráti köréhez tartozott. — 46, 109, 201, 225, 274
- Gara-család* — a XIV. és XV. század legelőkelőbb családjainak egyike. — 130
- Gárdonyi Géza* — (1863—1922) tanító, író, költő. — 218
- Garibaldi, Giuseppe* — (1807—1882) olasz szabadsághős, az egységes Olaszország egyik megteremtője,

- az olasz felszabadító mozgalom egyik kimagasló vezére. — 200
- Gebauer Károly* — választási elnök. — 253
- Geoffrin, Marie Thérèse* — (1699—1777) írónő, Saint-Honoré utcai házának szalonja 1749-től mintegy huszonöt éven át a kor leg-híresebb művészeinek találkozóhelye volt. — 14, 179
- Gerlóczy Károly* — (1835—1900) Budapest első alpolgármestere. — 24
- Gervey Mihály* — (1818—1896) ki-nevezett főrendiházi tag. — 111, 247
- Goethe, Johann Wolfgang von* — (1749—1832). — 19, 192
- Goluchowski, Agenor, gróf* — (1812—1875) osztrák államférfi, Galícia helytartója, Bach után rövid ideig belügyminiszter volt. — 33, 101, 241
- Gorove István* — (1819—1881) poli-tikus, 1867—1871 között miniszter, 1875 után a szabadelvű párt egyik vezető alakja. — 93, 94, 95, 96, 97, 98, 235, 236
- Gönczy Pálné* — pedagógus, Veres Pálné közvetlen munkatársa. — 22
- Groisz Gusztáv* — (1840—?) kolozsvári jogakadémiai, majd egyetemi tanár, 1896-ban sza-badelvű párti programmal Ko-lozsvár II. kerületének képviselője lett. — 147, 277
- Grünbaum* — budapesti kereskedő. — 33, 37, 186
- Guellin* — kertész. — 18
- Gulner Gyula* — (1843—1909) megszakításokkal 1872-től a par-lament tagja, először balkö-zépi, majd függetlenségi pro-grammal. 1892-ben a Pest me-gyei Monoron, 1869-ben pedig az Adony kerületben választot-ták meg nemzeti párti prog-rammal. — 104, 274
- Gvadányi József* — (1725—1801) költő, író. Élete nagy részét ka-tonai pályán töltötte. 1873-ban tábornoki rangban nyugalomba vonult. — 32
- Gyarmathy Zsigmondné* — (1843—1910) írónő, néprajzi gyűjtő. — 218
- Győrffy Gyula* — (1858—1920) or-szágyűlési képviselő, 1884-től Csík megye Karcfalva kerületét képviselte függetlenségi párti programmal. — 225
- Györy Vilmos* — (1838—1885) ev. lelkész, író, műfordító. — 22
- Gyulai Pál* — (1826—1909) költő és kritikus, egy. tanár, az MTA tagja, 1885-től a főrendiház ki-nevezett tagja. — 13, 22, 23, 40, 112, 194, 195, 225, 247, 248
- Gyurkovics György* — a horvát-szla-vón-dalmát társországok ország-gyűlése által megválasztott kép-viselő, a Ház pénzügyi bizottsá-gának tagja. — 274
- Halász Imre* — (1841—1918) újság-író, a Pesti Napló munka-társa. — 225
- Harruckern János György, báró* — (1664—1742) nagybirtokos, hadi érdemeiért kapta a bárói címet, továbbá királyi adományként Békés, Csongrád és Zaránd vár-megyékben lévő, a kincstárra visszaáramlott jószágokat. — 71, 216
- Hatvani István* — (1708—1786) a debreceni kollégium professzora. — 44, 200
- Haynald Lajos* — (1816—1891) ka-locsai érsek, bíboros, az MTA t. tagja. — 22
- Hegedüs Sándor* — (1847—1906) poli-tikus, publicista. 1875-től tagja a parlamentnek. 1884-től Ko-lozsvár I. kerületének szabad-elvű párti képviselője, a pénz-

- ügyi bizottság tagja, a költségvetési javaslatok előadója. — 42, 198, 223, 225, 273, 274
- Helfy Ignác** — (1830—1897) Kosuth személyes híve, a függetlenségi párt egyik vezető egyénisége. 1878-tól tagja a képviselőháznak, 1887-től a Csongrád megyei Szegvár kerület képviselője. — 114, 132, 248
- Hellner Jakab** — MK alkotta iparosnév. — 67
- Heltai Ferenc** — (1861—1913) újságíró, közgazdasági író, a Nemzet közgazdasági rovatvezetője. — 59, 210, 225
- Henrik, VIII.** — (1491—1547) angol király 1509-től haláláig. — 141, 271
- Hentaller Lajos** — (1852—1912) író, hírlapíró, politikus. Évtizedeken át az Egyetértés munkatársa volt, majd a Budapesti Újság szerkesztője. 1881-től függetlenségi párti képviselő, először Fülöpszálláson, majd Gyöngyösön, 1896-ban a Baranya megyei Dárdán választották meg. — 225
- Herczeg Ferenc** — (1863—1954) író, újságíró, az MTA tagja. 1894-től az Új Idők c. szépirodalmi hetilap szerkesztője. 1896-ban Versec város szabadelvű párti képviselője lett, a könyvtári bizottság tagja. — 59, 172, 210, 212, 217, 218
- Herman Ottó** — (1835—1914) természettudós, etnográfus és politikus. 1879-től tagja a parlamentnek. 1892-ben nem került be a képviselőházba, 1893-ban pótválasztással sikerült Miskolc függetlenségi párti képviselőjévé lennie. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 120, 246
- Herman Ottóné, Borsonyai Kamilla** — (1856—1916) írónő, nagy sikert érték el gyermekversei és meséi,
- Az Én Újságom állandó munkatársa. — 218
- Helényi Béla** — színész, író, színműveit az 1880-as években kisebb színpadokon előadták. — 218
- Hevesi József** — (1857—1914) író, újságíró. — 218
- Hieronymi Károly** — (1836—1911) mérnök, politikus, 1872-től a Torontál megyei Zsombolya szabadelvű párti képviselője, az 1896-os választáskor Arad város képviselője lett. — 77, 225
- Hippolyt** — (1479—1520) Mátyás király feleségének, Beatrix királyné nővérének, Eleonóranak kisebbik fia, akit Mátyás felesége kívánságára, 1487-ben primásná nevezett ki. 1498-ban a pápa, II. Ulászló kívánságára egri püspökké degradálta. Róla szól MK *A kis primás* c. hosszabb elbeszélése (Krk 4. köt. 69—120. l.). — 111, 248
- Hock János** — (1859—1936) katolikus pap, politikus és író. 1887-ben szabadelvű párti programmal a Somogy megyei Szilen képviselőjévé választották, a ciklus folyamán a nemzeti párt híve lett, 1892-ben e párt képviselőjeként választották meg Csongrádon, 1896-ban pedig a Borsod megyei Mezőkövesden. — 250
- Hoitsy Pál** — (1850—1927) politikus, publicista és csillagász. 1881-től tagja a képviselőháznak, 1892-ben az Udvarhely megyei Székelykeresztúron választották meg Ugron párti programmal. Az 1896-os választásokkor nem jutott mandátumhoz. — 114, 203, 223, 226
- Holubár** — cseh bajnok, aki a XV. században Magyarországon is szerepelt. Erejéről mondták terjengtek, alakját Kisfaludy Károly is feldolgozta. — 111, 247

- Homérosz* — (i. e. kb. 8. sz.). — 143, 265
- Horánszky Nándor* — (1838—1902) ügyvéd, politikus, 1872-ben bal-középi programmal képviselővé választották, 1875-ben csatlakozott a szabadelvű párthoz, 1881-től három ciklusban Esztergom mérsékelt ellenzéki programmal megválasztott képviselője. 1892-ben és 1896-ban az Abaúj-Torna megye Szepsi kerületben választották meg. A nemzeti párt egyik vezéralakja. — 32, 100, 102, 104, 113, 122, 132, 225, 238, 239, 242, 246, 248, 275
- Horváth Gyula* — (1845—1897) publicista, 1875-ben lett tagja a parlamentnek, 1892—97-es ciklusban Óbuda nemzeti párti képviselője volt, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 11, 57, 109, 126, 172, 209, 225, 258
- Horváth Lajos* — (1824— ?) ügyvéd, 1865-től megszakításokkal tagja a parlamentnek, 1887-től Miskolc szabadelvű párti, majd nemzeti párti képviselője. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 57, 76, 120, 126, 209, 220, 258
- Hunyadi János* — (? 1407—1409 között—1456) kormányzó, hadvezér. — 118
- Hunyadi László* — (? 1433—1457) Hunyadi János és Szilágyi Erzsébet elsőszülött fia. — 127, 130, 262
- Hunyadi Mátyás* ld. Mátyás
- Hunyadiné* ld. Szilágyi Erzsébet
- Huszár Károly*, báró — (1829—1895) földbirtokos, katonatiszt. 1867 után több alkalommal volt képviselő, 1892-ben Szék városa szabadelvű programmal választotta meg. — 11
- Irányi Dániel* — (1822—1892) a függetlenségi párt egyik megalapítója, majd elnöke. 1872-től haláláig Békés városának országgyűlési képviselője volt. — 119, 128, 211, 259
- Issekutz Győző* — (1857—1917) ügyvéd, 1892-ben a Kis-Küküllő megyei erzsébetvárosi kerületben nemzeti párti programmal képviselővé választották. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 122
- István főherceg* — (1817—1867) 1847—1848. szept. 25-ig — lemondásáig — Magyarország nádora. — 193
- Ivánka Oszkár* — (1852— ?) jogász, az 1892-es választáskor jutott először mandátumhoz, a Hont megyei Szalka kerületben választották meg nemzeti párti programmal, 1896-ban a Hont megyei Korpona kerületet szerezte meg. — 147, 277
- Izabella főhercegnasszony* — (1856— ?) Frigycs főherceg, pozsonyi hadtestparancsnok felesége. — 28
- Mr. James* — MK által alkotott amerikai képviselőnév. — 109
- Janiczár Sándor* — (1821— ?) katonatiszt, földbirtokos. 1868-tól megszakításokkal tagja a képviselőháznak, 1892-ben és 1896-ban a Temes megyei Rékás kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 89, 118, 127, 128, 132, 134, 135, 137, 234, 254, 258, 259, 263, 264, 265, 266
- Jansky, Ludwig* — (?—1900) törzskari tiszt, több katonai műszerzője, ezredesi rangban részt vett Bosznia okkupációjában; 1882-től a 61. budapesti gyalogezred parancsnoka volt. 1886. máj. 21-én tiszttársaival megkoszorúzta Hentzi tábornok sírját és ezzel több hónapig tartó

- belpolitikai feszültséget idézett elő Magyarországon. — 46, 202, 203
- Jeszszky Sándor*, báró — (1826—?) országgyűlési képviselő, 1882-től 1892-ig a Tolna megyei Pincehely kerületet képviselte eleinte párton kívüli, majd az 1887-es választások után függetlenségi párti programmal. — 120
- Jókai Mór* — (1825—1904) 1861-től tagja a parlamentnek, 1892-ben a Krassó-Szörény megyei Oravica kerületben választották meg szabadelvű párti programmal, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 22, 32, 38, 39, 43, 49, 51, 54, 57, 67, 76, 109, 120, 126, 151, 189, 193, 194, 198, 199, 204, 205, 206, 207, 209, 218, 220, 223, 224, 225, 226, 227, 255, 258, 266
- Jósika Sámuel*, báró — (1848—1923) nagybirtokos, megyei tisztségviselő, 1885-ben Kolozs megye főispánja lett, 1888-ban a főispánságról lemondott és 1896-ig a Kolozs kerület szabadelvű párti képviselője lett. — 142, 191, 225, 274
- Josipovich Imre* — (1834—1910) földbirtokos, 1889. aug. 23-tól 1898. dec. 10-ig horvát-szlavónalmát miniszter. — 225, 234
- József*, II. — (1741—1790) német-római császár (1760-tól), magyar király (1780-tól). — 174
- Justh Gyula* — (1850—1917) ügyvéd, 1884-től tagja a képviselőháznak, 1892-ben Szolnok függetlenségi párti képviselője, 1896-ban Makó Kossuth-párti programmal megválasztotta. — 132, 240, 273, 274
- Justh Zsigmond* — (1863—1894) író, regényíró. — 218
- Kabos Ferenc* — (1859—?) megyei tisztségviselő, 1892-ben és 1896-ban a Kis-Küküllő vármegyei Balavásár kerületben szabadelvű párti programmal megválasztották. — 143, 202
- Kálmán*, I. (Könyves) — (? 1074—1116) 1095-től haláláig magyar király. — 19
- Kalmár István* — képviselőjelölt. — 120, 254
- Kálnoky Gusztáv Zsigmond*, gróf — (1832—1898) diplomata, miniszter, 1881-től 1895-ig a Monarchia közös külügyminisztere. — 241
- Kamermayer Károly* — (1829—1897) Budapest első polgármestere (1873—1896). — 24
- Karagyorgyevic Sándor* — (1806—1884) 1843—1858 között Szerbia fejedelme, a tróntól való megfosztása után részben Pesten, részben Temesvárott élt. — 100, 240
- Kardos Kálmán* — (1839—?) megyei tisztségviselő, 1865—1887-ig országgyűlési képviselő, 1886—1896 között Baranya megye főispánja volt, 1896-ban a Baranya megyei Pécsvárad kerület szabadelvű párti képviselője, a pénzügyi bizottság tagja lett. — 274
- Károlyi Gábor*, gróf — (1841—1895) nagybirtokos, liberális politikus; 1884-ig javarészt külföldön élt. 1887-től tagja lett a képviselőháznak, 1892-ben Cegléd függetlenségi párti képviselője lett. — 121
- Károlyi István*, gróf — (1845—1907) nagybirtokos, a Nemzeti Kaszinó igazgatója, 1887-ben a Szatmár megyei Nagykárolyban párton kívüli programmal képviselővé választották, ezt a kerületet képviselte 1892-ben is, de ekkor szabadelvű párti programmal, 1896-os megválasztása

- kor ismét párton kívülként lépett fel. — 166
- Katángy Menyhért* — MK teremtette figura, szabadelvű párti képviselő, MK 1893 őszétől e néven jelentette meg parlamenti karcolatainak egy részét. — 108, 110, 244, 245, 246
- Katángy Menyhértné* szül. Bodrogszeghy Klára. — MK teremtette figura. — 107, 108, 109, 110
- Kaunitz, Venzel Antal*, herceg — (1711—1794) udvari és államkancellár. — 19, 180
- Kazár Emil* — (1843—1922) író, újságíró. — 214, 218
- Keglevich István*, gróf — (1840—1905) földbirtokos, 1884-től országgyűlési képviselő, 1886-tól 1894-ig az Operaház és a Nemzeti Színház intendánsa, a főrendiház élethosszigan kinevezett tagja. — 34, 35, 186
- Kemény János*, báró — (1825—1896) 1878-tól képviselő, majd a Ház alelnöke, az 1892-es választásokkor is a Kolozs megyei tekei kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 10, 11, 12, 13, 152, 176, 177, 178
- Kemény Zsigmond*, báró — (1814—1875). — 11
- Kenedi Géza* — (1853—1935) ügyvéd, publicista, író. 1881-től a Pesti Hírlap szerkesztője. — 59, 210
- Kinizsi Pál* — (?—1494) hadvezér, 1484-től haláláig temesi ispán. — 114
- Kisfaludy Sándor* — (1772—1844). — 17, 220
- Kiss Miklós*, nemeskéri — (1820—1902) honvéd ezredes, emigráns politikus. — 267, 268
- Kiss Pál*, nemeskéri — (1856—?) Zólyom megyei tisztségviselő, 1882-ben a korponai kerület szabadelvű párti képviselője, 1895-ben Zólyom megye főispánja lett, 1896-ban földművelésügyi államtitkár, majd pótválasztásokon Zólyom kerület országgyűlési képviselője. — 139, 140, 267, 268, 269, 270
- Klempa* — szürszabó. MK által kitalált név. — 64
- Klári* — ld. Katángy Menyhértné
- Klobusitzky János* — (1838—?) megyei tisztségviselő, 1892-től Bars megyei Aranyosmarót kerület szabadelvű párti képviselője. — 37
- Kóbor Tamás* — (1867—1942) író, publicista. — 163, 164, 190, 192, 218
- Koburg Amália Mária Lujza*, hercegnő — (1848—1894) Miksa bajor herceg felesége, Erzsébet magyar királyné sógornője. — 28
- Kodolányi Antal* — (1835—1910) mezőgazdász, szakíró, több mezőgazdasági szakmunka szerzője. — 190, 191
- Komjáthy Béla* — (1847—1916) ügyvéd, 1875-től a képviselőház tagja. 1892-ben a Veszprém megyei Somlóvásárhely függetlenségi képviselője, 1896-ban az Ung megyei Nagykapos kerület mandátumát szerezte meg Kossuth-párti programmal. — 128, 129, 248, 258, 259, 274
- Kopogó Menyhért* (néha Menyhárt) — MK alkotta képviselőnév. — 61, 63
- Korniss*, grófné — Erzsébet királynő udvarhölgye. — 187
- Kossuth Ferenc* — (1841—1914) mérnök, politikus, Kossuth Lajos idősebb fia. Apja temetése után Olaszországból visszatelepült Magyarországra, 1894. nov. 16-án letette az állampolgári esküt, 1895. április 10-én a tapolcai kerület képviselőjévé választotta, 1896-ban Cegléd választotta képviselőjévé. A pénzügyi

- bizottság tagja lett a parlamentben. — 28, 30, 62, 67, 100, 128, 143, 144, 169, 173, 223, 225, 226, 238, 240, 246, 273, 274, 275
- Kossuth Lajos* — (1802—1894). — 76, 223, 268
- Kotzebue, August* — (1761—1819) német drámaíró. — 16
- Kovácsy Pál* — MK alkotta személynév. — 67
- Kozma Andor* — (1861—1933) költő, műfordító, az MTA tagja. — 218
- Kölcsey Ferenc* — (1790—1838). — 17, 180
- Krajtsik Ferenc* — (1838— ?) ügyvéd, 1875-től a privigyei kerületben választották meg, 1892-ben a Nyitra megyei Oláh-falu szabadelvű párti képviselője lett. — 91, 100, 240
- Krausz Lajos* — (1844—1905) gyáros, földbirtokos. 1888-ban a Pozsony megyei Dunaszerdahely kerületben pótválasztás útján jutott mandátumhoz. — 57, 210
- Kristóf* — Katángy Menyhért feleségének unokaöccse. — 110, 246
- Kristóffy József* — (1857—1928) megyei tisztségviselő, 1896-ban a Csanád megyei Nagylak kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották. — 120
- Krokács János* — a kereskedelmi minisztérium hajdani portása, valószínűleg MK alkotta név. — 93, 94, 95, 96, 97, 98
- Lajos, XIV.* — (1638—1715) 1661-től Franciaország királya. — 139, 269
- Lambert, Anne Thérèse* — (1647—1733) francia írónő, irodalmi szalonja tette ismertté nevét. — 14
- Lánczy Leó* — (1852—1921) 1881-től a Pesti Magyar Kereskedelmi Bank vezérigazgatója, 1893-ban pótválasztással került a parlamentbe, 1896-ban Miskolc város mandátumát fogadta el. — 225, 253
- László, V.* — (1440—1457) magyar és cseh király, osztrák herceg. — 130, 262
- László Mihály* — (1849—1932) tanár, író, újságíró, a nevét viselő nyilvános gimnázium igazgatótulajdonosa. Az 1892—97-es ciklusban és az 1896-os választásokkor is Székelyudvarhely szabadelvű párti programmal megválasztott képviselője lett. — 225
- Légrády Károly* — (1834—1903) lapkiadó és szerkesztő, a Pesti Hírlap alapítója. 1895-ben pótválasztáson a Maros-Torda megyei Ákosfalván képviselővé választották, az 1896-os választásokkor itt mandátumát megtartotta. — 124, 155, 156, 163
- Lehoczky Vilmos* — (1847—1897) megyei tisztségviselő, 1893-ban a Turód megyei Szucsány kerületben szabadelvű párti programmal megválasztották, mandátumát ugyanott az 1896-os választásokkor is megtartotta. — 202
- Lipcsey Ádám* — (1864—1910) újságíró, a Szegedi Napló munkatársa. — 59, 210, 218
- Lobkowitz György*, herceg — (1835— ?) osztrák politikus, Csehország tartományi marsallja. — 93
- Lorántffy Zsuzsanna* — (1600 körül—1660) zempléni nagybirtokos család tagja, 1616-tól I. Rákóczi György felesége. — 15
- Lucullus, Lucius Licinius* — (kb. i. e. 106—56) római hadvezér és politikus. — 26
- Ludvig Gyula* — (1841—1919) vasútépítő mérnök, 1887-től a MÁV

- elnökigazgatója, 1893-tól a főrendiház tagja. — 111, 187, 225, 246, 247
- Ludvigh János* — a pénzügyi közigazgatási bíróság elnöke. — 111, 112, 143, 246
- Lukács Béla* — (1847—1901) politikus, szabadelvű párti képviselő, 1872-től tagja a parlamentnek, 1892-ben és 1896-ban Marosvásárhely I. kerülete választotta meg képviselőjévé. — 182, 225, 276
- Lukáts Gyula* — (1851—1906) újságíró, politikus, 1884-től függetlenségi programmal tagja a parlamentnek, 1892-ben a Szalonta kerület, 1896-ban a Monor kerületben választották meg. — 128, 246, 258
- Lukács László* — (1850—1932) jogakadémiai tanár, 1878-tól országgyűlési képviselő, 1887-től Abrudbányát képviselte szabadelvű párti programmal, 1893-tól pénzügyminisztériumi államtitkár, 1895. jan. 15-től pénzügyminiszter, az 1896-os választásokkor Eger város képviselője lett. — 225
- Luther Márton* — (1483—1546). — 108
- Madách Imre* — (1823—1864). — 17, 18, 148, 179, 180, 243, 277
- Madarassy Pál* — (1828— ?) minisztériumi tisztviselő, 1884-től a közigazgatási bíróság elnöke, Tarnay Pál írói álnév alatt szépírodalmi, műfordítói munkásságot is kifejtett. A főrendiház kinevezett tagja. — 111, 247
- Madarász Imre* — (1846—1918) ref. lelkész, 1887-től függetlenségi programmal megválasztott képviselő, 1896-ban is a Szolnok megyei Karcag kerületben jutott mandátumhoz. — 220, 255
- Madarász József* — (1814—1915) ügyvéd, 1868-tól a negyvennyolcas párt egyik vezető egyénisége volt. A Fehér megyei Sárkeresztúr kerületet képviselte haláláig. — 127, 128, 134, 246, 258, 259, 275
- Makfalvay Géza* — (1844— ?) ügyvéd, 1892-től a Somogy megyei Szil kerületet képviselte nemzeti párti programmal. A közigazgatási bizottság tagja. — 228, 270
- De Manx, báró* — Ld. Münchhausen
- Margittay Dezső* — (1840—1898) író, a Petőfi Társaság tagja. — 218
- Mária Terézia* — (1717—1780). — 28, 33, 45, 186
- Markovits Kálmán* — (1848— ?) katonatiszt, földbirtokos, az 1887—92-es ciklusban a Bihar megyei Tenke kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 202
- Márkus József* — (1848— ?) ügyvéd, 1892-ben és 1896-ban is a Jász-Nagykun-Szolnok megyei Jákóhalma kerületben nemzeti párti programmal képviselővé választották. — 225
- Marsovszky Endre* — (1859— ?) jogász, földbirtokos, 1896-ban a Zala megyei Alsó-Lendva kerületben választották meg néppárti programmal. A földművelésügyi bizottság tagja. — 270
- Masirevics Samu* — nyugalmazott kúriai bír. — 247
- Maszák Hugó* — (1831—1916) újságíró, grafikus, Egyesy Gézával megalapította az Országgyűlési Tudósító c. könyvmatoszt és a Magyar Távirati Irodát. — 224
- Mattekovits Sándor* — (1842—1925) közgazdasági író, az MTA tagja, 1881-től megszakítással tagja a képviselőháznak, 1894 végén Gyergyószentmiklóson, 1896-ban a Pozsony megyei Bazin kerület-

- ben választották meg. — 225, 274
- Matuska Péter* — (1841— ?) ügyvéd, 1872-től tagja a parlamentnek. Az 1892-es és az 1896-os választásokon is a Liptó megyei Liptószentmiklós kerület szabadalvú párti képviselője. — 225
- Mátyás, I.* — (1443—1490). — 45, 111, 130, 247, 248, 262
- Melczer Géza* — (1860— ?) mérnök, 1887-től két ciklusban a Borsod megyei Csát kerület mérskelt ellenzéki képviselője. — 37, 104
- Melinda* — a képviselőház büfésnöje. — 32
- Menelik* — (1842— ?) abesszin alkirály. — 41
- Meskó László* — (1851— ?) ügyvéd, városi tisztí ügyész. 1892 novemberében Irányi Dániel halála után függetlenségi programmal Békés város képviselője lett, kerületét az 1896-os választáson is megtartotta. — 275
- Mészáros Károly* — (1821—1890) ügyvéd, író. — 57
- Meszlényi Lajos* — (1852—1910) megyei tisztségviselő, 1881-től tagja a parlamentnek. 1892-ben és 1896-ban a Fehér megyei Csákvár kerületben választották meg függetlenségi párti programmal. — 28, 39
- Meszlényi Pál* — (1856— ?) Meszlényi Lajos öccse, földbirtokos. 1896-ban a Veszprém megyei Somlóvásárhely kerületben néppárti programmal választották meg. — 63, 64, 65, 212
- Miklós, II.* — (1868—1918) orosz cár. — 246
- Mikulik József* — (1851—1886) ügyvéd, közjegyző, történelmi szakíró. — 134, 265
- Milkó Izidor* — (1855—1932) író, újságíró, a Petőfi Társaság tagja. — 214, 215
- Molnár Béla* — (1865—1926) megyei tisztségviselő, 1892-ben és 1896-ban a Zemplén megyei Olaszliszka kerületben választották meg szabadalvú párti programmal. — 202
- Molnár János* — (1850—1919) komáromi apátplébános, 1896-tól az eszterházi kerület néppárti képviselője. — 141, 228, 270, 271, 272, 276
- Molnár Józsiás* — (1836— ?) az 1892—97-es ciklusban Kézdivásárhely függetlenségi párti programmal megválasztott képviselője volt. — 246
- Montesquieu, Charles de Secondat* — (1689—1755) francia filozófus, politikai író. — 142, 179, 272
- Morzányi Károly* — (1847—1913) ügyvéd, fővárosi törvényhatósági bizottsági tag, 1892-ben és 1896-ban Budapest VII. kerületének szabadalvú párti képviselője. — 37
- Murai Károly* — (1857—1933) író, újságíró, a PH belső munkatársa, MK szerkesztőségi kollégája. — 218
- Müller Gyula* — naptárkiadó. — 10, 175
- Münchhausen, Karl Friedrich Hieronymus Freyherr von* — (1720—1799) német katonatiszt, irodalmi művek hőse. Csodálatos kalandjai magyarra fordítói a múlt században Manx néven tették ismertté. — 115, 251
- Münnich Aurél* — (1856— ?) ügyvéd, 1884-től tagja a parlamentnek és attól kezdve folyamatosan a Szepes megyei Igló kerület szabadalvú párti képviselője. — 87, 144, 231, 276
- Nagy Mihály* — a budavári sikló gépésze. — 196
- Nagy Miklós* — (1840—1907) újság-

- író, a VÜ szerkesztője. — 73, 163, 214, 215, 216
- Nagy Péter* ld. Péter
- Nákó Kálmán*, gróf — (1822—1902) nagybirtokos, kamarás, a főrendiház tagja. 1887-től folyamatosan a Torontál megyei Nagyszentmiklós kerület szabadelvű párti képviselője. — 145
- Nedeczky István* — (1831—1908) Dcák Ferenc unokaöccse, — 50
- Neményi Ambrus* — (1852—1904) újságíró, a Pester Lloyd szerkesztőségének belső munkatársa. 1884-től folyamatosan a Szilágy megyei Szilágycseh kerület szabadelvű párti képviselője. — 214, 217, 221, 225, 253, 274
- Neumann Armin* — (1845—1909) jogász, egyetemi magántanár, 1887-től tagja a parlamentnek. 1892-ben és 1896-ban a Háromszék megyei Bereck kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 130
- Nopcsa Elek*, báró — (1848—1918) földbirtokos, 1887-től a Hunyad megyei Hátszeg kerületben, 1896-ban a Hunyad megyei Szász város kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. 1896-tól az Operaház és a Nemzeti Színház inténdása. — 225
- Nyegre László* — (1855— ?) megyei tisztségviselő, 1896-ban a Máramaros megyei Huszt kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották. — 120
- Oláh József* — (1848— ?) földbirtokos, megyei tisztségviselő, 1896-ban a Hajdú megyei Hajdúnánás kerület függetlenségi párti képviselőjévé választották. — 132
- Olay Lajos* — (1844— ?) ügyvéd, 1881-től tagja a képviselőháznak, a Bácsalmás kerületet képviselte függetlenségi programmal. 1896-ban nem jutott kerülethez. — 122
- Országh Sándor* — (1836—1902) várorendezési szakember, 1881-től 1892-ig Budapest III. kerületének volt szabadelvű párti képviselője. — 41
- Örley Kálmán* — (1847— ?) földbirtokos, megyei tisztségviselő, 1896-ban a Bihar megyei Margitta kerület szabadelvű párti képviselője lett. — 120
- Paar Ede*, gróf — (1837— ?) Ferenc József főhadsegéde, altábornagy. — 261
- Palgrave, Reginald Francis* — (1829— ?) az angol parlament questora, politikai közíró. — 210
- Pap Samu* — (1849— ?) orvos, 1887-től tagja a parlamentnek, 1896-ban is a Torda-Aranyos megyei Torda kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 32
- Papp Dániel* — (1865—1900) író, újságíró, a Pesti Napló, majd a Budapesti Napló munkatársa. — 218
- Papp Géza* — (1864—1934) jogász, megyei tisztségviselő. 1892-ben és 1896-ban a Torontál megyei Szentgyörgy kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. — 28, 39, 91, 102, 110, 142, 143, 202, 223, 225, 273, 274
- Pauler Tivadar* — (1816—1886) büntetőjogász, egy. tanár, igazságügy-miniszter, az MTA tagja. — 244
- Pázmándy Dénes* — (1848—1936) publicista, 1874-től kisebb megszakitásokkal tagja a képviselőháznak. Az 1892—97-es ciklus

- ban Zalaegerszeg függetlenségi párti képviselője volt. — 109
- Péchy Tamás* — (1829—1907) politikus, 1868-tól tagja a parlamentnek és folyamatosan Abaúj-Torna megye Szikszó kerületének szabadelvű párti képviselője volt, az egyházpolitikai viták idején a »püroszok«-hoz csatlakozott. — 45, 100, 201
- Pekár Gyula* — (1867—1937) író, kultúrpolitikus. — 218
- Perczel Béla* — (1819—1888) jogász, a Kúria elnöke, 1875—1878 között igazságügy-miniszter. — 130, 244, 273
- Perczel Béni* — (1859—1907) megyei tisztségviselő, 1892-től a Baranya megyei Siklós kerület szabadelvű párti képviselője, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 9, 29, 31, 85, 89, 107, 121, 231, 245, 255
- Perczel Dezső* — (1848—1913) 1895. jan.-tól 1899. febr.-ig belügy-miniszter. — 197, 223, 224, 226
- Petelei István* — (1852—1910) író, elbeszélő. — 218
- Péter, I. Nagy* — (1672—1725) orosz cár, 1672-től 1725-ig uralkodott. — 277
- Petőfi Sándor* — (1823—1849). — 38
- Petur bán* — (?—1213) Simonnal összeesküdve megölték Gertudis királynét, a Halicsból hazérkező II. András a két főurat elítéltette és karóba húzatta. — 32
- Pichler Győző* — (1869—?) jogász, újságíró, az 1896-os választásokon a Tolna megyei Köles kerület Kossuth párti képviselője lett, legyőzve Busbach Péter szabadelvű párti jelöltet. — 117, 127, 252, 258
- Podmaniczky Frigyes*, báró — (1824—1907) író, 1861—1906 között a képviselőház tagja, 1875—1885 között az Opcra és a Nemzeti Színház intendánsa volt, 1896-ban újból Budapest IV. kerületének szabadelvű párti képviselőjévé választották. — 12, 58, 70, 71, 85, 173, 210, 214, 215, 231, 276
- Pogány Károly* — (1848— ?) megyei tisztségviselő, belügyminisztériumi tisztségviselő, 1875-től a Hunyad megyei Vajdahunyad kerület szabadelvű párti képviselője. — 202
- Pókai János* — a történelmi anekdota szerint Báthory által 1575-ben halálraítélt két testvér egyike. — 111, 247
- Pókai Péter* — 1575-ben halálraítélt Pókai János testvére. — 111, 247
- Pókainé* — a történelmi anekdota szerint halálra ítélt Pókai testvérek anyja, akinek alakját Gyulai Pál »Pókainé« c. balladájában megörökítette. — 14, 247
- Polczner Jenő* — (1840— ?) szegedi ügyvéd, 1866-tól a város függetlenségi pártkörének elnöke, 1896-ban Szeged város II. kerületében függetlenségi párti programmal képviselővé választották. — 275
- Polónyi Géza* — (1848—1920) ügyvéd, 1881-től függetlenségi párti programmal tagja a képviselőháznak, 1892-ben és 1896-ban a Hajdú megyei Szoboszló kerületben választották újra képviselőnek. — 114, 246, 248, 250, 275
- Porzolt Kálmán* — (1860—1940) író, újságíró, színigazgató. — 210
- Posner Károly Lajos* — (1822—1887) könyvnyomdász és litográfus. — 43, 199
- Prileszky Károly* — főudvarmesteri titkár. — 196, 197
- Pulszky Ágoston* — (1846—1901) jogfilozófus, egy. tanár, az MTA I. tagja, Pulszky Ferenc fia. 1871-

- től tagja a parlamentnek, a fúzió után a mérsékelt ellenzékhez csatlakozott, majd párton kívüli lett, 1889-ben a szabadelvű párthoz csatlakozott, 1892-ben Verbász, 1896-ban a Krassó-Szörény megyei Szászkabánya kormánypárti képviselője lett. — 225, 274, 276
- Pulszky Ferenc* — (1814—1897) politikus, régész, művészettörténész, az MTA tagja, a reformkori politika kiemelkedő alakja. 1866-ban tért haza az emigrációból, több ízben volt képviselő, 1887-ben nem jutott mandátumhoz. — 123, 256
- Pulszky Károly* — (1853—1899) művészettörténész, író, az MTA I. tagja, az Országos Képtár igazgatója, 1894-től tagja volt a parlamentnek 1892-ig szabadelvű párti képviselőként. — 169
- Radó Kálmán* — (1844—1899) megyei tisztségviselő, 1882-től Vas megye főispánja. — 54, 120, 127, 205, 225, 255
- Rákóczi Ferenc*, II. — (1676—1735). — 45, 104
- Rákosi Jenő* — (1842—1929) író, újságíró, az MTA I. tagja. — 174
- Rákosi Viktor* — (1860—1923) író, újságíró, humorista. — 59, 210, 218
- Rakovszky István* — (1858— ?) jogász, volt katonatiszt, 1896-ban a Sopron megyei Csorna kerületben néppárti programmal választották képviselővé. — 275
- Ráth Károly* — (1821—1897) ügyvéd, 1873-tól, a főváros egyesítésétől, Budapest első főpolgármestere, a főrendiház tagja. — 24, 181, 224, 225
- Récamier, Madame* — (1777—1849) a francia forradalom idején szalonjában gyűltek össze a politikai és irodalmi élet kiválóságai. — 14
- Regele* — a képviselőház irodájának igazgatója. — 127
- Rezei Sylvius* — (1855— ?) görög kat. pap, címzetes esperes, az 1887-es választástól 1896-ig a Bihar megyei Cséke kerület szabadelvű párti képviselője. — 202
- Ribáry József* — (1825— ?) minisztériumi tisztségviselő, miniszteri tanácsos, 1890-ben nyugdíjba vonult és a főrendiház élet hosszigliani tagjává neveztek ki. — 111, 247
- Rohonczy Gedeon* — (1852—1929) az 1879-es szegedi árvíz idején helyettes kormánybiztosként működött, 1878-tól folyamatosan a Torontál megyei Törökbecse kerület szabadelvű párti képviselője. — 29
- Rohonyi Gyula* — (1852—1920) ügyvéd, megyei tisztségviselő, 1887-től országgyűlési képviselő, a kulpini, majd a hódási kerületet képviselte, 1896-ban Újvidék szabadelvű párti képviselője. — 274
- Rónay János* — (1837— ?) földbirtokos, jogász, 1881-től tagja a képviselőháznak, 1887-től a Torontál megyei Lovrin kerületet képviselte szabadelvű párti programmal. — 126, 257
- Rosenberg Gyula* — (1856— ?) ügyvéd, az Adria magy. kir. tengerhajózási részvénytársaság igazgatója. 1892-ben és 1896-ban a Vas megyei Némétújvár szabadelvű párti képviselője. — 102, 138, 139, 225, 269
- Roszner Ervin*, báró (1852—1928) jogi író, egy. magántanár, Hont megye főispánja. — 225, 226
- Rousseau, Jean Jacques* — (1712—1778) francia író, a XVIII. század egyik legbefolyásosabb szellemi vezetője. — 179

- Rozgonyiak* — a XIV. és XV. században élő jelentős dunántúli nemesi család. — 130
- Rudnay Béla* — (1857—?) megyei tisztviselő, az 1892-es választásokkor a Nyitra megyei Szakolca kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. Hont és Nógrád megye főispánjává nevezték ki, 1896-ban Budapesten rendőrségi főkapitány lett. — 27, 41, 85, 183, 197, 225
- Rudnay Józsefné* — Veres Szilárda, Veres Pálné leánya. — 22, 179, 180
- Rudolf Ferenc Károly József*, főherceg — (1858—1889) trónörökös, I. Ferenc József egyetlen fia. — 184, 185
- Sainte-Beuve, Charles-Augustin de* — (1804—1869) író, költő, a francia romantika ideológusa volt. — 14, 178
- Sal Ferenc* — polgármester. — 46, 47, 201, 202, 203
- Sándor, I., Obrenovics* — (1876—1903) szerb király. — 237
- Schiller, Friedrich Johann Christoph* — (1759—1805) Goethe mellett a német klasszicizmus legjelentősebb képviselője. — 19, 192
- Schlauch Lőrinc* — (1824—1902) egyházjogász, az MTA ig. tagja, 1887-től nagyváradi püspök, 1893-tól bíboros. — 223, 225
- Schlossberger* — perzsa konzul. — 29
- Schmidt József* — (1848—1928) miniszteri tanácsos, az 1896-os millenniumi kiállítás igazgatója. — 204
- Schmidt Károly* — (1866—1917) brassói ügyvéd, 1895-ben időközi választáson az elhunyt Filtsch József képviselő helyett a Brassó megyei Vidombák szabadelvű párti képviselőjévé választották, 1896-ban mandátumát megtartotta. — 274
- Scudéry, Madeleine de* — (1607—1701) francia író, szalonja a précieuse nők egyik központja volt. — 14, 179
- Sebbők Zsigmond* — (1861—1916) újságíró, ifjúsági író, a PHnál MK szerkesztőségi kollégája. — 218
- Singer Sándor* — (1858—1924) könyvkiadó, a Singer és Wolfner cég egyik alapítója. — 74, 75
- Singer Zsigmond* — (1850—1913) újságíró, 1876-tól a Neue Freie Presse budapesti levelezője. — 223, 225, 226
- Smialowszky Valér* — (1854—1917) ügyvéd, megyei tisztviselő, 1887-től a Trencsén megyei Zsolna kerület szabadelvű párti képviselője. — 229
- Sabri Jóska*, Pap József — (1809—1837) dunántúli betyár. — 51
- Stefánia Klotild Lujza Hermína Mária Sarolta* — (1864—?) belga hercegnő, Rudolf trónörökös özvegye. — 28
- Stefánovics Nikola* — a belgrádi magyar zászlóegítés miatt áthelyezett rendőrőrnök. — 101, 241
- Sturm Albert* — (1851—1909) újságíró, a Pester Lloyd parlamentari rovatának vezetője, 1887—1901 között az Országgyűlési Almanach-ot is szerkesztette. — 32, 124, 257, 258, 266
- Sturman Márton* — Veres Pálné apja. — 15, 16
- Szabó Erzsébet* — MK alkotta személynév. — 67
- Szabó Jenő* — nyugalmazott miniszteri tanácsos. — 247
- Szabóné Nagáll Janka* — (1861—1924) író, Szabó Endre költő, hírlapíró felesége. — 171, 218
- Szakál László* — svábcsergyi kereskedő. — 53, 54
- Szalay Imre* — (1846—1902) politikus, 1875-től a Somogy megyei lengyeltóti kerületet képviselte,

- 1875—1884 között függetlenségi, 1884—1887 között antiszemita, majd 1887-től újból függetlenségi párti programmal. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 122, 250
- Szalóczy Bertalan* — (1843—1895) író, ref. lelkész. Írói álneve Vereskövi volt. — 218
- Szana Tamás* — (1844—1908) író, művészettörténész, kritikus. A Petőfi és a Kisfaludy Társaság tagja. — 267
- Szapáry Géza*, gróf — (1828—1898) a főrendiház tagja, 1873—1883 között Fiúme és a magyar—horvát tengerpart kir. kormányzója. — 132
- Szapáry Gyula*, gróf — (1832—1905) 1878—1887-ig pénzügy, 1889—1890-ig földművelés-, ipar-, és kereskedelemügyi miniszter, 1890—1892 között miniszterelnök és belügyminiszter. Az 1892—97-es ciklusban a temesvári kerület szabadelvű párti képviselője. 1896-ban a képviselőházban nem jutott mandátumhoz. — 57, 58, 59, 87, 102, 106, 116, 118, 120, 135, 136, 176, 209, 210, 232, 234, 253, 258, 264
- Szapáry István*, gróf — (1829—1902) Pest megye főispánja. — 268, 269
- Szapáry László*, gróf — (1864—1939) országgyűlési képviselő, 1892-ben a Torontál megyei Lovrin kerületben, 1896-ban a Zala megyei Muraszombat kerületben szabadelvű párti programmal megválasztották képviselőnek. — 253
- Szapáry Vera*, grófnő — Szapáry István leánya, 1883-ban Kiss Pál felesége lett. — 139, 140, 268, 269
- Szász Károly* — (1863— ?) főispáni titkár, országgyűlési képviselő. 1892-ben az Alsó-Fehér megyei Magyarigen kerületben választották meg szabadelvű párti programmal. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 22
- Szatmári Mór* — (1856—1931) újságíró, az Egyetértés rovatvezetője. — 59, 203, 210, 224, 226
- Széchenyi Gyula*, gróf — (1829—1921) nagybirtokos, főispán, főudvarmester, a főrendiház tagja. — 133
- Széchenyi István*, gróf — (1791—1860). — 18, 34, 258
- Széchenyi Pál*, gróf — (1838—1901) politikus. 1882. októbertől 1889. ápr. 9-ig földművelés-, ipar-, és kereskedelemügyi miniszter. — 31, 184, 253
- Széchenyi Tivadar*, gróf — (1837—?) nagybirtokos, 1884-től képviselő, 1892-ben a Vas megyei Muraszombat kerületben választották meg szabadelvű párti programmal, 1896-ban nem jutott kerülethez. — 102
- Széchy Mária* — (? 1610—1679) előbb Bethlen István, majd Kun István, végül kalandos körülmények között 1644-ben Wesselényi Fercenc felesége. — 14
- Székely Bertalan* — (1835—1910) a romantikát és az akadémizmust elegyítő magyar történelmi festészet legnagyobb képviselője. — 262
- Széll Kálmán* — (1845—1915) politikus, 1875—78 között pénzügyminiszter, 1879-től párton kívüli képviselő, 1896-ban is a Vas megyei Szentgotthárdon választották meg. — 39, 85, 92, 93, 102, 127, 225
- Szemere Attila* — (1859—1905) újságíró, 1894-től a Magyar Hírlap főmunkatársa, majd kőszénbányai vezérigazgató. — 120, 223, 225

- Szemere Huba* — (1865— ?) közgazdász, a Pesti Napló közgazdasági rovatát vezette, majd a Gazdasági Lapokat szerkesztette. 1892-ben függetlenségi párti programmal Szilágy megye zilahai kerületében választották meg. — 122
- Szentiványi Kálmán* — (1839— ?) alispán, az 1887—92-es ciklusban a Maros-Torda megyei nyárádszeredai kerület mérsékelt ellenzéki képviselője lett. 1896-ban szabadelvű párti színekben képviselte kerületét. — 246, 253
- Szerb György* — (1850—1914) ügyvéd, 1876-tól Krassó-Szörény vármegye Nagy-Zorlenc kerületét képviselte folyamatosan szabadelvű párti programmal. — 274
- Szikszay Ferenc* — vendéglős, a Rákóczi út elején lévő vendéglő tulajdonosa. — 63, 212
- Szilágyi Dezső* — (1840—1901) Deák-párti képviselő, a fúzió után a szabadelvű párt tagja, 1877-ben kilépett és 1878-ban az egyesült ellenzék egyik képviselője. 1889 áprilisától 1895 januárjáig igazságügy-miniszter, 1892-ben és 1896-ban ismét a Pozsony I. kerületében választották meg, 1895. január 15-től a Ház elnöke. — 22, 36, 87, 88, 98, 100, 113, 122, 128, 137, 138, 146, 184, 188, 189, 225, 231, 232, 233, 234, 244, 245, 263, 264, 276
- Szilágyi Erzsébet* — (? —1483) Hunyadi János felesége, férje halála után (1456) a hatalmas Hunyadi-birtokot igazgatta. — 14, 130, 262
- Szilágyi Sándor* — (1827—1899) történész, az MTA tagja. — 174
- Szily Pongrácz* — (1867— ?) mérnök, minisztériumi tisztviselő, 1892-ben és 1896-ban a Baranya megyei Sásd kerületben szabadelvű párti programmal választották képviselővé. — 91
- Szinyei József* — (1830—1913) az OSZK Hírlaptárának megteremtője, bibliográfus. — 167
- Szivos Béla* — (1849—1912) tanár, városi tisztviselő, író. — 218
- Szókratész* — (i. e. 469—399) ókori görög filozófus. — 43
- Szomaházy István* — (1864—1927) író, újságíró, A Hét belső munkatársa. — 218
- Szontagh Pál* — (1820—1904) politikus, 1865-től 1887-ig tagja volt a parlamentnek, 1892-ben a főrendiház tagjává nevezték ki. — 12, 17, 22, 176, 177, 179, 180
- Szögyény-Marich László*, gróf — (1840—1916) diplomata, miniszter, a főrendiház tagja. — 234
- Szöts Pál* — (1863— ?) újságíró, a Nemzet belső munkatársa, 1896-ban Alsó-Fehér megyében Alvinc kerületben képviselővé választották. — 59, 210, 225, 229
- Szuhányi Ferenc* — (1863— ?) minisztériumi tisztviselő, 1892-ben a Szatmár megyei Krassón képviselővé választották, 1896-ban megtartotta mandátumát. — 39
- Szunyogh Szabolcs* — (1849—1914) nagybirtokos, ügyvéd, a parlamentnek 1884-től tagja, a Bihar megyei hosszúpályi a kerületet képviselte szabadelvű párti programmal. 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 202
- Szvatopluk* — (? —894) a nagy-morva birodalom fejedelme 870-től haláláig. — 32, 186
- Tábori Róbert* — (1855—1906) író, újságíró, a PN belső munkatársa. — 204, 218
- Tacitus, Publius Cornelius* — (kb.

- 55—117) a legnagyobb római történetíró. — 88
- Tallian Béla* — (1851—1921) megyei tisztségviselő, 1880-tól alispán, 1886-ban Somogy, 1892-ben Békés és Csongrád főispánja, 1896-ban a Torontál megyei Török-kanizsa kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották. — 120, 126, 255
- Tápolyi György* — a budavári sikló fűtője. — 196
- Telgdi József* — (1854— ?) földbirtokos, 1893-ban pótválasztáson a Bihar megyei Élesd kerület szabadelvű párti képviselője lett, a kerületet az 1896-os választáson is megtartotta. — 202
- Telki Géza, gróf* — (1843—1913) író és politikus. 1875-től szabadelvű párti képviselő; 1889. jún. 16. és 1890. márc. 15. között belügyminiszter volt. 1892-ben és 1896-ban is a Szatmár megyei Somkuton választották meg. — 274
- Teleki Sándorné, gróf* — a Nőképző Egylet egyik vezető tisztségviselője. — 21, 181
- Teleszky István* — (1836—1899) ügyvéd, jogi író. 1874-től tagja a képviselőháznak, 1896-ban nem jutott kerülethez. — 76, 120, 220
- Terényi Lajos* — (1854—1897) ügyvéd, 1889-től Békés megye főispánja. 1892-ben és 1896-ban Békés-Gyula város szabadelvű párti képviselőjévé választották. — 46, 201, 202, 274
- Thaly Kálmán* — (1839—1909) történész, az MTA tagja, 1878-tól haláláig függetlenségi párti képviselő. 1892-ben és 1896-ban Debrecen I. kerületében választották meg. — 122
- Tiller* — szabómester. — 37, 194
- Tisza Kálmán* — (1830—1902) 1875. okt. 20-tól 1890. márc. 13-ig miniszterelnök, 1887. febr.—1889. ápr. között pénzügyminiszter is. Az 1892-es és 1896-os választásokkor Nagyvárad országgyűlési képviselője lett. — 9, 12, 13, 39, 46, 47, 76, 85, 90, 92, 94, 113, 116, 118, 122, 127, 142, 144, 146, 168, 177, 178, 184, 201, 202, 203, 223, 224, 225, 226, 227, 235, 252, 254, 273, 274, 276
- Toby, Mr.* — MK által alakított amerikai képviselőnév. — 109
- Tolnai Lajos* — (1837—1902) író, elbeszélő. — 218
- Tomcsányi László* — (1844— ?) állami tisztviselő, 1875-től országgyűlési képviselő, 1892-ben és 1896-ban az Ung megyei Szobránc kerületben választották meg mérsékelt ellenzéki, ill. nemzeti párti programmal képviselőnek. — 142, 273, 274
- Tomori Pál* — (? 1475—1526) kalocsai érsek, a mohácsi csata vezéréneként harcban esett el. — 113
- Tóth Béla* — (1857—1907) író, újságíró. — 218
- Tóth Kálmán* — (1831—1881) költő, író, az MTA I. tagja. — 181
- Tóth Vilmos* — (1832—1898) ügyvéd, 1871—1873 között belügyminiszter, 1879-től 1895-ig a közös legfőbb számvevőszék elnöke, 1896. nov. 22-től haláláig a főrendiház elnöke. — 225
- Tömörkény István* — (1866—1917) író, újságíró. — 218
- Trefort Agoston* — (1817—1888) közigazdász, centralista politikus, az MTA tagja. — 8, 167
- Turi* — somlyóvásárhelyi parasztagazda. MK alkotta név. — 64
- Turi Kovácsik István* — középiskolai tanár. — 8, 167
- Tutsek Anna* — (1865—1944) író, Tábori Róbert második felesége. — 213

- Türr István* — (1825—1908) tábornok. — 33, 44, 124, 199, 200
- Ugron Gábor* — (1847—1911) 1872-ben balközépi képviselő, a fúzió után a függetlenségi párthoz csatlakozott, az 1880-as években aktívan részt vett a párt politikai csatározásaiban: az 1892—97-es ciklusban Szatmár képviselője, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 30, 100, 101, 109, 113, 114, 119, 120, 122, 146, 183, 238, 239, 240, 248, 249, 254, 255
- Ugron Zoltán* — (1865— ?) földbirtokos, 1892-ben Vízaknán nemzeti párti programmal képviselővé választották, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 100, 122
- Újlaki Lőrinc* — (? —1524) szerémi herceg, Korvin János támogatója, 1511. belgrádi bán, 1517-től országbíró. — 130, 262
- Urbanovszky Ernő* — (1826— ?) 1865-től képviselő, előbb Deák párti, majd szabadelvű párti programmal. Az 1892-es és az 1896-os választásokkor a Trencsén megyei Bittse kerületének mandátumát szerezte meg. — 32, 134, 186
- Vaczulik Vince* — néppárti képviselőjelölt, valószínűleg MK alkotta név. — 80, 81
- Vadnai Károly* — (1832—1902) író, 1864—1893 között a »Fővárosi Lapok«-at, majd a »Budapesti Közlöny«-t szerkesztette. 1884-től Miskolc II. kerületének szabadelvű párti képviselője volt, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 22, 169, 181, 215, 218, 222
- Vajay István* — (1863— ?) pap, irodalmi téren is működött. 1892-ben a Baranya megyei szántai kerület klerikális függetlenségi párti programmal megválasztott képviselője, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 246
- Vajda János* — (1827—1897). — 214, 215, 216, 217
- Vámbery Armin* — (1832—1913) közép-ázsiai utazó, világhírű orientalista, az MTA tagja. — 22
- Vaszary Kolos* — (1832—1915) 1891-től hercegprímás, 1893-tól bíboros. — 133
- Vay Béla*, báró — (1830— ?) földbirtokos, 1872-től Borsod megye főispánja, a főrendiház tagja. — 34
- Vécsey Tamás* — (1839—1912) jogász, egy. tanár, az MTA tagja, 1870-től több cikluson át országgyűlési képviselő. — 175, 249
- Veigelsberg Leó* — (1846—1907) újságíró, 1872-től a Pester Lloyd h. főszerkesztője. — 203, 223, 225, 226
- Veres Pál* — megyei tisztségviselő Nógrádban. — 16, 178, 179
- Veres Pálné* — Beniczky Hermin — (1815—1895) a magyar nőnevelés egyik előharcosa, 1867-ben megalapította a Nőképző Egyletet, 1869-ben megnyitotta nőnevelő intézetét. — 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 152, 178, 179, 180, 181
- Vergilius Maro, Publius* — (i. e. 70—19). — 136, 266
- Vértesi Arnold* — (1834—1911) író, hírlapíró. — 218
- Vigyázó Sándor*, gróf — (1825— ?) nagybirtokos, cs. és kir. kamarás, a főrendiház tagja. — 26, 182
- Viktor Emánuel, II.* — (1820—1878) 1849-től Szardínia, 1861-től Olaszország királya. — 268
- Visontai Soma* — (1854—1925) ügyvéd és politikus, 1892-ben Újvidéken, 1896-ban Gyöngyösön

- függetlenségi párti programmal képviselővé választották. — 89, 100, 246
- Vizsolyi Gusztáv* — (1822—1889) ügyvéd, 1872-től képviselő, az országos szabadelvű párt elnöke, 1887-ben a Krassó-Szörény megyei oravicai kerületben választották meg. — 114, 115, 251
- Vörös László* — (1848—1925) minisztériumi tisztviselő, 1885-ben közlekedésügyi államtitkár lett. — 40, 59, 274
- Vörösmarty Mihály* — (1800—1855). — 18
- Weiner* — budapesti kereskedő. — 33, 37, 186
- Weiss Berthold* — (1845—1915) gyáriparos, a GYOSZ alapítója, 1896-ban a Háromszék megyei Nagy-Ajta kerületben szabadelvű párti programmal képviselővé választották. — 113, 249
- Wekerle Sándor* — (1848—1921) pénzügyi szakember. 1887-től a Szatmár megyei Nagybánya kerületet képviselte szabadelvű párti programmal. 1889. ápr. 9-től pénzügyminiszter. 1892. nov. 17-től 1895. jan. 14-ig miniszterelnök, 1896-ban nem jutott mandátumhoz. — 57, 85, 92, 109, 111, 112, 116, 143, 225, 233, 234, 242, 244, 245
- Werner Gyula* — (1862—1926) politikus, író, Bánffy Dezső főispáni titkára volt, majd bizalmasa. — 59, 210
- Wlassics Gyula* — (1852—1937) jogász, egy. tanár, az MTA tagja, 1895-től vallás- és közoktatásügyi miniszter, 1892-ben és 1896-ban a Zala megyei Csáktornyán választották meg szabadelvű párti programmal. — 7, 15, 59, 60, 85, 91, 130, 133, 154, 155, 156, 163, 164, 166, 179, 225, 226, 262
- Wlassics Gyuláné* — Wlassics Gyula vallás- és közoktatásügyi miniszter felesége. — 172
- Wolfner József* — (1856—1932) könyvkiadó társtulajdonos. — 74, 75
- Wolfner Tivadar* — (1864—1929) gyáros, a Kereskedelmi Kamara tagja. 1896-ban Gödöllő szabadelvű párti képviselője lett. — 225
- Zelenyák János* — néppárti képviselő, a pótválasztáson jutott be a parlamentbe. — 141
- ifj. Zichy János, gróf* — (1868—1944) nagybirtokos, 1896-ban a Moson megyei Zurány kerületben néppárti programmal képviselővé választották. — 274
- Zichy Jenő, gróf* — (1837—1906) ügyvéd, politikus. 1865-től haláláig képviselő, előbb Deák párti, aztán párton kívüli, majd szabadelvű párti programmal. 1892-ben az Árva megyei Bobró, 1896-ban a Hont megyei Ipolyság kerületben választották meg. — 109, 182
- Zichy Nándor, gróf* — (1829—1911) közigazda és politikus. Az 1892—95 közötti években az egyházpolitikai törvényjavaslatok ellenzékének vezére, a Néppárt alapítója, a főrendiház tagja. — 39, 49, 141, 151, 271
- Zrínyi Ilona* — (1643—1703). — 13, 178
- Zrínyi Miklós* — (1620—1664). — 9, 103
- Zschokke, Johann Heinrich* — (1771—1848, német író. — 16, 179

TARTALOM

(Az első szám a szövegre, a második a jegyzetre utal)

CIKKEK, TÁRCÁK

Még egyszer a társalgási leckék	7	154
Megint egy tanügyi bácsi	8	166
Nyílt levél Nagy Miklóshoz, a »Vasárnapi Újság« szerkesztőjéhez	—	168
Tisza Kálmán humora	9	168
Magyar ruha a millenniumon	10	169
A »fejedelem«	10	176
Veres Pálné	13	178
Néhány megjegyzés a miniszterelnöki estélyről	23	181
A t. Ház a szabad ég alatt	27	182
Némely észrevételek a bandériumról	31	184
Királyné a trónon	35	187
Kitüntetések	37	189
A sikló-cset	40	195
Felelet Jókai Mórnak	43	198
A bandérium	44	199
[Mikszáth nagyváradi tószta]	45	201
[Mikszáth beszéde a Budapesti Újságírók Egyesülete alakuló közgyűlésén]	47	203
[A Budapesti Újságírók Egyesületének első hivatalos jelentkezése]	48	203
Nyilatkozat a foglyokról és Jókairól	49	204
[Mikszáth foglyai]	51	206
A választások	55	208
Olcso kerület	60	211
A fölösleges lelkek	63	212
Hogy lesz az ember lángész?	66	213
A poeta jelöltsége	68	214
[Előszó az Egyetemes Regénytár Almanachja az 1897-es évre c. kötethez]	74	217
[Beszéd a Budapesti Újságírók Egyesülete helyiségeinek felavatásán]	77	221
Nyitra, drága Nyitra	78	227

PARLAMENTI KARCOLATOK

Ünneplő mamelukok	85	231
Az előregedett parlament	88	233
Egy miniszter a büdzséje előtt, a büdzséje után és a minisz- tersége után	93	235
Szerb kérdés a Házban	98	236
Fúzió hírek a levegőben	102	241
Egy képviselő levelei az országgyűlésről	107	244
A két Ludvig	111	246
Bánffy viaskodása	112	248
Bánffy győzelme, a nagy többség következményei és egyéb észrevételek	114	250
Az új t. Ház	118	253
A klub titkai	122	255
A »tisztelet urak« összegyülekezése	126	257
A királynál	129	260
A korelnök is stréber	133	263
Az új államtitkár	138	266
A csóka	140	270
Nincsenek kérem értesülve	142	272
Bánffy emelkedése	144	275

JEGYZETEK

Rövidítések	150
Bevezetés a jegyzetekhez	151
A képmelléletekről	278
Életrajzi jegyzetek és névmutató	279

